BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

IVLIVS VALERIVS

RES GESTAE
ALEXANDRI MACEDONIS
TRANSLATAE EX AESOPO GRAECO

ADHIBITIS SCHEDIS
ROBERTI CALDERAN
EDIDIT

MICHELA ROSELLINI

EDITIO CORRECTIOR
CVM ADDENDIS

MONACHII ET LIPSIAE
IN AEDIBVS K.G. SAUR MMIV

Bibliographic information published by Die Deutsche Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the
Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data is available
in the Internet at **http://dnb.ddb.de.**

Gesamtherstellung: Druckhaus „Thomas Müntzer" GmbH, 99947 Bad Langensalza
ISBN 3-598-71279-0

PRAEFATIO*

Cum Iulii Valerii libri de rebus gestis Alexandri Macedonis[1] in perpaucis codicibus, iisque mutilatis, servarentur, ex

* Suscipere a perficere mihi contigit opus a Roberto Calderan ante annos fere doudecim inchoatum, morte eius immatura praecisum. id feci, pro viribus meis, reverentiam obsequiumque praestans ingenio eius clarissimo, meo tamen arbitrio in rebus incertis indulgens. schedas ab eo relictas (quarum copiae lucis ope depictae apud bibliothecam Instituti Philologiae Graecae et Latinae, Romae, in Universitate quae dicitur 'La Sapienza', servantur) intento animo perlegi, quasi sermonem cum docto amico conferens. e quibus, ut ita dicam, colloquiis haec editio originem duxit. textum Valerii ipsa constitui, apparatum plane novum confeci, voluntate docti amici ubi patebat numquam ignorata, nonnumquam probata. gratias ago quam amplissimas amicis Roberti Calderan philologiae cultoribus, qui mihi editionem perficiendam, officium multae religionis, tradiderunt: in primis praeceptori carissimo Scaevolae Mariotti, qui horas multas sermone mecum consumpsit, quo emendatius opus prodiret; deinde doctis amicis Mario De Nonno, Paulo De Paolis, Paulo Gatti, Marinae Passalacqua, Ioanni Ramminger, Silviae Rizzo, qui mihi laborem sustinenti faverunt et optimis consiliis errores nonnullos sustulerunt. de aetate codicum Armandum Petrucci consului, cui gratiam habeo maximam.

1 De Iulio Valerio eiusque temporibus vide K. Kluge, *De itinerario Alexandri*, Diss. Vratislaviae 1861, 31–55; J. Zacher, *Pseudocallisthenes. Forschungen zur Kritik und Geschichte der ältesten Aufzeichnung der Alexandersage*, Halle 1867, 32–48; G. Grion, *I nobili fatti di Alessandro Magno*, Bologna 1872; P. Meyer, *Alexandre le Grand dans la littérature française du Moyen Age*, Paris 1886, II 9–15; B. Kuebler, *Studii su Giulio Valerio. I. In che tempo scrisse Giulio Valerio il suo libro "De rebus gestis Alexandri"*, "Riv. di filol." 16, 1888, 268–288; F. Pfister, *Der Name des Julius Valerius und der Verfasser des Itinerarium Alexandri*, "Berl. philol. Woch." 1913, 1277; A. Stein, *Zu Julius Valerius*, "Berl.

quo a.D. 1817 editio princeps ab Angelo Maio ex uno codice Ambrosiano confecta est, operam dederunt viri docti ut alios codices integros vel codicum fragmenta in lucem proferrent. anno igitur 1888 longe pleniorem textum in lucem protulit Bernardus Kuebler, sed et postea nova frustula accesserunt. tamen nullo modo contigit ut lacunae omnes resarcirentur: ita factum est ut operis initium et loci quidam ex epitoma rerum gestarum (de qua v. infra, XXVI sq.) supplenda sint. fortasse meliore fortuna usus testimonia pleniora adhuc latentia aliquis inveniet, quod tamen valde dubito an fieri non possit, cum indices bibliothecarum D. J. A. Ross[2] et R. Calderan diligenter excusserint.

Codices fere integros et fragmenta, quae adhuc innotuerunt, in praesentia enumeramus, postea de eorum cognatione agemus.

T Palimpsestum Taurinensem a. II. 2, codicum Valerii antiquissimum, desideramus, quippe qui anno 1904 in incendio bibliothecae Taurinensis combustus sit. de eo egerunt plu-

philol. Woch." 1913, 1436 sq.; W. Kroll, *RE* s. v. Iulius (Valerius), X 846–850; A. H. M. Jones – J. R. Martindale – J. Morris, *The Prosopography of the Later Roman Empire*, Cambridge 1971, I 710; D. Romano, *Giulio Valerio*, Palermo 1974; id., *Letteratura e storia nell'età tardoromana*, Palermo 1979, 74–90; P. L. Schmidt, *Handbuch der Altertumswiss.* VIII 5, hrsg. v. R. Herzog, München 1989, 212–214. de editionibus autem vide conspectum, XLIV sq.

2 Perperam tamen vir doctus commemorat (*Letters of Alexander. A New Partial Manuscript of the Unabbreviated Iulius Valerius*, "Class. et Med." 13, 1952, 40) Stuttgardiensem Staatsbibl. Cod. hist. in fol. 400 (olim Coburgensem n. 47) inter codices qui integrum Valerii textum tradunt: nam huius libri cc. 15v–33r partem epitomae Valerianae continent; nimirum deceptus est Ross ab indice codicum Stuttgardiensium (*Die historischen Handschriften der königlichen öffentlichen Bibliothek zu Stuttgart* beschrieben von W. von Heyd, I, *Die Handschriften in Folio*, Stuttgart 1889–1890, 177), qui in eo codice Valerium integrum, non epitomam contineri falso testatur. hoc libro iam usus erat G. G. Cillié (cf. op. infra laud., XXVIII–XXIX) in epitomae editione.

rimi viri docti,[3] quorum commentationibus nunc nobis nitendum est.

Membranarius qui codicem confecit foliis aliquot usus est antiquioris libri (*CLA* IV 440), saec. sexto ineunte scriptura quae uncialis dicitur in Italia, ut Lowe contendit, exarati, fere mm. 275 × 195 ⟨195 × 150⟩,[4] vv. 39–42, in quo Codex Theodosianus scriptus fuerat;[5] pristina scriptura abluta folia

3 Inter quos commemoro A. Peyron (*M. Tulli Ciceronis orationum ... fragmenta inedita ...*, ed. A.P., Stuttgardiae et Tubingae 1824, XXVIII; *Codicis Theodosiani fragmenta inedita ...*, "Mem. Accad. Sc. Torino" 28, 1824, 146–149), J. Zacher (*op. laud.*, 35–41), P. Meyer (*op. laud.*, 11–15), B. Kuebler (*Studii su Giulio Valerio.* II. *Il codice palimpsesto di Giulio Valerio nella biblioteca Nazionale di Torino*, "Riv. di filol." 16, 1888, 368–399; vide eundem in praefatione editionis, IX–XXII), G. Ottino (*I codici bobbiesi nella Biblioteca Nazionale di Torino*, Torino–Palermo 1890, 1), F. Patetta (*Della congetturata provenienza del Palinsesto Torinese del Codice Teodosiano dalla biblioteca di Bobbio*, "Atti Accad. Sc. Torino" n. s. 36, 1900–1901, 618–627), É. Chatelain (*Les palimpsestes latins*, Paris 1903, 21–22), C. Cipolla (*Codici bobbiesi della Biblioteca Nazionale Universitaria di Torino*, Milano 1907, *Testo*, 52–59), P. Lehmann (*Mitteilungen aus Handschriften.* II, "Sitz.-B. bayer. Akad. Wiss." 1930, 2, 11–12), G. Mercati (*De fatis bibliothecae monasterii S. Columbani Bobiensis* [*M. Tulli Ciceronis de re publica libri ... Prolegomena*], ex bibl. Apost. Vaticana 1934, 11; 142–145; 164), E. A. Lowe (*CLA* IV 439), M. Ferrari (*Spigolature bobbiesi*, "It. med. e um." 16, 1973, 23–26), R. Calderan (*Per una nuova edizione critica di Giulio Valerio.* 1. *L'apografo peyroniano del palinsesto Torinese*, "Riv. di filol." 109, 1981, 5–33). singulas quaestiones ad palimpsestum pertinentes ipsa quoque tractavi (*Per una nuova edizione critica di Giulio Valerio.* 1. *Storia e ricostruzione del palinsesto torinese a. II. 2*, "Riv. di filol." 116, 1988, 321–332; 338–339); reliquias textus Valeriani ex T quavis ratione depromptas in unum collegi (*Reliquiae collectae: raccolta del materiale valeriano proveniente dal palinsesto torinese a. II. 2*, in *Dicti studiosus. Scritti di filologia offerti a Scevola Mariotti dai suoi allievi*, Urbino 1990, 139–175).

4 In codicis mensura afferenda Lowium secuta sum.

5 De hoc antiquiore libro egerunt A. Peyron (*Cod. Theod. frgg.*, 146–330), C. Baudi di Vesme in opusculo prelis dato *Del codice Teodosiano e di alcuni frammenti inediti del medesimo da un manoscritto pa-*

in medio rescissa sunt et rursus ita complicata ut e singulis binae chartae efficerentur, unde factum est ut versus novicii transverse supra pristinos disponerentur.

Valerii codex (*CLA* IV 439) saec. VIII in. exaratus est; fere mm. 195 × 135 ⟨150–160 × 100⟩; cc. 80[6] ad fasciculos octo[7] pertinentes servabantur antequam codex incendio consumeretur; ita igitur codex fuit compositus:[8] fasciculi I^{10}; II^{12}; III^{10}; $IV^{12(-1)}$; $V^{10(-2)}$; $VI^{10(-2)}$; $VII^{10(-1)}$; VIII^{12}; vv. 20–21, “ma vi sono di quelle (*sc.* pagine) che ne hanno di piú e di quelle che ne hanno di meno”, ut Kuebleri verbis utar (*Il cod. palimps.*, 374).

Palimpsestum Taurinensem Bobii exaratum esse ineunte saeculo octavo inter omnes iam constat;[9] de scriptura, quae

limpsesto della R. Università di Torino, “Il Subalpino” 1, 1836, 351–358, nec non in opusculis duobus manuscriptis in cod. Vat. Fondo Patetta 2220, cc. 17–32 et 33–50, servatis, quae nuper edidit L. Moscati, *Nuovi studi sul Codice Teodosiano: tre scritti inediti di Carlo Baudi di Vesme,* “Mem. Acc. Lincei”, cl. sc. mor. stor. filol., sr. VIII, 27, 1983, 5–79; deinde P. Krueger (*Codicis Theodosiani fragmenta Taurinensia,* “Abhandl. Berl. Akad.” 1879, comm. II) et C. Cipolla (*op. laud., Testo,* 52–59). de chartarum numero inter viros doctos non constat, sed Codicis Theodosiani folia integra 37, dimidiata 6 olim exstitisse pro certo habeo (v. Rosellini, *Per una nuova ed.,* 329–332).

6 V. Rosellini, *Per una nuova ed.*, 329–332.

7 V. C. Baudi di Vesme, *Du Code Théodosien, et des constitutions inédites du mème* (sic) *Code contenues dans un manuscrit palimpseste de la bibliothèque de Turin,* cod. Vat. Fondo Patetta 2220, f. 18r (Moscati, *Nuovi studi,* 39); *Del Codice Theodosiano, e di varie collezioni di leggi considerate sotto il rapporto che hanno col medesimo,* cod. Vat. Fondo Patetta 2220, f. 34v (Moscati, *Nuovi studi,* 62).

8 De fasciculo septimo et octavo v. C. Baudi di Vesme, cod. Vat. Fondo Patetta 2220, c. 90; Rosellini, *Per una nuova ed.*, 328.

9 Codicem Taurinensem olim Bobii fuisse primus Peyron arbitratus est (*Cod. Theod. frgg.*, 149). in codicis novicii aetate aestimanda mirum quantum inter se discrepantes sententias protulerunt viri docti: saec. XII eum exaratum esse voluit Mai, XI Peyron, VI vel VII Jaffé et Waitz a Zachero probati (vide sis quae de universa re exposuit Patetta, *op. laud.,* 5 sq.); octavo saeculo ineunti codicem ascripserunt viri harum rerum peritissimi Chatelain et Lowe.

vulgo 'praecarolina Bobiensis' appellatur, fuse egerunt Patetta, Cipolla, Lowe, Ferrari (v. VII adn. 3).

Bobii codicem mansisse usque ad saec. IX ex. adfirmari potest, cum in indice bibliothecae tunc temporis conscripto[10] liber *de historia Alexandri Macedonis* memoretur, quem ipsum esse codicem de quo agimus verisimile est. libri illius nullam habuerunt mentionem monachi qui a. 1461 novum indicem confecerunt; sed hoc minime est mirum, cum constet codices plurimos, praesertim vetustissimos pessimeque habitos, eis indignos visos esse qui commemorarentur.

Palimpsestus aliique pervetusti codices tres, ut contendit Mercati (*op. laud.*, 142 sqq.), Carolo Emmanuel I rege (1605–1630) e monasterio Bobiensi Augustam Taurinorum in bibliothecam Sabaudam migraverunt, ubi tamen palimpsestus, mutilus ac temporis iniuria maxima ex parte evanidus, nullo siglo insignitus est, quin etiam in indice codicum Taurinensium quem Pasini, Rivautella, Berta anno 1749 confecerunt rursus praeteritus est.[11]

Primi, quantum scimus, Ioannes Vernazza, Ludovicus Costa et Amedeus Peyron codicem adierunt, sed folia pauca tantum invenerunt. hortante Ludovico Costa mense septembri a. 1817, paulo postquam Valerii editionem principem in lucem protulerat, codicem inspexit Mai,[12] qui tamen eum in praesenti neque descripsit neque contulit, si inscriptionem excipias. collato interea editionis principis exemplari cum apographo aliquot codicis T foliorum quod paulo ante cum Costa Vernazzaque paraverat,[13] A. Peyron variarum lectionum specimen confecit atque exeunte eodem anno 1817

10 Cf. L. A. Muratori, *Antiquitates Italicae* III, Mediolani 1740, 821 B (de indice Muratoriano v. Mercati, *op. laud.*, 26 sq.); G. Becker, *Catalogi bibliothecarum antiqui*, Bonnae 1885, cat. 32, nr. 472.

11 Cf. A. Peyron, *Cod. Theod. frgg.*, 146; C. Baudi di Vesme, *Du Code Théodosien*, f. 18v (Moscati, *Nuovi studi*, 39).

12 Cf. *Virgilii Maronis interpretes veteres* ed. A. Maio, Mediolani 1818, XXXVIII.

13 De apographo eiusque fatis v. Calderan, *opusc. laud.*, 5–22; Rosellini, *Per una nuova ed.*, 321–329.

Maio transmisit (*Cod. Theod. frgg.*, 147); sed in hoc minime acquievit, quin mense maio 1818[14] apographum ipsum Maio misit: nam, antequam chemicis medicamentis ad pristinam scripturam palimpsesti reficiendam uteretur, omnia Maio suppeditare voluit quae Valerii textui constituendo alicuius momenti ei videbantur. tunc igitur supplementa a codice Taurinensi praebita transcripsit Mai variasque lectiones aliquot in operis partibus a se iam editis adnotavit.

Anno autem 1835 specimine Peyroniano nec non variis lectionibus quas exscripserat usus est Mai in altera Valerii editione post longum intervallum paranda; Ambrosiani vero lacunas ex epitoma, non ex **T** resarcivit, quod eas chartas in quibus ipse locos a Taurinensi servatos descripserat iam non reperiret; postea rursus invenit et locos nondum editos publici iuris fecit in *Spicilegii Romani* volumine octavo, quod a. 1842 in lucem prodiit.

Interea folia aliquot palimpsesti quae in bibliotheca Taurinensi etiam tum latebant in lucem protulit et chartis a Peyrone inventis adiunxit Carolus Baudi a Vesme; figuram fasciculorum, ut sese excipiebant, delineavit vir doctus, inde folia explicavit et ad ordinem textus Codicis Theodosiani redegit.

Quamvis palimpsesti folia medicamentis iam valde corrupta essent, litterarum vestigia recognosci posse codice inspecto existimaverunt et Gustavus Loewe[15] et Paulus Meyer (*op. laud.*, II 13), quorum sententiis motus a. 1887 codicem adiit Bernardus Kuebler (*Il cod. palimps.*, 373). licet propter sucos acidos tum caeruleae tum virides membranae multae factae essent, alibi vero litterarum vestigia in marginibus tantum adservarentur, alibi denique omnino evanuissent, tamen folia pleraque, a Peyrone et Baudi a Vesme iam resoluta et explicata, rursus in pristinum ordinem redigere potuit Kuebler (sed v. infra, XI adn. 17), qui praeterea 140 versus nondum editos partisque iam editae varias lectiones plurimas excussit.

14 V. Rosellini, *Per una nuova ed.*, 321–326.

15 Quod testatur G. Landgraf, *Die Vita Alexandri Magni des Archipresbyters Leo (Historia de preliis)* ..., Schweinfurt 1885, 5 adn. 1.

Codicem iam adhibuerant viri docti Zangemeister et Wattenbach, qui imaginem phototypicam duarum paginarum ediderunt,[16] postea vero adiit Federicus Patetta, qui in opusculo supra memorato de Bobiensi codicis origine deque re palaeographica duarum paginarum imagine addita disceptavit, textui tamen Valeriano legendo minime incubuit. denique specimina codicum Bobiensium qui Taurinensem bibliothecam adornabant colligere eorumque imagines lucis ope depictas viris doctis suppeditare meditatus est Carolus Cipolla (v. supra, vii adn. 3), qui tamen imagines quattuor tantum palimpsesti paginarum etiam tum non depictarum sibi comparare potuit, cum conclavia illa in quibus codices servabantur igni vastata essent a. d. VIII Kal. Febr. anni 1904. quo factum est ut palimpsesti praestantissimi reliquiae perpaucae ex imaginibus phototypicis vel descriptionibus et collationibus nobis praesto sint.

Hoc igitur modo codicis lectiones collegi: paginas octo phototypice expressas contuli:[17] IIb–c Kuebler (1,560–593: Zangemeister-Wattenbach, *op. laud.*, tab. 25), VIIb–c K. (1,1583–1600; 2,60–74: Cipolla, *op. laud.*, *Atlante*, tab. VII), XLa–d K. et XLIIa–d K. (2,908–929; 1125–1143: Patetta,

16 K. Zangemeister – W. Wattenbach, *Exempla codicum Latinorum litteris maiusculis scriptorum*, Heidelbergae 1876, tab. 25.

17 Foliorum numeri secundum ordinem Codicis Theodosiani in ipso libro manuscripto a nescio quo ante Kuebleri inspectionem appositi sunt (v. Kuebler, *Il cod. palimps.*, 374); inter sese tamen non congruunt Baudi a Vesme, Krueger, Kuebler in singularum paginarum numeris afferendis (de hac re v. Rosellini, *Per una nuova ed.*, 329 adn. 1; 338–339). Valerii paginas, cum chartae singulae antiquioris libri quaternis paginis codicis recentioris constarent, Zangemeister, Wattenbach, Kuebler, quos secuta sum, sic distinxerunt:

pars recta		pars versa	
a	d	b	c

op. laud. et Cipolla, *op. laud., Atlante,* tab. VIII[1]; 2,872–890; subscr. libri II–3,13: Cipolla, *op. laud., Atlante,* tab. VIII[2]); praeterea versum unum lithographice expressum ex Peyronis memoria de codice Theodosiano (1,1552–1553 *minis* – *Alexan*) desumpsi: ad ceterorum foliorum lectiones restituendas duo apographa adivi, Peyronianum et Kueblerianum.

Totum codicis fasciculum secundum (1,354–786) descripserunt Costa, Vernazza et Peyron, nec non partem octavi fasciculi (ff. XLId–b, XVId–b, XV et XVII Vesme, i. e. chartas duas a Kueblero non recognitas, bifolium numero XIV ab eo insignitum et bifolium medium fasciculi, quod aeque Kuebler legere nequivit; v. Rosellini, *Per una nuova ed.*, 327–329). apographi transcriptiones a Maio confectae (de quibus v. supra, x) in codice Vat. Lat. 9532, cc. 56r–63v, a Roberto Calderan repertae sunt: praebent Valerii textum a 1,354 *eiusmodi* usque ad 1,528 *tunc* et a 2,799 *omni* usque ad 2,872 *mecum*; in c. 62r sex tantum versus descriptos habemus, videlicet 2,948 *veni* – 953 *portionem.* haec omnia edidit Mai in *Spicilegii Romani* volumine octavo, 513–522, sed coniecturis plerumque ineptis ita referta ut vix genuinas palimpsesti lectiones agnoscas. idem Mai varias lectiones e foliis a se haud plene descriptis in editionis principis exemplari suo (Vat. Lat. 9643) adnotavit, quibus postea usus est in editione altera paranda; sed eas plerumque in textum tacite intulit, nulla codicis Taurinensis mentione facta. iam vero ex apographo suo varias lectiones sumpserat ipse Peyron, cuius *Specimen varietatum lectionis* ad Maium missum in codice Vat. Lat. 9560, cc. 124–125, adservatur. ex his testibus apographum Peyronianum magna ex parte restituitur. de cuius apographi fide valde dubitavit Kuebler (*Il cod. palimps.*, 385), sed iniuria hoc factum esse demonstrant et codices Vat. Lat. 9532 et 9643 a Roberto Calderan primum collati et specimen Peyronianum ab eodem post Kueblerum rursus adhibitum: quamvis enim Peyron sociique eius scriptura illa, quam perfidissimam ipse vir doctus appellavit, decepti sint, errores eorum nec multi nec magni momenti videntur nec tales qui e quorumlibet scribarum calamis fluere non potuerint.

Apographum Kueblerianum, a. 1887 confectum, numquam ex integro a viro docto publici iuris factum est, ne tum quidem cum palimpsestus in incendio periit. reliquiae eius transcriptionis hae exstant: paginae XIa–b K., XIIIa–b K., Xa–b K. (1,41–163), XId K. (partim) et VIIIc K. (1,279–300) in opusculo quod de palimpsesto conscripsit inveniuntur, 395–399; XLIc–d K. (1,1043–1090) in editione, XIX sq. variae denique lectiones in apparatu sive in opusculo a Kueblero adnotatae sunt. valde dolendum est quod neglegentius quam res postulabat lectiones palimpsesti attulit Kuebler: varias lectiones, quarum aliquot adhuc in phototypis legi possunt, saepe adnotare omisit; praeterea codicis lectiones a viro docto in apparatu allatae cum eiusdem transcriptionibus interdum non congruunt: quin, ut breviter rem perstringam, adeo Kuebler fide videtur carere ut nonnumquam dubitandum sit utrum lectio ab eo recepta ex **T** deprompta an e coniectura excogitata sit. patet igitur quantum obscuritatis in codicis lectionibus restituendis maneat.

Nunc autem, ut in re tam obscura quantum lucis potest afferatur, operae pretium visum est tabulam addere in qua fasciculi omnes describantur. cum Baudi a Vesme et Kuebler discrepantibus numeris easdem chartas insigniverint, singula folia binis numeris indicantur. ff. XIVa (v. Kuebler, *Il cod. palimps.*, 379), XVI, XVII, XXVIII, XXIX, XXXVI, XXXVIII, XXXIX K., e quibus omnibus idem Kuebler nihil se excutere potuisse fatetur, legerat nec non in ordinem textus Valeriani redegerat Carolus Baudi a Vesme (v. Rosellini, *Per una nuova ed.*, 338–339); praeterea unum bifolium inde et chartae duae in apographo Peyroniano transcripta erant;[18] ideo ea folia in tabula disponere potuimus. crassioribus lineolis significantur folia integra quorum transcriptiones vel collationes nobis praesto sunt, subtilioribus ea quae nec legi a Kueblero potuerunt nec in apographo Peyroniano transcripta erant, punctis denique chartae iam tunc deperditae, cum palimpsestus innotuit.

18 V. supra, IX.

Fasc. I

XXXVc–d K. (XXXVIIa–c V.)	*Inscriptio libri primi* –?
VIIIa–b K. (VIIIa–c V.)	? – 1,40
XIa–b K. (XIa–c V.)	41 tamen – 85 ad te
XIIIa–b K. (XIVa–c V.)	85 fama – 118 ut ego
Xa–b K. (Xa–c V.)	118 quoque – 163 cubiculi
Xc–d K. (Xd–b V.)	163 mago – 208 erat
XIIIc–d K. (XIVd–b V.)	208 solaciis – 245 unaque
XIc–d K. (XId–b V.)	245 admiratione – 281 mulier
VIIIc–d K. (VIIId–b V.)	281 et vim – 318 quasi
XXXVa–b K. (XXXVIId–b V.)	318 pupilla – 354 Laomedonti

Fasc. II

Va–b K. (Va–c V.)	354 eiusmodi – 385 videre
XVIIIa–b K. (XIXa–c V.)	385 Alexandro – 422 diximus
Ia–b K. (Ia–c V.)	422 illo – 459 missa
XXIa–b K. (XXIIa–c V.)	459 susceperis – 498 haec
XXa–b K. (XXIa–c V.)	498 rursus – 541 fortuna
IIa–b K. (IIa–c V.)	541 habebat – 577 fugerat
IIc–d K. (IId–b V.)	577 nam et – 611 effervescente
XXc–d K. (XXId–b V.)	611 iam irae – 647 enim
XXIc–d K. (XXIId–b V.)	647 te – 680 quoque
Ic–d K. (Id–b V.)	680 quae sint – 716 oppetam
XVIIIc–d K. (XIXd–b V.)	716 atque – 751 eorum
Vc–d K. (Vd–b V.)	751 boni – 786 centum

Fasc. III

XIXc–d K. (XXa–c V.)	786 insignita – 817 urbis quam
XLIa–b K. (XXXVIa–c V.)	817 maximae – 851 postea sint
XXVIa–b K. (XXVIIa–c V.)	851 ad aequoris – 883 Melanthium
XXIIIa–b K. (XXIVa–c V.)	883 dicitur – 914 diceretur
XXXIVa–b K. (XXXVa–c V.)	915 coluisse – 949 multa sint
XXXIVc–d K. (XXXVd–b V.)	949 Alexandriae – 979 iaciunt
XXIIIc–d K. (XXIVd–b V.)	979 et coronatis – 1011 quod
XXVIc–d K. (XXVIId–b V.)	1011 ad veru – 1043 commoda est
XLIc–d K. (XXXVId–b V.)	1043 mortalibus – 1090 prima
XIXa–b K. (XXd–b V.)	1090 fixa – 1120 subiugatorem

Fasc. IV

XXXIb–a K. (XXXIId–b V.)	1120 statim – 1148 exigit
XXVIIc–d K. (XXVIIId–b V.)	1148 protinus – 1179 iactatio
IIIc–d K. (IVd–b V.)	1179 transgrediar – 1208 quippe
IVc–d K. (IIId–b V.)	1208 mihi – 1240 viresque
XXIIc–d K. (XXIIId–b V.)	1240 coepere – 1271 spondeo
XXXc–d K. (XXXId–b V.)	1271 quam – 1303 talis
XXXa–b K. (XXXIa–c V.)	1303 et crepitaculis – 1333 praedicans
XXIIa–b K. (XXIIIa–c V.)	1333 ita – 1364 proelium
IVa–b K. (IIIa–c V.)	1364 videbatur – 1395 Alexander
IIIa–b K. (IVa–c V.)	1395 potuit – 1428 opiparum
XXVIIa–b K. (XXVIIIa–c V.)	1428 et simulacrum – 1468 adnector
⟨XXXId–c K. (XXXIIa–c V.)	1469 quaesoque – 1502 neque⟩

Fasc. V

VIa–b K. (VIa–c V.)	1502 ulterius – 1533 quem non
XXXVIIa–b K. (XXXIXa–c V.)	1534 pro se – 1566 gerendum
VIIa–b K. (VIIa–c V.)	1566 his ait – 1600 ignotis mai-
XXXIIa–b K. (XXXIIIa–c V.)	1600 -estate – 1633 exegisset
XXXIIIc–d K. (XXXIVa–c V.)	1633 iubet – 2,4 deae
XXXIIIa–b K. (XXXIVd–b V.)	4 cuius – 32 sacerdotio
XXXIIc–d K. (XXXIIId–b V.)	32 deduci – 60 talenta
VIIc–d K. (VIId–b V.)	60 scripseris – 86 educationibus
⟨XXXVIIa–b K. (XXXIXd–b V.)	86 laborarit – ?⟩
⟨VIc–d K. (VId–b V.)	? – ?⟩

Fasc. VI

⟨XXIVc–d K. (XXVa–c V.)	? – ?⟩
⟨XVc–d K. (XIIa–c V.)	? – 200 consilia⟩
XIIa–b K. (XIIIa–c V.)	200 tutioris – 232 illa
XXVa–b K. (XXVIa–c V.)	232 vobis – 264 porro non
IXa–b K. (IXa–c V.)	264 arbitror – 295 auro
IXc–d K. (IXd–b V.)	295 indiget – 329 suffragiis
XXVc–d K. (XXVId–b V.)	329 potiti – 360 praecipue
XIIc–d K. (XIIId–b V.)	360 Demosthenem – 392 fuit
XVa–b K. (XIId–b V.)	392 flammis – 423 quidem
XXIVa–b K. (XXVd–b V.)	424 Darius – 458 plus pru-

Fasc. VII

XXXVIIId–b V. (XXXVI K.?)	458 -dentia –?
XXXd–b V. (XXIX K.?)	? – ?
⟨?	? – ?⟩
XVIIId–b V. (XVII K.?)	? – ?
XXIXd–b V. (XXVIII K.?)	? – ?
XXIXa–c V. (XXVIII K.?)	? – ?
XVIIIa–c V. (XVII K.?)	? – ?
XL V.? (XIVa K.?)	? – ?
XXXa–c V. (XXIX K.?)	? – ?
XXXVIIIa–c V. (XXXVI K.?)	? – 799 congruebat

Fasc. VIII

XLId–b V. (XI–XII Mai)	799 omni – 837 semesa
XVId–b V. (XIII–XIV Mai)	837 curtaque – 872 mecum
XLIIa–b K. (XLIVb–d V.)	872 matris – 908 videbatur
XLa–b K. (XLIIIc–a V.)	908 iniecto – 948 extimam
XIVa–b K. (XVd–b V.)	948 veni – *post* 981 Alexander
XVIId–b V.	*ante* 988 Besas – *post* 1020 flebilem
XVIIa–c V.	*ante* 1024 tui – *post* 1059 id
XIVc–d K. (XVa–c V.)	*ante* 1063 probaturus – 1105 procuraretur
XLc–d K. (XLIIIb–d V.)	1105 neque tamen – 1143 suum
XLIIc–d K. (XLIVc–a V.)	1143 maluerit – 3,12 inconsultae
XVIa–c V.	13 isti – ?
XLIa–c V.	? – ?

Quantum ad fidem codicis pertinet, plurimum erraverunt librarii[19] indocti ac Latini sermonis parum periti, nec tantum in rebus orthographicis, sed et in verbis singulis et in ipso verborum contextu intellegendis; cuius rei exempla affero haec: 1,413 *quid huic genti ad vitae clausum iam deberetur* T pro *quid huic genito ad vitae clausulam deberetur*; 1,827 *profici-sci igitur* T pro *proficiscitur*; 1,832 *iacularibus ē iam* T pro *iacu-lari bestiam.* huiusmodi menda aliquot palimpsesti exemplari tribuenda esse facile concedo; tamen codicis errata pleraque e scribarum imperitia orta esse pro certo habuerim.

De antigraphi scriptura indicium faciunt menda duo, quae facile librario exemplar minusculis litteris exaratum describenti tribuere possis: 1,122 *ut iuste* T (teste Kueblero) pro *uti arte*; 1,391 *Deus te* T (teste Maio) pro *de arte*; sed cum neutram lectionem in T inspicere ipsi possimus, non est infitiandum Kueblerum et, quibus Mai nitebatur, Peyronem vel socios eius iisdem litteris in T simillimis *a* et *u*, *r* et *s* deceptos esse.

Cum vero non parvi momenti sint ad indagandum loquendi morem scribarum codicis T vel eius antigraphi, menda orthographica omnia in appendice colligere statui.

Quod ad interpungendi usum pertinet, in duobus tantum locis ex imaginibus lucis ope depictis (apographorum enim testimonium in re tam parvi momenti omnino fide caret) signum aliquod, i. e. duos punctos, adhibitum esse constat (post 2,67 *contumeliam* [pro *contumaciam*] et post 2,915 *Cyri*, quo tamen verbo sententia non finitur); maiusculis plerumque litteris sententiarum initia significantur.

Codici emendando operam dederunt correctores duo,[20] ex

19 Codicem a pluribus librariis exaratum esse Lowe opinatus est, etsi Kuebler, Patetta, Cipolla unius scribae operam deprehendere sibi visi sunt; sed scripturarum speciminibus inter se comparatis nihil est quod Lowio obici possit.

20 Cf. Patetta, *opusc. laud.*, 624; Ferrari, *opusc. laud.*, 24.

quibus unus orthographica menda nonnulla sustulit locosque corruptos vel qui corrupti ei videbantur signo quodam, i. e. tribus punctis triquetram figuram efficientibus, notavit, quod in paginis phototypice expressis sexies quidem cernitur; interdum autem genuinam lectionem e coniectura restituere conatus est. pauca tamen de emendationibus eius comperimus, cum Mai et Kuebler eas fere praeterierint, etsi plura 'alterius recensionis' vestigia in apographo Peyroniano fuisse epistula Peyronis ad Maium missa (125 Gerv.) doceat.

Codex Ambrosianus P 49 sup.,[21] saec. X med. in Gallia, ut Bischoff et Ferrari contendunt, exaratus,[22] mm. 220 × 175 ⟨175–180 × 120–135⟩, cc. (I)72(I'), quarum 1–54v ad Valerium pertinent, reliquae vero *Itinerarium Alexandri* continent; fasciculus I deperditus (Iul. Val. ab initio usque ad 1,527); II^{8}; III^{8}; IV^{8+1}; V deperditus (Iul. Val. 2,475–951); VI^{8}; VII^{8}; VIII^{8}; IX^{8}; X^{8-1}; XI^{8}; de ceteris nihil constat; quaternionum numeri, in medio margine inferiore appositi, plerique nullo siglo, quattuor (VI, VII, X, XI) nexu QR vel QTR insigniti sunt; vv. 27. in summis foliis ad Valerii librum primum spectantibus manus recentior inscriptionem *de ortu Alexandri* (*Magni*) apposuit; in cuius locum reliqui libri numeros Arabicos *2* et *3* praebent (f. 18r *lib. 2 de actibus Alexandri* legimus, ff. 53–54 *testamentum Alexandri*). in charta Iv haec ad- A

21 De Ambrosiano vide praesertim quae scripserunt A. Mai in editionis principis praefatione, Volkmann (schedis Guilelmi Studemund usus) in editione *Itinerarii Alexandri* (Naumburg 1871), Meyer (*op. laud.*, 16); nihil novi attulerunt Kuebler aut H.-J. Hausmann (*Itinerarium Alexandri*, diss. Köln 1970). fuse ac diserte de hac re nuper tractavit R. Tabacco, *Studi sull'Itinerarium Alexandri*. 1: *I codici*, "Atti Accad. sc. Torino" cl. sc. mor. stor. filol. 122, 1988, 55–78. de codicis compositione cogitationes suas Mirella Ferrari, qua est humanitate, mecum communicavit; doctae mulieri magnas gratias ago.

22 Codicem nono saeculo tribuit Mai, decimo vel nono Kuebler, decimo Ceruti in bibliothecae Ambrosianae inventario, undecimo Volkmann (vel potius Studemund).

notavit Antonius Olgiati, bibliothecae Ambrosianae primus antistes: "De vita, et rebus gestis Alexandri Magni historia (initio carens *add. alt. manus*) cuiusdam Iulii Valerii, ut constat ex principio 2.[i] libri; ubi etiam habes eam fuisse ex Aesopo Graeco translatam. In fine historiae adiuncta est (Itinerarium sive *add. m. alt.*) expeditio Persica Alexandri, dicata Constantio Imperatori. ex quo liquet hunc Auctorem tempore Constantii Imperatoris floruisse. Hunc codicem una cum multis aliis Avenione vehendum curavimus. Felicibus auspiciis Ill.mi Card. Federici Borrhomaei Archiep. Mediol. et bibliothecae, nec non Scholae Ambrosianae fundatoris Antonius Olgiatus primus eiusdem bibliothecarius scripsit anno 1605".

Codex a pluribus librariis scriptus est: sex manus in chartis ad Valerium pertinentibus codice inspecto distinxeram; opinionem meam confirmavit M. Ferrari, quae praeterea operam trium scribarum (quorum duo paginas aliquot Valerii iam descripserant) in chartis ad *Itinerarium* spectantibus deprehendit; duos tantum scribas discreverat Mai, quorum priori fasciculos II–VI, alteri VII–XI tribuerat. librarius A fasciculum secundum descripsit, B tertium (et c. 23r–v), C quartum (praeter c. 23r–v), D sextum et septimum (et cc. 58v; 64r–v), E octavum, F nonum et decimum (praeter cc. 58v; 64r–v), G undecimum. praeterea fasciculo quarto iam desinente librarius C, potius quam quaternionem novum sibi pararet, unam chartam (nunc c. 24) quaternioni IV adiunxit; ultimam fasciculi paginam (c. 25v) non totam exaravit; textum lineis sensim brevioribus exscripsit (nempe ornamenti causa: ideo etiam in extremis verbis huius paginae maiusculas fere litteras adhibuit), ita ut versus ultimus unum tantum verbum comprehendat; paginam dimidiam vacuam reliquit.[23] nimirum insequens fasciculus alii librario descri-

23 Perperam Volkmann, adstipulante Kueblero, in charta ultima quaternionis IV finem libri primi esse contendit (cf. Tabacco, *opusc. laud.*, 60–61).

bendus iam traditus erat. valde igitur verisimile est scribas eodem tempore fasciculos exemplaris resolutos descripsisse. tamen fasciculi II–IV paulo posterioris aetatis esse quam ceteri (VI–XI) Bernardo Bischoff visi sunt: unde conicere possis fasciculos II–IV eodem saeculo X codici iam mutilo (sed quaternio V usque ad id tempus profecto servabatur: cf. Tabacco, *opusc. laud.*, 62) adiunctos esse.

De librariorum usibus notabiliora affero: arculis monosyllaba distinguuntur, signo ~ verba notantur quorum ordo commutandus est; interrogationis signum hanc formam habet: ʃ.

Nunc autem ad rem orthographicam veniamus. litterae *sc, s, c* a librariis saepe confusae sunt; nonnumquam aspiratio omittitur, aliquando perperam additur, praesertim in Graecis nominibus; *ci* et *ti* invicem commutantur; saepius *haud* in *aut* corrumpitur. menda orthographica notabiliora in appendice digesta invenies.

Manus haud paucae textum correxerunt, in primis, inter scribendum, librarii ipsi, quos indico siglo A^1; deinde loci parum perspicui vel corrupti littera *r* in margine apposita notati sunt.

Paulo postquam codex descriptus est textum recognovit vir doctus (A^2) collatis, ut puto, et alio Valerii codice[24] et epitoma Z[25] (nisi forte in hunc codicem variae lectiones ex epitoma illatae erant); cum aliis codicibus A^2 conspirat e. g. his locis: 1,562 *ut* TA^2P, *quod* ZA; 1,578 *sese dat* T, *se dabat* A, *dedebat* (sc. *se dedebat*) A^2, *sedebat* P (fort. per haplographiam ex *se dedebat* ortum); 1,928 *consipivit* A^2H, *rescivit* A. cetera videas in apparatu. cum Z vero A^2 saepe congruit: 1,1344 *corriges nec des*: *corrige nec addas* ZA^2; 1,1384 *petens*: *appetens* ZA^2; 1,1564 *fortissimos*: *vel stultissimos dixerim* A^2, *stultissimos* Z (sententiam per ironiam dictam non intellexerat epitomator); 1,1626 lectio corrupta *thias* A, *pthias* P: *illos* ZA^2;

24 E codice aliquo manifestum est A^2 hausisse, quoniam 1,755 et 1,1354 pro *par* et *quod* lectiones plane absurdas *pars* et *quo* ipsum per coniecturam invenisse vix credas.

25 Siglo Z indicatur epitoma a Zachero edita (v. infra, xxvi sq.).

1,1646 *deprecaturi*: *deprecantis* Z A². corrector A² fere semper varias lectiones supra lineam adnotavit.

Saeculo X vel XI codex rursus collatus est a viro docto quem siglo A³ indicamus: manus eius, quae in chartis tantum 1–6 varias lectiones apposuit (in marginibus, duobus punctis supra verbum additis ad quod varia lectio pertinet), facile discernitur, cum litterae minoris moduli sint. varietas lectionis ab eo adnotata fluxit profecto e codice aliquo: nam 1,591 lectioni codicis T *contectare* proxime accedit *coniuncturae* ab A³ illatum; *cognitum* praebet A, de quo minime dubitaremus nisi T praesto esset; quoniam autem varia lectio *coniuncturae* nullam vim in hac sententia habet, minime dubitari potest quin ab A³ non excogitata sit; videas etiam 1,603 *ad dictum* T recte, *ad dicta* A, *addictus* A³P; quo loco verbum plane ineptum in margine adnotavit A³, in alio codice scilicet inventum.

Manus praeterea posterioris aetatis c. 15r et 23r adnotationes quasdam nunc fere evanidas ascripsit.

Saeculo denique XVI in Gallia, ut Augustus Campana, vir harum rerum ante omnes peritus mihique benevolentissimus, arbitratur, viri docti duo (quorum manus, cum haud facile inter se discernantur, uno siglo A⁴ significavi) codicem adierunt Valeriique opus non sine studio perlegerunt, quod ex his notis intellegi potest: ad 1,1043 *prae cuncta* 'versus' scriptum est; ad 1,1479 *Homero* 'de Homero'; ad 2,475 *conficit* 'hic multa desunt'. inscriptiones et indiculos quosdam docti viri apposuerunt, coniecturas intulerunt: 1,594 pro *consilio* (A; *consortio* recte Tᵐ) *coniugio*, quod verbum, quamquam non aptum, sensu non prorsus caret; 1,1227 pro *haebo* (AP) *aveo seu cupio*, quarum lectionum prior profecto recta est; 1,1263 *consessorem* recte pro *concessorem*; 2,370 *demona* A: *Lacedemona* A⁴.

Hic illic manus correctorum discernere non potui: quas emendationes siglo A^pc in apparatu insignivi.[26]

26 Kuebler correctiones duabus tantum manibus dederat, quarum prior scribae ipsius esset; varias lectiones nonnullas ex epitoma illatas esse non vidit.

Parisinus Latinus 4880,[27] membr., saec. XII–XIII, mm. P
323 × 211 ⟨273 × 173⟩, cc. olim 85, nunc 69; paginae singulae centenis duodenis ca. constant versibus, in binas columnas aeque distributis; chartas octo habent fasciculi omnes praeter ultimum, cui tria folia desunt. fasciculi septimus et octavus (cc. 49–64) resoluti et codici Parisino Latino 5873 agglutinati sunt a Petro Pithoeo, qui haec c. 48v adnotavit: * "Recepi hunc librum a P. Daniele Idibus oct. 1570 ex quo [...] quaterniones duos"; Pithoei manum agnovit A. Schoene, teste Mommseno in Iordanis editione (*MGH* V 1, LXVIII).[28] chartae deinde 61–63 perierunt cumque iis Valerii initium usque ad 1,164. Valerii textus in chartis 64r–80r adservatur.

Codex Parisinus ab uno librario diligenter scriptus est; correctiones perraro inveniuntur. quod ad orthographiam pertinet, plerumque *his* pro *is* scriptum est, saepius *inquid* pro *inquit*. cetera ad appendicem relego. mihi praeterea mirum videtur quod fere semper particula *-ce* in pronominibus omittitur.

Omissionibus atque interpolationibus scatet P, quas hic

27 De codice Parisino, quem in editionis principis praefatione iam Mai commemoraverat, primus egit J. Letronne ("Journal des Savans" 1818, 610 sq.); codice adhibito capita aliquot Valerii etiam tunc ignota edidit J. Berger de Xivrey ("Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque du Roi" XIII², 1838, 269–283); totum librum primus ad editionem Pseudo-Callisthenis parandam excussit Mueller, anno 1887 contulit Kuebler. collationem Kueblerianam parum accuratam esse iam sensit D. Volkmann (*Zu Julius Valerius*, "Jahrbb. cl. Philol." 141, 1890, 792; 796; 797). initium textus Valeriani in codice Parisino usque ad XVI saltem saeculum servatum docti omnino neglexerunt (sed cf. appar. ad 1,19). gratias ago Marinae Passalacqua, quae librum meum in usum inspexit, cum pellicula tantum lucis ope depicta, quam microfilm vocant, mihi praesto esset.

28 Postea adnotationi alia manus continuavit haec: "in quorum posteriore fuerant abscisa folia quatuor, quorum ultimum quod remanserat [...] cosmographia".

memorare alicuius momenti nobis videtur; nam doctus nescio quis res ad cultum gentilem pertinentes consulto omisit, sed narrationi aliunde augendae laborem etiam impendit: omittuntur partus Olympiadis (1,279–297), vaticinium sacerdotis Iovis Olympii (1,587–593), aedificatio Alexandriae (1,824–1106), Alexandri oratio ad Aegyptios (1, 1134–1154), vaticinia Apollinis (1,1539–1555) et sacerdotis Plataeensis (2,6–40), descriptio sepulcrorum Darii aliorumque Persarum regum (2,1040–1047), responsa arborum loquacium (3,526–608), sacrificia deo Soli facta et prodigia (3,1224–1237), funus Alexandri (3,1357–1366). sententiae singulae interdum desiderantur, praesertim in tertio libro: 2,291–292; 3,521–524; 1204–1206; 1244–1247; 1368–1371; extrema pars epistulae Alexandri ad Aristotelem praetermittitur (3,526–608). sub finem tertii libri semper *numen* pro *deus* invenitur; hic illic sententiae, saepius ordo verborum leviter mutantur. addita autem sunt, quamquam frequenter breviata, capita aliquot ex *Itinerario Alexandri*: 36–37 (15 Volkmann) post 1,1401; 24 (10 Volkm.) post 1,1443; post 2,462 sententia e cap. 27 (12 Volkm.) videtur irrepsisse; capp. 104–106 (46–47 Volkm.) post 2,1158, 115–116 (52 Volkm.) post 3,312 inserta sunt; loci excerpti ex Iosepho (*Ant. Iud.* 11, 317–345) et Orosio (e libro tertio) post 3,1111. additamenta sunt ubique ita contexta ut lector omnino suturas non sentiat; solum caput *Itinerarii* 24 in margine descriptum est (inscr. *ex alio actore* [sic]). unde conicias librarium ipsum hunc quidem locum suo Marte addidisse; sed fieri etiam potuit ut scriba additamentum in marginibus exemplaris exaratum ob praepositam inscriptionem textui nollet inserere.[29]

Ad codices nunc veniamus quorum tantum frustula exstant.

H Schedae Egertonenses, olim Helmstadienses, i. e. codicis Londiniensis Egertonensis 267 cc. 48–49,[30] inter quas char-

29 De hac re cf. Tabacco, *opusc. laud.*, 74–78.

30 Chartae Egertonenses Helmstadii repertae sunt a P. J. Bruns,

tae sex excidisse videntur; membr., saec. IX–X, mm. 220 × 192 ⟨161 × 130⟩; vv. 26; textum praebent a 1,471 *parentes* usque ad 1,534 *amico* et a 1,925 *lineam* usque ad 1,993 *inferebat.* in Gallia codicem exaratum esse contendit Lehmann (*opusc. laud.*, 14). schedae Egertonenses perraro singularibus lectionibus depravantur. *

Bifolium Gottingense Appar. Dipl. 10 E I cc. 12–13;[31] membr., saec. XI[1']; mm. 290 × 193 ⟨235 × 180⟩; vv. 31; textum servat a 1,100 *inquit* usque ad 1,187 *istud*, a 1,355 *Philippus* usque ad 1,437 *instabilibus*, scilicet inter chartas superstites bifolium unum deperditum est. G

In margine inferiore chartae 13r legitur ALBVVINVS EP(I)S(COPVS), quem eundem esse ac Alboinum episcopum Brixenensem (992–1006) optimo iure putat Lehmann (*opusc. laud.*, 14). codicem igitur in Italia septemptrionali exaratum esse pro certo haberi potest.

Raro inveniuntur errata, ut 1,363 *laninae* pro *lanienae*; saepius librarius se ipse correxit (1,360 *semp* deletum et *semel* scriptum est; 1,183 et 1,379 *esse* supra lineam additum); hae tamen chartae additamentis sunt refertae: e. g. 1,131 *nocturna quae* pro *quaecumque*; 1,356 *vel equarius equisius*; 1,427 *Aristotele praeceptore.* saepe verba immutata sunt: 1,127 *repro-*

qui alteram transcripsit publicique iuris fecit (*Anecdota, De Alexandro M.*, "Annales literarii Helmstadienses" 3, 1784, II 3–10); ad Valerium eas rettulit H. Fuchs (*Beiträge zur Alexandersage.* II. *Ein neues Bruchstück einer Handschrift des Julius Valerius,* progr. Giessen 1907, 19–22), qui Brunsii transcriptionem adhibuit et adnotationibus ditavit, chartas vero periisse opinatus est (obsequente W. Kroll, *RE* X 849; *Historia Alexandri Magni.* I. *Recensio vetusta,* Berolini 1926, VIII adn. 4). fragmentum rursus invenit Londinii P. Lehmann collationemque utriusque chartae confecit (*opusc. laud.*, 16–18).

31 Bifolium Gottingense invenit K. Boysen paulo ante a. 1890 (cf. Volkmann, *opusc. laud.*, 792 adn. 1); praesto nempe non fuit Kueblero editionem paranti. eo usi sunt Volkmann, Cilliè (v. infra, XXVII adn. 34), Kroll (*ed. laud.*, VIII adn. 4), Lehmann (*opusc. laud.*, 14–16). v. etiam *Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate.* I. *Hannover 3 Göttingen 3,* Berlin 1894, 504.

mitto pro *spes promittit*; 1,152 *rerum* pro *rei*; 1,156 *unum* pro *nunc tamen*; 1,356 *isto* pro *hoc*; 1,369 *eum* pro *illum*; 1,409 *ac* pro *quam*; omissa autem 1,110 *regina*; 1,120 *inquit*; 1,145 *-que*; 1,162 *illa*; 1,391 *igitur*; 1,433 *laxioribus*; 1,436 *ista*. persaepe verborum ordo vitiatus est: 1,110 *sibi fieri*; 1,170 *esse potentes*; 1,397 *mihi fatale fore*; 1,399 *filius tuus*. quae omnia e librarii errore orta esse vix credi potest: plura in antigrapho iam immutata in **G** transcripta sunt.

In folii marginibus pessime habitis indiculi quidam appositi sunt: c. 12r v. 11 *visi[o*; c. 12v v. 5 ... *Al]exandri*; v. 24 ... *Phili]ppi*; c. 13r v. 28 *Inter[pretatio* (vel *Inter[pres*).

B Bifolium Basileense siglo N I 1 No. 28 in Bibliotheca Universitatis insignitum;[32] membr., saec. XII med.; mm. 208 × 168 (sed ca. 300 × 168 antequam bifolium resectum est) ⟨163 × 133⟩ (sed olim ca. 220 × 133); in unaquaque pagina vv. 23 ex 31, ut vid.; facti sunt. textus partes has praebet: 2,1155 *re]ge* – 3,28 *duxe[rim*; 3,38 *cunc]tantem* – 3,69 *est*; 3,250 *mortuos* – 3,281 *sibi*; 3,290 *hoc* – 3,322 *promuntorii*; manifestum est inter chartas quae adservantur bifolium intercidisse.

Ad 3,278 *laevi uberis* in margine *f.* (i. e. *fortasse*) *levis uberib(us)* scripsit manus recentior, sed alia manus *recte* (ut vid.) *laevi ub (er) is* addidit. adnotationes alias non dispeximus.

Lectionibus singularibus nec non omissionibus (desunt e.g. 3,258 *spatiosius* et *mare*; 3,270 *nata*; 3,297 *hoc*) fragmentum scatet, quibus vitiis cum non laboret **P**, qui ad eandem familiam ac **B** pertinet, facile nobis persuadebitur in ipso codice vel in eius antigrapho huiusmodi menda orta esse.

Z Maximi ponderis est in textu recensendo epitoma quae Zacheriana audit.[33] nam saeculo octavo exeunte vel nono

32 W. Wackernagel chartas Basileenses repperit et cum altera Angeli Mai editione contulit (*Zur Alexandersage.* I. *Zum Julius Valerius*, "Zeitschr. f. deutsche Philol." 1, 1869, 119–122).

33 Epitomam primus edidit J. Zacher (*Julii Valerii epitome* zum erstenmal hrsg. von J. Zacher, Halle 1867). iis quae Zacher in praefatione protulerat nonnulla addidit Calderan (*Per una nuova edizione*

ineunte, ut videtur, codicem Valerii integrum adhibuit vir doctus fabularum amantissimus, qui narrationem contraxit suo iudicio indulgens: fabellam Nectanabi fere iisdem Valerii verbis descripsit; Candacis fabulam liberius expressit nonnulla addens; res gestas Alexandri ita contempsit ut eundem fere paginarum numerum ac Nectanabi fabella in epitoma expleant. in Italia septemtrionali epitomam confectam esse verisimile est, cum codex epitomae antiquissimus Hagensis 830 vel eius exemplar ex Aquileia originem duxisse videatur. ceterum in Italia septemtrionali testis quoque Valerii antiquissimus exaratus est.

Zacherianam epitomam auctoritate fere aequat Oxoniensis,[34] cuius originem penitus exploravit Cillié. saeculo fortasse XII vir doctus nescio quis Valerii codice quem prae manibus habebat adhibito epitomae Zacherianae augendae operam dedit; multa e Valerio deprompsit ac verbis leviter tantum mutatis in Z inseruit. codicem integrum eiusdem familiae ac **P** fuisse iam vidit Cillié, quoniam **OP** nonnullos communes errores praebent. magni tamen momenti est duas O

critica di Giulio Valerio. 2. Note testuali, "Riv. di filol." 111, 1983, 5–21). de epitoma etiam egit D.Romano (*Giul. Val.*, 121–141). codices duodeseptuaginta epitomam continentes enumeravit D.J.A.Ross (*A Check-List of Mss of Three Alexander Texts: the Julius Valerius' Epitome, the Epistola ad Aristotelem and the Collatio cum Dindimo*, "Scriptorium" 10, 1956, 127–132).

34 Ad epitomae Oxoniensis textum constituendum duobus tantum codicibus nitimur, Oxoniensi dico Corpus Christi College 82, saec. XII^{2}, et Montepessulano Fac. Méd. H 31, saec. XII ex. Oxoniensis initium (usque ad 7,12 Zacher *in sucum pressis*) descriptum est (manu Th. Ryckii) in codice Leid. Perizon. Q.9, cc. 95v–97v, quo usus est Zacher (*ed. laud.*, VII, XI). de additamentis Oxoniensibus recte iudicavit Volkmann (*Adnotationes criticae in Iulium Valerium*, progr. Portae 1882), cuius tamen verbis minime motus Kuebler codicem non adhibuit. publici iuris epitomam fecit G. G. Cillié uno codice Oxoniensi usus (*De Iulii Valerii epitoma Oxoniensi*, diss. Argentorati 1905); Montepessulanum primus contulit A. Hilka (*Studien zur Alexandersage*, "Rom. Forsch." 29, 1911, 34–69).

genuinas Valerii sententias ex operis initio sumptas in **O** tantum servari.

De excerptis denique dicendum est, duobus numero, quamvis fere nihili sint ad textum constituendum.

p Antiquius (saec. X ex.?) est excerptum de orbis maximis urbibus (1,903–911) ab uno Parisino Latino 8319, f. 88v, servatum, quod Riese edidit *Geogr. Lat. min.*, 140.

E Recentiora putantur excerpta e tertio libro, videlicet ex epistulis Alexandri ad Aristotelem et ad Olympiadem (3,316–612; 1163–1276), quorum adhuc innotuerunt codices duo, Vaticanus Palatinus Latinus 1357, saec. XII², cc. 131–134, et Einsiedlensis 357, a. 1298, pp. 162–181. hos codices excerpta Valerii servare feliciter agnovit D. J. A. Ross, qui Palatini varietatem lectionis etiam excussit;[35] Einsiedlensem primus contulit M. Feldbusch.[36]

Excerpta omissionibus coniecturisque scatent, non ita tamen ut lectiones eorum omnino neglegamus, cum interdum auxilio sint in lectionibus singularibus codicis Parisini damnandis.

Valerii memoriam in glossariis servatam indagavit W. Heraeus in opusculo doctissimo quod de Petroniano sermone composuit.[37] plura vestigia in glossario *ab-absens* (*CGL* IV 404–427) servari recte contendit, singula alibi detexit, neque rem pertractavit, cum ex eodem glossario *ab-absens* (quod iam senserat Calderan) alias glossas e Valerio procul dubio desumptas colligere liceat.[38] Lindsay, qui glossariorum fontes investigavit, glossas *ab-absens* ne dignas quidem quae cum

35 Cf. *Letters of Alex.*, 38–58 et *Alexander Historiatus*, London 1963, 90 adn. 104.

36 *Der Brief Alexanders an Aristoteles über die Wunder Indiens*, synoptische Edition, Meisenheim am Glan 1976 (v. praesertim VIIb).

37 *Die Sprache des Petron und die Glossen*, progr. Leipzig 1899, 40 adn. 7; nova quaedam vir doctus protulit in opusculo rursus impresso (*Kleine Schriften*, Heidelberg 1937, 131 adn. 1).

38 V. Rosellini, *Per una nuova edizione critica di Giulio Valerio. 2. Tracce valeriane nel glossario ab-absens*, "Riv. di filol." 116, 1988, 332–338.

ceteris ederentur putavit, quippe quae nihil novi prae antiquioribus glossariis afferrent.[39] sed viri docti sententiae adstipulari non possumus; vide e. g. (cetera invenies in apparatu) *CGL* IV 416,43 *nabo* (sc. *navo*) *auxilio*: *forti auxilio*, quod mire congruere cum Val. 1,1192 (ubi *navi* trad.) vidit Heraeus, vel 417,52 *occursabis*: *occurris*, quod attinet ad Val. 2,62; in ceteris glossariis adhuc editis verba tantum *navus*, *occursare*, *occursat* leguntur. glossas igitur e Valerio collectas vel glossarium aliud in quo eae invenirentur adhibuit is qui glossarium confecit de quo agimus.

De ratione inter codices intercedente

Cum Valerii codices tantum mutili nec non fragmenta brevissima et excerpta praesto sint, de nexu inter ea intercedente haud facile est iudicare.

Nullam fere operam insumpsit Kuebler cognationi codicum investigandae: sententiam suam aperire satis habuit de uno Parisino, quem dixit e fonte puriore quam Ambrosianum manavisse; nec multo plura protulerunt viri docti Kroll, Axelson, Cillié. rem vero non sine fructu tractavit Calderan in opusculo altero, cuius argumenta maxima ex parte recepi.

Codicum igitur erroribus diligenter excussis stemma (quod vide p. seq.) delineare licet (de **H** et **p** v. infra, xxxii sq.).

Duas codicum stirpes inter se omnino seiunctas exstitisse perspicue apparet.

Errores omnibus testibus communes, qui in archetypo procul dubio fuerunt, hi colligi possunt: 1,135 *illa* **T**^{k}**G** (*ille* Kue.); 1,368 *miles* **T**^{m}**ZGP** (*iniens* Calderan); 1,450 *non* om. **T**^{m}**P** (add. Walter); 2,801 *praeter* **T**^{m}**P** (*propter* Kue.); 2,932 *multilatos* **T**^{k}**P** (*mutil-* Mueller); 2,1127 *quos* **TAP**

39 *Glossaria Latina* V 5.

Ω
T (VIII in.)
Φ
Σ
Δ
Z (VIII–IX)
A (X)
O
G (XI) E
B (XII)
O° (XII) O^m (XII)
E^v (XII)
P (XII–XIII)
E^e (XIII)

(*quas* Mai). De **ZBOE** infra agemus: nam epitomator **Z** locos manifeste corruptos suo Marte emendavit vel omisit, ita ut lectionem codicis integri a sese adhibiti omnino occultaret; quod attinet ad **BO**, locis quidem in iis servatis nullus exstat error qui cum **T** sit communis; excerpta **E** denique comparari cum palimpsesto nequeunt, quippe quae ad tertium librum, in **T** deperditum, pertineant.

Pro certo adfirmari non potest varias lectiones in **Ω** exstitisse: nam errores qui separativi dicuntur eiusmodi non sunt ut e librariorum imperitia aut coniectura oriri nequiverint. de hoc tamen loco ambigi potest: 1,1065 *coetibus praesul cluo* (*cluo* Eberhard, *chao* **A**): *coeptis praesul civicis* **T**; verba in **T** descripta, quamvis plane falsa, tamen a viro docto metro consulente inventa sunt. malim igitur credere ea in archetypo variam lectionem fuisse, quam a scriba non illitterato in

Taurinensis exemplar illata esse (cf. tamen 1,1056 *erigis mundi decus* **A**: *rĕgis mundi dedecus* **T**). vide et appar. ad 1,569.

Hyparchetypum **Φ** olim re vera exstitisse necesse est; nam omittuntur in **AP** (nempe desunt his locis ceteri codices eiusdem familiae) 2,244 *populi* – 2,248 *respondeam* et 2,1140 *diis* – 2,1142 *atque*, in **ABP** 3,3 *Emensus* – *regiones*, quae omnia e Taurinensi supplentur.[40] ad formam antigraphi codicis **Φ** restituendam non parvi momenti videtur in prima lacuna ducentas quinque litteras excidisse, in altera septuaginta quattuor, in tertia triginta quinque. idcirco in singulis versibus antigraphi codicis **Φ** litteras fere tricenas quinas fuisse iisque locis quos enumeravimus versus sex, duos, unum periisse verisimile est. **Φ**

Errores quosdam codicibus familiae **Φ** communes affero: 1,232 *sed auctiorem*: *seductiorem* **ZP**; 1,410 *vanis*: (*toti* add. **G**, *tot* **P**) *annis* **ZGP**; 1,477 *frugalitate*: *fragilitate* **HP**; 1,488 *eos qui facere audent ne nostri curam regiam gerere*: *eos qui id facere aude(a)nt et nostri curam regiam agere* **HP**; 1,560 *sputamenti*: *-a* **ZAP**; 1,594 *consortio*: *consilio* **ZAP**; 2,998 *obversari*: *observari* **ZAP**. de **OE** infra agendum est, quia errores communes testium **OEP** iis locis inveniuntur ubi **T** nobis praesto non est; nihilominus patet testes cum **P** affinitate coniunctos e **Φ** tantum manare potuisse.

Immutationes nonnullas quae testes **ZA** artiore nexu inter se coniungunt iam enumeravit Calderan (*Note test.*, 10): 1,560 sqq. *abstersit clementer sputamenti iniuriam, quin etiam adridens: "iuro equidem tibi, Nicolae," ait*: *abstersit clementer sputamenta, iniuriamque adridens, ait: "iuro equidem tibi, Nicolae," inquit* **ZA**; 1,690 sq. *ecquid mulier consentiret deserto Philippo ad sese transnubere*: *et mulier consentiret ut deserto Philippo ad sese transnuberet*, quae a Graecis improbantur, **ZA**. vide etiam 1,658 *deficeretur*: *-et* **ZA**. cum autem immutationes in **A** inveniantur ubi **Z** deest, adfirmari nequit eas e **Z** in Ambrosiani antigraphum primum illatas esse, deinde in Am-

40 De alia lacuna 1,174–176 obvia v. Calderan, *Note test.*, 9 adn. 3.

brosianum ipsum. itaque manifestum est Valerii verba in codice **Δ** a viro docto ita interpolata esse ut hodie vix expoliretur textus nisi ceteri codices suppeditarent. quotiens igitur **P** lectionem leviter corruptam praebet, **A** vero elegantiorem, sed quae ab illa longe discedat, potius Parisino quam Ambrosiano fides adiungenda est.

Chartas Gottingenses et Basileenses, additamenta Oxoniensia et excerpta ex eodem codice atque **P** originem duxisse pro certo habemus, quia **GBOE** in errore cum **P** conspirant contra **TA** vel **TZ** (vel contra **A**[**Z**] ubi **T** non adest). vide e. g.: 3,22 *bella* om. **BP**; 3,40 *ite*: *ita* **BP**; 3,53 *urguere*: *arguere* **BP**; 3,265 *per* om. **OP**; 3,275 *etiam* om. **BOP**; 3,445 *facillimis*: *facilissimis* **EP**; 3,449 *vitandis*: *certandi*(s) **EP**; 3,881 *tam trepide* om. **OP**.

Ex familiae **Σ** codicibus nullus ex alio qui quidem nobis innotuerit videtur fluxisse: nam verba in **B** desunt quae in **O** vel **P** inveniuntur; **G** vero tantopere interpolationibus scatet ut nullo pacto eum ceterorum codicum, qui plerumque sani sunt, fontem fuisse credas; excerpta denique e **P** orta non esse inde colligitur quod erroribus aliquot carent quos Parisinus exhibet.

Nihil amplius de hac familia adfirmaverim, cum, quae 3,293 **AO** et **BP** praebent, illi *reperies*, hi *-as*, ad cognationem inter **B** et **P** statuendam vix sufficiant.

Restat ut de **H** et **p** agamus, quorum cognationes penitus exquiri nequeunt.

Fragmentum siglo **H** insignitum e **Φ** fluxisse iam vidimus (p. XXXI); sed neque ad familiam **Δ** neque ad **Σ** referri potest, cum fere eas textus partes praebeat quas aut cum solis **TP** aut **TA** conferre liceat. semel congruit **H** cum codice a correctore **A**^{2} adhibito (1,928 *rescivit* **A**, *consipivit* **A**^{2}**H**); **A**^{2} codice familiae **Σ** usum esse verisimile est (v. supra, XXI); attamen cognationem inter **H** et **Σ** exstitisse argumentis comprobare non possumus, cum hoc loco neque **T** neque **Z** nobis praesto sint.

Paucis de **p** dicendum est, cum e codicibus Valerii integris unus **A** tradat locum ab eo servatum: 1,910 **Ap** in falsa lec-

tione *visitur* congruunt, ubi A^3 recte *visuntur* praebet; cum tamen hoc facile coniectare potuerint sive A^3 ipse sive fons lectionum ab A^3 allatarum, nihil certi de hoc fragmento adfirmari potest.

De huius editionis indole ac ratione

Archetypum Valerii, quod ante saec. VIII exaratum est, satis emendatum videtur fuisse, quamvis singuli codices ab eo derivati neglegentius scripti vel ineptis coniecturis foedati sint. sed lectiones archetypi tunc tantum satis liquido perspicere possumus, cum **T** et **Φ** simul nobis praesto sunt.

Gravius itaque est munus editoris in iis textus partibus constituendis quae ab uno **T** aut ab uno **Φ** traduntur. nam, si **T** totus periisset, locos plurimos in codicibus familiae **Φ** immutatos esse non animadverteremus (quod scilicet nobis facile contingere potest in tertio libro, ubi **T** fere omnino deest); si autem **T** tantum adservaretur, nullo modo emendare possemus locos quosdam in eo graviter corruptos. iis igitur locis ubi **T** tantum adest nonnumquam cruces apponendae fuerunt aut coniecturae in textum recipiendae. ubi testes non nisi familiae **Φ** praesto sunt, quam maximam diligentiam adhibuimus in variis lectionibus perpendendis quae inveniuntur in apographis codicis **Φ**, i. e. **Δ** et **Σ**. iam diximus **Δ** saepe elegantiorem quidem lectionem praebere, sed cui non sine aliqua dubitatione fidendum sit, ut docent exempla plurima in quibus **TP** contra **AZ** conspirant. ideo lectionem familiae **Σ**, quamvis leviter corruptam, numquam spernendam putavimus, praesertim cum **Δ** ab ea longe discedat. eadem ratione de apographis **A** et **P** iudicavimus ubi iis tantum nitendum fuit.

Praeterea lectiones nonnullae Pseudo-Callisthenis auxilio probari aut respui possunt. qua in re non semper editores satis diligentes fuerunt. Muellerum unum ad lectionem Valerianam coniectura redintegrandam Graeco auctore usum esse constat, menda vero sustulit pauca; Kuebler autem rem

paene neglexit. post hunc recensionibus tum Graecis tum in barbaras linguas conversis cum Valerio conferendis operam dederunt Ausfeld, qui tamen plures locos quam par erat suspectos habuit, et Kroll, qui errores multos felici manu correxit.[41]

Graecas recensiones A et β Armeniacamque versionem ubique contulimus; recensiones versionesque ceterae, quas primo obtutu adhibendas putaveram, parvi momenti visae sunt ideoque iis locis tantum collatae ubi Valerius ab Aβ *Arm.* discederet.[42]

Libros in capita secundum Muellerum divisimus (quem ceteri Pseudo-Callisthenis editores sunt secuti), quo facilius Graeca cum Valerio conferri possent (qua re desunt in Valerio capp. 1,27–28; 2,23–44; 3,7–16; 29; 32 Muelleri; ordo capitum 3,33–34 mutatur); initia capitum editionis Kueblerianae in margine dextro indicavimus.

In apparatu a lectione in textum recepta initium cepimus; lectiones singulares, ut quae ad Valerianum textum recuperandum nihil valerent, fere omnes omisimus. ibidem errores nonnullos Kuebleri in codicum lectionibus afferendis et ideo in ipso textu constituendo significare nolui.

Quod ad rem orthographicam et morphologicam attinet, genuinas Valerii formas a Taurinensi plerumque servari nobis persuasum est; Ambrosianus autem parum, nihil fere Parisinus prosunt, ut qui recentioris aetatis sint. de singularum vocum scriptura videas appendicem huius praefationis.

In praesentia tamen lectorem monitum volo codices in Graecis nominibus declinandis inter sese saepe discrepare: exempla potiora affero, de ceteris ad apparatum lectorem delego.

41 Eorum opuscula vide in librorum conspectu (XLV sq.) commemorata.

42 Magno usui nobis fuerunt quae commentati sunt A. Ausfeld (*Der griechische Alexanderroman*, Leipzig 1907) et R. Merkelbach (*Die Quellen des griechischen Alexanderromans*, München 1977²).

Olympias, -adis, acc.:

1,43	-da T^k			
1,230	-dem (-dam?) T^k			(mulierem **P**)
1,400	-dem T^m	-dem **G**		-dam **P**
1,635	-da T^k		-dem **A**	-dam **P**
2,1154			-daem **A**	-ta **P**
3,800			-dem **A**	-dam **P**
3,1162			-dam **A**	-dam **P**

Candace (-es?), -es (-is),

nom.:

3,623	-e **AP**	
3,634	-es **AP**	
3,662	-es **A**	-is **P**
3,797	-is **A**	-e **P**
3,849	-es **A**	-e **P**
3,870	-es **A**	-e **P**
3,900	-es **A**	-e **P**
3,922	-es **A**	-e **P**
3,953	-es **A**	-e **P**

gen.:

3,669	-is **A**	-es **P**
3,679	-is **A**	-es **P**
3,700	-is **A**	-es **P**
3,782	-is **AP**	
3,917	-es **AP**	
3,945	-is **A**	-es **P**
3,1018	-is **A**	-es **P**

Xerxes, -is (-i), acc.:

2,193	-em **A**	-en **P**
2,207	-em **A**	-en **P**
2,248	-em **A**	-en **P**

Ammon, -onis, acc.:

1,251	-em **P**	
1,251	-em **ZO**	
1,708	-em **AP**	
1,801	-an T^k	-a **A** (hamonia **P**)
1,803	-em T^k	-a **AP**
2,662	-am **P**	
3,628	-a **AP**	
3,1094	-a **AP**	

In Φ duplices lectiones exstitisse suspiceris (cf. 2,1154 *Olympia-*

daem A); haud facile quid ad Valerium redeat discernitur, cum praesertim testimonio codicis T saepissime careamus; difficiliores igitur lectiones fere praetulimus.

In hoc opere conficiendo longe nobis videmur discessisse a ratione quam superiores Valerii editores adhibuerunt. cum enim editionem principem e codice Ambrosiano pararet, minime elaboravit Angelus Mai in testibus aliis conferendis;[43] praeterea locos multos in Ambrosiano corruptos esse non animadvertit (ut de illis taceamus ubi genuina scriptura iam in codice Δ consulto immutata erat); nec emendatior fuisset editio altera, nisi Peyron apographum ei suppeditavisset. Taurinensis supplementa vitiis referta prelis dedit, ita ut recte de editionibus eius iudicaverit Peyron his verbis: "Siccome il Muratori preparò una congerie ai futuri storici d'Italia; così il Mai prepara antichi monumenti ai futuri editori ... giacché è antico proverbio che niuna cosa può aver lode di diligenza con grazia di molto sbrigamento."[44]

Itidem Mueller festinanter edidit Valerii libros, ut qui eos non nisi ad Graeca intellegenda lectoribus suppeditare vellet; recensionis Graecae et codicis Parisini ope, nec non ingenii sui, locos aliquot emendavit vir doctus, sed etiam aliquot ipse vitiavit.

Plures autem errores agnovit et nonnumquam emendavit Berengo, cum diligenter verba sententiasque omnes intellegere et aperire conaretur. valde igitur dolendum eius editionem adhuc omnino neglectam esse: multa enim coniecerat quae postea denuo a viris doctis prolata sunt.

43 Testes enim maximi ponderis ante a. 1817 ei innotuerant, videlicet codices Parisinus et Oxoniensis (cf. editionis principis praefationem, xvi sq.); paulo post de Taurinensi eum certiorem fecit L. Costa, sed quanti palimpsesti lectiones a Maio factae sint iam vidimus.

44 V. Peyronis opusculum manu exaratum cui inscriptum est *Lezione sopra un palimpsesto contenente frammenti di Cicerone* Augustae Taurinorum in Bibliotheca Nationali adservatum (Arch. Peyron, sine numero).

Codices Kuebler iterum contulit, sed neque in variis lectionibus perpendendis nec in codicum vitiis agnoscendis ipse versatus est: plerumque Muelleri vestigiis institit. codicum collationes parum accurate ab eo confectae sunt, coniecturae optimae notae neglectae, ita ut viri docti nonnulli in editionis Kueblerianae vitiis corrigendis haud parum insudaverint.

Quo magis opportunum visum est opus nostrum perficere, quod spero Valerii lectorem non omnino decepturum esse; id utique, qualecumque est, benigne accipiat precor.

Romae, pridie Kal. Ianuarias a. 1990 Michaela Rosellini

APPENDIX

I. De orthographia codicis Taurinensis.

Litterarum commutationes:

ae *pro* e: 1,48 intemperiae. 1,66 fabrae. 1,68 praetium. 1,137; 1,771; 1,1059; 1,1080; 1,1089; 2,913; 2,941 -quae. 1,139 innoxiae. 1,357 aequo. 1,431 haec quid (ecquid). 1,451 ad saecul (adseculae). 1,518 praecario. 1,519 haec quod (ecquod). 1,546 haec quem (ecquem). 1,775 haereditarium. 1,795 praecati sunt (precario quaesunt). 2,242 daemade. 2,415 dubiae. 2,825 interpraetatus. 2,878 depraecabor. 2,914 aegregiae. 2,1028 praece.

ae *pro* oe: 1,751 caeptus. 2,812 praeliaribus. 2,821 praeliantur.

b *pro* p: 1,143 obnubta. 1,1030 coobtasses. 1,1324 re ab se (reapse). 2,243 obtumus. 2,881 obtimatium. 2,1137 obtimatibus.

b *pro* v: 1,50 habere. 1,65 nominaberunt. 1,68 bariatum. 1,441 habe. 1,463 confirmaberit. 1,507 leba. 1,524 iubant. 1,571 octabo. 1,640 mobeare. 1,1007 Iobis. 1,1053 lebatus. 1,1178 iubabit; 1,1441 faborem. 1,1449 Iobis. 1,1460 dibes. 1,1526 iubantibus. 1,1586 mobendam. 2,72 mandabere. 2,931 permoberunt. 2,1006 luberis (iuveris).

c *pro* g: 1,1002 ficuratum. 1,1267 ericuntur.

ct *pro* c: 1,269 dictioni.

cu *pro* quu: 1,420 ecum. 1,1100 locuntur.

d *pro* t: 1,46 ed (*corr.*). 1,61; 1,145; 1,390; 1,427; 1,443 ad (1,443 adverso *pro* at vero). 1,113 ed. 1,442; 1,459; 1,510 adque. *semper* inquid *pro* inquit *praeter* 1,97; 1,295; 1,382 (2,888 *corr.*). *v. etiam* 1,386 discendi.

e *pro* ae: 1,50 domine. 1,71 ereo. 1,72 ematite. 1,91; 2,865 que. 1,117 queso. 1,131 quecunque. 1,136 quevis. 1,144 preceperat. 1,152 querit. 1,394 lesum. 1,402 exestuat. 1,455 estimatote. 1,497 sevitudinem. 1,507 leba. 1,588 geste. 1,720

merori. 1,1009 circumsepto. 1,1047 eviternitas. 1,1071 demonum. 1,1245 grega. 1,1449 eacus. 1,1594 penitenti⸤am⸥. 1,1598 sevire. 2,73 hescines. 2,402 Lacedemonos. 2,805 Strange. 2,824 more. 2,840; 2,841 merebat. 2,843 seculis. 2,855 mestitudinis. 2,867 penitudinem. 2,909 penitentiam. 2,923 greci. 2,996 Strangem emorati (Strangae mem-). 2,1132 confesse. 3,9 greciae.

e *pro* i: 1,282 ⸤g⸥eneturae. 1,428 collegenda. 1,429 exteterat. 1,444 sencerius. 1,547 tamen curiosius (tam inc-). 2,873 memenisse. 2,880 memeneris (*corr.*). 2,910 reteneri. 2,1130 particeps (*in* -cepes *corr.*) (participes). 2,1133 fecemus (*corr.*).

e *pro* oe: 1,147 federa. 1,1586 auledus.

f *pro* ph: Filippus *semper praeter* 1,512; 1,514. 1,61 profeta. 1,74 ofite. 1,420 bucifalum. 1,493 bucefalus. 1,496 bucefal. 1,1440 orfei. 1,1596 anfion. 2,241 anfinctionum. 2,817 bucefalo. 3,5 sfalangia (phal-).

g *pro* c: 1,60 agrius. 1,192 vagum (vacuum). 1,259 conglovi (conclavi). 1,570 algan. 1,1114 vulgani. 1,1245 grega. 1,1341 Graegulos. Graegos. 1,1592 sagril⸤e⸥g⸤a⸥. 2,253 exegramur.

h *om.*: 1,52 mateseos. 1,69 oroscopum. 1,72 ematite. 1,79 ostico. 1,107 erbarum. 1,141 orridola. 1,199 astilis. 1,205 omine. 1,355 pulcritudinis. 1,435; 1,1505; 2,415 aut *pro* haud. 1,440 ortabitur. 1,498 actenus. 1,883 Melantium. 1,889 Olyntio. 1,890 Ipomono. 1,1098 arcitecto. 1,1105 actinus. 1,1595 zetus. 2,300 Demostenis. 2,903 sepulcris.

h *perperam inducta*: 1,50 habere. 1,92 thorum. 1,93 hammoni. 1,140; 1,199 his (is). 1,279 honeri. 1,414; 1,415 Machedoniae. 1,431 haec quid (ecquid). 1,441 habe. 1,519 haec quod (ecquod). 1,546 haec quem (ecquem). 1,890 eratheo. 1,1068 choru⸤sco⸥. 1,1216 cohercebere. 2,73 hescines. 2,292 habundans. 2,839 heiulabundus. 2,929 heiulatus. 2,966 habundarint. *v. etiam* 1,361 curavit his (curabitis).

i *pro* e: 1,135 distinatur. 1,150 luciscente. 1,291 elimentorum. 1,420 bucifalum. 1,526 adaliscentis. 1,1058 viris⸤cens⸥. 1,1105 actinus. 2,60 scilicit. 2,887 mercidem.

i *pro* y: olimpias *semper praeter* 1,83; 1,230. 1,86; 1,414 aegipto. 1,588 olimpum (Olympium). 1,890 Ipomono. 1,1114

Aegipti. 1,1427 bebriciae. 1,1460 licus. 2,241 anfinctionum.

o *pro* u: 1,105 corpuscolum. 1,119 iogalibus. 1,122 cobicolum. 1,141 orridola. 1,358 ⸤pa⸥volum (pabulum). 1,447 voltu. 1,489 coram. 1,576 pericol⸤o⸥. 1,693 formidolosum. 1,798 consoleret. 1,815 monomentum. 1,1046 homolli. 1,1050 potatu (putato). 1,1241 sedolo. 1,1523 pericolum. 1,1537 percolsis. 1,1554 homanorum. 2,390 concorrunt. 2,1114 incolomitatem. 2,1125 incolomis. 2,1143 dominos (*corr.*). 2,1150 consoluisset.

s *pro* x: 1,449 Zeusidas (Zeuxidos) *et* 1,451; 1,456; 1,465 Zeus-. 1,583 dester.

ti *pro* ci: 1,303 solatia.

v *pro* b: 1,357 vel vile (beluile). 1,358 ⸤pa⸥volum (pabulum). 1,361 curavit his (curabitis). 1,420 subiugavit. 1,440 venivolentiam. 1,520 lavoris. 1,577 vello. 1,630 provesne (*utrum pro* probesne *an pro* probesve *incertum: cf. Kue.*[2]*, 386*). 1,648 livens. 1,1509 inviavilis. 2,417 iuvebat. 2,922 flevile. 2,932 fleviliter. 2,1135 iuves (*corr.*). 2,1141 oportevit (*corr.*). *v. etiam* 1,189 opinavere (opinabile).

Littera simplex pro duplici: 1,283 quidam. 1,517 oportuno. 1,572 solemniter. 1,578 opp(re)sisset. 1,769 quatuor. 2,820 cominus.

Littera duplex pro simplici: 1,411 sepellit. 1,770 thessauris (*?*). 1,1358 dissici. 2,64 excissis. 2,262 mallumus. 2,866 millia.

Adsimilatio: 1,127 affectum. 1,380 annuit. 1,408 alloquio. 1,464 sufficit. 1,492 appellabat. 1,501 alloquia. 2,311 affectus. 2,875 suffossos.

Adsimilatio vitiosa: 1,132 colocaris.

Varia: 1,114; 1,562 magistatem. 1,131 extincxeris. 1,161 sacricula. 1,471 sumtui. 1,479 sumtus. 1,518 obsculo. 1,569 clytomachus. 1,815 et quid (ecquid). 1,1052 his quaequae (hisce quae). 1,1160 contempto. 1,1587 hanccine. 2,874 thensauros. 2,928 hii (hi).

II. Orthographica notabiliora ceterorum testium (praeter codices excerptorum et epitomae)

Codex A

Littera h *frequenter omittitur aut perperam additur; fere semper* f *littera pro* ph *usurpatur, interdum simplex littera pro duplici, duplex pro simplici, saepissime* e *pro* ae, *rarius* ae *pro* e; *perraro* ae *et* oe, e *et* oe *commutantur;* e pro i, i *pro* e, i *pro* y, *sed et* y *pro* i, ti *pro* ci, ci *pro* ti *antevoc. (antecons.* 3,655 efferacissimos*)*, mpn *et* mpt *pro* mn *et* mt *frequenter inveniuntur.*

Litterarum mutationes notabiliores:

b *pro* p: 3,949 cubidum.
b *pro* v: 1,628; 1,1227; 3,744 habeo (aveo).
c *pro* s: 1,1197 concensorque (1,1260; 1,1263 concess-). 3,1071 cęci.
c *pro* sc: 2,125 facesque.
ct *pro* c: 2,275 dictione.
ct *pro* t: 2,410 coctidie.
cu *pro* quu: 1,1152 obsecuntur. 1,1154 prosecuntur. 3,393 relicumque.
d *pro* t: 1,1234 (*corr.*); 2,19 (*corr.*); 2,220; 2,228; 2,426; 2,442; 3,599; 3,699; 3,873; 3,876; 3,937 inquid. 1,1483 thersidem. 2,425 velud. 2,1127 id a (ita). 3,580 scissitandi. 3,1158 ad. 3,1192 pulchridudine.
g *pro* c: 1,1379 deligatiore. 3,840 aurigantem. 3,1400 fanograti.
que *pro* ce: 3,764 horumque (*cf. tamen Loefstedt, Verm St. 42*).
quo *pro* co: 3,188 quomodo (*corr. in* comm-). 3,305 in quo modo (incommodo). 3,683 quomodum.
s *pro* sc: 1,656 desivisse (*e* desciv- *corr.*). 1,1588 exsindere. 3,354 consensis (*corr.*). 3,554 adsisco (s *supra* sc *add.*).
sc *pro* s *vel* ss: 1,575 conscilio (1,594; 1,754; 1,757; 1,872 conscil-). 3,416 incessiscet.
ss *pro* sc: 1,1436 scissitatur (3,259 [*corr.*]; 3,271; 3,580; 3,1007 sciss-). 3,517 rescisserem. 3,592 indilucesseret.
t *pro* d: 1,1071 nequit. 3,749 Alexantro. 3,898; 3,1073 q(ui)t. 3,1447 aput. aut *pro* haud *frequentatur.*
u *pro* y: 1,1186 saturum.
v *pro* b: 2,150 declinavimus. 3,378 curavimus. 3,713 temperavit. 3,1304 vel vile (beluile).

Codex **P**

Littera h *frequenter omittitur aut perperam additur; interdum simplex littera pro duplici, duplex pro simplici invenitur; adsimilatio frequentatur; fere semper* e *pro* ae, *raro pro* oe *usurpatur, saepissime* i *pro* y; i *et* e, o *et* u *commutantur;* ti *pro* ci *et* ci *pro* ti *antevoc.,* mpn *et* mpt *pro* mn *et* mt, f *pro* ph *invenitur; plerumque* michi *et* nichil *scriptum est.*

Litterarum mutationes notabiliores:

b *pro* v: 1,330 faborini. 1,634 curaberis. 2,535 fabor. 2,1006 iuberis.
c *pro* sc: 2,765 faticente (*corr.*). 3,1127 dispecit (*corr.*).
d *pro* t: 1,166; 1,393; 1,519; 1,639; 1,714; 1,808; 3,899; 3,937 inquid. 1,384; 1,1471; 1,1515 velud. 1,558 dereliquid. 1,599; 2,485 capud. 1,752; 3,867 ad. 2,270 aud. 2,542 evidata.
g *pro* c: 2,431 gregis. 3,840 aurigantem.
quu *pro* cu: 2,731 exequutus.
s *pro* x: 1,449 Zeusidos (1,451; 1,456; 1,465 Zeus-). 1,569 Santhias. 2,107 Xerse (*et semper* Xers-). 2,927 iustim. 3,218; 3,1023 (o)si(n)dracontas. 3,1451 Sanctum (Xanthum).
sc *pro* ss: 2,825 capescit.
t *pro* d: 1,454 quot. 1,736 aliquot. 2,390 set. 2,395 at. 2,533 vates. 2,1154 olimpiata (*seq.* ita). 3,855; 3,950; 3,1195 (*pro* haud[2], *corr.*) aut *pro* haud. 3,1057 stipentia.
u *pro* y: 1,1168 turis (Tyriis). 1,1427 babrucie.
v *pro* b: 2,150 declinavimus. 2,903 vallo (bello). 3,378 curavimus. 3,1301 nominavere. 3,1386 malevit.
y *pro* i: 2,574 spynter. 2,859 ydoneum.

Fragmentum **B**

Littera simplex pro duplici, duplex pro simplici invenitur; ae *et* e, ae *et* oe *commutantur;* michi *et* nichil *plerumque scribitur.*

Litterarum mutationes notabiliores:

ci *pro* ti: 3,252 pronunciari. 3,260 astucior. 3,261 pronunciant. 3,270 sorciantur. 3,277 parcium. 3,316 precium.
f *pro* ph: 3,5 falangia.
i *pro* e: 3,24 adtestimini.
ti *pro* ci: 3,9 g(rae)tię. 3,60 audatiam. 3,267 audatia.

Fragmentum G

Littera simplex pro duplici, duplex pro simplici; oe, ae *et* e *commutatae; saepe* i *pro* y. *v. etiam* 1,386 discendi *pro* -ti.

Litterarum mutationes notabiliores:

ci *pro* ti: 1,150 leticia. 1,357 vicium.
t *pro* d: 1,435 haut.

Fragmentum H

Litterarum mutationes notabiliores:

ae *pro* e: 1,957 aelementorum. 1,978 aesui.
i *pro* e: 1,480 prodigeris. 1,524 plebiculam.
y *pro* i: 1,531 Phylippum.
Singularia: 1,533 excensa *pro* escensa. 1,944 Sthoam.

CONSPECTVS LIBRORVM

EDITIONES

(totius operis vel selectarum partium)

[Bruns, P. J.] Anecdota, De Alexandro M., "Annales literarii Helmstadienses" 3, 1784, II, 3–10 (1,925–993 ex H).

Itinerarium Alexandri item Iulii Valerii de rebus gestis eiusdem Alexandri libri tres. Iulii Valerii Res Gestae Alexandri Macedonis translatae ex Aesopo Graeco, prodeunt nunc primum edente notisque illustrante Angelo Maio, Mediolani 1817 (ex A); rursus impressum Francofurti ad M. 1818 (*Mai*^{1}).

Iulii Valerii Res Gestae Alexandri Macedonis translatae ex Aesopo Graeco, Classicorum auctorum e Vaticanis codicibus editorum T. VII. Scriptores de rebus Alexandri Magni ... curante A. M(aio), Romae 1835, 59–246 (ex TAZ) (*Mai*^{2}).

[Berger de Xivrey, J.] Notice de la plupart des manuscrits grecs, latins et en vieux français contenant l'histoire fabuleuse d'Alexandre le Grand, "Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque du Roi" XIII^{2}, 1838, 263–283 (1,164–527 ex P).

Iulii Valerii De rebus gestis Alexandri Macedonis Supplementa quaedam ex codice Taurinensi, Spicilegium Romanum, VIII, Romae 1842, 513–522 (1,354–528; 2,799–872; 948–953 ex T) (*Mai*^{3}).

Arriani Anabasis ... em. F. Dübner, Pseudo-Callisthenis historiam fabulosam ... primum ed. C. Müller, Parisiis 1846 (Valerius infra textum Ps.-Callisthenis impressus; ex P et altera Angeli Mai editione).

Iulii Valerii Res Gestae Alexandri Macedonis translatae ex Aesopo Graeco primum editae ab em. Card. A. Maio nunc denuo emendatiores prodeunt. Le imprese di Alessandro Magno ... volgarizzate dall'Abate Prof. Giovanni Berengo, Venezia 1852.

Iulii Valerii Alexandri Polemi Res Gestae Alexandri Macedonis translatae ex Aesopo Graeco ... rec. B. Kuebler, Lipsiae 1888 (*Kue.*).

Historia Alexandri Magni (Ps.-Callisthenes). I. Recensio vetusta, rec. W. Kroll, Berlin 1926 (1,1445–1474; 1480–1511; coniecturas ad textum Valerii v. praesertim p. VIII adn. 4) (*Kroll*).

Fragmenta poetarum Latinorum epicorum et lyricorum praeter Ennium et Lucilium ed. W. Morel, Lipsiae 1926, 148–153 (1,819–823; 1043–1090; 1101–1102; 1449–1474; 1620–1621; 3,1150; 1155; 1349–1354) (*Morel*). eosdem Valerii versus edidit K. Buechner, Fragmenta poetarum Latinorum ... post W. Morel ed. K. B., Leipzig 1982, 180–184.

Feldbusch, M., Der Brief Alexanders an Aristoteles über die Wunder Indiens, Synoptische Edition, Meisenheim am Glan 1976 (3,310–612; 1161–1276).

SCRIPTA AD TEXTVM PERTINENTIA

Ausfeld, A., Zu Pseudokallisthenes und Julius Valerius, "Rh. Mus." 52, 1897, 435–445; 557–568 (*Ausfeld*[1]).

– Zur Topographie von Alexandria und Pseudokallisthenes I 31–33, "Rh. Mus." 55, 1900, 348–384 (*Ausfeld*[2]).

Ausfeld, A. (–Kroll, W.), Zu Julius Valerius, "Rh. Mus." 61, 1906, 636–640 (*Ausfeld*[3]).

Axelson, B., Zum Alexanderroman des Julius Valerius. Textkritische Beiträge, "Bull. soc. lett. Lund" 1935–1936, 29–60 (rursus impressum in Kleine Schriften zur lateinischen Philologie, Stockholm 1987, 43–73); de opusculo iudicium fecerunt A. Kraemer, "Philol. Woch." 57, 1937, 632–638, et P. Van de Woestijne, "Ant. Cl." 7, 1938, 141–143.

Bader, B., Beiträge aus der Thesaurus-Arbeit XVIII. ebenum, "Mus. Helv." 30, 1973, 209–211.

Baehrens, E., Zu Julius Valerius, "Jahrbb. cl. Philol." 105, 1872, 636.

Birt, Th., Marginalien zu lateinischen Prosaikern, "Philol." 83, 1928, 179.

Boysen, K., Zu Julius Valerius, "Philol." 41, 1882, 651; 42, 1884, 274; 284; 308; 318.

– Zu Julius Valerius I 31 p. 33b Mü., "Philol." 42, 1884, 140.

– Laus Alexandriae, "Philol." 42, 1884, 410–413.

– censura de D. Volkmann, In Iulium Valerium adnotationes criticae, "Woch. kl. Philol." 1, 1884, 333.

Brakman, C., Notulae ad historicos Romanos, "Rev. Instr. Publ. Belg." 56, 1913, 77–84 (*Brakman*[1]).

– Ad Iulium Valerium, "Mnem." 47, 1919, 309–315 (*Brakman*[2]).

Calderan, R., Per una nuova edizione critica di Giulio Valerio. 1. L'apografo peyroniano del palinsesto torinese, "Riv. di filol." 109, 1981, 5–33 (*Cald.*[1]); 2. Note testuali, "Riv. di filol." 111, 1983, 5–22 (*Cald.*[2]).

Eberhard, A., In Iulium Valerium coniectanea, Festgabe f. W. Crecelius, Elberfeld 1881, 22–26.

Fassbender, Chr., De Iulii Valerii sermone quaestiones selectae, Diss. Monasterii 1909; de opusculo iudicium fecerunt G. Landgraf, "Deutsche Lit.-Zeitung" 30, 1909, 2910 sq.; G. Gustafsson, "Woch. kl. Philol." 26, 1909, 606 sq.; Heraeus (v. infra).

Fuchs, H., Beiträge zur Alexandersage. II. Ein neues Bruchstück einer Handschrift des Julius Valerius, progr. Giessen 1907, 19–22.

Geyer, R., Emendationes in I. Valerii Rerum Gestarum Alexandri M. librum primum, "Ztschr. Altertumswiss." 5, 1838, 419–423.

Graefe, F., Sub Mammonte nostro fabulosum antiquorum Odontotyrannum latere coniicitur additis observationibus criticis in Iulium Valerium, "Mém. Acad. sc. St. Pétersbourg", sr. VI, 1, 1832, 69–88.

Heraeus, W., censura de G. G. Cillié, De Iulii Valerii epitoma Oxoniensi, "Berl. philol. Woch." 27, 1907, 843–848 (*Heraeus*[1]).

– censura de H. Stengel, De Iulii Valerii usu pronominum, "Berl. philol. Woch." 31, 1911, 1094–1096 (*Heraeus*[2]).

– censura de Chr. Fassbender, De Iulii Valerii sermone quaestiones selectae, "Berl. philol. Woch." 31, 1911, 1160–1162 (*Heraeus*[3]).

Ihm, M., Zu Julius Valerius, "Hermes" 38, 1901, 615.

Kroll, W., Das africanische Latein, "Rh. Mus." 52, 1897, 569–590 (v. praesertim 585 adn. 1) (*Kroll*[1]).

(Ausfeld, A.-) Kroll, W., Zu Julius Valerius, "Rh. Mus." 61, 1906, 636–640 (*Kroll*[2]).

Kroll, W., Randbemerkungen, "Rh. Mus." 70, 1915, 591–603 (*Kroll*[3]).

Kurfess, A., Zu Pseudo-Kallisthenes, "Philol. Woch." 59, 1939, 287 sq.

Kübler, B., Zum Julius Valerius De rebus gestis Alexandri, "Hermes" 22, 1887, 627–632 (*Kue.*[1]).

– Studii su Giulio Valerio. II. Il codice palimpsesto di Giulio Valerio della biblioteca nazionale di Torino, "Riv. di filol." 16, 1888, 368–399 (*Kue.*[2]).

Landgraf, G., Zu Julius Valerius, "Ztschr. öst. Gymn." 33, 1882, 429–433.

Manitius, M., Zu Tacitus und Julius Valerius, "Ztschr. öst. Gymn." 36, 1885, 739–741.
Mariotti, S., Note testuali ai versi di Giulio Valerio. Scritti in onore di B. Riposati, Rieti 1979, 309–318 (*Mariotti*[1]).
Merkelbach, R., Die Quellen des griechischen Alexanderroman, München 1977[2], 163 sq.
Morel, W., Zu Julius Valerius, "Hermes" 63, 1928, 93–99 (*Morel*[1]).
– Zu spätlateinischen Prosatexten, "Ant. cl." 27, 1958, 351–356 (*Morel*[2]).
Müller, B. A., Lapis als Femininum bei Julius Valerius, "Arch. lat. Lex." 14, 1906, 368.
Murru, F., Adnotatiunculae de Iulio Valerio, "Riv. st. cl." 26, 1978, 191 sq.
– Ancora su lapis femminile in Giulio Valerio, "Boll. st. lat." 10, 1980, 238–240.
Rönsch, H., Zu Julius Valerius, "Ztschr. öst. Gymn." 34, 1883, 897 sq.
Rosellini, M., Per una nuova edizione critica di Giulio Valerio, "Riv. di filol." 116, 1988, 321–339 (*Ros.*[1]).
– Reliquiae collectae: raccolta del materiale valeriano proveniente dal palinsesto torinese a. II. 2, in Dicti studiosus. Scritti di filologia offerti a Scevola Mariotti dai suoi allievi, Urbino 1990, 139–175 (*Ros.*[2]).
Rühl, F., censura de Kuebleri editione, "Berl. philol. Woch." 9, 1889, 1559–1561.
Stengel, H., De Iulii Valerii usu pronominum, Diss. Marpurgi Cattorum 1909; de opusculo iudicium fecerunt G. Gustafsson, "Woch. kl. Philol." 22, 1909, 606, et Heraeus (v. supra).
Volkmann, D., In Iulium Valerium adnotationes criticae, Portae 1882 (*Volkmann*[1]).
– Zu Julius Valerius, "Jahrbb. cl. Philol." 141, 1890, 790–799 (*Volkmann*[2]).
Walter, F., Mitteilungen (Zu Varro, Seneca, Julius Valerius), "Philol. Woch." 50, 1930, 627–630 (*Walter*[1]).
– Zu Ammianus Marcellinus, Justinus, Julius Valerius, "Philol. Woch." 52, 1932, 893–895 (*Walter*[2]).
Weyman, C., Studien zu Apuleius und seinen Nachahmern, "Sitz.-B. bayer. Akad. Wiss." 1893, II, 329; 343–350.
Winterfeld, P. von, Schedae criticae in scriptores et poetas Romanos, Berolini 1895, 40.

CONSPECTVS SIGLORVM
ET NOTARVM

A	Ambrosianus P 49 sup., s. X, cc. 1–54v.
B	frg. Basileense N I 1 no. 28, s. XII med.
E	excerpta in codd. Vaticano Palatino Latino 1357 (E^{v}), cc. 131–134, et Einsiedlensi 357 (E^{e}), pp. 162–181, servata.
E^{e}	Einsiedlensis 357, a. 1298.
E^{v}	Vaticanus Palatinus Latinus 1357, s. XII^{2}.
G	frg. Gottingense App. Dipl. 10 E 1, cc. 12–13, s. $XI^{1^{1}}$.
H	frg. Londiniense Egerton 267, cc. 48–49, s. IX–X.
O	Valerii epitoma in codd. Oxoniensi, Corpus Christi Coll. 82 (O^{o}), cc. 69–78, et Montepessulano Fac. Méd. H 31 (O^{m}), cc. 1–9r, servata.
O^{m}	Montepessulanus Fac. Méd. H 31, s. XII ex.
O^{o}	Oxoniensis, Corpus Christi Coll. 82, s. $XII^{2^{2}}$.
P	Parisinus Latinus 4880, s. XII–XIII, cc. 64–79 (c. 64 in cod. Parisinum Latinum 5873 transmigravit; cf. Praef., XXIII).
p	excerptum in cod. Parisino Latino 8319, s. X ex.(?), c. 88v, servatum.
T	Taurinensis a. II. 2, s. VIII in., nunc deperditus (lectiones ex imaginibus phototypicis sumptae vel e consensu apographorum erutae).
T^{k}	lectiones codicis T e Kuebleri apparatu vel transcriptione sumptae.
(T^{k})	lectiones codicis T e silentio Kuebleri desumptae (quibus quotiens Bergeri vel Muelleri nomen ascribitur, valde dubium est num vere ex T sint depromptae).
T^{m}	lectiones codicis T ex apographo Peyroniano nunc deperdito ab A. Maio transcriptae (cf. Praef., X).
T^{p}	lectiones codicis T ex eodem apographo Peyroniano ab ipso Peyrone desumptae (cf. Praef., IX).

T^a	consensus T^mT^p, i. e. lectiones apographi Peyroniani.
Z	Valerii epitoma e recensione J. Zacheri (cf. Praef., XXVI sq.).
Arm.	Raabe, R., *Ἰστορία Ἀλεξάνδρου*. Die armenische Übersetzung der sagenhaften Alexander-Biographie, Leipzig 1896.
Byz.	Reichmann, S., Das byzantinische Alexandergedicht nach dem codex Marcianus 408, Meisenheim am Glan 1963.
Itin. Alex.	Volkmann, D., Itinerarium Alexandri, Naumburg 1871; Hausmann, H. J., Itinerarium Alexandri, diss. Köln 1970.
Leo	Pfister, Fr., Der Alexanderroman des Archipresbyters Leo, Heidelberg 1913.
Ps.-Call. A	Kroll, W., Historia Alexandri Magni. I. Recensio vetusta, Berolini 1926.
Ps.-Call. β	Bergson, L., Der griechische Alexanderroman. Rezension *β*, Stockholm–Göteborg–Uppsala 1965.
Syr.	Ryssel, V., Die syrische Übersetzung des Pseudo-Callisthenes, "Arch. f. d. Studium d. neueren Sprachen" 90, 1893, 83–134; 269–288; 353–402.
Calderan	coniecturae a Roberto Calderan in schedis adnotatae.
De Nonno	coniecturae vel suspiciones quas Marius De Nonno mecum communicavit.
Heraeus	coniecturae a viro docto adnotatae in exemplari editionis Kueblerianae apud Thesaurum linguae Latinae servato.
Mariotti	coniecturae quas vir doctus mecum communicavit.

Sigla codicum nec non fragmentorum quae deinceps ad textum constituendum praesto sunt in marginibus adnotantur. ibidem haec praeterea sigla adhibentur:

T	ubi imagines phototypicae codicis T vel transcriptiones diplomaticae quae dicuntur suppeditant;
(T)	quotiens nonnisi de singulis lectionibus codicis T, non de toto verborum contextu, ex testibus T^m, T^p, T^k cognoscimus;

(Z) in principio capitum ab epitomatore Z breviatorum (omni adnotatione scilicet omissa ubicumque epitoma deest);

(O) in principio capitum in quibus O pleniorem textum quam Z praebet.

Uncis obliquis ⟨...⟩ addenda inclusimus, rectis [...] delenda, signis ⌊...⌋ verba vel litteras in codicum locis iniuria temporis corruptis supplenda.

IVLI VALERI ALEXANDRI (?) POLEMI
RES GESTAE
ALEXANDRI MACEDONIS
TRANSLATAE EX AESOPO GRAECO

LIBER PRIMVS
QVI EST ORTVS ALEXANDRI

1. *Aegyptii sapientes, sati genere divino, primi feruntur permensique sunt terram ingenii pervicacia et ambitum caeli stellarum numero adsecuti. quorum omnium Nectanabus prudentissimus* 10 *fuisse comprobatur, quippe qui, quod alii armis, ille ore potuisse convincitur.* tantum denique sacricola peritia calluisse fertur ut mundialia quoque ei parerent elementa, *adeo ut, si metus bellicus illi immineret, non exercitum, non machinamenta Martia moveret, quin potius ingressus aulae penita regiaeque secreta ibi*

Z (O)
(1 Kue.)

Codicis T *ff. XXXVc–d Kuebler (XXXVIIa–c Vesme) et VIIIc–d (i. e. 90–100 fere versus), quibus solis textus Valeriani exordium servabatur, legi non potuerunt a Kue.; textum epitomae Zacherianae dedi typis inclinatis, rotundis genuinas Valerii sententias in* O *servatas (cf. Praef.,* XXVII *sq.)* **1** *inscriptionis vestigia haec in* T *dispexit Peyron (cf. Mai, Epistolario, 125 Gerv.)*: ....ta Alexand | Polemistinae Alexandrin. | M us diā e. de Esopo; Iulii Valerii Alexandri regis magni Macedonum ɔrtus vita et obitus O°; Incipit ortus vita et obitus Alexandri Magni regis Macedonum Oᵐ; *nomen Valerii non tradunt codices epitomae* Z *de cognomine* Alexandri *v. Kroll, RE X 846* **11** tantum – 12 elementa O *(ex Val., ut vid.)*: denique mundialia elementa ei parebant Z **12** quoque ei O°: e. q. Oᵐ **14** penita Z: penetral Oᵐ; penetralia *epitomae* Z *codices aliquot*; *om.* O° *(cf. CGL IV 419,13; Ros.*[1]*, 333 sq.)*

se solitarium abdebat invecta secum pelvi. quam dum ex fonte li- 15
quidissimo impleret, ex cera imitabatur navigii similitudinem effi-
giesque hominum illic collocabat. quae omnia cum supernare coe-
pissent, mox moveri ac vivere visebantur. adhibebat etiam et
virgulam ex ligno ebeni et praecantamina loquebatur quibus vo-
caret deos superos inferosque sicque laborabat pelvi naviculam 20
submergi. ex quo fiebat ut simul cum submersione illius cerae et
cereis insessoribus etiam omnes hostes, si qui adesse praenuntia-
bantur, pelago mergerentur. itaque multo tempore regno ac securi-
tate potitus est.

2. *Quodam igitur tempore nuntiatum est ei multas adversus* 25
eum gentes una conspiratione atque eadem voluntate consur-
rexisse, scilicet Indos, Arabes Phoenicesque, Parthos et Assyrios,
nec non et Scythas, Alanos, Osydoracontas, Seres atque Caucones,
Hiberos, Agriophagos, Eunomitas et quaecumque sunt orientis
barbarae gentes. quibus ille auditis plausum dans manibus magno 30
risu dissolutus est.

(2 Kue.) 3. *Igitur ad consuetam artis confugit peritiam et more solito ad-*
hibuit sibi pelvem atque omnia alia instrumenta, quibus intellexit
se vincendum atque ab hostibus capiendum, nisi fugae consuleret.
mox autem raso capite et barba collectisque omnibus quaeque sibi 35
erant pretiosarum opum in peregrina profectus est lustratisque

15 liquidissimo: limpidissimo *Vat. Reg. Lat. 657 et Vincent. Bellov., Spec. hist. 4,1, in epitomae compendio; cf. Fassbender 34*
* **19** virgulam ex ligno hebeni Z(O): *cf. Du Cange, Glossarium ad scriptt. med. et inf. Graecitatis, Lugduni 1688, col. 341, s. v. ἐβέλλινος:* "Aesopus [...] Callisthenis interpres [...] tamarisci virgam vertit"; *sed id unde didicerit vir doctus in incerto est; cf. J. Zacher, Pseudocallisthenes, Halle 1867, 44–48* **19** voc. deos sup. inf. Z: d. s. i. v. O
28 scitas *Vat. Reg. Lat. 620 (an e coni.?)*: sesthas *vel sim.* Z (*cf. Cald.*[2], *11 adn. 3*) osydoracontas *vel sim.* Z: *re vera* Oxydracontas
32 consuetam Z: -ae O *et epitomae Zacherianae codd. aliquot*
36 in peregrina – 38 ibi O (*e Val., ut vid.*): appulit Macedoniae. ibique Z

invisitatioribus terris appulit in Macedoniae locum cui Pella ex veteri nomen est. ibi *amictus veste linea, astrologum se professus, vim peritiae suae cum magna admiratione commen-* 40 *dabat.*

* * *

4. Tamen longe celebratior apud Macedones Nectanabus T(ZO) erat, ut fama eius ne Olympiada quidem reginam ⟨lateret, coepitque regina⟩ consulere peritiam viri absente tunc con- 45 iuge. nam Philippus bello forte tunc aberat. igitur ingredi iussus et ad primam Olympiadis visionem miratione formae eius Nectanabus ita ⌞mo⌟tus est ut amori mulieris dederetur, quod eum ferme ex corporis intemperie facile erat his voluptatibus vinci. ingressus tamen protenta manu regina⟨m⟩ 50 avere iubet; non dominae eam appellatione dignatus est, qui se olim dominum fuisse meminisset. resalutato igitur ac sedere iusso: "tune," inquit, "ille es Nectanabus matheseos sciens? nam quisque te consuluerit verdicentiae tuae non refragatur. dic ergo, quanam usus peritia adeo veri amicus 55 cluis." ad id respondit: "multifida quidem est, o regina, ista haec nostra vaticinandi scientia, neque est in tempore omnium meminisse: nam et interpretes somniorum et astrici, quibus omnis divinandi ratio reseratur, et multa sunt praeter haec nomina quibus uti ad praescientiam solemus." his dic- (3 Kue.) 60 tis cum acrius in vultum reginae intueretur, Olympias refert:

42 *a vb.* tamen *incipiunt quae in* T *legi potuerunt a Kue.* (*cf. Cald.*², *12–14*) **43–44** *suppl. Kue.*² *ex* Z, *sed* regina *in Kue. om.* **46** ed (t *supra* d) Tᵏ: vel (*sicut ex* ł) *haud recte Kue.* (*cf. Cald.*², *14 adn. 2*) **47** *suppl. Kue.*²: captus *Walter*¹ *cl.* Z (amore illius captus est) **49** reginam avere *Kue.*²: -a habere Tᵏ **50** appellatione Z: -em Tᵏ **52** ille (es *supra* e) nectanabus Tᵏ: es N. ille Z **56** in tempore Tᵏ (*cf. Loefstedt, Verm. St. z. lat. Sprachk. u. Synt., Lund 1936, 78 adn. 1*): in t. uno Z, *prob. Heraeus, sed cf. 3,913*

"quid ita defigeris, o propheta, ubi in me intueris?" at ille: "recordor enim nunc demum oraculi eius quod apud Aegyptum a diis acceperam, oportere me reginae vera praedicere percunctanti. quare consule super cupitis." et cum verbis tabulas promit quas peritiae huiusce docti pinaca[m] nominaverunt, adeo fabre absolutum ut artifex manus certasse putaretur cum bino eloquentiae testimonio: auro enim et ebore variatum pretium sui cum operis admiratione contenderat. tum promit etiam septem quas ⌊dice⌋ret stellas et horoscopum pariter, quibus singulis sui metalli species erat. Iovem enim viseres aereo lapide nuncupatum, Solem crystallo, Lunam adamante, Martem dici sub lapide haematite, sed Mercurius ex smaragdo fuit, Venus vero sapphirina, Saturnus in ophite, tum horoscopus lygdinus. exinde mirans Olympias pinacis illius opulentiam stellarumque mirabilem varietatem propter sessitans iubet omne facessere famulitium qui aderant sibi ex ministerio regali et ait: "o tu, quaeso, intuere meam et Philippi congruentiam; nam multa fama est quod, si adfuerit ex hostico, abiecta me velit in alteram transiugari." ad haec ille: "quin ergo deprome vel tuam vel Philippi genituram." quod cum illa fecisset, Nectanabus statim suam quoque adhibet constellationem, exploraturus an illa cum Olympiadis genitura conveniret voluntatisque potiretur. quod cum fore deprehendisset, hinc orsus est: "non vana," inquit, "ista ad te fama pervenit, sed enim vera est. ego ta-

65 70 75 80 85

61 in *Heraeus cl. l. 60*: iam T[k] **65** pinaca *scripsi*: -am T[k] **67** bino T[k] (*cf. Thes. l. L. II 1992, 82*): divino *Kroll*[2]; digno *dubit. Calderan* **68** sui *Kue.*: -o T[k] (*sed* "sui? suo? T" *Kue. in appar.*) contenderat Z: cont[....]rat T[k] **69** quas *Kue.*: quae T[k] diceret *Heraeus*: [.....]ret T[k] **73** sap(p)hirina Z: -ia T[k] **74** hor. lygd. Z: horoscopi liguus T[k] **76** *verba* iubet – famulitium *in Expl. in Donatum* (*GL IV 557, 25*) *leguntur; deinde ita pergit grammaticus*: id est procul discedere, ut arcanum sermonem tuto committeret; ut – committeret *vix Valerio tribuenda: cf. Heraeus*[2], *1096* iubet – ait *habet et* O

men ac si prophetes ex Aegypto opitulabor, ut queam, ne
quid de divortio formidaveris. quod etsi foret, vindex fa⟨c⟩to
non deesset." "quanam," inquit Olympias, "id facultate?"
"quod enim," Nectanabus refert, "fatale tibi est secundum
90 hanc quam video genitura⟨m⟩ misceri deo eque isto gravi-
dam filium nutricaturam ultorem omnium si quae in te Phi-
lippus audebit." tum illa: "et cuinam," inquit, "deo ad torum
debeor?" respondit: "Ammoni Libi. is autem est fluvius."
Aetate qua visitur iuvenem esse renuntiat. de facie sciscita-
95 tur et cultu. canum caesarie dicit et ore praelepidum, tempo-
ribus tamen atque fronte arietis cornibus asperatum.
"quare," inquit, "paraveris tete velut feminis mos est et regi-
nae decorum est ad huiuscemodi nuptias. videbis enim et
somnium et in somnio nuptias tibi futuras esse cum deo." ad
100 haec illa: "ego hoc," | inquit, "somnium si somniabo, non TG
iam te ut mago utar, enimvero dei honore venerabor."

5. Progressus inde Nectanabus neque oppertus in longum (Z)
herbas ex scientia quaeritat ad somniorum imperia necessa- (4 Kue.)
rias. quibus carptis atque in sucum pressis effigiat ex cera
105 corpusculum feminae eique nomen reginae cum adscripsis-
set, lectulum eidem fabricatur, cui illa effigies supraponitur,
iuxtaque lucernis incensis sucum herbarum potentium su-
perfundit carmenque dicit efficax et secretum, quo effectum
est ut quidquid ille simulamini cereo loquebatur, id omne
110 fieri sibi regina sit opinata per somnium. videt enim se in

87 facto *Kue.*: fato T^k **90** genituram *Kue.*: -ura T^k gen. misceri deo T^k : misceri te deo genituramque Z **93** libi T^k *ante corr.* (*cf. l. 890*): libico T^k *post corr.*; deo Libyae Z fluvius: *ποταμός pro ποταπός* (*cf. Ps.-Call. β, 7,8 Bergs.*) *in Valerii Graeco exemplari fuit* (*cf. Kue.*^{2}, *395*) **96** tamen *Kue.*: toment T^k **97** tete Z: te T^k **100** hoc Z: *om.* T^k *ab* inquit *incipit frg.* G, *c. 12* si ZG: *om.* T^k **101** dei hon. T^k: h. d. Z; honor[....] G honore Z (honor[.] G): -em T^k **102** in longum G: in [....] longum T^k, *ubi* tempus *add. Kue.* **103** qu(a)eritat ZG: quaerit T^k **110** in Z: *om.* T^k, G *non legitur*

complexibus dei, quos fore sibi cum Ammone dixerat, postque complexus deum sibi loquentem audierat fetam se et utero gravem et edituram vindicem filium.

(Z) 6. Surgit ergo de lectulo et admirata somnii maiestatem hominem ad sese vocat et "ecce," inquit, "promissum somnium vidi. nam et deus erat et agebat mecum nuptiale secretum. igitur curam quaeso suscipias quando id effectum compleatur quandoque me deus iste dignetur, ut ego quoque iugalibus me et sponso iam praeparem." ad haec Nectanabus: "hoc quidem," inquit, "o domina, quod vidisti est somnium; aderit tamen ipse etiam ad te deus. sed censeo mihi secessum istic iuxtim tuum cubiculum dari, uti arte procurem ne quis tibi metus sit sub adventu huius numinis." probat id promissi regina et vicinum cubiculo suo secessum mago tribuit et "si," inquit, "harumce nuptiarum cepero experimentum conceptuque sim potita, honor regalis tibi a regina non deerit inque te patri adfectum fore mihi iam spes promittit." tum addidit ille: "praecursor tibi," inquit, "dei mox aderit. nam sedenti superveniet draco clementius reptabundus. enim tu eo viso omnis qui adsint amolire de medio, nec tamen quaecumque aderunt exstinxeris lumina, sed, 115 120 125 130

112 complexus ZG: -ibus T[k] foetam ZG: factam T[k] **113** utero T[k]: -i G (*et codd. plerique epitomae* Z) **116** nuptiale G (*Winterfeld*): nuptiae T[k] **117** id T[k]: *om.* G **118** me d. i. dign. T[k]: ad me d. i. venire dign. G **119** praeparem G: p̄par T[k] **120** inquid T[k]: *om.* G **121** censeo G: ten- T[k], *sed de lect. dub. Kue.* **122** secessū *fort. suprascr. in* T[k]: se[.....] G; eēfum *vel* eēsum T[k] istic G: sit hic T[k] iuxtim G: -a T[k] uti arte *Calderan*: ut arte G; ut iuste T[k] **123** metus s. s. adv. T[k]: m[.......] adv. G, sit *post* numinis *transp.* **124** secessum ZG: re- T[k] **125** harumce G (*Kue.*): harum me T[k] **127** patri T[k] (*cf. Indicem III s. v. dativus*): -is G spes promittit T[k]: repromitto G **128** addidit T[k]: addit G dei mox T[k]: mox deus G (deus Z) **130** omnis *s. l.* T[k]: -es ZG amolire G: abiere T[k] **131** quecunque T[k]: nocturna quae G

cum te lectulo collocaris, opertum quidem vultum ad verecundiam texeris, lumine tamen limis explora vultus illos quos iam somnio praevidisti, ut si is erit."

135 7. Insequenti igitur die et locus mago destinatur et ille (Z) quaevis ex arte opportuna providit, vellus scilicet arietis quam mollissimum una cum cornibus sceptrumque et amictum admodum candidum. quo superiecto efficit scientia draconem sibi veluti mansuetum et innoxie gradientem vespera-
140 que adventante eum admonet ire praecursorem. et is intrat ad feminam. quo viso illa mox horridula prae metu disicit quosque praesentes, ipsa vero secundum monitum dat sese lectulo et obnupta vultu solo oculo ad superventum opinati dei curiosa est videtque illum quem somnio ante praecepe-
145 rat. at ille sceptro deposito conscensoque lectulo nuptias agit eximque utero eius superiecta manu: "habes," inquit, "o mulier, ex nobis haec invicta et insubiugabilia foedera. quippe gaudeto te gravidam eo filio quo vindice et universi orbis domino laetere." his ita dictis sceptroque recepto conclavi exit.

132 opertum qu. vultum T^k: opertam qu. vultu G (*an e l. 143?*) **133** lumine T^k; lum[...] G: velamine *Kue.* limis T^k: limistis G **134** somnio ZG: -no T^k (*cf. l. 99*) ut T^k: *om.* ZG **135** ille *Kue.* (isque Z): illa T^kG **136** quaevi^s T^k: quae G providit Z (*et* G?): p̄vidit T^k **137** sceptrumque G (sceptrum Z): septum quae T^k **138** efficit T^k: -fecit Z; G *non legitur* draconem G: adrac- T^k **139** sibi vel. T^k: v. s. G gra[...........]raque adventante eum admonet ire p. G: gredientem vesperaque adventant eum [...]et p̄cursorem T^k **141** ad femin[T^k (adventantem ad feminam Z): ad f[G disicit G (*Kue.*): discit T^k **143** obnuta T^k: obnuta G **144** curiosa est G: curiosae T^k (*fort.* curiosa ē *in* T); curiose intendebat Z videtque G: -itque T^k somnio G: -no T^k (*cf. l. 99; 134*) ante T^k: antea G preceperat T^k: perc- G **146** ut. ei. sup. T^k: s. u. e. G **147** ex T^k: a G haec inv. T^k: i. h. G et T^k: atque G **148** eo T^k: *om.* G domino T^k (*Kue.*[2], *397*) G: "dominio T" *Kue. in appar.* **149** letere G: laetare T^k sceptroque rec. T^k: receptoque sc. ZG conclavi G: -e T^k (*an recte? cf. 2,748*)

sed mane iam lucescente mulier alacrior laetitia ut potita dei 150
cubiculum Nectanabi irrumpit. is e somno excitatus ut ne-
scius rei causam quaerit adventus. tum illa: "facta," inquit,
"sunt omnia quae promiseras." et ille una sese gaudere pro-
fessus est. rursus mulier: "ergone," inquit, "ultra adesse dig-
nabitur? nam est mihi etiam amor ad nuptias tales. id enim 155
mihi sensus ⟨quod⟩ coniux coniugi dedit. nunc tamen me-
tuo ut ista celaverim." tum magus gaudens, quod amorem
sui mulier testaretur, in haec verba ait: "audi, regina: hu-
iusce dei minister ego sum et, cum voles talis mariti conven-
tum, secretum quoque praesta sollemne mihique dicito, ut 160
purgatione sacricola procurem quo ad te rursus adveniat."
tum ergo illa deversorium solitum Nectanabo promittit et
(T)G clavis cubiculi | mago dari iubet; ex quo promptior illis erat
(T)GP | in id quod cupiverant commeatus, sub opinione tamen Am-
monis dei. sed iam alvo et lateribus excrescentibus: "quid- 165
nam," inquit, "o propheta, me fiet quidve nunc facto opus
est, si adveniens Philippus cum isto me onere deprehendat?"
"ne metueris," ille respondit, "opitulabitur enim Ammon ei
vitio quod suasit eumque per somnium super facto docebit,
ne quid tibi triste suscenseat, quin sciat deos omnium poten- 170

150 alacrior ZG: -io T^k **151** inrumpit T^k: -rupit ZG His e T^k: isque ZG **152** rei T^k: rerum G **153** una G (*cf. Arm.*: *Κεχάρηκα σύν σοι, κυρία*): *om.* T^k (Z) sese (se Z) gaud. T^k Z: g. s. G **154** adesse dignabitur ZG: de se d i bitur T^k **156** quod *suppl. Kroll*^{1} Nunc tamen metuo ut ista T^k: unum metuo ut id G **157** celaverim G: "celaverio *vel* calaverio *videtur esse in* T." *Kue.* **158** in h. v. G: in hoc verbo T^k audi regina ZG (*cf. Ps.-Call. β, Arm.*): ad reginam T^k **161** quo T^k: qui G **163** clavis T^k: -es G *in vb.* cubiculi *des. transcriptio cod.* T *a Kue. confecta* **164** *a verbis* in id *inc. cod. Parisinus* **166** facto opus est ZGP: o. f. e. *Kue., fort. ex* T (*sed cf. l. 468; 2,317; 3,702*) **170** triste GP: iste (T^k) *Berger de Xivrey, Mueller* (*cf. Cald.*^{2}*, 5 adn. 2*) quin GP: quod *Kue.* (*an e* T^k*?*) omnium (T^k): hominum GP pot. esse P: e. p. G

tes esse." in hunc igitur modum Olympias magicis artibus ducebatur.

8. Sed Nectanabus sacrum sibi accipitrem parat eumque (Z)
secretius monet ire ad Philippum et loqui quae ipse manda-
175 rat. pergitque ire ales, ut iussum est, perque terras et mare
Philippumque per noctem adsistens mandatis opinionibus
complet. quippe territus somnio evocatoque rex somniorum
interprete sic ait: "vidi," inquit, "per quietem deum quen-
dam, facie formosum et canitie capitis caesariatum et genae,
180 arietis tamen cornibus insignitum, supervenisse Olympiadi,
coniugi meae, seseque illi nuptiis miscuisse. quibus patratis
haec etiam verba addiderat: 'excepisti,' inquit, 'o mulier, ma-
rem filium, qui adserat te et patris ultor esse laudetur.' tum
mulieris virginal biblo contegere consignareque anulo aureo
185 visebatur, cui inscalptio erat solis effigies et leonis caput has-
tili subiecto. quae cum vidissem, accipiter superveniens ex-
citare me pulsu videbatur alarum. quid igitur istud | est quod (T)P
portenditur?" tum interpres: "o Philippe, verum istud est nec
in aliud interpretandum, ut adsolet, opinabile. quod enim sig-
190 nari vidisti virginal feminae, fidem rei visae testatur – con-
signatio enim fides est atque veritas –, ex quo praenosti
quod illa conceperit: nemo enim vas vacuum consignaverit.

171 modum (T^k) G: *om.* P **173** sacrum sibi G: sibi s. P sacrum, *sc.* *ἅγιον in Valerii Graeco exemplari* (*v. A. Ausfeld, Der griech. Alexanderroman, Leipzig 1907, 34*): *πελάγιον Ps.-Call. A* **174** et loqui –176 Philippum T^k: *om.* ZGP mandarat T^k, *sed* mandaverat *Kue. in ed.* **175** perque ... et: *cf. l. 733–734* **176** -que (T^k): quem G (*ut vid.*) P (cui Z) **178** interprete G (*Berger de Xivrey*): -es T^kP(Z) **181** seseque ZGP: seque (T^k) *Mueller* **185** inscapltio (*sic*) P: insculptio G **187** *in vb.* istud *def.* G, *c. 12* quod Z (*Kue. e* T^k *vel e Muelleri ed.*): quo P **189** opinabile P: opinavere T^k sign. vid. (T^k): v. s. P **192** vacuum P: vagum T^k

ut haec biblo, quippe cum biblus vel carta nullibi gentium nisi in nostra tellure gignatur, Aegyptium igitur semen est qui conceptus est, non tamen humile, sed clarum plane vel 195 regium propter aurei anuli visionem; hoc enim metallo nihil scimus esse pretiosius in quo etiam deorum effigies veneramur. sed quoniam signaculum quod solis forma visebatur subterque leonis caput hastile quoque adiacens erat, is ipse, quisque nascetur, in orientis usque veniet praepotentia pos- 200 sessionem omnia audens, quae natura est leonis, idque vi et hasta faciet quam una vidisti. enimvero quoniam deum capite arietino testaris eundemque canum, est deus Libyae Ammonis nomine." hanc interpretationem interpretis tunc non aequo satis animo Philippus accepit, quod homine con- 205 cepisse mulierem credidisset.

(Z) 9. Festinata igitur re bellica Macedoniam ad sua repedat. quo reditu mulier audito trepida⟨n⟩tior erat, solaciis tamen eius Nectanabus adsidebat. tandem igitur adveniens Philippus, ut ingressus est regi[n]am, cum diffidentius sibi occur- 210 sare coniugem intueretur, astu dissimulans indignationem in haec verba solatus est: "me quidem clam res gesta non est libensque te venia impertio, quippe culpa tibi non adhaerente, sicuti praescivi de somnio defensante, quod factum est, ab omni culpa qua adlini posses. regibus quoque sicut in alios 215 vis est, ad deos tamen potentia frixerit. neque enim te scio popularis alicuius amori servisse, enimvero dei deorum pul-

193 ut ZP: et T[k] ista *post* biblus *add.* P *de* vel carta *susp. Calderan* **198** quod *def. Fassbender, del. Kue.* **199** -que T[k]: *om.* ZP hastile P: -is T[k] **202** quam P: quae T[k] **205** quod omine T[k]; quodque om̄ino P (omnino *cum Ps.-Call. A ὅλως mire congruere videtur*) **208** trepidantior *Kroll*[3]: -atior P **210** regiam *Ausfeld*[1] *cl. 2,839 et Ps.-Call. A*: reginam P diffidentius Z (*Kue. e* T[k] *vel e Bergeri ed.*): -tiis P **213** culpa t. n. adhaer. (T[k]): t. n. a. c. P **214** de (T[k]): *om.* P **215** adlini T[k]: adlani P sicut P: sicuti (T[k]) *Mueller* **216** enim (T[k]): *om.* P

cherrimi." his dictis animum mulieris instauraverat. agit ergo gratias uxor veniae ei[que] qui sibi spem eius pollicitus
220 videbatur, prophetae Nectanabo.

10. Igitur agebat interim Philippus cum muliere coniugaliter. Nectanabus vero praesens quidem, sed invisitatus, una agebat; neque enim videri se ex arte magica concesserat. denique et interfuit aliquando effervescenti iam Philippo et con- (Z)
225 iugem increpanti quod ille conceptus non ex deo mulieri foret. quod cum auribus Nectanabus usurpasset conviviumque celebre et regium pararetur ob reversionem scilicet Philippi votum ac redditum, omnium erat visere dapsilem satis diffusamque lasciviam, nec tamen Philippum frontem in lae-
230 titiam explicasse, quod praegnantem Olympiadem admodum suspectaret. ergo ut iam tempus convivandi erat, statim se reficit Nectanabus et reformat in illum draconis quidem, sed auctiorem aliquantulum tractum eoque reptabundus triclinium penetrat, tum spectabili specie, tum maiestate corporis
235 totius, tum etiam acumine sibilorum adeo terribili et divino ut fundamenta etiam parietesque conclavis quati ac motari viderentur. ceteris igitur prosultantibus ac dilabentibus metu una Olympias, quo fidem faceret divino commercio, manum protendit ad bestiam. at vero draco, ut lubentiam sui prode-
240 ret, et caput in sinum mulieris extendit et omne agmen in spiram mansuetius colligit et genibus sinuque mulieris insidens promptum os porrigit et cum bisulco linguae vibratu os-

219 ei *Eberhard* (*cf. Ps.-Call. β, Arm.*): eique T^kP **221** Philippus ZP: *om.* T^k **223** enim (T^k): *om.* P(Z) **228** redditum T^k: redit- P **230** Olympiadem *vel* -dam T^k: mulierem P **232** sed auctiorem T^k: seductiorem ZP **233** eoque T^k: eique P **237** dilabentibus P: delab- (T^k) *Mueller* **239** ad Z (*Berger de Xivrey*): an P **240** et[2] ZP: haec T^k **241** et gen. sinuque T^k: ea gen. sinum P **242** bisulco linguae vibratu T^k: ibi sulco linguae vibrato P

culum uxoris adfectat, ne quid omnino coniugali fidei dees-
set apud eum [maritum] cui talis visio proderetur. hic
Philippus una metu unaque admiratione distenditur. sed ul- 245
tra Nectanabus inspici ⟨nol⟩ens draconem vertit in aquilam
et volatu facessit e medio. tunc ex admiratione sobrius Phi-
lippus: "o coniux," ait, "patuit vero argumentum divini circa
te cultus. vidimus enim deum auxiliantem tibi periclitanti,
quamvis quis is sit nesciam, quippe vel Iovem credas ex 250
Z aquila vel Ammonem ex dracone." | *ad haec mulier: "Ammo-
nem se quidem professus est dum primum mecum convenire dig-
natus est, scilicet Libyae dominum universae."*

(T)P(ZO) (5 Kue.) 11. | Enimvero †pavens† cum in quadam regiae parte Phi-
lippus sessitaret in qua aves plurimae circumerrarent isque 255
intentus agendis rebus animum occupavisset, repente gallina
supersiliens eius in sinum considensque enixa est ovum. sed
ovum illud evolutum sinu eius humi concrepat, cuiusque tes-
tula dissultante dracunculus utpote ⟨e⟩ tantillo conclavi
pertenuis egredi visitur isque saepe circumcursans et am- 260
biens ovi testulam velle se rursus eo unde emerserat condere;
sed priusquam cupitum ageret, morte praeventus est. ea visio
non parvum scrupulum Philippo in animum iniecerat. rex
denique Antiphontem, qui coniector id temporis egregius
habebatur, arcessiri iubet eique aperit rem visitatam: galli- 265
nam, ovum, dracunculum, circuitum, mortem dracunculi.
sed enim Antipho ad incrementum peritiae suae dei admini-

243 deesset (T[k]) *Mueller*: -se P 244 maritum *del. Eberhard* 245 distenditur *Kroll*[3] (*et cf. l. 639*): discedit P; disciditur *vel* discinditur *Ausfeld*[3] 246 inspici nolens *Heraeus et suo Marte Calderan cl. Arm. οὐ βουλόμενος ... ὀφθῆναι*: inspiciens P 251 ad haec –253 universae *dedi ex epitoma: om.* P; *tres versus in* T *legi non potuerunt a Kue., quos totos explere videtur sententia in epitoma servata* 254 pavens P: paulo post *vel sim. exspectes cl. Ps.-Call.* 256 agendis rebus ZP: r. ag. (T[k]) *Mueller* 259 e tantillo *De Nonno*: tantilli P conclavi P: conglovi T[k] 263 parvum P: parum T[k]

culo inspiratus infit regem docere filium mox ei fore qui
omnem mundum obiret omnemque suae dicioni subiugaret;
270 hunc post ambitum mundani laboris domum iam se verten-
tem occasu celeri periturum. “draco quippe,” ait, “regale est
animal, ovum vero forma mundialis est.” ex quo cum draco
erupisse videatur, post omnem rotunditatis illius ambitum
circuisse atque ingredi eo unde ortum habuerat cupivisse,
275 prius quidem mortuus quam id fieri proveniret, cuncta haec
quae praedicta sunt portendisse. et is quidem in hunc mo-
dum interpretamenti sui fidem fecerat apud Philippum.

12. Appetente autem iam partitudinis tempore consederat (ZO)
Olympias | oneri partus levando. | sed adsistens Nectanabus TP / T
280 inspectansque caelites cursus, notans etiam mundana se- (6 Kue.)
creta, peritia auctore “mane,” inquit, “quaeso, mi mulier, et
vim partitudinis vince re⌊primens ⌈g⌋eniturae necessitatem
imminentis; quippe si nunc fiat editus partus, servile quid-
dam captivumque portentum natum iri astra minitantur.” at-
285 que cum obdurasset mulier offirmatius secundisque aculeis
pulsaretur, rursus admonetur: “nunc etiam, quaeso, durave-
ris paululum, quippe si editu victa sis, gallus et semivir erit
qui nascitur.” talia et blandius loquebatur et adtrectare se-
cretius mulierem non differebat tactu etiam opitulaturus
290 † att de[.....] † pueri. ac tum demum acrius intuens cursus
astrorum motusque elementorum cognoscit iam omnem

269 dicioni ZP: dictioni T[k] **271** regale est ZP: e. r. (T[k]) *Mueller* **275** mortuus P (mortuusque est Z): -uum *Kue. typothetae errore* **276** is O: his P, *unde* his in h. m. ⟨explicatis⟩ *Kroll[1]* **279** *a vb.* oneri *rursus inc. transcriptio cod.* T *a Kue. confecta* sed – 297 incitata T[k]: *om.* P (et *ante* mugitu *add.*) Nectanabus Z: nectabus T[k] **280** secreta T[k]: decreta *Kroll[2], sed cf. l. 823* **282** vince repr. gen. *Kue.*: vincere [...]eneturae T[k] **283** quiddam O: quidam T[k] **284** portentum O (*μέγα τέρας Ps.-Call. β*): potentum T[k] **286** duraveris T[k]: obd- Z, *fort. e l. 285* **288** nascitur T[k]: -etur Z **290** *hapax leg., fort.* adtolerantiae, *in lac. exstitisse susp. Calderan*

mundum vim suam in summo culmine conversionis lene lib[e]rasse solemque ipsum mediam caeli plagam et convexi celsiora percurrere. tunc ergo ad mulierem sic ait: "en tempus est," inquit, "voce nunc fortiore opus et offirmatiore co- 295 natu, quippe quod nunc erit editum mundi totius dominio
TP celebrabitur." his femina incitata | mugitu omni vehementius ingemiscens exegit puerum, qui ubi ad humum lapsus est, motus protinus terrae insequitur et tonitruum crepor
(T)P ventorumque | conflictus, tum etiam fulgurum coruscatio, 300 prorsus uti viseres omni mundo †cura cum illa partitudine laborantem†.

(Z) 13. Ergo ait et Philippus post solacia gratulatoria: "equidem mihi fuisse, o mulier, consilium profitebor non nutriendi quod natum est, propterea quod id de meo semine 305 non provenerit; enim cum videam sobolem esse divinam editionemque ipsam elementis et diis pariter cordi fuisse, votis educationis accedo inque memoriam eius filii qui mihi natus occubuit de prioribus nuptiis Alexandri eidem nomen
(7 Kue.) dabo." post vero regalius et competentius alebatur. nam et 310 coronalia obsequia eidem undique confluebant tum Macedonia, tum Pella, tum Thracia multigenisque aliis gentibus in id certantibus. atque in his exegit spatia lactandi, vultu formaque omni alienus a Philippo, ne matri quidem ad similitudinem congruus, ei quoque cuius e semine credebatur fa- 315

292 lene *vel* leve T^k: lene *Kue. in ed., prob. Stengel* **293** librasse *Kue.*: liber- T^k **295** voce Z (*Kue.*): voca T^k **300** *in vb.* ventorumque *des. transcriptio cod.* T *a Kue. confecta* fulgurum Z (*Mueller*): -orum P **301** uti Z: ut P cura cum illa partitudine laborantem P: curam cum illa partitudinem laborante *Cald.*², *11* **303** et P, *quod fort. delendum est*: ei *coni. De Nonno* gratulatoria equidem (T^k) *Berger de Xivrey:* -ie quidem P **306** enim P (*om.* T^k): sed Z editionemque T^k: editat- P **309** eidem T^k: ei ZP **311** coronalia T^k: -ria P **313** in id certantibus P: *om.* T^k **315** e T^k: *om.* P credebatur T^kP (*et cf. Syr.*): edebatur *Ausfeld*³

cie diversus, sed suo modo et fil[i]o pulcherrimus, subcrispa paululum et flavente caesarie, ut comae sunt leoninae, oculis egregii decoris – altero admodum nigra quasi ⟨...⟩ pupilla est, laevo vero glauca atque caeli similis – perfususque omni
320 spiritu et impetu quo leones, ut palam viseres quid de illo puero natura promitteret. crescebat ergo ut corporis gratia ita studiorum quoque et prudentiae maiestate et cum his una regiae disciplinae. eius nutrix Alacrinis erat, paedagogus atque nutritor nomine Leonides, litteraturae Polynicus magis-
325 ter, musices Alcippus Lemnius, geometricae Menecles Peloponnesius, oratoriae Anaximenes Aristocli Lampsacenus, philosophiae autem Aristoteles ille Milesius. enim de †Mileto† loqui hic longa res est et propositum interturbat deque ea si quid inquirere curiosius voles, sat tibi, lector, habeto
330 quartum Favorini librum qui Omnigenae historiae superscribitur. illic etiam generis Alexandri inveneris seriem, cui generi principium praestitisse ferunt Oceanum vel Tethydam exinque fluxisse per Acrisium Danaenque atque Persea multosque alios in Perdiccae genera vel Philipporum. nam ne
335 Olympiadi quidem secus propago generosa est, cui diligentia pari a mundi principio per Saturnum atque Neptunum, tum etiam Telamona seriem generis adtexuit ad tertiumque Neop-

316 filo *Kue.*: filio T^k; filii P **317** ut T^k: et ZP **318** *lac. statuit Ausfeld*[3], *qui* nox *coni.* **319** glauca (T^k) *Mueller*: -o P perfususque *B. Keil*: prof- T^k; prorfusque P **325** musices (T^k) *Mueller*: -us ZP Alcippus T^k: -spus ZP geometric(a)e ZP: -iae (T^k) *Berger de Xivrey* Peloponnesius (T^k) *Berger de Xivrey*: polopenn- P **326** Aristocli: *v. Indicem III s. v. genetivus* **327** de Mileto loqui T^k; de milite quia P: de melete loqui *Heraeus*[1] **330** Omnigenae *Marres, De Favor. Arel. vita, studiis, scriptis, Diss. Traiecti ad Rhenum 1853, 76*: omni genere P **332** tethydam P (*i. e.* Τηθὺν): Thetidem *Kue.* (*e* T^k *vel e Muelleri ed.*) **333** Acrisium *Mueller*: -ios P Danaenque *Marres, op. laud., 121*: Daneosque P **336** *de* Neptunum *et* Telamona *dub. Merkelbach* **337** Neoptolemum *Berger de Xivrey*: -lomeum P

tolemum docet prosapiam defluxisse, cuius Anasafia mater Olympiadis cluit. igitur Alexandrum mens recurrat.

Erat quidem ille ad omnes litteras iam peritus et sibi 340 quisque ludus in puero imperiale aliquod fuerat meditamentum. nam sicubi tempus cum labore lectionis absolverat, et iudicare solitus inter aequaevos et industriari quatenus inter hos argumenta iurgii nascerentur; ac tunc alteri iurgantium favens ubi partem ⟨e⟩ius ingenio sublevasset, solitus in con- 345 trariam resultare rursusque contra eam cui paulo ante profuerat dicere. itaque cum saepe utrique parti utilis favisor ac strenuus victor foret, opinionem non frustra sibi spectabilis ingenii confirmarat.

Interea viri qui Philippi armenta vel equitia curabant 350 equum spectabilis formae pulchritudine absolutum regi deducunt aiuntque illum armenti quidem regalis genus, formatum pedibus ad Pegasi fabulam opinabilem et, si qui fuisse TP Laomedonti, | eiusmodi praedicantur. nec secus senserat TGP | Philippus. nam et actu corporis et linea pulchritudinis move- 355 batur. sed addit equisio: "haec quidem, o rex, sunt in hoc equo talia; sed est ei vitium beluile, namque homines edit et in eiuscemodi pabulum saevit." et "heu," rex ait, "numnam illud in isto proverbium est quod semper propter rebus bonis

339 Alexandrum: *cf. 2,844* recursabant ... eum **341** in puero *def. Stengel, del. Volkmann*[2] aliquod P: -quid (T[k]) *Berger de Xivrey* **342** si *ante* sicubi *add.* P **343** industriari: *cf. CGL V 210,45; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **344** iurgii (T[k]) *Berger de Xivrey*: -ia P ac *Mueller*: ad P **345** partem eius *Calderan*: partemius P **346** rursusque (T[k]): rususque P profuerat *De Nonno*: prius fuerat P **353** si qui P: si equi Z **354** *a vb.* eiusmodi *inc. transcriptio apographi Peyroniani a Maio confecta (cf. Praef., x)* **355** *a vb.* Philippus *inc.* G, *c. 13* **356** sed addit GP: *lac. in* T[m] equis·i·o T[m]: equisius P; vel equarius equisius G **357** sed est ei GP: sedem et T[m] *(fort.* sed ē et *in* T) beluile: *cf. CGL II 29,6; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* edit et ZGP: evitet T[m] **358** eiuscemodi T[m]: huius- GP saevit et GP: saevitiae T[m] numnam GP: num num T[m] **359** propter GP: *om.* T[m]; semp. pr. P: p. s. G

360 deteriora collimitant? enimvero quoniam deductus est semel, claudi eum atque ali curabitis, sub claustris scilicet praeferratis. quisque enim succubuerit legibus tristioribus, huiuscemodi melius obiectabitur lanienae." et haec quidem rex et cum dicto iussa complentur.

365 14. Sed interea Alexander iam annum duodecimum appellens et comes patri fiebat et usu armorum indui meditabatur simulque cum exercitibus visi gaudebat et equis insiliens et reliqua omnia iniens ut poterat, adeo ut Philippus haec demirans sic ad illum: "o puer, †alio† quidem et vultu fru-
370 ens et moribus tuis eorumque aliud duco ad similitudinem nostri, aliud vero auctius quam ut sit ex nostra natura. sed nunc mihi ad proximam usque iter est civitatem." quod dictum cum Olympias etiam usurpasset profectusque Philippus foret non simili adfectu quo solitus, Nectanabum protinus
375 repetit eumque consulit super clandestino mariti consilio. qui cum adsidente sibi Alexandro ex arte illa astrica loqueretur, interpellat puer et "heus tu," inquit, "istaene quas stellas appellas agitant nunc in caelo ibique visuntur?" et Nectanabus ita esse respondit. pergit igitur Alexander: "possumus

(Z) (8 Kue.)

360 conlimitant T^m: conliminant G; commutant P **361** ali *Mai³*: aleri T^m (*in mg.* prima lectio alere *adn. Mai; fort.* ale^i^re, *i. e.* ali *varia lectio in* T; *cf. Cald.¹ 20–21*): alere ZGP **362** quisque GP: siquis T^m **363** huiuscemodi P: huiusmodi G; huiusce rei T^m obiectabitur laniene P: ob. lanineae G; oblectabitis laniae T^m; obiectabitur laniae T^k **364** complentur GP: -erentur T^m **365** appellens P: -ans T^mG **366** fiebat ZGP: fit T^m; fiet T^k **367** visi *Kue.*: visis GP; suis T et¹ ZGP: *om.* T^m **368** iniens *Calderan*: miles T^mZGP **369** alio T^m; aveo GP: gaudeo *coni. Schlee, quod loci sententiae repugnat; an* haereo? ut (et *Mueller*) vultu fruens GP: *lac. in* T^m **371** auctius quam ut sit T^m: auctius (actius P) ut si GP **375** super cl. mariti (marito G) consilio ZGP: per clandestinum m. consilium T^m **378** visuntur ZGP: sunt T^m Nectanabus ZGP: Nectabus T^m **379** possumus ergo T^m: possumusne ZP; possumus G

ergo istas videre atque oculis usurpare?" adnuit posse. tem- 380
pus exigit. vesperam pollicetur. "quae ubi advenerit, comitare," inquit, "una mecum ad campestrem locum easque tibi in caeli choro lucentes ostendam." recipit ita sese facturum velut cupidus puer. ergo ubi tempus est, progressus oppido dabat videre Alexandro quae cupiverat. enim non una sedu- 385
litas discenti puero cum magistro. namque paulatim Alexander ad praescitum fossae praeceps hominem appellens impulsu improviso praecipitat; ibique letali ictu cervicis Nectanabus adflictus haec conquestus est: "mi," inquit, "fili, Alexander, quodnam huiusce facti tui consilium fuit?" at ille 390
respondit: "conquerendum igitur tibi est de arte ista quam noveras, quippe nescius quae te impenderent humi rimare illa quae caeli sunt." ad haec magus: "equidem," inquit, "Alexander, laesum me letaliter sentio; sed profecto nulli mortalium contra fatum permissa est fuga." tum ille: "cur 395
ista haec?" inquit. respondit magus: "olim quippe per hanc scientiam videram fatale mihi fore a filio interfectum iri. en igitur praescita non effugi." sed Alexander: "anne ego sum

381 vesperam ZP: -um T^m; -e G pollicetur ZGP: pollicitus T^m quae ZGP: quod T^m **382** una GP: *om.* T^m(Z) **384** ergo – 385 cupiverat T^mP: *om.* G oppido *Mai*^{3}: -um T^mZP **385** vid. Alexandro quae ZP: vid. Alexandrumque T^m sedulitas GP: sed multas T^m **386** discenti P: -di T^mG **387** praescitum fossae ZGP: praescitam, *seq. lac.*, T^m praeceps ZGP: praecepi T^m inpulsu T^m: -um GP **388** improviso ZGP: inpraevisa T^m **389** fili GP: filia T^m **390** tui T^m: tibi ZP; *om.* G **391** respondit ZGP: -et T^m est de arte P: d. a. e. G; est Deus te T^m **392** humi ZGP: *om.* T^m rimare ZGP: ab re T^m **393** illa T^m: ea ZGP **394** sed profecto P: profecto T^m (*fort.* sed *a Maio vel in apographo Peyroniano perperam om.*); sed G **395** permissa est fuga. Tum P: p. f. e. T. G; permissum est fugatum T^m **396** ista haec inquid T^m: ista inquit ZG; ista inquis P **397** fatale GP: -em T^m **398** praescita GP: perscripta T^m; praescripta *Mai*^{3} effugi. sed *scripsi*: effugisse et GP; fugit sed T^m

tuus filius?" ita esse confitetur et fabulae reliquam subserit
400 seriem, tum Aegypti fugam, tum ingressum ad Olympiadem
et tractatum et amorem et quanam arte potitus uxore sit ad
similitudinem dei. et in his dictis animam exaestuat. hinc
Alexander comperto eo quod pater sibi quem interfecerat
fuerit, metuit eum in illo defosso insepultum et praedam bes-
405 tiis derelinqui. nam et nox erat et secreta quo venerant. na-
turali ergo monitus adfectu superponit hominem humeris
quam valentissime et revectat ad regiam. ut autem reversus
ad matrem est, cuncta enarrat quae sibi supremo adloquio
pater dixerat. hoc demirata est mulier et secus de se quam
410 voluerat iudicavit, quod vanis scilicet artibus lusa probri rem
fecerat. nihilominus et sepelit quam decore Nectanabum et
ut patri filii sepulchrum erigit operosissimum. fuitque inde
praenosse, quid huic genito ad vitae clausulam deberetur:
cum Nectanabus Aegypto oriundus Macedoniae sit sepultus,
415 tantumdemque spatii de diverso Alexander ex Macedonia
mortem suam foret Aegypto traditurus.

15. Enim Philippus Delphos mittit super regni suique sol- (Z)
licitus successore[m] responsumque accepit in hunc modum: (9 Kue.)

399 tuus filius T^m: f. t. ZGP **401** ad ZGP: a T^m **402** hinc ZGP: hic T^m **403** ac *post* Alexander *habet* T^m comperto ZGP: -ito T^m **404** fuerit T^mZ: fuerat G; fuit P **405** venerant GP: -at T^m **407** quam T^m: quem GP et T^m: *om.* GP revectat ZGP: -atum T^m ad T^m: in GP **408** ad matrem est T^mP: e. ad m. ZG enarrat T^m: narrat ZGP **410** quod vanis T^m: quot annis Z; quod tot (toti G, *ut vid.*) annis GP probri rem Z: probritatem T^m; probram rem GP **411** sepelit P: sepellit (*e* rep- *corr.*) T^m; sepelivit G quam T^m: cum GP **412** ut patri filii *Axelson*: ut patre filius T^m; patri filius ZGP **413** genito ad v. claus. GP: genti clausum iam T^m **414** cum GP: *om.* T^m nectanabus GP: Nectabus T^m **415** ex Macedonia *scripsi*: rex Machedoniae T^m; Macedonia GP **417** Delphos ZGP: Delos T^m regni suique T^m, *def. Stengel*: regni sui ZP: se regnique sui G **418** successore Z: -em T^mGP

"o Philippe, is demum tuis omnique orbe potietur et hasta omnia subiugabit quicumque Bucephalam equum insiliens 420 medium Pellae transierit." vocabatur enim equus quem supra diximus illo nomine non eo modo quod corniculata fronte terribilis foret, sed quod inustio etiam quaedam fortuita eius coxae veluti taurini capitis imitamen insederat. sed hac sorte recepta rex opinionem fovebat praedici sibi 425 Herculem iuniorem ex famula sibi natum.

16. At vero Alexander cum Aristotele iam tantum Milesio uteretur, forte praeceptoris istius ad puerorum ingenia colligenda tale periculum exstiterat. quippe cum plerique essent filii regum et optumatium nobiles, singillatim ab his senten- 430 tias rimabatur ecquid sibi quisque polliceretur, si modo ad regnum patri succederet. aliisque opes, aliis gratiam dignitatesque amplissimas verbis laxioribus pollicentibus, ubi ad Alexandri sententiam ventum est ut ipse quoque, si foret Philippo successor, super futuro profiteretur: "haud equidem 435 mihi," ait, "ut a sapiente ista haec sententia sederit. de futu-TP ris enim instabilibus | et incertis fixam dicere sponsionem errantis est benignitatis et flabilis, cum crastini ratum pignus * nullum facile possederit. dabo tibi tunc quod et facultas et tempus hortabitur." probat Aristoteles benivolentiam cir- 440

419 o ZGP: *om.* T^m tuis ZGP: tui T^m **420** bucephalam ZGP: bucifalum T^m **421** equus T^mP: equus ille ZG supra: *l. 350 sqq.* **423** etiam qu. fort. T^m: qu. e. f. G; e. f. qu. P **425** recepta GP: receperat T^m **427** aristotele GP: -em T^m **430** optumatium T^m: optim- GP singillatim G: sig- T^mP **431** ecquid *Mai*[3]: haec quid T^m; et quid GP **432** patri GP: -is T^m succederet GP: -erit T^m opes GP: operam T^m **434** quoque si foret G: qu. f. T^m; si f. qu. P **435** Filippo T^m: philippi GP **436** haec GP: nec T^m sederit GP: rederet T^m (*fort.* sed- *in* T) **437** *in vb.* instabilibus *des.* G, *c. 13* **438** et P: *om.* T^m crastini ratum *Mai*[3]: crastinioratum T^m; crastino r. P **439** tibi P (*σοί Ps.-Call. β*): tamen T^m et[1] T^m: *om.* P **440** probat Aristoteles T^kP: probata sis totela T^m

cumspectam et "ave," inquit, "sane tu rex profecto mundane cum isto prudentiae tuae pignore." atque haec ei fuerat sententia de magistro. at vero vulgo ut qui percitus et vi mentis calentior habebatur, quamvis eum Philippus iam sincerius
445 amplecteretur. videbat enim plenam indolem Martii desiderii[s] regalisque eoque admordebatur solo quod nihil de se vultu et similitudine mutuaretur.

Cum igitur pleraque ex his quae in studentem pater largius conferebat ipse quoque liberalitate †transcribere†, Zeu- *
450 xidos ⟨non⟩ quondam celebris illius ad pingendum, sed enim adseculae regalis, tales litterae referuntur: "Zeuxis Philippo et Olympiadi salutem plurimam dicit. e re est scire vos ea quae Alexandro destinatis non illi ad frugi custodiam retineri, enim labi omni cum facilitate donandi. quare quod sat
455 sit aestimatote mihique mittite dispensandum." ad haec reges Aristoteli scribunt: "nuntiat Zeuxis is qui sumptibus Alexandri est praefectus ea quae in eius usus largimur ab eodem facile dilabi, quod sit inconsideratior dilargitor. ergo tu missa susceperis atque ex sententia dispensabis." ad haec
460 Aristoteles: "ratum quidem habeo, mi rex, nostris litteris

442 isto T^k: sito T^m; istuc P ei P: *om.* T^m **443** at vero P: adverso T^m qui P, *def. Stengel*: quid T^m percitus et T^m: spurcitus ea P **444** quamvis T^m: quam quis P **445** amplecteretur T^m: pl- P Martii desiderii *Calderan*: marti. i. desideriis P; *lac. in* T^m **446** eoque T^m: eo P **447** similitudine T^m: -em P **449** transcribere T^m; transcriberet P; transgrederetur *dubit. Calderan*: transcenderet *B. Keil; an* transmitteret*?* Zeusidos P: -as T^m **450** non quondam *Walter²*: quondam P; quidam T^m celebris T^m: -e P **451** adsecule P: ad saecul T^m referuntur T^m: def- P **452** e re T^m: *om.* P **454** omni cum fac. T^m: omnia fac. P quare q. P: q. quare T^m quod T^m: quot P **455** mihique mittite T^m: *om.* P dispensandum P: -am T^m ad P: *om.* T^m **456** nuntiat P: ita T^m Zeusis T^m: zesis P his P: *om.* T^m **457** in T^m: ad P largimur T^m: -iamur P eodem T^m: eo P **458** quod T^m: quia P dilargitor – 459 missa P: *lac. in* T^m **460** litt. Al. institutum T^m: Al. institutis P

Alexandrum institutum nihil sese nobisque indignius factitare; idque mox coram indole eius inspecta vestra quoque sententia confirmaverit; illi scilicet in agendis rebus non aetatis sententia, sed doctrinae, si vobis cordi est experiri, sufficit consilium." ad haec reges scribunt rursus ad Zeuxim: "litteras tuas Aristoteli quas super Alexandro feceras intimavimus quidve ad haec ille responderit tibi praesto est. igitur ex utroque colligito quid facto opus arbitrere." id tamen scriptum cum susceptasset Aristoteles altius, in hunc modum ad Alexandrum refert: "scripsere mihi Philippus et Olympias, | parentes tui, ea quae tibi sumptui mitterent inconsultius deperire. neque accedo sententiae quidquam te indignum nobis ac parentibus sapere." ad haec puer: "scire te par est, mi magister, ea quidem quae ad nos a parentibus destinantur indigna esse illorum opibus et nomine, sed secus tamen de institutione regali reges pariter et parentes quam decorum fuerat commoveri, si fortunam hanc censeant frugalitate populari." sunt etiam litterae utriusque parentis ad filium in hunc modum: "sumptus tibi qui fortuna nostra digni mittuntur ne prodegeris, fili, nec litterarum Aristoteli de te praeverteris testimonium, enim frugi te esse parsimonia compro-

465 470 THP 475 480

461 sese P: esse T^m indignius fact. P: indignus facitare T^m **462** idque P: itaque T^m vestra P: *lac. in* T^m **463** confirmaverit – 464 sententia T^m: *om.* P **464** Quae *post* doctrinae *add.* P sufficit T^m: subieci P **466** Aristoteli P: -is T^m super P: supra T^m **467** tibi praesto est T^m: p. e. t. P **468** utroque T^m: utraque P colligito T^m: collige P arbitrere T^m: -are P **469** susceptasset *Heraeus*[3]: susceptuss est T^m; suspectasset P altius T^m: alitius P ad Alexandrum T^m: Alexandro P **470** refert P: -ferit T^m **471** *a vb.* parentes *inc.* H, *c. 48* **473** mi HP: mihi T^m **476** et T^m: ac HP **477** censeant *Mai*[3]: -eunt T^m; *om.* HP frugalitate T^m: fragil- HP **478** in T^m: ad HP **479** qui HP: *om.* T^m **480** prodegeris T^m: -igeris HP Aristoteli: *v. Indicem III s. v. genetivus* praeverteris P, prevort- H: provert- T^m; pervert- *Mai*[3] **481** esse parsimonia (parc- P) HP: p. e. T^m

bato." his respondit Alexander: "equidem missorum a vobis, mi parentes, modum nomine vestro dignum non confitebor, expensam tamen eorum fieri pro necessitate regii nominis 485 fateor. neque vero de me magistri litterae claudicabunt: eius praeceptis non dignum a me nihilum fieri noscetis. enim vos mallem neque adversus ista haec aures malis sermonibus reseravisse veritatemque hanc decentius convertisse in eos qui facere audent ne nostri curam regiam gerere pro illa populari 490 malitis."

17. Id iam temporis decimum quartumque annum Alexander appellebat. qui cum quadam die locum quo clausus equus Bucephala fuerat praeteriret, conversus ad amicos haec ait: "o viri, hinnitusne aures meas an vero rugitus ali- 495 quis leoninus offendit?" ad haec Ptolomaeus, qui Soter postea nominatus est: "immo vero hic ille est Bucephala equus vester quem ob vehementiam pariter et saevitudinem dentium hactenus claudi rex pater iussit." et inter haec rursus alius equi eiusdem hinnitus auditur, acutus quidem ille, 500 sed nihil increpans ad formidinem pristinam, enim mite aliquid et mansuetum, prorsus uti diceres adloquia illa ad dominum esse morigera, non equi fremitum saevientis. nam et pedes priores extenderat et gesticula mansuetudinis luserat (Z)

484 regii nominis HP: regimonii T[m] **487** mallem T[m]: -e HP reseravisse T[m]: reseruisse HP **488** veritatemque T[m]HP: *cf. 2,1060* (*veritas = iustum iudicium*) **489** id *ante* facere *add.* HP ne T[m]: et HP regiam HP: -um T[m] gerere T[m]: agere HP populari HP: -is T[m] **491** -que T[m]: *om.* HP(Z) **492** ap(p)ellebat HP: -abat T[m] **493** bucefala HP: -us T[m] **496** nominatus T[m]: [..]minatus H; appellatus P bucefala P (*et codd. plerique epitomae Zacherianae*): bucefal T[m]H **497** vester T[m]: *om.* ZHP **499** acutus HP: actus T[m] **500** mite H, *ut vid.*: mitte P; mi|mitem T[m] **501** mansuetum HP: -us T[m] uti T[m]: ut HP dominum T[m]: hom- HP **503** gesticula T[m]: -am HP

et supplici quodam motu blanditus est. quod ubi intuitus est Alexander, fuisse illi antehac tam truculentum officium 505 edendi homines demiratur. denique custodibus evitatis claustrisque dimotis animal educit iubamque eius cum laeva apprehendisset, audacius nescias an felicius, tergum quadrupedis insultat effrenemque eum, sed morigerum tamen, imperiosis motibus aurigabundus hac atque aliter circumducit. 510 quod cum admirationi visentibus foret, ex cursu quidam rem periculi huius nuntiat Philippo. sed ille ad memoriam monitus oraculi occurrit ad puerum et salutat inde uti orbis integri dominum. quare laetior quidem spe filii pater iam Philippus tunc agebat. 515

(Z) (10 Kue.) 18. Sed Alexander quintum et decimum ingressus annum, explorato temporis opportuno, cum veniam a paternis auribus praepignerato osculo impetrasset, precario petit ut sibi Pisas apud Olympia certaturo itiner largiretur. "ecquod," inquit, "laboris aut artis genus est quod tibi ad certamina prae- 520 paratur? neque enim reor non regii te nominis memorem hanc gloriam cupivisse." tum ille quidem quae sint parum liber⟨al⟩ia munera refutat ac negat, pugillatus scilicet atque luc-

504 supplici T^{m}: -is HP **505** illi T^{m}: in illo HP antehac tam HP: ante in hactum T^{m} **506** edendi homines T^{m}: edendis hominibus HP **508** nescias HP: -us T^{m} felicius T^{m}: facilius HP **509** insultat HP: -saltat T^{m} imperiosis HP: -ioris T^{m} **510** motibus T^{m}: mor- HP hac atque aliter T^{m}H: hac atque illac aliter P; hac atque illac Z **511** ex cursu – 512 Philippo *in mg. habet* H quidam HP: -em T^{m} **512** ille HP: -o T^{m}; i. ad mem. T^{m}: ad mem. i. HP **513** oraculi ZHP: -o T^{m} uti T^{m}: ut HP integri HP: ingredi T^{m} **514** quidem (-am P) spe HP: s. qu. T^{m} **517** a T^{m}: e HP **518** praepignerato T^{m}: pign- HP petit HP (petiit Z): petitis T^{m} **519** certaturo HP: -tur T^{m} itiner T^{k} (*Kue.*^{2}*, 385*): itineri T^{m}; iter HP ecquod *scripsi*: haec quod T^{m}; et quod HP **521** regii HP: regi T^{m} **522** liberalia *Berger de Xivrey*: liberia HP; ubera T^{m}; *an* libera? **523** luctatus HP: luctas T^{m}

tatus quaeve de cestibus sive cursu plebeculam iuvant. "enim-
525 vero," inquit, "quadrigis ut certem." sedet patri professio
adulescentis et "equos," ait, "ad hosce tibi usus iubebo proti-
nus deductum iri de quis tibi | ad votum proclivitas fiat; ne- TAHP
que enim improbo huiusce desiderii gloriam." tunc | filius: (T)AHP
"gratiam equidem tibi, pater, huiusce muneris facio; habeo
530 quippe equos quos ex aetatula iam recenti ad haec mihi stu-
diosius praeparavi." haec quoque professio Philippum iuvat
laudatumque studii filium facile permittit, cum primum sibi
deduci ad navigia currus et arma iussisset. igitur escensa
navi comitatusque Hephaestione amico | secunda admodum (T)AP
535 tempestate Elim appellitur.

Quo in loco cum equorum curam famulis mandavisset (11 Kue.)
atque ips[i]us visum loca deambulatumque procederet, obviat
forte Nicolao cuidam adulescenti regulo ex Acarnania. cel-
sius quidem illo et sublimius se ferente, quippe qui duplici
540 eoque perflabili deorum adminiculo levaretur, opulentia sci-
licet vel fortuna, habebat tamen Nicolaus ipse quod sibi de
suis viribus polliceretur. nihilominus salutando Alexandro

524 quaeve de T^m: quae vilem HP cestibus HP: cert- T^m cursu HP: curru T^m iubant T^m: iuvat HP **525** sedet patri HP: sed et pari T^m **526** equos HP: quos T^m **527** deductum T^m: -u H; -i P de quis T^m H: de quibus P *ab* ad votum *incipit* A **528** desiderii gloriam T^m AHP: -um -ae *coni. Axelson* tunc AHP: tum T^m; *in hoc vb. des. transcriptio apographi Peyroniani a Maio confecta; hinc tamen usque ad l. 786 suppeditant collationes eiusdem apographi a Peyrone et Maio comparatae* (*cf. Praef.*, IX *sq.*) **530** ex aetatula H: ex tatula P; exacta tutela A iam HP: *om.* A **532** studii filium AH: -um -ii P permittit: *cf. Loefstedt, Per. Aeth. 191 adn. 1* **533** escensa *Mai*[1]: ex(s)censa AH; excelsa P **534** Efestione A^pc: festione A^ac HP *in vb.* amico *des.* H, *c. 48* **537** ipsus *Mai*[1]: -ius AP; -e Z **538** regulo *Mai*[1]: -i AP Acarnania *Mai*[2]: acern- A: acernavia P **541** ipse A: ipsius P (*an* ipsus?) quod sibi A: quod et de sibi P

praestitit se priorem, nescius etiam tunc itus illius causas et certaminis studium. fuit tamen non sine contumelia salutatio: nam et "ave," inquit, "o puer," nec ille non sedulo resa- 545 lutat. tunc secundo Nicolaus: "ecquem," inquit, "arbitrare te tam incuriosius salutasse? quippe ego Nicolaus ille sum rex Acarnanum." Alexander refert: "istam adrogantiam non probo. quid enim te iuvabit imperii vana iactatio de secundis crastinis fluctuantem? non enim vides ut stare fortuna homi- 550 num nesciat utque in his fragilior habeatur quicumque illa dea victitant nixabundi?" ad haec Nicolaus: "haec quidem," inquit, "non invenuste; enimvero velim scire cur adsis: nam te Philippi filium fama praelocuta est." fatetur Alexander et sese ad certamina quadrigarum studio coronae venisse. tunc 555 Nicolaus felle de nimia indignatione suffusus despectansque eius aetatulam neque vim animi considerans consputum adulescentulum et maledictis increpitum dereliquit. at vero Alexander, qui omnium disciplinarum continentiam mage TAP ostentare didicisset, abstersit clementer | sputamenti iniu- 560 riam, quin etiam adridens: "iuro equidem tibi, Nicolae," ait, "patris mei ac matris pariter maiestatem ut te et in hoc praesenti certamine et Acarnaniae telo superabo." hinc soluta est fabulatio.

543 tunc itus illius causas A: tantas ill. caus. T^p; tunc ius ill. cause P **544** tamen ZA: *om.* P **546** ecquem *Peyron* (*Vat. Lat. 9560 f. 125r*): haec quem T^p: et quem AP arbitrare P (-aris Z): -ere A **547** tam incuriosius AP: tamen cur- T^m **548** Acarnanum *Mai²*: acern- ZAP **551** nesciat utque A: nescia tuique P illa dea T^a: illa de ea P: illi ea A **553** invenuste AP: -a T^m **554** fatetur ZA: fatur P et P: *om.* A **556** suffusus ZAP: rufus T^m **559** continentiam ZA: -ium T^kP mage T^kP (magne T^m): mago A **560** *a vb.* sputamenti *inc. c. IIb K.* (*IIc V.*) *codicis* T (*Zangemeister – Wattenbach, op. laud., tab. 25*) Sput. in. quin et. T: sputamenta in. quin et. P; sputamenta iniuriamque A **561** equidem ZAP: quidem T

565 19. Non multo autem post cum dies certaminis advenisset (Z)
aurigandique professi[o] studium citare⟨n⟩tur, novem qui- (12 Kue.)
dem omnes, sed regii ⟨quattuor⟩ iuvenes competebant, quo-
rum sortito primus Nicolaus adsistit carcere⟨s⟩, secutus
Xanthias, tertius Cimon, quartus Clitomachus, Balcheus
570 quintus, Aristippus vero sexto in loco, Pierus septimo, Alcan
octavo, Alexander post summo [nono]. hi cum ex more artis
atque certaminis curribus institissent lituoque signum sol-
lemniter increpasset, cuncti una prosiliunt. enimvero Ale-
xander erat quartus a primo, Nicolao propius insequente et
575 spe transitus et infesto consilio ut si praetervehi queat non
absque periculo Alexandri consulturus. id quidem illum
non satis fugerat. nam et causa odii commonebat, quod bello
Nicolai patrem Philippus oppressisset. igitur astu sese dat
Alexander a Nicolao praeteriri. quippe iam ceteri qui cursu
580 praevenerant, alius alio casu prolapsi, primam spem potiun-
dae palmae Nicolao dabant. qui cum finem certaminis iam
sperasset, infert sese Alexander voto praeterlabendi. ad hunc

566 professi studium citarentur *Heraeus*: professio studio citare-tur (excit- A) TAP **567** quattuor *hic add. Loefstedt, "Eranos" 7, 1907, 111 sq.*; *ante* quorum *Mueller* **568** primus TP: -o A adsistit T: as(s)titit AP carceres *Heraeus*: -e TAP secutus T: secundo AP **569** tertius *Kue.*: -o TAP cimon P (*Κίμων Ps.-Call. A*): comon T; conon A quartus TP: -o A; *fort. fuerunt in archetypo lineis 568–569 duplices lectiones numeralium* **570** aristippus AP: asistopus T **571** summo T: *om.* AP; nono *delevi, quam vocem suspicor in archetypo illi* summo *superscriptam eius loco cessisse in Φ* **574** propius *Mai*[1]: proprius T: prius AP **575** infesto AP: festo (*sed* i *ante* queat *suppl.*) T **576** *verba* id – 577 fugerat, *quae in c. IIb K.* (*IIc V.*) *codicis* T *continebantur, phototypo resecto in Zang. – Watt. tab. 25 non leguntur; a vb.* nam *inc. c. IIc K.* (*IId V.*) (*Zangemeister – Wattenbach, op. laud., tab. 25*) **578** sese dat T: se dabat A (*suprascr.* vel dedebat A[2]): sedebat P **579** a AP: *om.* T praeteriri A: prae[...] T; praeteriit P **580** alius T: -os A; -i P **582** Alexander AP: -dro T praeterlabendi AP: pt[...]labandi T

conatum equis Nicolai convertentibus titubans dexter e mediis cernuantique persimilis implicatos reliquos secum moratur. enim tunc Alexander subiens praeteracto prolapsoque 585
Nicolao supervectus rem belli sub stadio transegit.

TA Exin victor corona redimitus | conscenso templo cum Iovem Olympium salutaret, aestimatione rei gestae aut instinctu dei sacerdotem ferunt sic fortunam victoriae interpretatum ut, quod primo certamine Nicolaum vicisset, esset 590
sibi coniectare perfacile multos eum populos vinciturum universitatisque dominio potiturum.

(T)A/(T)AP (Z) (13 Kue.) 20. Hisce ergo omine atque | laetitia | ovans repatriat Macedoniam. sed offendit forte ex licentia regia spreto consortio Olympiadis Philippum tunc in Cleopatrae nuptias demu- 595
tantem, Apali cuiusdam non ignobilis filiae. die igitur nuptiarum irruens regis triclinium coronatus "sume," inquit, "hunc primum, o pater, laboris mei fructum." et una coronam in caput patris transtulit. tunc adiecit: "nam de eo quidem quod in praesenti laetamini, et ego, cum matrem aliis re- 600

583 dexter e mediis P: deste[...]e[..]is T (dextere se medii T^m); dextere medis A **584** implicatos A: implicat[...] T; -osque P **585** praet. prol. AP: p̄eracto laps[.]que T **586** supervectus AP: -u T^m (T *non legitur*) **587** conscenso – 593 laetitia TA: *om.* P conscenso T: ē scenso A, *ut vid.* **588** olympium A: olimpum T aut – 589 ferunt A: anstinctu de[.] sacerdotem fuerant T **589** fortunam A: -a T **591** coniectare *Heraeus*: contectare T: cognitum A (coniuncturae A^3) vinciturum: *cf. CGL IV 426,8; Heraeus, Kl. Schr. 130 sq.* **592** dominio A: domino T **593** gestis *post* ergo *add. Axelson, prob. Cald.*[2], *9 adn. 2* omine A: omne T *verba* laetitia – Macedoniam, *quae in c. IIc K. (IId V.) codicis* T *continebantur, phototypo resecto in Zang. – Watt. tab. 25 non leguntur* repatriat: *cf. CGL IV 421,39; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **594** consortio T^m: consilio ZAP (forte coniugio *in mg.* A^4) **596** Apali: *cf. Heraeus*[1], *847* filiae A: feminae P **597** triclinium ZAP: -o T^m **598** una Z: -am A; -o P **599** tunc A: tum P

galibus nuptiis coniugabo, vos quoque participabo convivio."
et una cum dictis adversim Philippum decumbit. sed rex
asperatus ad dictum intus in animo saeviebat.

21. Aderat tunc inter multas regalesque delicias Lysias qui- (Z)
605 dam risui excitando quam facetissimus, qui, cum in gratia
regis admordere adulescentulum vellet, "potiare," inquit,
"o rex, Cleopatrae, potiare, e qua tibi spero privatos filios at-
que incommunicatos alteri proventuros eosque qui vultibus
tuis et felici respondeant semini." haec ubi dicta sunt, irrita-
610 tior iuvenis protinus poculum quod sibi prae manu erat in
Lysiam iaculatur eumque vulnerat. sed rex effervescente iam
irae professione prosiliens in Alexandrum labitur crureque
laeso et vulnerato procumbit. tum parum temperans voci iu-
venis: "en," inquit, "ille qui Asiam Europamque subiecit
615 unius lectuli spatium sine periculo non emensus est!" et cum
dicto rapit gladium omnesque qui forte sese veluti compre-
hendendum irruerant disicit, prorsus ut nihilum de Centau-
rorum Lapitharumque convivio demutaret aut, quod illi rei
sit proximum, procos diceres cum ultore Ulixe decernere.

620 22. Egressus igitur concedit ad matrem. enim qui aderant (Z)
Philippum non absque discrimine vulneratum cubiculo in- (14 Kue.)
ducebant lectoque deponunt. sed is cum post complusculos
dies iam bonam spem curationi promitteret, ingreditur

602 adversim A: -um T^kP **603** ad dictum T: addicta A (*in mg.* vel addictus A^3); addictus P **605** gratia T^kP: -am ZA; *cf. Loefstedt, "Eranos" 7, 1907, 68* **607** privatos T^kA: privos P, *prob. Heraeus* **608** incomminicatos (*sic*) A: incomunicatus P **610** poculum ZAP: proculo T^k (*an pro* protinus poculo?) in A: *om.* P **611** iaculatur eumque vulnerat A: iaculat ac vulnerat P iam T^m: *om.* AP **612** irae AP: -a T^m **616** rapit gladium A: gl. r. P venerant *post* sese *add.* P ad *ante* comprehendendum A (*non habent* ZP) **618** rei sit pr. A: pr. r. s. P **621** cubiculo ZA: -um P inducebant A (inducentes Z): videbant P: invehunt T^m **623** curationi AP: -is T^m

amica sollicitudine tunc Alexander adsidensque lectulo
"quaeso," inquit, "o Philippe – adhuc enim te hoc [et] com- 625
muni nomine adloquar, ut amicus, donicum patris in te ani-
mum recognovero – quid tandem hoc rei est quod te averte-
rit a coniuge? aveo enim scire, iudex et ultor futurus in
matrem, si culpa meruit quod evenerat. huc adde, si placet,
probesne illam Lysiae in Alexandrum petulantiam probesve 630
etiam patris in filium truculentiam. quid enim uterque com-
meruimus a patre et marito? abiecta Olympias coniux et
Alexander filius incursatus. quin ergo surge et confirmato
corpusculo animum etiam labentem una curaveris adeo sau-
cium fatalibus forsitan temptamentis. at ego tibi Olympiada 635
tuam in gratiam una atque in cubiculum iam deducam. geret
enim morem profecto Alexandro filio, cuius tu pater, ut vi-
(15 Kue.) deo, esse fastidis." his dictis transit ad matrem Philippo iam
inter pudorem paenitentiamque distento et ad eam: "ne," in-
quit, "quaeso, ne moveare, mi mater, super hisce quae in te 640
egerit rex maritus. etenim ipsa quamvis clam habeas quid
commerueris, age tamen morem conscientiae tuae, cuius me-
⟨m⟩et testem habeas qui hanc tibi concordiam suadeo.
quare remees ad coniugem censeo et redde te marito morige-

624 tunc A: tum P; *om.* T^k **625** adhuc P: ad hoc A et AP: *del. Mai*[1] (*cf. 2,176*) **626** adloquar TA^{pc}: -or $A^{ac}P$ donicum T^k: bon- AP in te A: ante P **627** averterit ZP: avertit A **628** aveo *Mai*[1]: habeo ZAP, *prob. Heraeus*; audeo T^k iudex T^kP: vindex ZA **630** probesve AP: -ne *Kue.* (*an e* T^k*?*) **631** quid ZA: quod P **633** incursatus ZAP: incus- T **635** at ego T^m (at ergo T^k): adeo AP Olympiada T^k: -em ZA; -am P **636** in gr. una A: u. in gr. P **637** morem AP: *om.* T^k **639** ait *ante* ad *add.* A "ne *om.* T" *adn. Kue. in appar., sed* 639 ne *et* 640 ne *in eodem versu eius ed. leguntur* **640** hisce A: his ZP **641** egerit AP: gerit T^m rex mar. ZA: m. r. P **642** commerueris ZA: -meruimus P tamen ZA: tam P memet *Mai*[1]: me et ZAP: me T^k **643** habeas T: -es ZAP **644** Quare T^m: quaeso AP redde te A *ex coni.* (ut te reddas Z): reddente T^kP

645 ram." cedit auctoritati suadentis filii Olympias et duce tali revenit ad maritum. tunc Alexander: "en tibi, pater, Olympias tua; iam enim te paterno nomine usurpabo, cuius adeo libens fueris auditor. igitur et precator ad eam fui et remittit tibi meritum tuum abolitione omnis iniuriae. agite igitur, 650 quaeso, post iram integrationem coniugalis adfectus nec sit pudendum si filius sim parentibus copulator." his dictis impetrat quod laborat idque ei largiter apud omnes patriae proceres bono admodum testimonio fuit. placet denique Lysiae nomen coniugalibus ritibus in perpetuum aboleri, quod ap- 655 pellatio illa solutionem coepti cum Cleopatra fecisset.

23. At his ferme diebus quibus haec acta videbantur descivisse obsequio Mothona civitas nuntiabatur. ad quam animo Philippus incitatus, cum adhuc viribus corporis deficeretur, optimum ratus ultionem non distulisse, numerum 660 qui forte adesset militum ducere Alexandrum iubet idque adulescens properanter exsequitur diligenterque: subactam enim populatamque ad vindictae ostentationem raptim Mothona⟨m⟩ reversus adnuntiat. sed enim cum illo reditu de Mothona ingressus ad patrem foret, videt ibi adsistentes ha- 665 bitu barbaro viros percunctansque cognoscit Persae Darii satrapas; causam tamen adventus esse quod ex more regi petitum pecunias a Philippo venissent, pretium scilicet aquae atque terrae: his enim nominibus subiectos obsequi sibi Persae

(Z) (16 Kue.)

646 tunc A: Tum P **648** remittit A: -ti P **653** bono ... testimonio AP: -um ... -um T lysiae A: *om.* P **655** solutionem – fecisset *scripsi*: solutionem capti convivi cum Cleopatra fecisset T^k (solutionem, fecisset *et* T^m); solutione cepti cum Cleopatra convivisset (*corr. in* convivasset) A; solutioni cepti cum Cleopatram conivisset P; coniugii *ante* fecisset *suppl. Mariotti* **658** phil. inc. ZA: i. ph. P **661** diligenterque AP: et diligenter T^k subactam ZA: -auctam P **662** Mothonam *Mai²* (Mothanam *Mai¹*): -a P; mothana A **663** cum in illo *cum De Nonno exspectes* **665** cognoscit ZP: agn- A **666** regi T^kP: -io A

deposcunt. miratus igitur Alexander et petendi morem et ti-
tulum: “haecine,” inquit, “elementa Persae mortalibus ven- 670
ditant quae cunctis deus in commune largitus est?” dolebat
ergo altiusque adulescentuli vim carpebat quod viri Graeci
nominis ac dignitatis vectigales barbaris fierent, quae res es-
set pendentibus iugiter ad magisterium servitutis. tum igitur
paululum barbaris indidem separatis ferre a se mandata ad 675
Darium iubet: haec sibi Alexandrum nuntiare vel dicere:
boni consuleret et ab hac petendi consuetudine temperaret;
quippe quem ipse morem petendis pecuniis induxisset, hunc
a se protinus exactum iri unaque cum his quae ante depensa
sint propria quoque quae sint Persis Alexandrum petiturum. 680
cum his dictis exigit homines proficisci ne litterarum qui-
dem regem responsione dignatus. ad hanc animi eius magni-
ficentiam Philippus erigebatur, quod adeo confidentem et
intrepidum eum naturae suae bona adserere intueretur. igi-
tur cum vicina rursus civitas de obsequio vacillaret, datur 685
Alexandro expeditio; pergitque quo iussum est.

(Z) (17 Kue.) 24. Enimvero interea Pausanias quidam nomine, tum divi-
tiis adfluens, tum opibus potens, ex oppido Thessalonice no-
bilis, in Olympiadis desiderium amoremque animo prolap-
sus est. qui cum per internuntios adtemptasset ecquid 690
mulier consentiret deserto Philippo ad sese transnubere ne-
que id ei ex sententia provenisset, comperiens filium Phi-
lippi, cuius adeo formidulosum in omnes accolas erat no-

670 haecine A (*cf. Thes. l. L. VI 2695, 49 sqq.*): -ccine (T^{k})P **672** vim P: vi A **674** pendentibus T^{m}: petent- AP **675** paululum AP: -culum T^{m} a ZA^{pc} (ad A^{ac}): ab P **679** a A: ad P exactum A: ex actu P depensa P: disp- A **682** hanc (T^{k}): *om.* AP **684** adserere AP: -eret T^{k} (*Kue.*^{2}, *387*) **685** vacillaret ZA: vacularet P **686** Pergitque T, quo (T^{k}): pergit quo A; pergi quoque P iussum ZP: -us A **687** tum AP: cum T^{k} **688** opibus ZAP: *om.* T^{k} thessalonice P (*Heraeus*): -ę A **690** ecquid T: et quid P; et ZA (*ubi seq.* ... ut ... transnuberet)

men, peregre profectum certamenque thymelae tunc agi [a]
695 Philippo praesidente, repente satellitio stipatus strictis gladiis theatrum irruit Philippumque vulnere praevenit. qui cum altius et letaliter ictus esset, veluti caedis absolutione securus ad regiam Pausanias properato festinat, raptu scilicet Olympiadis desiderio consulturus. igitur cum populus adhuc
700 in theatro turbaretur, Pausanias vero, ut diximus, raptum moliretur, forte rebus ex sententia perpetratis Alexander supervenerat offenditque turbas et vim et vulnera Philippi. quibus, ut res erat, cognitis auctoremque earum rerum Pausaniam haec dissignasse, irruens regiam in ipso raptu matris
705 Pausaniae violentiam deprehendit eumque cum iaculo destinaret tenereturque formidine matris vulnerandae, Olympias sic adhortatur: "iaculare," inquit, "fili, iaculare, ne dubites; habeo enim praesidem Ammonem et protectorem." enimvero Alexander nullo impetu vinci, sed cum spirare (18 Kue.)
710 etiam tunc patrem Philippum comperisset, eundem advehi illorsum iubet gladiumque quem gerebat ipse collatum in dexteram patris misit, quo manu eius oppeteret Pausanias, cui poenam quoque pro facto debuerat. ergo iam moriens Philippus: "nihil nunc sane est," inquit, "quod me vitae finis
715 aut huiuscemodi mors contristet: ultus enim auctorem iniuriae libens oppetam. atque ideo illaec nunc ab Ammone dicta reminiscor quae tunc matri tuae Olympiadi filium fore talem praegnanti praedixerant eumque non eius modo adser-

694 a AP: *del. Heraeus dubit.* **695** phil. praes. A: praes. phil. P **698** raptu A: -o T^{m}; -im P **700** ut A: quae P, *ubi* raptum *om.* **702** Philippi ZA: *om.* P **703** earum A: eorum P **704** haec A: *om.* P dissignasse *Krol^{P}*: des- AP raptu AP: -o T^{m} **707** ad(h)ortatur ZAP: adoratur T^{m} **710** tunc A: tum P eundem – 711 gladiumque A: eundem ei advehi illos iubet gladium P **711** conlatum A: -i P **712** misit ZA: *om.* P **713** pro facto A: profecto P **715** aut A: ad P; et T^{k} **716** illec P: illa et A **718** praedixerant T^{k} (praedixisse Z): dixerant AP eum non eiusmodi ads. sed ut vind. qu. p. f. T^{k}; eumque non eiusmodi ads. sed vind. qu. p. f. P; parituram qui non eius modo assertor esset sed vindex qu. p. foret futurus A

torem sed ut vindicem quoque patris futurum." et cum his moritur. curatur igitur Philippo regia sepultura maerori eius- 720 modi omni Macedonia et reliqua Graecia conspirante.

(Z) (19 Kue.) 25. Ubi igitur iam moti animi hominum illa rerum novitate quietiores visi potuerunt, scandit Alexander paternae statuae suggestum et propter illam adsistens in haec verba contionatur: "o Pellae proles et Macedonum vel Athenien- 725 sium Corinthique progenies ceterarumque Graeciae gentium nomina, en tempus est, quisquis Alexandro sese cupiat militare, ut scilicet nunc nomen labori fateatur. in eos quippe militabimus barbaros qui nos iampridem re, nunc vero spoliare pergunt etiam libertate. igitur eamus ducere in servi- 730 tium Persas; hi quibus turpe erat servientibus non subvenire, en[im] nunc iam etiam ipsi servimus." et haec quidem dicta praesentibus. edicit tamen eadem illa sententia et per singula oppida civitatesque ut una cum classibus hi qui armorum desiderio tenerentur ad sese confluerent. igitur ut si 735 incentivum aliquod divina voce intonuisset quo facilius ad eiusmodi opus studia hominum exardescerent, ita votum certamenque erat Macedonibus militandi. at Alexander aedibus reseratis quibus condita patris arma militaria visebantur his quos inermes viderat dilargitur. 740

(20 Kue.) Sed enim quisque armiger Philippi aetate provectior de vi iam militiae laborisque pertaesus negabat se idoneum cona-

720 a *ante* Phil. *add.* P **724** in T[m]: ad AP **727** en TZ: *om.* AP **728** nunc A: hunc P **730** servitium T: servitutem AP **731** turpe erat A: e. t. P **732** en *Eberhard*: enim AP iam (T[k]): *om.* AP **733** praesentibus. edicit *dist. Axelson* illa sententia AP: -am -am T[p] **734** hi AP: ii T[m] (*Mai ex coni.?*) **735** sese A: se P igitur ut A: Ut i. P **736** incentivum AP: incendium T[p] intonuisset P: intonavisset A **737** eiusmodi A: huiusmodi P **738** -que A: *om.* P at T[p]: *om.* AP **741** de vi iam *scripsi*: divinam T[p]; de vi AP; diu iam *Kue.* **742** idoneum (*post* fore *transp.*) P: -is A

tibus fore, aetate scilicet sua praesentibus refragante. ad haec
Alexander: "equidem," inquit, "veridicentiae isti testis ac-
745 cedo nec labores vestros, quos praetenditis, non adstipulor.
enimvero militiae vis eiusmodi res est uti magisterio callen-
tium ordinata mox fiducia virium exsequenda sit. peritia
quippe veteris usus rudis manus audacia dirigenda est: quo-
rum alterum vos, alterum iuventus existimatur. nam ut ille
750 iuventae fervor ad audaciam promptior ita inconsultior ad
cautionem ac sic eorum boni coeptus plerumque malos
eventus reperiunt. at vero ista maturitas vestra etiam arduis
quibusque felices exitus parit et desideratos eventus, quo-
niam perito consilio manum duci commodat obsecuturam.
755 par est igitur," inquit, "vos meo commilitio numerari, non ut
ipsi bellorum urguentia subire cogamini, sed ut iunioribus
manibus consilium vos fiatis. alterum quippe alterius egere
quis dubitet cum, nisi per prudentiam vestram illorum titu-
bantia sit directa, perfracto praesidio iuventutis in seniores
760 periculum vadat? contra autem si recti per vos voto fruantur,
vos quoque gloriae parte potiore celebremini." his dictis eos
quoque quos senium iam obsederat in sententiam suam du-
cit.

26. Connumeratis igitur vel veteri milite vel quos ipse re- (Z)
765 cens scripserat, congregat Macedonas quinque et decem mi- (21 Kue.)

745 in *ante* quos *add.* P 746 vis e. r. e. uti AP: vis eius eius-
modi restituti T[p] 747 ex(s)equenda AP: exequanda T[p] 748
dirigenda A: erig- (er. est aud.) P 750 iuvente P: -tutis A
audaciam P: -a A 751 boni coeptus T[a]: bona cepta A; boni cepti
P 752 rep(p)eriunt AP: reppetierunt T[p] 753 felices T[a]: faci-
les AP 754 me *ante* perito *add.* T[a] obsecuturam AP: -arum
T[p]; -urum T[m] 755 inquit A: *om.* P 756 urgentia AP, *def.*
Heraeus[3]: urguentiam T[m] (arg- T[p]) cogamini A: [c]agamini P
759 perfracto A: per fructo P 760 vadat A: -it P 764 veteri
AP: -e T[a] recens scripserat ZAP: recenseri praestat T[a]
765 milia ZA: -ium T[p]P

lia pedites auxiliaque diversa in octo milibus, equites vero indigenas septingentos et duo milia, levis quoque armaturae Thracas numero octingentos. unde hoc numero cum veterano milite congregato sexcenti vel quattuor ad septuaginta milia militantium erant. tunc viae sumptum e Philippi the- 770 sauris collatuque studentium rebus suis auri talenta sexaginta cum quadringentis quattuorque et decem milibus cogit. classi ergo elaborata in Macedonia tam longis quam onerariis navibus transit in Thraciam, quae sibi patris Philippi virtute quaesita hereditarium studium deberet atque 775 deferret.

(Z) (22 Kue.) 29. Unde illic etiam rebus ad ordinem redactis, quod sibi ea gens studiosius obsequeretur, lectissimos quosque et argenti talenta quadringenta viribus suis cum adiecisset, pergit ad Lycaoniam, cui nunc aetas recens nomen Lucaniae dedit. 780 igitur eius loci magistratibus ad amicitiam communi sacrificio foederatis transmittit protinus ad Siciliam atque ibi, si qua forte ab obsequio refragarentur oppida, recepit; eximque Italiam transiens legatione pariter et honore potitur Romanorum. per Aemilium quippe tunc consulem corona ei auri 785 pondo centum, insignita etiam margaritis, honoraria datur ad argumentum amicitiae perpetuo post futurae; idque Alexandro magnae gratiae fuit amicitiamque amplectitur et verbis liberalibus Aemilium honoratum remittit. addunt tamen

768 tracas (*in* thr- *corr.*) P: tyr̊acas A **769** ad AP: a T^p **770** e ZP: a A **771** conlatuque T^mP: -umque T^pA **772** -que A: *om.* P **773** ergo A: quoque P **774** traciam A: -a P **775** quaesita AP: quaerit T^p **777** reb. ad ord. A: ad o. r. P quod: *de vi fin. cf. 2,31* **778** obsequeretur A: exequeretur P quosque A: quoque P **780** lic(h)aoniam ZAP: Liguonam T^a Lucani(a)e ZAP: Ligunae T^a (vel Liguriae *adn. Mai*) **782** Siciliam ZAP: Massiliam T^a **784** Italiam AP: -a T^m potitur ZA: petitur P **786** *post* centum *finem extremi folii apographi Peyroniani ind. Mai* (*cf. Ros.*[1], *325 adn. 1*) datur AP: -ntur T^k **787** ad ZA: *om.* P

790 Romani et militum duo milia et argenti talenta quadringenta eoque amplius fore daturos sese respondent, ni sibi bellum adversus Carthaginienses intentissimum agitaretur.

30. Indidem igitur Tyrrheno transmisso cum Africam quo- (Z) que appulisset Alexander, eius gentis sibi magistratus obvi-
795 antes precario quaesunt uti a se vim Romani exercitus amoliretur. sed haec dicta non modo ad favorem regis animum non convertunt, verum ignaviae eos increpitos tali responso dimittit: quod boni Carthago consuleret si aut melior hostibus foret aut potioribus praecepta dependeret.
800 Hinc igitur pergens paucis admodum comitatus omnem (23 Kue.) Libyam peragrat. itaque ad Ammona, qui loco deserto Aegypti celebratur, ipse contendit; enimvero exercitus multitudinem navibus superpositam Pharum destinat. ipse ergo Ammona veneratus operatusque largioribus ibidem sacrificiis
805 praesidium sibi operis et coeptorum veluti a deo patre deposcit, quippe eius fabulae tenax quod huiusce dei cum matre per somnium fuerit coniugatio. his denique verbis deum convenit: "o pater Ammon," inquit, "si quid materni sermonis est verum ⟨m⟩eaque mater conceptus nostri ex te princi-
810 pium est sortita, quaeso uti istud adstipulere praesenti me-

791 ni sibi T[k]: nisi AP **792** agitaretur T[k]: ageretur AP **793** igitur (T[k]): *om.* AP **795** precorio (*sic*) quaesunt P: precario sunt usi A; praecati sunt T[k] uti P: ut A vim T[k]: vis AP **796** favorem AP: foventem T[k] **797** ignaviae A: *om.* P eos (T[k]): *om.* AP tali AP: -is T[k] responso T[k]: responsione AP **798** quod A: quid P **801** ad Ammona A: (ad?) ammonan T[k]; athamonia P loco *Eberhard*: -us AP deserto A: -a P **802** multitudinem ... superpositam AP: -e ... imposita T[k] **803** (h)ammona AP: -em T[k] **804** ven. operat. P: ven. operatisque A; generatusque T[k] sacrificiis AP: *om.* T[k] **805** praesidium AP: praediis T[k] **806** tenax AP: *om.* T[k] **808** materni AP: mater T[k] sermonis T[k]: seminis AP **809** meaque *Volkmann*[2]: ea que AP **810** adstipulere T[k]: -are AP praesenti A; -tu P

que ut filium praestes." igitur doctus evidentibus monitis non absque numen illud esse cura sui, et templum deo operosius et augustius fabricatur et ad prodendam militibus confidentiam patri Ammoni id se fecisse inscriptione testatur. tunc responsum etiam quaesit a deo ecquid sibi monumen- 815 tum imperii sui aliquod instaurare fas esset: animo quippe conceperat urbis quam maximae conditum. ergo per somnium sic eius dei adloquio fruitur:

> haec tibi, rex, Phoebus lunatis cornibus edo:
> nomen si pergis aevo celebrare perenni, 820
> urbs tibi condenda est qua stat Proteia tellus
> praesidet et numen cui Ditis mundipotenti[u]s
> vertice quinqueiugo rerum secreta gubernans.

(T)A | ad haec doctus Alexander tali responso omni diligentia rimabatur quam Proteiam insulam deus vellet quidve illi 825 numinis praesideret. quae etiam tunc animo volutans peractis rite sacrificiis indidem proficiscitur. multo denique itineris exanclato apud vicum Astrata fessum commilitium refecit.

31. Ipse autem rex cum forte in agro, ut adsolet, spatiare- 830 tur, cervam intuitus pastui occupatam unum ex his qui des-

812 numen illud esse cura sui P: numen illud esse curam sui (curam esse sui A) T^kA; cura sui esse numen illud *Kue.* **814** se P: *om.* A **815** quesit P: quaesiit T^k; quaesitum A a deo A: abeo P **816** aliquod AP: aliquotiens T^k quippe AP: quoque T^k **818** eius dei T^kP: eiusdem dei A (*an recte? cf. l. 1023* idem deus) **819** Phoebus *Mueller*: foeba A; pheba P lunatis cornibus: *ΜΗΝΟΚΕΡΩΣ pro ΜΗΛΟΚΕΡΩΣ in Valerii exemplari fuisse susp. Kroll* **820** pergis T^kP: -as A; pervis *Morel,* poscis *dubit. Heraeus* **822** Ditis mundipotentis *Kroll*[2]: d. mundi potentius T^kP; dite potentius ipso A **824** ad haec – 1106 habebis *om.* P **826** volutans *Mai*[1]: voluntas A **827** proficiscitur multo A: proficisci igitur T^k **828** Astrata: *e Gr. τὰ στρατεύματα sec. Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 45* **831** pastui T^k: pascuis A

tinandis sagittis sollertior habebatur iaculari bestiam iubet.
qui cum rem non ex opinione praeiudicata fecisset leviusque
ictum animal evasisset, exclamasse Alexander fertur, Graeco
835 scilicet verbo, quod remissior arcus intentio sagittam imbe-
cillius exegisset, *παρὰ τόνον* istud factum videri. ex eoque
dictum Paratonium; etiam post frequentatae urbi nomen in-
didem datum.

Hinc porro ad locum qui vulgo Taposiris diceretur appulit. (24 Kue.)
840 inquirens tamen nominis causam accipit ab indigenis se-
pulchrum Osiridos illic esse, quod a veteri compositione cor-
ruptum Taposiri[du]s dictus esset. operatus igitur illicce deo
ad id loci transit quem extensum quidem magni et uberis ae-
quoris pulchritudine miratur, frequentem tamen commanen-
845 tium conventiculis. sedecim quippe ad instar urbium vicis
decoriter admodum distinctis atque dispositis consistit, quo-
rum magnitudini pariter et pulchritudini honor et cura defe-
rebatur. his sedecim sessibulis flumina quoque duodecim in-
tererrabant pariter omnia vergentia iuxtim in mare, sicuti
850 nunc etiam ad memoriam veteris insulcationis datur visere.
quippe quamvis congestu postea sint ad aequoris uniti fa-
ciem exaequata, quisquis tamen ille ductus fluminis fuit, is
nunc plateis apud Alexandriam tractus est; sed duo tantum
ingressus fluminum reservati, ceteri nomina partibus oppidi
855 praestiterunt. igitur omne spatium ⟨ab⟩ eo loco cui Mendi-
dium vetus nomen est usque ad Hermopolim urbis eius am-

832 iac. bestiam A: iaculaa ribus ē iam T[k] **833** rem (T[k]): *om.* A **834** al. fertur A: Alexandrum fertorem T[k] **835** remissior arcus A: -io -is T[k] et *ante* intentio *add.* A **836** *παρὰ τόνον*: parato ñ A factum (T[k]): fatum A **837** dictum A: *om.* T[k] indidem *Axelson*: ibidem A **842** Taposiris *Calderan*: taposiridus A dictus: -um *coni. Calderan* **845** ad *Heraeus*: et A **847** pariter et pulchr. (T[k]): *om.* A **848** sessibulis *Berengo*: desessilibus A; T *legi nequivit a Kue.* **855** igitur (T[k]): -er A ab *add. Mueller* Mendidium: *v. Ausfeld[2], 352* **856** ambitu *Mai[1]*: -um A

bitu[m] occupatum est. sed enim nomen hoc longe secus ac se veritas habet in usu appellationis resedit: *Ὅρμου* enim *πόλις*, non Hermopolis, dicta est, quod portuosius illic alveus Nili latiusque in latera descendens fidam [ae]st[im]ationem 860 navibus per sese labentibus faceret.

(25 Kue.) Hanc igitur urbem nominis sui appellatione dignatus in omnem, quantum visi datur, magnificentiam laboravit, quamvis Cleomenes de Naucrato et Dinocrates Rhodius in eam sententiam non accederent ut tantam illam urbem 865 quanta nunc est metiri deberet, quod neque repleri aedificiorum spatia metita turbis competentibus opinarentur nec repleta ali facile potuissent. ex quo fore arbitrabantur bella frequentia vel necessitate quaerendae alimoniae ab ipsis incolentibus ineunda, seu opulentia praevalerent, seu viribus 870 deficerentur, dum aut peterent aliquid aut peterentur. quippe moderatum urbium statum et consiliis facilius cedere et ad sustentationem sui promptius occursare, †amicum† siquidem multitudini nec facilis sui apud omnes singulos dinoscentia atque etiam difficilis vel conspiratio. quamquam 875 igitur longe auctius rex metitus locorum amplitudinem foret, tamen ad sententiam persuadentium ire aliquanto contractius sivit ambitus lineam; quare †facesserari† magnificentiae animo conceptae; longitudinem quidem urbi procura⟨n⟩t ab eo loco cui Draco nomen est – est autem pars supradicti Ta- 880 po⟨si⟩ris – usque ad locum cui Agathudaemonos appellatio manet; latitudini vero indulgent a Canopo usque ad locum

858 Hormu *Kue.*: hormo A **859** portuosius A[pc]: fort- A[ac] **860** stationem *Mai*[1]: aestimationem A **864** de Naucrato *Geyer*: ac neucratus A **866** metiri *Kroll*[2]: niti A **867** metita T[k]: et ita A **868** facile A: facere T[k] **871** "deficerentur T?" *Kue. in appar.*: -nt A peterent T[k]: impeterent A **873** amicum A (*in* T *nihil dispexit Kue.*): hominum *Mariotti* **874** singulos *Kroll*[2]: -a A **878** facesserari A (vel -t A[2]); ⟨e⟩ fa⟨cie re⟩cesserat *coni. Calderan* **879** conceptae *Berengo* (*cf. l. 817*): contemptat A procurant *Calderan sec. Gr.*: -at A **880** Taphosiris *Mai*: taporis A

qui Eurylochi vel Melanthium dicitur. iubet igitur omnes
quique per ambitum usque ad lapidem tricesimum coluis-
885 sent universos eodem commigrare locumque omnem unde
ad oppidum convenissent suae dicioni servire. et haec qui-
dem super spatio urbis eius accipimus.

Adhibitis tamen rex architectis, quique ex arte nobiles et (26 Kue.)
celebratiores habebantur, ut Cleomene de Naucrato et Olyn-
890 thio Erateo, Herone etiam Libi, qui cum fratre Hyponomo
erat, accepit omne magnificentiae huiusce monimentum in
eo posse tuto consistere si, antea quam fundamenta urbi ia-
cerentur, subductiones aquae purgamentisque deliquias pro-
curaret; quibus iugiter ablutis derivatisque atque in mare
895 perpetuo dilabentibus neque aedificiis perniciem aliquam
remansuram et ab hisce quae intervenire corrumpendo aeri
soleant purgatius oppidum fore. elaboratis igitur his cloacis
quibus haud facile capaciores ulla urbs habeat, omnis post id
operum imposita molitio.

900 Quare cum hae urbes quae in omni orbe terreno maximae
celebrantur in haec spatia numeratae sint, Syriaeque sit civi-
tas vel amplissima Antiochia extenta stadiis octo pedibus
septuaginta duobus, | Carthago vero, quae principatum Afri- (T) Ap
cae tenet, stadiis decem porrecta videatur stadiique parte
905 quarta, Babylon porro stadiis duodecim longa sit et pedibus

883 Melantium T^k: -chium A **886** dicioni *Boysen*^{2}: -ne T^k; editioni A **888** architectis T^k: -oribus A quique *Calderan*: quisque T^k; qui A **889** habebantur A: -atur T^k Naucrato (T^k): naverato A **890** eratheo T^k: et erateo A; Cratero *Mueller*; *Κραταιόν Ps.-Call. A*; *Κρατερόν Arm.*; *Καρτερός Ps.-Call. β*; *verum nomen Κράτης sec. Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 47, Kroll* libi T^k: libii A Hyponomo *Mueller*: Ipomono T^k: eponemo A **891** monimentum A: monum- (T^k) **892** consistere A: -stituere T^k antea quam A: antequam T^k **893** deliquias *Kroll*^{2}: rel- T^kA **897** purgatius A: -um T^k **898** capaciores ulla T^k (*Mai*^{1}): captiores illa A **900** orbe A: -i T^k **901** celebrantur A^{pc}: -entur A^{ac} **903** *a vb.* Carthago *inc. excerptum* p

ducentis atque viginti, ipsa quoque domina omnium gentium Roma quattuordecim stadiis et pedibus centum atque viginti longa primitus fuerit, nondum adiectis his partibus quae multum congeminasse maiestatis eius magnificentiam visuntur, Alexandriam mensi sunt sedecim quidem stadiis, 910 pedibus vero trecentis atque septuaginta quinque.

(T)A (27 Kue.) | Occupato igitur omni solo quod praedictis alveis atque vicis olim consitum mox urbs una contex[u]it, videt insulam eminus perbrevem rex. cui nomen Pharus esse cum diceretur, coluisse vero Pharon istam Protea, collapsum etiam ibi- 915 dem cerneret Proteos sepulchrum, id quidem protinus et reformari ad faciem novitatis et coli religiosius mandat – exinque civitas Pharos est – eiusque mos ad nos usque prolapsus; sacrum inter nostros Heroos dicitur.

32. Additur tamen ad fabulam metatae primum discretae- 920 que urbis huiusce quod cum lineae ductae ab architectis forent quibus spatium et descriptio metatae urbis notaretur, subiecta sit lineae farina pro pulvere. sed ubi id factum fuerit, mox congreges multi numeri et generis aves eodem advo- (T)AH lavisse raptimque omnem illam de farina | lineam abligur- 925 risse. id ergo portenti turbulentius Alexandrum formidantem consuluisse protinus peritissimos coniectorum eorumque sententia †consipivit† civitatem hanc non suis modo, verum peregrinis etiam populis ad alimonias uberrimam fore. ut

908 adiectis A[3]p: abiectis A **909** magnificentiam A: -a p **910** visuntur A[3]: visitur A p quidem A: *om.* p **911** septuaginta A: sexaginta p *in vb.* quinque *des.* p **913** contexit *Kroll*: -xuit A **914** farus A: Pharos *Calderan* **915** Protea (T[k]): -am A **918** prolapsus; sacrum *dist. Kroll* **919** Heroos A: -oon *Mueller, sed fort. Valerius legebat in exemplari suo τὸν νῦν καλούμενον ἡρῷον cum Ps.-Call. A p. 31,16 Kroll (appar.)* **925** *a vb.* lineam *inc. c. 49 codicis* H abligurisse H (*Kue.*): obligurr- A **928** consipivit A[2]H: rescivit A **929** peregr. etiam A: e. p. H alimonias H: -am A

930 enim in illo avium numero non solum indigenae, verum advenae etiam atque undique versus adlapsae iactum pollinem avide pastae sint, ita hominibus quoque et incolentibus et appellentibus urbem hanc fructuosissimam fore.

Aedificandi tamen Alexandriam constat principium ex (28 Kue.)
935 meditullio esse factum idque etiam nunc nomen in ea urbe retineri quod *Μέσον πεδίον* vocetur. coeptis autem molitionibus surgere visitur draco quidam terribilis magnitudine ac maiestate, qui plerumque opifices incursabat eiusque ⟨...⟩ nonnihilum impediri opera videbantur non minus metu vi-
940 sentium quam religione. quod cum in aures Alexandri pervectum foret, iubet insequenti sub die, sicubi forte sacra illa belua videretur, omnes undique confluentes necem draconi moliri. idque naviter factum oppressusque eo loci est draco ubi nunc Stoam vocant. et sepulchrum tamen draconi con-
945 surgit opere admodum laborato et iuxtim Alexander iubet coronarias quoque opificinas adiacere, ut, quod haec bestia famulitium quoddam templis praestare videbatur – daemon melior appellatus –, ipse quoque divina quadam religione coleretur. atque cum multa sint Alexandriae talia vel miranda,
950 mons quoque propter illic visitur ex congestu quem incuriosi vetustatis naturalem etiam opinantur. sed ea moles egestis undique terra atque ruderibus quibus fundamenta sint moenibus exhausta vacuataque eoque collatis ac super-

931 versus A[2]: -os AH iactum pollinem H: -o -e A **932** pastae A: patae H **935** nunc nomen A: nom. nunc H **936** *μέσον πεδίον Bruns* (Mesonpedion *Ausfeld*[2]): mesonpondio AH **937** visitur *et* 938 qui *om.* H: *fort. corrupta sententia in* A *vel potius in Δ resarta est* **938** impetu *suppl. Heraeus*[2], visu *Calderan* **940** alexandri A: -o H pervectum H: -ntum A **944** consurgit A: surgit H **946** coronarias H: -os A **947** famulitium: *cf. CGL IV 411,24; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* enim *post* daemon *add. Kue.* **948** appellatus H: -tur A **949** atque *Eberhard*: Quae AH alexand. tal. H, *prob. Heraeus*: alexandria et alia A **953** moenibus A: *om.* H

fusis huiuscemodi erecti et ardui montis magnitudinem sumpsit. 955

(29 Kue.) Omnem tamen moenium varietatem distinxit nominibus et secrevit sub appellatione Graecorum elementorum primarumque quinque litterarum, non utique quod hoc regi sit tantummodo libitum, verum uti ex hisce litteris sui nominis perpetuitas in urbis partibus celebraretur, significante scili- 960 cet prima littera nomen Alexandri, secunda vero regis ex Graeco, tertia porro generis, quarta etiam Iovis, quinta sese fecisse. sic enim si quis hasce quinque orationis partes usurpaverit Graeca lingua, inveniet his nominibus ac verbis primas has litteras fuisse praepositas, quod e⟨s⟩t Alexander 965 Rex Genus Iovis Fecit.

Sepulchro tamen draconis illius iam perfecto cum trabes quaedam qua⟨e⟩ ad ⟨in⟩gressum eius columnas impresserat casu repentino corruisset dissiluisse[n]tque, angues complusculi indidem emersisse sunt visi hique reptabundi, prout 970 cuique ad lubentiam impetus fuit, constructarum domuum penetralia invasere. quod cum ipsum quoque terribile admodum videretur, non cunctanter harioli pronuntiavere hos quoque daemonas et praesules locorum esse domibusque singulis colendos pro diis penatibus tradi oportere; eiusque 975 mos vivit et adhuc Alexandriae religiosus est sub penatium deorum honore et [ae]statis diebus suetus coli more religionis eiusmodi: polentam ex tritico, quod sit esui anguibus, iaciunt et coronatis optim⟨is anim⟩a⟨n⟩tium mos est templum Herois scandere cui talia scilicet anguina obsequio fa- 980 mulentur.

954 huiuscemodi H: huiusmodi A **962** porro *et* etiam *s. l.* A **964** primas H (*Kue.*): pronas A **965** est *Calderan*: et AH **966** fecit H: -isset A **968** quae ad ingr. *Eberhard*: qua ad gressum AH **969** corruisset A: -ent H dissiluissetque *Mai*[1]: -entque A^{pc}H; dissolvissentque A^{ac} **975** eiusque A: eosque H **977** et statis *Mueller*: et (*om.* H) aest- AH **979** optimis animantium *dubit. Heraeus*: optimatium AH (*cf. Fuchs 22*) **980** herois AH: -i T^k anguina: *cf. Heraeus, "Rh. Mus." 72, 1917–8, 44 adn. 1* obsequio A: -ia H

33. Quod autem oraculum regi somnio datum quinquever-
ticem fore urbem [somnio] praenuntiavisset, advertens dili-
gentius invenit eius universi loci esse eminentias quinque.
985 quibus in cetero aequore extuberascentibus decus urbis est
maximum constructa ara quam maxima in eo colli qui ad-
versim Heroos locum erigi visitur.

In ea igitur ara deo summo rerum praesidi opulentioribus (30 Kue.)
sacris et religiosius operabatur cum prece tali: "quisque tu
990 deum rex es qui praestare diceris huic terrae mundumque ip-
sum interminem regis, recipias quaeso sacrum hoc litantique
mihi auxilio fuas rebus pacis et bellicis." et his dictis exta
flammis ex more inferebat. | enimvero repente advolans invi- (T)A
sitatae magnitudinis aquila exta quidem e manibus Alexan-
995 dri praeripit, tranans vero volatu quam tranquillissimo aeris
intersitum spatium alteri cuidam arae procul exta quae prae-
ripuerat superponit. quem depositi locum cum quidam e
speculatoribus regi nuntiasset, properato eodem venit agni-
tisque extis quae sacra ales advexerat videt templum quo-
1000 que illic vetus magnitudinis religiosae quodque aevi longin-
quitas superasset ac diruisset simulacrumque intrinsecus
sedens ex ea materia figuratum quam dinoscere homini⟨s⟩
virium non est. sed propter sedentarium deum adstiterat pu-

982 quinqueverticem H: -e A **983** somnio *del. Kue.* **986** constructa[ra] ara A: -ura ara H adversim H: -i A; -us T[k] **987** heroos AH: heros T[k], *sed cf. Ros.*[2], *161 adn. 38* erigi vis. A[pc]H: v. e. A[ac] (*et* T*? v. Ros.*[2], *161 adn. 38*) **988** deo summo ... praesidi A: de summo ... praesidio H **989** cum AH: "qui cum *aut* que cum T" *adn. Kue.* quisque AH: quisquis *Kue.* (*an e* T[k]*?*) **990** ipsum T[k]: istum AH **991** litantique A: laet- H **992** fuas H: fias A **993** *in vb.* inferebat *des.* H, *c. 49* repente (T[k]): *om.* A advolans T[k]: inv- A invisitatae A: inus- T[k] **994** e A: *om.* T[k] **995** praeripit *Mai*[1]: pror- T[k]A tranans vero T[k]: transverso A **996** et *ante* alteri *add.* A alteri A: ali T[k] **999** extis quae A: *om.* T[k] quoque (T[k]): *om.* A **1001** ac diruisset A: *om.* T[k] **1002** hominis *Eberhard*: -i T[k]A

ellaris effigies spectabili magnitudine et pulchritudine veneranda. cumque eius religionis numina percunctaretur, sese 1005
quidem accolae certim scire renuebant, accepisse tamen traditu veteri Iovis ac Iunonis templum illud fuisse. in eo obeliscos quoque duos videt proceritudinis erectissimae qui adhuc Alexandriae perseverant in Sarapis templi circumsaepto
extrinsecus adsistentes, eius templi quod aetas iunior laboravit; 1010
sed haec saxa, quos diximus obeliscos quod ad veru ferreum saxi sublimitas quadret, insignita sunt et inscripta Aegyptiis sacris litteris. eorum causam et originem cum requisisset, Sesonchosin regem eorum auctorem esse dicebant,
qui potitus universitatis ad sui monimentum esse voluisset 1015
quod diis religiosius consecraverat. lectae denique per interpretem litterae continere sunt proditae huiusmodi gratiam: "rex Aegypti Sesonchosis orbis potens praesuli mundi totius deo Sarapi consecrat."

(31 Kue.) Adit ergo Alexander prece maxima deposcitque uti, si ista 1020
rata esset fama quae scripta sit, sese numen illud mundi totius dominum recognosceret et idem evidentius intimaret. ergo quietis proximo tempore [e]idem deus confessus se regi magnitudine pariter ac maiestate sic ait: "nonne," inquit,
"memineras, Alexander, sacrificantem te, cum primum exta 1025

1004 et pulchr. *Mai*[1]: eo pulchr. A; *om.* T[k] (*sed aliquid s. l. add.*) **1006** certim A (*haud recte Kue.*[1], *628*); -um T[k] **1007** ac Iunonis T[k]: acui A **1008** erectissimae A: rect- T[k] **1009** Sarapis T[k]: ser- A templi circumsepto T[k]: templo circum septa (*ex* -septo *corr.*) A **1011** saxa quos T[k] (*Mai*[1]): saxarios A ferreum saxi T[k]: -eo -is A **1012** ęgyptiis A: -ii T[k] **1013** ac *ante* sacris *add.* A **1015** ad sui monimentum A; id suo [...] T[k] **1016** quod T[k]: quos A **1017** gratiam: *cf. qualia sunt 'gratias (-am) dicere' sim.* (*Thes. l. L. VI 2233,9 sqq.*) **1019** Sarapi *Kue.* (*an e* T[k]*?*): ser- A **1020** -que – 1021 fama A: *om.* T[k] **1021** numen (T[k]) A[2]: nomen A **1022** et A: *om.* T[k] idem T[k]: eidem A **1023** idem *Mai*[2] [*iam Mai*[1], *sed coniectura perperam ad l. 1022* eidem (A) *relata erat*]: eidem A se regi A: super regni *Kue.*; se regia *Eberhard*

sacris inveheres, totius mundi orbisve domino eadem te sacravisse eiusque auxilia petivisse? quae cum dicata mihi merito quoque sint meae arae transvecta, quid dubitationi relictum erat quin eum me crederes quem auxiliatorem tibi
1030 religionibus cooptasses?" ad haec Alexandro de urbis perpetuitate quaerenti et an nominis sui inhaesura appellatio videretur visus est deus manu sese apprehendisse eximque ad editum celsumque admodum montem una duxisse atque ibidem consistenti: "potesne," ait, "o tu fortissime, molem hanc
1035 montis in diversa transducere?" negitante Alexandro addidisse: "haec ergo similitudo est eius scilicet difficultatis quam de tui nominis mutatione quaesisti. ut enim naturae viribus spes ista deficit quod mons tantus loco mutari queat, ita possibilitate res caret inolitum nomen tuum urbi nunc
1040 conditae olim posse mutari." ibi adhuc petente Alexandro ut sibi de fine vitae deus aliquid fateretur, in haec responsum est:

prae cuncta vitae commoda est | mortalibus — TA
de fine certo lucis esse nescium
1045 quibusque metis fata claudantur sui.
mens quippe homulli non videt variantia
quod haec reformet perpes aeviternitas.
nam, si facessat casuum scientia,
laeta est timoris omnis ignoratio.

1026 eadem te (T[k]): *om.* A **1027** dicata A: dicta T[k] **1028** meae arae *Calderan*: meae areae T[k]; mea ara A **1030** coobtasses T[k]: ceptasses A urbis T[k]: orbis A **1031** an A: ad T[k] **1034** tu (T[k]): *om.* A **1038** deficit A: -itur T[k] **1043** *a vb.* mortalibus *inc. transcriptio c. XLIc–d K. (XXXVId–b V.) cod.* T *a Kue. confecta (lacunarum spatia semper trinis punctis notavi)* **1044** de fine – nescium *Mariotti*[1]: de f[...]escium T[k]; de fine certum finisse nescire A **1045** -que T[k]: *om.* A **1047** quod *fort.* T[k]: quae A haec T[k]: *om.* A reformet T[k]: -at A eviternitas T[k]: aevi aeternitas A **1048** facessat T[k]: cessat A

quare id putato tute commodissimum 1050
si spes futuri nullo foedetur metu.
ergo hisce quae fas instruere ut praescias.
tu nam levatus nostra praepotentia
quaecumque gens sit obvia sternes manu
tuncque haec revises animo, liber artubus. 1055
urbs vero quam nunc erigis mundi decus
nitore surget cunctis exoptabilis
saeclis, virescens temporum recursibus
unaque semper fulta beatitudine,
frequens deorum templis atque numine 1060
decusque vincens civium concordia,
optata sedes vitae ⌊
⌋ quale tum capit
cunabulisque gratior genitalibus.
quippe ipse laetis coetibus praesul cluo 1065
interminatis saeculorum cursibus,
fundata quod sit tellus hisce legibus,
ridens sereno vel corusco lumine.
quippe austri solum sontibus iam libera
flabris fovetur blandius spirantibus, 1070
ne quid potentum saevitudo daemonum

1050 putato A: potatu T^k **1051** spes – metu A: *om.* T^k **1052** hisce quae fas A: his quaequae [...]s T^k sunt *post* fas *add.* A instruere ut T^k: instruare et A **1055** revises T^k: -is A liber artubus T^k: liberar tuus A **1056** erigis m. decus A: regis m. dedecus T^k **1057** nitore surgit T^k, surget *Baehrens*: nitoris urg[u]et A **1059** fulta A: [...]luta T^k **1062** obtata A^{pc}: oblata A^{ac}; *lac. in* T^k *hemistichia duo in* T *legi non potuerunt a Kue., om.* A **1063** quale tum A: [...]letum T^k capit T^k: sapit A **1065** coetibus praesul cluo *Eberhard*: cęt. praes. chao A; coeptis praesul civicis T^k **1068** ridens A: -es T^k **1069** austri *Kue.*: [...]tri T^k; astris A **1070** blandius spir. T^k: blandique (*in* -eque *corr.*) aspir. A **1071** ne – saevitudo *Mariotti*[1] (quid *iam Kroll*): ne [...]um seu vis ulla T^k; nequit potentum vis meditulla A

exim noceret imperioso numine.
est namque fatum motibus nutantibus
telluris huius penita contremiscere
1075 famemque nosse celere perfuncta⟨m⟩ metu,
tractus luales atque bella percita.
enim facessent ista ceu si somnium.
⌊te⌋ por⟨ro⟩ reges multigenarum gentium
honore divum, summo cultu exambient
1080 astris receptum caelitumque congregem,
quorum frequente cultu sis beatior
tuosque praestes numine augustissimo.
haec quippe sedes corpori est caelum tui.
nunc ipse quis sim mente bibula percipe
1085 nomenque nostrum hisce numeris collige:
sub Graia primum bis centena littera
unum repone numerum et centum dehinc
unumque post id, tunc quater viginti sint
decemque iuxtim eaque sit novissima
1090 quae prima | fixa est: idque sit nomen mihi. (T)A

hoc igitur oraculo per quietem doctum Alexandrum deus (32 Kue.) cum somno dereliquit. at ille expergitus recultisque verbis ac memoriae confirmatis hunc demum esse quem quaereret,

1072 noceret A[ac]: -ere A[pc]; *lac. in* T[k] imperioso A: [...]roso T[k] **1075** perfunctam metu *Baehrens*: -ta metum A[ac]; -ta metu A[pc]; [...]etu T[k] **1076** luales A: lunar[...] T[k] **1077** ceu si somn. A: [...]chis omnium T[k] **1078** te porro reges *Mariotti*[1] (te semper reges *Schlee apud Kue.*): [...] porroges *vel* porreges T[k]; reges A **1079** hono[...] (honore *Kue.*) divum T[k]: honorem divinum A **1080** caelitumque A: caelitu quae T[k] **1081** sis T[k]: is A **1082** pr[...]tes T[k]: praestas A **1083** corpori e. c. tui A: corporis e. c. tuo T[k] **1084** sim mente A: simente T[k] **1086** Graia *Mai*[2]: [...]a T[k]; grata A centena A: c|tenate T[k] **1088** post id *Mai*[1]: post idus A; *lac. in* T[k] **1090** *in vb.* prima *des. transcriptio c. XLIc–d K.* (*XXXVId–b V.*) *cod.* T *a Kue. confecta* **1092** cum A: in T[k] expergitus A: expergiscitur T[k] **1093** quaereret A: quaerit T[k]

scilicet Sarapim mundi totius dominum rectoremque confirmat. ara igitur vel maxima maximo opere laborata largiori- 1095
bus sacris tam animantium stratu quam odorum profusione munificus convivia etiam exsequitur ibidem quam laetissima. tum Parmenioni architecto laborandi scilicet simulacri cura mandatur, ut ne illi⟨s⟩ Homeri versibus demutaret qui
sic loquuntur: 1100

> caerula tunc cilii Saturnius adnuit arce
> aurea caesaries †que signa† motibus almis.

et Parmenion quidem iussa complet, ipse quoque non inhonorus hoc labore, quippe templum etiam nunc Sarapion Parmenionis appellatur. enimvero hactenus tibi super civitatis 1105
illius conditu dictum habebis.

(Z) (33 Kue.) 34. Alexander porro coacto omni exercitu exim ad Aegypti ulteriora contendit classi iussa sese apud Tripolim opperiri. sed id itiner longe laboriosissimum militi fuit quippe ob locorum et itineris difficultatem. omnes tamen accolae, qua 1110
perrexisset Alexander, una cum diis deorumque simulacris

1094 Sarapim *Kue.* (*an e* T^k*?*): ser- A **1095** maxima maximo T^k: maxim[a]o A **1096** stratu A: -um T^k profusione (T^k): p̄fus- A **1098** tum A: tunc *Kue.* (*an e* T^k*?*) architecto A: artio ... arcitecto T^k simulacri *Kroll*: -a A **1099** mandatur (T^k): mund- A illis (*sc. abl., invito Ernesto Lommatzsch apud Thes. l. L.* V^1 *520,44*) Mai^1: -i T^kA demutaret (T^k): -re A qui sic locuntur T^k (qui sic el- Mai^1): quasi elocuntur A **1101** cilii $Volkmann^2$: illi T^k; [c]oli A (*Hom. Il. 1,528 sq.; 17,209; Hymn. 1,13 sq.*) **1102** que signa motibus T^k: que signat me(n)tibus A; quem signat frontibus *Geyer*; quam (quem) cingit motibus (nutibus) *Polle apud* $Volkmann^2$ **1103** inhonorus T^k: in honoris A **1104** Sarapion *Kue.* (*an e* T^k*?*): ser- A **1105** hactenus *Kue.*: actinus T^k; *om.* A **1106** conditu T^k: -um A **1107** *huius capitis* (*usque ad l. 1116* statuam) *breve compendium praebet* P **1108** opperiri (T^k): oper- ZA **1109** id itiner T^k: iter A **1111** simulacris T^k: -atis A

religiosisque operationibus obviam pergere festinabant iuniorem Sesonchosim praedicantes. quare, cum Memphin venisset, inductum eum in aedem templumque Vulcani Ae-
1115 gypti regni veste dignitati sunt et sella ac sessibulo dei. tum ibi Alexander | statuam quandam nigro lapide intuetur cum (T)AP illa super Nectanabo inscriptione, imperatorem scilicet eum qui fuga indidem abfuisset rursus Aegyptum reventurum, non seniorem, enim iuniorem, eumque fore loci illius hos-
1120 tium subiugatorem. statim igitur scripti istius causas diligentius quaerit refertque responsum hunc illum Nectanabum fuisse qui infestantibus Persis, cum deorum monitu praescivisset fortunae suae lapsum, locum casuum declinasse⟨t⟩; tum sese quaerentibus civibus oraculum datur quod
1125 sub illa statua legeretur. igitur Alexander his auditis involat statim ⟨in⟩ statuae complexum ac parentem salutat eiusque filium se profitetur, ut congrueretur de responsione cum spe Alexandrum demirantium.

"Unum tamen mihi de civitate vestra miraculo est," ait, (34 Kue.)
1130 "ecquid vis barbara adversus huiuscemodi muros potuerit obtinere quos coram cerno supra humanarum manuum valentiam pulchritudine pariter ac firmitate congestos, praesertim undique fluminibus convallantibus, ut murorum quoque

1115 regni: regali *Eberhard, Heraeus dubit.* dignitati T^k: dignate A sessibulo T^k: sessibile A **1116** ibi *Mai*[1] *ex* Z, *Kue.* (*an e* T^k*?*): ille A; illic *Calderan* cum *post* Alexander *add.* T^k lapide intuetur AP(Z): *om.* T^k **1118** fuga P: -am A indidem A: indiam P abfuisset A: aff- P; fuisset T^k **1120** causas A: -a P **1123** declinasset *Mai*[1]: -sse AP **1124** datur AP: -um *Geyer, Mueller fort. recte* **1126** in *add. Schlee* **1127** filium se P: se filium Z, *s. l. add.* A congrueretur de responsione A^{pc} (-aretur de r. A^{ac}): -eret de r. P; congrueret dei responsio *Calderan* **1130** ecquid *Kue.* (*an e* T^k*?*): et q(ui)d P; et quod A huiuscemodi P: huiusmodi A potuerit P: -at A **1131** coram P: curam A valentiam *Axelson*: viol- AP **1132** ac A: *om.* P **1133** convallantibus A: -entibus P

(T)A ipsorum haec sit firma munitio; | aditus porro tenues angustique quique agminibus militaribus inviabiles atque exim 1135 occursui perfaciles habeantur. cuius quidem rei ipse periculum certius fecerim, quamvis huc manu parva, non congregato exercitu commearem. enimvero haec est illa deorum aequitas ac providentia ut vos qui ex ubertate terrae praecluatis atque his fluminibus obvallemini eorum violen- 1140 tiam sentiatis qui ista non habeant. quippe ad hanc opulentiam rerum si vis quoque et militare vobis exercitium adfuisset, nulla profecto gens foret quae duabus hisce fortunae viribus obviaret. est igitur ita natura descriptum ut qui ista rerum opulentia sint donati idem careant bellicis viribus, ut, 1145 si quid illi qui armis et manibus indulgent de solo genitali indigebunt, ab huiuscemodi adfluentibus petant." hisce dictis exigit protinus ab Aegyptiis ut, quidquid illud pensuros sese Dario recepissent, id sibimet inferrent; quod quidem eo se petere testatus est non ut opibus suis indidem incrementi 1150 aliquid pareretur, enimvero ut exstruendae urbis foret substantia largior. haud cunctanter in haec Aegyptii obsequuntur datisque pecuniis et honorata deductione per Pelusium properantem votis pariter et vero amore prosequuntur.

(T)AP(ZO) (35 Kue.) 35. | Rursus igitur recepto omni exercitu et in Syrias iti- 1155 nere destinato urbes eas per quas sibi transitus foret nomini suo addit; unde mille etiam cum cataphractis viros accipit, quod armaturae genus orientis inventio est, ac tum Tyrum

1134 aditus – 1154 prosequuntur A: *om.* P **1135** inviabiles (T^k) *Mai*[1]: -is A **1137** certius A^{pc}: -ium A^{ac} congregato exercitu A: -um -um T^k **1138** commearem A: *om.* T^k deorum T^k: *om.* A **1142** vobis A^{pc}: vobiscum A^{ac} **1144** ita T^k: *om.* A qui T^k: quis A **1145** donati T^k: -a A **1146** de A: *om.* T^k **1147** ab T^k (*Berengo*): *om.* A **1149** sese (T^k): se A **1151** pareretur A: paretur T^k **1155** recepto ZAP: recto T^k **1156** eas A: *om.* P **1158** armaturae genus AOP: armaturaec tenus T^k ac tum A: ad tunc P

advenit. sed enim Tyrii moenibus obseratis ab ingressu op-
1160 pidi arcere Alexandrum offirmaverunt, non contemptu scili-
cet viri[um] tanti nominis, sed oraculi cuiusdam memores
quo docerentur quod, si rex urbem Tyriam invectus cum
exercitu transivisset, fortunae tunc lapsum oppido minare-
tur. Alexander tamen cum admolitus violentiam oppidum
1165 cuperet subiugare, ancipiti proelio, multis etiam Macedo-
num caesis ac vulneratis, pedem refert. praeter illud igitur
prius magnanimitatis suae studium iam etiam indignatione
ferventior excidium Tyriis minabatur deque ea re somniat
admoneri sese ne legationem sui Tyrum per sese faciat: id
1170 enim animo praedestinabat. missis igitur internuntiis litteras (36 Kue.)
dat Tyriis perferendas quarum sententia haec est: "Macedo-
num rex, filius Ammonis Philippique, rex regum maximus
Asiae seu Europae vel Libyae, Tyriis haec dicit. equidem
Graecum et imperiale videbatur cum clementia pariter ac ius-
1175 titia invehi urbem vestram. at enim vos primi omnium ex-
stitistis qui mihi insolentius obviaretis. igitur per vos ceteris
etiam magisterium procurabitur quid virium sit in Macedo-
num dexteris ac fortitudine; neque enim vos iuvabit oraculi
illius iactatio: transgrediar enim oppidum vestrum, sed diru-
1180 tum atque disiectum. valete, si sapitis; non enim valebitis, si
perseveratis." his litteris lectis Tyrii primates legatos protinus
corripi iubent eisque mulcatis pergunt exigere tormentis
quisnam eorum ipse Alexander foret. sed de hoc, ut res erat,

1159 advenit ZA: perv- P obseratis ZA (*cf. l. 1491*): clausis T[k] (*v. l. 1558*); *om.* P ingressu A[pc]: -um A[ac]; -i P **1160** obfirmaverunt AP: obsignaverat T[k] contemptu A: contepto T[k]; contentus P **1161** viri *Heraeus*: virium AP **1163** fortunae T[k]: -a AP oppido min. AP: oppidi dominarentur T[k] **1168** re A: rex P **1169** admoneri T[k]: mon- AP legationem P: -e A **1170** praedestinabat A: p̄st- P **1171** sententia A: -as P **1173** seu A: *om.* P **1177** sit in ZAP: *om.* T[k] **1178** fortitudine AP: -em T[k] **1180** enim A: *om.* P **1181** perseveratis ZA: perseveraveritis P *et cod. H epitomae* Z; *an recte?* **1182** mulcatis *Stengel*: mult- AP

negitantes crucibus adfixere. his igitur incentivis exstimula-
tus Alexander irruptionem oppidi acrius agitabat et rursus in 1185
somnio Satyrum conspicatur assem sibi τυροῦ[m] porrigen-
tem eumque proiectum sese pedibus protrivisse. quod inter-
pretibus haud difficile in enodando fuit: Tyrum enim proteri
mox pedibus haberi principis respondere. ex quo sive admo-
nitu sive impetu suo adgressus oppidum vehementius capit 1190
pariter et vastat indiscrete satis sexubus et aetatibus inter-
emptis. tres vero vicos quorum navo auxilio ad operam belli-
cam usus erat ad magnitudinem confrequentat urbis Tripo-
limque appellari iubet.

(Z)
(37 Kue.) 36. Tyriis ergo satrapam praeficit atque inde Syriam per- 1195
gens accipit litteras Darii Persae in hanc sententiam scriptas:
"rex regum et consanguineus deorum consessorque dei
Mithrae unaque oriens cum sole Darius ipse Alexandro fa-
mulo meo iubeo dicoque haec. mando tibi reverti ad paren-
tes tuos, famulos scilicet meos, atque illic in gremio matris 1200
cubantem doceri virile officium. ad quam rem habenam
Scythicam tibi et pilam loculosque cum aureis misi, quorum
habena admonet te disciplinae videri indigentem, pila vero,
quod eius congruat cum tua aetatula lusitatio, non haec
opera quam latrocinantium ritu cum tuis similibus es adgres- 1205
sus. neque enim si omne eiusmodi hominum genus ad te

1184 negitantes A: -ibus P **1186** saturum A: saturnum P *τυροῦ Mai^1 in adn. ad loc.* (*cf. Thes. l. L. II 744,47*): tyrum (*post* porrig. *transp.* P) AP **1189** pedibus hab. A: h. p. P haberi AP, *def. Jacobson "Class. Quart." n. s. 40, 1990, 584* **1191** et^1 AP: ac *Kue.* (*an e* T^k*?*) indiscrete *Mai^1*: -a AP sexubus et A: exvivisset (*vel* exivuisset) P **1192** navo auxilio *CGL IV 416,43 et, glossario Ababsens nondum invento, Berengo*: -i aux. AP; *cf. Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **1193** confr. urb. A: u. c. P urbis AP: -ium T^k **1197** consessorque P: conscensorque A **1198** mithre A^2P: mahre A **1201** quam ZA: hanc P **1204** lusitatio: *cf. CGL V 219,35; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **1205** ritu – 1206 hominum A: *om.* P tuis A: -i *Volkmann^2, sed cf. 3,347*

pari conspiratione conduxeris, adtemptare quatereve Persarum imperium queas. tanta quippe mihi multitudo exercituum adest ut quis promptius arenae quam nostri numeros
1210 adsequatur, auri porro argentique ea copia ut humum ipsam, si libitum est, consternere indidem possim. quare tibi loculos auri refertissimos misi, uti, si indigebis sumptibus ad reversionem, tibi tuisque habeas quod suffecerit. quod si hisce monitis ac praeceptis ulterius refragare, mittam protinus qui
1215 te comprehensum huc transferant: non enim ut Philippi filius coercebere."

37. His lectis ab Alexandro publicatisque metus plurimos (Z) quatiebat dictorum magniloquentiam contemplantes. quod (38 Kue.) ubi Alexander mente intuitus est, in haec verba contionatur:
1220 "o Macedones nostri, quid tandem adeo dictis barbaricis perturbamini quae adrogantiae quidem vanitatisque habeant testimonium, confidentiae vero careant probatione? nam et canibus imbecillioribus mos est, quanto plus defuerit virium, tanto cristas acuere sublimius et latratibus irritatioribus in-
1225 dulgere. haec mihi visa est competentior ad Darii iactantiam comparatio; quod enim praestare viribus non potest, verbis indulget. ego tamen aveo cuncta perinde a vobis existimari ut verbis etiam exprimuntur. malo enim nos praesuspectantes aliquid difficultatis animis fortius praeparatis in rem bel-
1230 licam vadere quam fiducia hostium molliorum inopinatas offendere difficultates." et ubi haec dicta sunt, corripi (39 Kue.)

1207 conspiratione ZA^{2} (*cf. l. 1339*): desper- AP quatereve A: petere vere P **1209** quis A: quid P **1210** ipsam A: ipsi P **1213** suffecerit P: sufficeret A^{ac}; -it A^{pc} **1215** te A: et P **1218** quatiebat AP: capiebat T^{k} **1220** adeo ZA: ad deo P **1221** quae ZA: quo P habeant A^{ac}P: -ent ZA^{pc} **1222** testimonium ZA: -ia P careant A^{ac}P: -ent A^{pc} **1223** inbecillioribus A: inbellicioribus P **1224** irritatioribus A^{ac}P: irritatoribus A^{pc}; inritantibus T^{k} **1226** enim T^{k}: *om.* AP **1227** aveo (seu cupio) A^{4}: habeo AP **1230** vad(er)e P: vadare A

internuntios iubet crucibusque suffigi. cuius supplicii merita
cum a sese barbari defensarent ac ius legationis intemeratum
sibi vellent, "non," inquit Alexander, "ex sententia vel mori-
bus meis est forma praecepti; enim quoniam ut ad latronem 1235
a vobis ista suscepta legatio est, uti latronis etiam vehemen-
tiam iniquitatemque sentiatis." tum illi nec Darium omnia
pro merito eius potentiae cognovisse et se pariter opinione
deceptos esse cum dicerent, magnificis verbis eius exercitum
praedicare viresque coepere confiteri tantas, quantas si rex 1240
quoque sedulo rescivisset, moderaturum profecto verbis
fuisse. tum Alexander neque sibi verum interficiendorum
hominum consilium fuisse profitetur et maluisse potius
ostendere quid iniquitas soleat tyrannorum, quam iustitia
Graeca permittat. et post haec curari homines liberalius iu- 1245
bet participatque convivio dapsili et adfluente. eius convivii
tempore cum unus e numero legatorum proditionem quoque
sibi regis Darii subsereret, prohibitus ab eodem est ulterius
super hac re addere quam promiserat, praesertim cum is qui
ista dixisset mox ad regem rediturus fortunae posset ansam 1250
improsperam dare, ne qua ab ipso quoque proditio aut prodi-
tionis causa quaereretur. "id enim demum ago," inquit, "non
tam mei commodi cura quam vestri metuoque ne cuipiam
mali semen ac principium videar praestitisse." ad haec Per-
sae verbis honoratioribus gratias confitentur; neque ultra de- 1255
tenti donatique omni eo auro quod secum in loculis advexe-

1233 defensarent A: -et P **1234** ex AP: haec T^k **1235** est A^{pc}: et $A^{ac}P$ **1236** uti A: ut P **1238** et se AP: *om.* T^k **1239** haec *ante* cum *habet* P dicerent AP: -et T^k **1241** et *ante* moderaturum *habet* T^k **1242** verum A: virum P **1244** quam: quid *Kroll*^{2}, *sed* quid *fort. subaudiendum* **1248** subsereret AP: -sederet T^k ab eod. est A: est ab eod. P **1250** rediturus A: redd- P **1252** quaereretur AP: proderetur T^k **1253** cura A: -am T^kP metuoque AP: metuo quoque T^k **1254** mali semen ac A: mal(us) sim aut P **1255** confitentur A: confidentiis P ultra det. A *e corr.*, P: d. u. *Kue.* (*an e* T^k*?*) **1256** omni eo auro ZP: auro omni A

rant ad regem cum litteris remittuntur quae fuere huiusmodi:

38. "Rex Alexander patris Philippi matrisque Olympiadis (Z)
1260 regi regum et consessori dei Mithrae simulque cum sole (40 Kue.)
orienti, maximo Persarum domino Dario salutem dicit. turpe mihi admodum videri solet tantum regem Darium et hisce viribus consitum deorumque, ut praedicat, consessorem, sub dicionem homullorum, ut retur, contemptibilium deven-
1265 turum et inter eos abiecto cuidam ac latroni Alexandro servi-turum. quippe ista magnificentia nominum ubi semel cuipiam sit persuasa, corpora membratim vel spiritus eriguntur imprudentius. magno dolori tibi fore ista quae pronuntiantur intellego ac, si superna caelitum vis abusione huiusmodi in
1270 ultionem contumeliae suae facile consurgit, equidem spero priora esse quae spondeo quam quae tu minaris. quare adero ut mortalis mortalem violentiam experturus inclinationisque eius vis ac potestas est penes superos. nam illud quaeso te: quorsum tantopere †congestum est† auri te et ar-
1275 genti opibus aestuare? an ut his cognitis, si modo eorum amor nobis est, spe praedae obstinatius et audacius dimicaremus? atque hinc fiat ut superato te hinc quidem nobis in commune quaestus et emolumentum victoriae fiat, mihi vero istud, quo tute gloriare, Persidos cunctae orbisque to-

1257 fuere A^{pc}: future A^{ac}; fuerunt P **1260** consessori P: concess- (vel -cen- *s. l. add.*) A **1261** turpe – 1262 solet AP: *om.* T^{k} **1263** deorumque P: -que *om.* A consessorem PA^{4}: concess- A **1265** et A: *om.* P **1266** si *ante* ista *add.* P ubi semel AP: *om.* T^{k} **1267** ericuntur T^{k}: erigunt AP **1268** imprudentius T^{k}: -ium AP dolori A: -e P fore P: forte A **1269** intelligo A: *om.* P abusione P: -em A **1273** vis P: *om.* A **1274** tantopere A: tanto opere P congestum est AP: congestu confessus es *Calderan* **1275** eorum amor A: am. eor. P **1276** dimicaremus A: -mur P **1278** fiat PA^{pc}: fuit A^{ac} **1279** quo A: quod P

tius accedat imperium? sin tibi faverit, nihilum amplius 1280
quam oppressum latrocinium gratula⟨be⟩re. adde nunc illud, misisse te mihi habenam unam vel pilam loculosque auri refertos; de quibus quamvis tu quae visa fuerint dictitaris, ego tamen mihi ut auspicato cuncta ex te concessa ac sponsa profitebor. accepi enim habenae scilicet potestatem, 1285
uti habeam qua in subiectos uti scientius possim; pilae vero simulamen, quoniam ex ambitu sui et rotunditate orbis imago videatur, haud dubie mihi universitatis ipsius per te imperium repromittit; quodque hic tertium est, loculos ego auri ac si opum tuarum factam mihi accepi cessionem sub- 1290
iectumque te viribus meis annuum istud mihi fore pretium servituti depensurum."

(Z) (41 Kue.) 39. His igitur litteris palam lectis atque signatis redire internuntios iubet. ipse tamen omni mox Syria superata ac redactis eius gentibus in potestatem ad Asiam ire contendit. 1295
enimvero acceptis Alexandri litteris rex Darius eisque gravius et adrogantius motus ad satrapas suos ultra Taurum regentes talem continentiam scribit: nuntiatum sibi Alexandrum Philippi, insanientem admodum adulescentem, Asiam incursantem. igitur sese oportere eum protinus obviantes 1300
compeditum ad sese dirigere; esse enim regi consilium uti adfectus verberibus puerilibus amictusque post veste purpurea cum talis et crepitaculis matri reddatur: sic enim Macedonum pueros lusitare. tum fore ut, cum illi praefectus ad

1280 accedat P: -et A faverit: *de verbi usu impersonali cf. Thes. l. L. VI¹ 376,33 sqq.* **1281** latrocinium P: -io A gratulabere *Mai¹*: gratulare AP adde AP: addis Z **1283** dictitaris (Tᵏ) *Mai¹*, *Mueller*: -es AP **1286** uti¹ P: ut A **1287** rotunditate P: -is A **1289** hic A: id P **1291** precium A: *om.* P **1292** servituti: *de dativo cf. Loefstedt, Syntactica I² 212; v. Indicem III s. v. dativus* **1300** sese A^{ac}P: se A^{pc} **1301** compeditum *Landgraf*: compertum AP ad sese A^{pc}P: adesse A^{ac} **1302** puerilibus ZA: *om.* P **1303** talis P: tabellis A

1305 observantiam disciplinae Persa aliquis comitaretur, virile officium rectius disceret. igitur oportere satrapas quidem classem eius una cum navitis alto submergere, milites vero cunctos ferro vinctos ad Rubri maris ulteriora transduci, ut illic colere iuberentur; equos ceteraque militum impedi-
1310 menta sibi ipsos habere privos amicisque largiri. sed hisce litteris nihilum ad impetum satrapae moti regi respondent: "Hystaspes et Spinther deo Dario salutem dicunt. miramur satis latuisse te, rex, tantae multitudinis impetum supervenire nostratibus, qui quales quantique sint quo facilius no-
1315 scitares, quinque quos forte indidem captos haberemus vinctos transmisimus non ausi eorum ultra aliquid adinquirere quae sint fortassis melius regi praescitui. boni igitur consules quamprimumque cum exercitu vel potentissimo eidem obviabis."
1320 Sed ne sic quidem abiciendam molliendamve Darius adrogantiam putat, enim respondet ducibus memoratis ultra illis spem vitae agendae iam deponendam, si modo creditis sibi finibus abscessissent. quippe virtutes hosticas magnifice exsecutos nihilum periculi monstravisse quo reapse scire
1325 Macedonum fortitudinem potuissent. "ecquem enim vulneratum," inquit, "vestrum quemve interemptum audiens hoc coniectem?" nihil igitur superesse quam uti probro fuisse eiusmodi duces Persarum regno sentiret. (42 Kue.)

1307 navitis A: nautis ZP **1309** ceteraque A: et cetera quae P **1311** impetum *Ausfeld*[1]: metum AP (satrapae ad m. *transp.* P) respondent ZP: -ere A **1312** Hystaspes A: Staspes P spynter A (Spinther *Mueller*): -es P **1316** adinquirere A: inqu- P **1317** fortassis AP: -e T^k melius P: *om.* A praescitui A: -scivit P **1320** ne sic P: necsi A^{ac}; necsic A^{pc} molliendamve P: molestiam A, (mol)iendamve A^2 **1321** respondet P: -it A **1322** agendae *Mai*[1]: agere AP **1323** magnifice A: *om.* P **1324** quo T^k: qua AP re ab se (reapse *Kue.*) scire P: re ab se *tantum* T^k; re abscessu ire A **1325** fortitudinem A: -um P potuissent: -et *Heraeus dubit.* ecquem *Mai*[2]: et quem AP **1328** eiusmodi T^k: huius- AP

(Z) 40. Sed inter haec iam Alexandrum iuxtim posuisse castra noscit propterque vicinum fluvium mansitare. igitur ad ip- 1330 sum rursus et nominum adrogantiam et deorum consortium sibi vindicans gentiumque se centum atque viginti dominum praedicans ita scribit: "latuitne te solum, Alexander, Darii nomen honosque ille quo nos donat atque participat supera maiestas? eoque ausus es transmisso mari Persas veluti hos- 1335 tis appellere, non beatissimum ratus si contentus imperio Pellae ac Macedoniae secessu audaciam tuam inter proximos iactitares? enimvero usurpas et regium nomen et congregata tibi ad societatem sceleris parilium conspiratione hostem te nostri profiteris, cui quam longe praestantius foret id 1340 inter Graeculos iactitare! quos Graecos fere ut inutiles nec necessarios Persarum regna non quaerunt. sat igitur habeo vel hoc tantum imprudentiae signum quod ratus nos vestratibus similes huc contendisti. quin ergo errata corriges nec des huiusmodi facinoribus incrementum. est enim scire 1345 nos, quibus deorum pariter et prudentia et dignitas favet, peccatis istis ut hominum subvenire. censeo igitur ut ⟨ad⟩ adorandum me venias, ne contra inobsequens poenam pro

1329 castra A: -o P **1330** mansitare P: invisitare A **1331** arrogantiam A: -ium P **1332** se centum A: sexcentum P dominum A: hom- P **1333** te solum ZA: s. t. P; te *om.* T^k Darii ZAP: *om.* T^k **1335** ausus es transmisso *Mai*[1]: rursus et transm- A: rursus retransm- P **1336** appellere P: appellare A contemptus (*sc. pro* -tent-) P: coitempus A **1337** pellae ac A: pellea P secessu T^k: sessu A; esses si P **1339** conspiratione AP: -em T^k **1340** praestantius T^k: -ia AP **1341** fere A^{pc}: fore A^{ac}P ut A: et P nec necessarios P: necessarios A; necessario T^k **1343** vestratibus: *cf. CGL IV 425,44; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **1344** corriges nec des P: corrigis nec das T^k; corrige nec das A^{ac} (c. n. addas ZA^{pc}) **1346** nos A^2 *fort. e coni.*: nobis T^kP; vobis A **1347** istis AP: istius T^k hominum A^{ac}P: -ibus A^{pc} subvenire A^{ac}P: -ri A^{pc} igitur ut AP: enim T^k ad Z: *om.* AP; *cf. Loefstedt, Verm. St. 193 adn. 1* **1348** ne AP: nec T^k

venia merearis. quod ut tibi ratum sit, Iovem iuro et parentes
1350 meos omnem tui iniuriam protinus e meo pectore recessuram."

41. Et haec quidem scripta regis Alexander legerat. enim (Z)
ulterius non verbis, sed gladio agendam rem ratus per Ara- (43 Kue.)
biam exercitum ducit atque in aequore, quod agendae rei op-
1355 portunius videbatur, aciem extendit. qua inspecta Darius
spem primam eamque vel maximam in falcatis curribus ponit, qui, ut facilius aciem hostium incursarent, a latere collocantur. sed id consilium Persae disici Alexander facilius
opinatus incurrentibus curribus per acies phalangasque lo-
1360 cum transitui pandi praedicit tumque in transvehentes peditum suorum iacula torqueri; eoque perfectum est ut brevi
omnis ille curruum numerus teneretur una equis et aurigantibus fixis. igitur sedata formidine quam Persae de curribus
intentaverant aequatum omne proelium videbatur. agebat
1365 porro Alexander in dextro cornu, quod laevo scilicet Persico
obviabat. inscenso igitur equo signum increpari bellicum
mandat unaque coeuntium clamor adtollitur ancipiti satis
proelio ac diuturno. cum interea sinistrum cornu Macedonum a Dario, qui in dextris suorum agebat, vi maiore pelli
1370 conspicatur implicatosque ordines universos non tam discriminum necessitate quam multitudinis inconsulto, suppetiari
laborantibus properaverat. exim pari utrimque oborta caede
cum spes exitus fluctuaret, repentino forte imbri procidente
vel adversari sibi caelitus id Persae interpretati vel ad ele-

1350 tui ZAP: tibi T[k] e ZAP: *om.* T[k] **1352** regis A: rex P **1356** eamque AP: meaque T[k] **1357** conlocantur A: -locat P **1359** opinatus T[k]: inopin- AP locum ZAP: -o T[k] **1360** pandi ZAP: prandi, *in* prendi *corr.*, T[k] peditum AP: militum T[k] **1363** formidine A: -nine P **1366** inscenso A: inc- P **1369** pelli *Mueller*: belli AP (A *s. l.*) **1372** utrimque ZA: -ique P oborta A: orbota P **1373** procidente *Vincent. Bellov., Spec. hist. 4, 27, in epitomae compendio* (*Mueller*): proced- ZAP

menti eius iniuriam molliores fuga facessunt unaque his 1375
Amyntas Macedo, Antiochi filius, qui olim transfuga Darii
amicitiam captaverat. quippe fugientibus et tempus horae
blandiebatur, quod vesperascens foeditatem fugientium pari-
ter et periculum protexisset. Darius tamen ⟨...⟩ ratus delica-
tiore illa fuga et vehiculo regali periculum se devitare quod- 1380
que e suggestu regiae turris promptius conspicabilis foret,
currum quidem in loca quaedam abdendum mandat et aver-
tendum, ipse autem equo conscenso properantiae consulit.
(44 Kue.) Sed enim Alexander hanc sibi peculiarem gloriam petens,
si rex fugiens comprehenderetur, animosius insecutus currus 1385
quidem armaque regalia matremque una et uxorem cum vir-
ginibus filiabus emensis stadiis sexaginta comprehendit; ip-
sum vero Darium non minus tenebrosior nox quam cursus
velocitas liberaverat, quippe iam primum in haec et huiusce-
modi fortunaria dispositis equis et itinere proviso. Macedo- 1390
nes vero potiti victoria in castra Persica migravere unaque
Alexander tentoriis regiis superveniens expertus ibi primum
est una cum militibus suis fortunae illius ac victoriae emolu-
mentum. neque mage uspiam continentis animi moderamen
Alexander potuit ostentare quam quod in hoc fortunae fa- 1395
vore ex aequo suae atque adversae partis iniit rationem, non
secus scilicet probatis hostium navioribus qui pro patria for-
titer oppetissent quam si quis suorum strenuus exstitisset.
cunctos igitur quos in bello nobilitaverat militiae experimen-
tum et mors inclitos fecerat inquiri prostratos et magnifice 1400
sepeliri et sepulchris honorari iubet. matrem porro Darii una

1375 fuga A: -am P **1377** captaverat *Eberhard*: coapt- A: cept- P **1379** protexisset AP: pert- A² difficilius *add. Kue.*, minime *Heraeus*, frustra *Brakman¹* deligatiore A: delicatione P **1380** vehiculo P: -a A periculum [p(ro)ten(us)] s(ed) evitare P (se devitare *Heraeus*): periculum evitare A **1384** petens AP: app- ZA² **1391** vero A(O): igitur P; autem Z **1392** ibi pr. est A: ibi est pr. P **1394** moderamen A: commod- P **1397** naviori-bus: *cf. CGL IV 416,42; Ros.¹, 334* **1401** *post* iubet *add.* P *capita Itin. Alex. 36–37 (15 Volkm.; cf. Praef., xxxiv)* *post* una *s. l.* cum *add.* A

uxore filiabusque cultu regio prosequebatur ac, si qui praeterea in potestatem hostium devenissent, fortuna pristina donabantur. enimvero cecidisse tunc Macedonum satis constat
1405 peditum quidem septingentos, equitum porro centum et sexaginta, sed vulneratorum numerum in duobus milibus exstitisse. contra Persarum desiderata quidem centum et viginti milia, praedae autem una servitiis pecuisque vel quam vehebant pecunia fuit talenta quattuor milia.

1410 42. Sed Darius fuga reversus longe auctiore numero contracto in Alexandrum moliebatur suisque undique convenire, in quantum manus armari potuerat, iubet. id tamen comperiens Alexander ex hisce exploratoribus qui in dicionem Macedonum devenissent omniaque illa Darii milia iux-
1415 tim Euphraten castra posuisse, ipse quoque ad Scamandrum, ducem suarum partium quique curabat tunc Macedoniam sese profecto, scribit omnis phalangas quas ⟨queat⟩ armare aut si quid praeterea in auxiliis virium foret propere admoliretur, neque enim hostis longius adsidere. quae dum pro
1420 commodo festinantur, ipse una exercitu Achaia peragrata multisque praeterea civitatibus receptis aut quaesitis etiam centum et septuaginta milia collegit armatorum Taurumque transducit. tumque summo in culmine Tauri montis hasta

(ZO) (45 Kue.)

1402 prosequebatur A: pers- P **1406** numerum *Mai*[1]: hominum AP in A: *om.* P duobus P: duabus A **1407** *ad* desiderata – 1408 servitiis *in appar. adn. Kue.*: "*inter* Persarum *et* pecusque *in* T *tres versus fuerunt, quos legere non potui; verba in A et P tradita duorum tantum versuum spatium in* T *complerent*"; *sed collato Ps.-Call. nihil desideratur* **1408** pecuisque A: pecuniisque P; pecusque T^k vel AP: et (T^k) *Mueller* quam *Kroll*[2]: quae AP **1411** undique AP: unicuique T^k **1414** iuxtim P (*cf. l. 122*): -a A **1415** eufraten A: -em P **1416** ducem A: decem P quique A, *def. Stengel*: qui P curabat A^{pc}P: -nt A^{ac} **1417** queat *add. Heraeus cl. l. 1412, Walter*[1]: quas armaret *coni. Mai*[1] **1418** virium foret A: f. v. P propere P: propterea A **1422** centum et ZA: centumque P, *ut vid.* **1423** tumque A: tuncque P summo in A: in s. P

defixa dixisse fertur, quisque illam rex milesve Graecus aut barbarus humo evellere ausus foret, edictum sibi urbis ac pa- 1425 triae suae sui[s]que excidium meminisset.

(46 Kue.) Ipse tamen ad civitatem Pieriam, quae Bebryciae urbs habetur, iter exim facit; qua in urbe et templum opiparum et simulacrum Orphei erat admodum religiosum. ibidem Musae etiam Pierides consecratae videbantur unaque omnigenum 1430 figmenta viventium Orphei musicam demirantia. cum igitur admirationis studio simulacrum illud Alexander intueretur, sudor repente profluere et per omne simulacri illius corpus manare visus non sine admiratione videntium fuit. motus ergo portenti novitate coniectatorem vel celebratissimum 1435 Melampoda sciscitatur quid tandem ille sudor sibi simulacri minaretur. tum ille: "sudor sane largus laborque," ait, "quam prolixus tibi quoque in his rebus praesentibus, o rex, erit; quippe et gentium peragratio et operum difficultates tete manent, quod illi quoque Orphei fuit, qui peragrans urbes Grae- 1440 cas ac barbaras ad favorem sui animos admirantium flexerit." hisce auditis Alexander honore quam largo Melampoda muneratur. eximque in Phrygiam venit atque illic Hectora

1424 quisque AP: quisquis (T^k) *Mai*[1], *Mueller* *ad* aut – 1425 ac *haec in appar. adn. Kue.: "a* 'Graecus' *usque ad* 'patriae' *in* T *tres versus sunt, qui legi nequeunt; verba in A et P tradita duorum tantum versuum spatium complent" (cf. ad l. 1407)* **1426** suique *Kroll*[2]: suisque AP **1427** quae P: quam A bebriciae T^k: babrucie P; habruchiae A urbs habetur A: d(icitu)r P **1428** facit P: fecit A **1429** ibidem AP: eidem T^k **1432** illud Alexander A: *om.* P **1436** Melampoda (T^k): -am AP **1437** laborque ait T^k, *ut e Kuebleri adnotatione videtur esse colligendum*: labor P; labor est qui erit A **1438** prolixus P: -issimus A his (T^k): *om.* AP erit P: *om.* A **1439** et[1] (T^k): *om.* AP manent A: -entem P **1440** orfei T^kP: Orpheo A **1441** ac P: et A barbaras A: -os P **1442** largo A: longo P Melampoda (T^k): -am A; pelampodam P **1443** *post* muneratur *inserit* P *partem capitis Itin. Alex. 24* (*10 Volkmann; cf. Praef.*, XXIV)

Achillenque unaque alios heroas divum honore participat.
1445 praecipue tamen Achillen veneratur ac rogat uti sibi et ipse faveat et dona quae ferret dignanter admittat; haec enim a sese non ut ab externo ac superstitioso, verum ut consanguineo ac religioso dedicari:

hinc primus exstat Aeacus Iovis proles
1450 atque inde Peleus Phthiae regna possedit,
quo tu subortus inclita cluis proles,
Pyrrhusque post id nobile adserit sanguen,
quem subsecuta est Pieli fama non dispar,
Pielique proles Eubius dehinc regnat.
1455 post Nessus ardens excipit domus nomen
Argusque post id qui potens fuit Xanthi;
ex hoc Aretes nobilis genus ducit.
Areta natus Priami nomen accepit,
Tryinus unde et Eurymachus post illum,
1460 ex quo Lycus fit dives et dehinc Castor.
Castore natus est Dromon, qui dat Phocum,
atque hinc suborta est Metrias, quae suscepit
Neoptolemei nominis vicem dignam,
cui substitutus Charopus. hic Molossorum

1444 achillenque A: -emque P unaque AP: una T^k **1445** achillen A: -em P **1447** ut[1] AP: *om.* T^k **1450** Phthiae *Mai[1]*: phythyae A; pithye P; pueriae T^k **1453** Pieli *Mai[1]*: pieri T^kP; pueri A **1454** Pielique *Mai[1]*: pierique (T^k)AP proles P: p(ro)ęs A eubius AP: ubius T^k **1455** domus: -os A, *quod fortasse defendere potest Augustus a Suet. commemoratus* (*Aug. 87,2*); *cf. Thes. l. L. V[1] 1949,32 sqq.* **1456** Xanthy A: Xancti P **1457** aretes T^k: aret(h)e AP **1458** priami A: -us P accepit AP: accipitis T^k **1459** tryinus A: triynus P; in dus T^k Eurymachus (T^k): erym- A; erim- P **1460** castor AP: *om.* T^k **1462** hinc – quae AP; *om.* T^k; h. subortus Metrias, qui *Merkelbach* **1463** neoptolomei P: neptolomei A; Neoptolemi T^k **1464** charopus AP: *re vera Θαρύπας* (*vel Θάρυψ*) (Tharypus *Mai[1]*); *cf. Paus. 1,11,1.3*

regni potitus auctor exstitit stirpis 1465
nostrae ⟨
⟩ eritque viscus inclitum matris,
e qua subortus vestro sanguini adnector.
AP | quaesoque nomen adseras tuum nobis
bellisque praestes gloriasque subtexas 1470
velut feracis seminis ⟨...⟩ fructum,
quod cuncta late spatia terrae pervadat,
unaque metis nostra fac Phaetonteis
regna explicari mundus adserat cunctus.

(47 Kue.) Haec precatus in istum Alexander modum ibidem flumen 1475
Scamandrum cum videret clipeumque Achilli templo Herculis consecratum, nec alvei illius latitudinem demiratus nec magnificentiam clipei pondusve famosum, "o te beatum Achillem," fertur saepe dixisse, "qui Homero praedicatore celebraris!" his auditis ab eodem cum multi admodum litte- 1480
rati studio eius erga amicos religioneve tracti iter eius prosequerentur parique sese stilo opera sua prosecuturos esse promitterent, optasse se dixit vel Thersitem apud Homerum mage quam apud scriptores eiusmodi Achillem putari maluisse. 1485

Huc usque tamen comes eius itineris ac laboris mater

1466 *lac. ind. Kue.* **1467** eritque – inclitum *Kue.*: erit qui viscus inclitum T^k; eritque iustum inclite P; sicque iustum inclitum A **1469** quaesoque – 1502 neque: *c. XXXId–c K.* (*XXXIIa–c V.*) *codicis* T, *qua haec continebantur, iam deerat cum palimpsestus innotuit* **1472** late P: lex A **1473** fac Phaetonteis *Mueller*: fac et hoc reis P; foetontis A **1474** cunctus P: totus A **1475** Alexander *post* ibidem *transp.* P **1478** clippei A: clipeus P pondusve P: -que A **1479** Achillem A: -es P **1480** celebraris $A^{pc}P$: -bis A^{ac} **1481** studio eius *Schlee*: studiosius (T^k)AP relig. tr. iter A: religionemve tractum P **1482** prosecuturos A: persecutores P **1484** mage P: mag[n]o A maluisse *del. Kue.*[1] **1486** comes AO: *om.* P

Olympias fuit. sed exim participato convivio cum illam ad Macedoniam remisisset, dat una ducere comitatum spectabilis multitudinis optimatium captivorum; ipseque devertens
1490 iter instituit ad Darium.

43. Igitur cum sibi per urbem Abderam transitus foret, obseratis urbis suae claustris Abderitae eum ne reciperent offirmaverant. id contumeliam ratus et convenire protinus milites et urbem illam igni vastare mandavit. sed legatione (48 Kue.)
1495 Abderitae docent sese illud non odio contemptuve Graeci regis eiusque iustissimi factitare, enim metuere impetum barbarorum motusque Darii inconsultiores; cui si potestatis aliquid in sese relictum foret, non absque poena Abderitum fore quod Alexandrum in amicitiam contra Persae com-
1500 moda receptassent: "igitur reverso tibi," aiunt, "et victori parebimus." ad haec rex illum quem conceperint de Dario metum abicere supplices iubet neque | ulterius eius vim atque (T)AP impotentiam formidare. nunc tamen se velle respondit urbem quam confidentissime reserent, se in praesenti oppidum
1505 haud ingressurum. "enim cum revenero," inquit, "non hospes et amicus vobis ero".

1487 convivio *def. Axelson cl. l. 601; 1246* **1489** optimatium AO[o]: -tum O[m]P **1490** iter ZA: iam P instituit AP (*cf. Fassbender 10*): instituit Z **1491** Abderam *Mai*[1]: -iram AP **1492** abderite A[pc]P: abdentes A[ac] reciperent A: inc- P offirmaverant A[pc]P: -erunt A[ac] **1494** mandavit A: -are P **1495** graeci regis A: r. g. P **1497** potestatis *Mueller*: post ineatus A; post maius P; potentatus *Heraeus speciose* aliquid A: aliquando P **1499** fore P: -et A alexandrum A: -o P **1500** receptassent A: -et P **1501** illum A: -i P conceperint A: -erunt P **1502** eius AP: *om.* T[k] **1503** se AP: *om.* T[k] **1504** confidentissime AP: fidentissimam T[k] **1505** haud *Mai*[1]: aut T[k]A; *om.* P **1506** et amicus vobis T[k], *quod Graeca postulant* (*καὶ τότε ὑμᾶς ὑποχειρίους λήψομαι Ps.-Call. A*): vobis sed amicus AP

(O) (49 Kue.) 44. Hisce dictis iter ad Euxinum tendit omnesque sibi urbes eius litoris vindicat. equestri denique Neptuno sollemniter operatus ad Maeotim paludem venit asperam satis et inviabilem prae rigore. quae circa occupatus omnibus hisce 1510 deficitur quae ad alimoniam requiruntur. igitur fame obsessus ita praesentibus consulit, uti equos militum interfici iuberet eisque milites vesci. enimvero quamquam id consilium ferme ex necessitate sequerentur, tumultus tamen et indignatio omnium congruebat, veluti studio factum ut necessi- 1515 tate praesenti spes sibi futura laberetur. quare cum omnis militaris observantia solveretur neque ad custodiam solitam vigiliae ceteraque munia servarentur, rex motus in haec verba contionatur: "neque me fugit, fortissimi milites, rei militiae necessitatisque bellicae prima subsidia equos haberi 1520 oportere, quos ego interfici iusserim et de usu illo ad alimoniam victumque proficere. sed cum in ea re duorum nominum periculum versaretur, ut aut equis aliti viveremus aut hisce servatis vel priores vel pariter oppeteremus, secutum me fateor consilium quod pro deteriore melius videbatur. 1525 quippe spem foveo diis coepta iuvantibus fore uti, cum primum gentem aliquam et subsidium uberius nacti fuerimus, equos quoque haud deterioris usus parare sit nobis facultas. quippe si vos, quod omnes superi difflaverint, detestabili illa necessitate ac fame animas poneretis, milites quidem forsi- 1530 tan possem, sed Macedonas milites ubinam repperissem?

1507 hisce T^{k}: his AP iter ad euxinum (-mum P) AP: ad iter eux. T^{k}; ad eux. O -que AOP: *om.* T^{k} **1510** occupatus A: -os P **1511** igitur AP: *om.* T^{k} obsessus P: -os T^{k}; -is A **1512** iuberet (*ante* interfici P) T^{k}P: iubet A (vel -at A^{2}) **1513** id A: ad P **1514** ferme T^{k}: *om.* AP **1515** veluti A: -ud P **1519** me AP: *om.* T^{k} rei militiae *Axelson* (rei militaris *Morel^{1}*): rem militiae AP **1521** iusserim T^{k}A: -am P illo A: -orum P **1525** pro AP: prae *Heraeus* **1526** primum gentem aliquam A: g. a. p. P **1528** haud PA^{4}: aut A **1529** si vos T^{k}A^{pc}: sivis A^{ac}P **1530** ac fame T^{k}: fame P; famis A

quare animos reformate in melius vobisque suadete nullum
esse vestrum adeo sui amantem atque sollicitum quem non
pro se mea cura praevertat." hisce dictis sedati erant animi
1535 militum revocatisque viribus ad officia castrensia sese con-
verterant.

45. Quare perculsis plurimis civitatibus iter in Locros pro- (50 Kue.)
tinus vertit. qua in urbe refectis animis omnium ⟨ad⟩ Agra-
gantinos tendit | ire. urbem ingressus nihilum moratus scandit (T) A
1540 Apollinis templum sacerdotemque quae ibidem antistabat
solitam vaticinari in id ipsum coepit urguere. enimvero cum
vates dei in se ⟨in⟩spiratione cessante nihil tale se posse fa-
teretur, Alexander motus, ni faceret, interminatur tripoda[m]
quoque se ad Herculis fabulam sublaturum. et cum dicto
1545 aufert scilicet tripoda quem Croesus quidem opulentissi-
mum consecrarat; sed per eum divino spiritu commeante va-
ticinari antistitem fas erat. tum fertur ex adyto vox ad Ale-
xandrum: "id quidem quod tu facis Hercules fecit, et ille deus
et divinitati iam destinatus. quare te par est nihil in nostri
1550 contumeliam niti, si modo virtutibus tuis ex favore numi-

1532 -que A: *om.* P **1533** esse P: *om.* A **1534** "prose mea cura praevertet (tat?) T" *Kue. in appar.*: pro su mea (*a. c.*; summa *p. c.*) cura praevertat A; praesumo mea cura praevertet P **1537** percolsis T^k: percussis P; persis A civitatibus AP: *om.* T^k **1538** qua AP: *om.* T^k ad Agrag. tendit ire *Heraeus, Calderan cl. 2,405; 3,355*: agragantiis ostendit rex urbem T^k; agragant˜(˜ *alibi pro* -ur) tendit eam urbem A; agragantum tendit *ceteris usque ad l. 1555* porrigendum *omissis* P **1540** antistabat A: antistitabat *Heraeus speciose* **1542** in se inspiratione *Heraeus*: in se spiratione A, *Kue., qui in adnotatione ad h. v.* se *a* T^k *omissum memoravit; sed* se *bis legitur in eodem v. eius ed.* (*cf. Fassbender 63; Stengel 17*) **1543** tripoda *Calderan cl. l. 1545*: -am A; tropodam T^k **1545** tripoda T^k: -am A opulentissimum A: -o T^k **1547** antistitem A: -stites T^k **1548** et A; at *Berengo* **1549** et A: et tu (T^k) iam (T^k) *Mai*[1]: tam A par est (T^k) *Mai*[1]: pares A nostri A: -is T^k

num consulis." hisce dictis ex adyto addit et vates: "en vides,
TA rex, quod illa tibi nu|minis praesagiat divinatio quae Her-
(T)A culem Alexan|drum vocat. igitur praenuntio tibi fore actus
tuos humanorum omnium fortiores nomenque per saecula
porrigendum." 1555

(T)AP 46. | Hinc cum Thebas Alexander transcendisset peteret-
(Z) que Thebanos indidem armatorum mille comitatum, The-
(51 Kue.) bani portas post haec praecepta clausere factique eius teme-
ritatem cum supplicatione non excusassent, arma sumpsere
et ad resistendum violentiae Alexandri sese paravere; ad- 1560
duntque his illud: quingentos armatos e suis muris insistere
ac voce maxima clamare iussere atque Alexandro dicere uti
aut veniret ad proelium aut de moenibus et obsidione disce-
deret. sed ad haec ridens Alexander: "o vos fortissimos," ait,
"qui, cum ipsi custodiam vestri murorum vallo teneatis, no- 1565
bis praecepta bellandi praebetis!" igitur gerendum his ait
morem proeliaturumque se minatur, non ea tamen opinione
qua cum fortibus disceptaret; enim protinus iubet mille qui-
dem equites circumvallare eos qui in muro constiterant, pe-
dites vero securibus vectibusque adgredi claustra portarum 1570
ac fundamenta subruere murorum. non enim difficile esse id

1551 vates A; -is T^k **1552** quod (T^k)A: quid *coni. Stengel* illa A: -ud T^k *verba* nu]minis – 1553 Alexan[drum *lithographice ex* T *expr. Peyron, Cod. Theod. frgg., tab.* (*cf. Zacher, Pseudocall. 39*) numinis A: nu]men T praesagiat *Volkmann*[2]: praesagia T (praesgia T^k); praestigiat A herc. alex. T: et herc. et alex. A **1553** praen. tibi A: praenuntiari T^k **1556** Alexander A: *om.* P **1558** praecepta cl. A: cl. p. P clausere P: cluserunt A **1559** excusassent A: -arent P **1560** sese paravere A (s. paraverunt Z): se praepar- P **1562** ac voce maxima (ac v. magna Z): ad vocem maximam P **1563** obsidione ZP: subsidione (*quod in archetypo fuisse vid.*) T^kA^{pc}; sub didone A^{ac} **1564** fortissimos: *cf. Praef., XXI sq.* ait qui P: atqui A **1568** disceptaret. enim *Kluge*: disceptare et enim AP; decertaret. enim *coni. Calderan* **1571** id P: ad A

aedificium armis ex⟨s⟩ci⟨n⟩dere quod per lyrae cantus et
musicam tumultuario convenisset; et statim inici flammas
arietesque admoliri iubet, quorum crebro et vehementi ad-
1575 modum pulsu non difficile nec diu casus omnium est mora-
tus. ipse vero cum mille funditoribus totidem obire discur-
sim, adeo ut omni telorum genere fatigatos aut prosternerent
Thebanos aut vulnerarent. atque ita tertio fere die collapsis
omnibus quae obstabant invehitur Alexander Thebas eam-
1580 que diripere exscindereque festinat tot scilicet saeculis et
Cadmi ceterorumque imperiis nobilem. ad quam fortunam (52 Kue.)
ceteris praestupescentibus prae vi malorum uni tibicinum
forte consilium subit a|ptare tibias et melos quam posset TAP
flebile canere regis pedibus provolutum. quod cum Alexan-
1585 der videret acuto et religioso consilio efficax multum atque
ad movendam sui misericordiam esse provisum, tunc auloe-
dus ille manibus extensis: "hancine tu urbem, maxime re-
gum Alexander, properabis exscindere quam tibi dii immor-
tales, prosapiae tuae principes, pepererunt? nonne te subit
1590 hinc Liberum ortum, hanc Herculis esse nutricem, hinc illa
orgia et praesentissimos deorum cultus diffusos esse per
mundum? boni igitur consules ac facesses ab hac tam sacri-
lega voluntate. neque enim, si quid impatientius ira belli

1572 exscindere *Calderan cl. l. 1580*: excidere AP **1576** mille AP: *del. Eberhard* **1578** fere: *cf. 3,495* **1580** exscindereque A (c *in interl. add.*): et scindere P **1583** *a vb.* a]ptare *inc. c. VIIb K.* (*VIIc V.*) *cod.* T (*Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VII*) melos: *cf. Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **1584** flebile *Mai*[1]: [...]le T; febrile A; fabrile P canere AP: -et T **1585** videret AP: *om.* T, *quantum dispici potest* acuto *in* T *suprascr.* **1586** auledus T (*Mai*[1]): aulo eius AP **1587** hancine tu A (hancne tu Z): hanccine t[.] T; hanc metu P **1588** exscindere P: exsind- A; excid- T (-cid- *aut* -scind- *codd. epitomae* Z) **1589** nonne AP: N[..]e[..]m (*i. e.* Non enim?) T **1590** hinc[1] ZAP: hunc T illa AP: -am T **1591** presentissimos P, presentis[.....] T: prestantissimos A **1593** inpatie[.]tius T: -ientibus AP

mandabit, non mox te ad paenitentiam reversurum." addebat etiam: "hos tibi muros, haec moenia Zethus ille vel 1595 Amphion, stirpis tuae pars maxima, Apolline Musisque adminiculantibus fecit, nec vides in rem tuam tuique generis gloriam te saevire? quid quod idem illi dii, praestites et maiores tui, laetitiam suis et ultionem ex hostibus, pacem
(T)AP denique ⟨e⟩tiam ignotis mai|estate sui et virtutibus pepe- 1600 rere? hoc Liber ex India, hoc nobis Hercules ex omni terrarum orbe procurat; quorum te malo imitatorem potius quam invidentem fuisse. an tibi putas sine sacrilegio rem futuram locum istum ferro et igni populari in quo Semelen suam rex deum Iuppiter maritaverit, in quo Alcmenam quoque eius- 1605
(53 Kue.) dem Iovis ulnae dignitatae sint?" addebat et fabulas quaecumque Thebanae sunt et memorias religiosas quas vetus historia commendat. sed hic commotior rex: "quam vellem," inquit, "o tu, qui civium tuorum infortunio suffragaris, consultor potius fuisses in melius et illic tuam prudentiam exer- 1610 cuisses ubi cautione opus fuerit, non huiusmodi experimento! quare neque tibiis vinci pectus Martium potest nec contumelia militaris tam artificio quam supplicatione sopitur." et post haec peragi omne excidium iubet.

1594 mandabit *scripsi*: -vit TAP non AP: *om.* T te AP: *om.* T reversurum AP: [....]t T, ***ubi aliquid suprascr., quod aeque non legitur; aliquid sine dubio excidit;*** reor ***ante*** revers. ***dubit. add. Heraeus*** **1595** hos ZAP: *om.* T **1598** quid quod P: qui quod T; quidquid A **1599** suis AP: sui T ex AP: et T **1600** etiam *tamquam ex* T *Kue.*: tuum T; tum AP; cum *Mai*[1] *Mueller* *in vb.* mai[estate *des. c. VIIb K. (VIIc V.) cod.* T peperere P: pepere A **1604** populari P: postulari A semelen A: -em P **1605** alcmenam A^{pc}: alom- $A^{ac}P$ eiusdem $A^{ac}P$: isdem A^{pc} **1606** ulnae *B. Keil*: vine P; *om.* A dignitate sint P: dignatae sint A^{ac}; dignatus sit A^{pc} **1608** quam A; Qua P vellem P: -et A **1610** fuisses in melius A: in m. f. P **1611** fuerit: fuerat *coni. Kroll* **1612** neque A: nec P **1613** tam ... quam A: tam *om.*, quam *del.* P artificio A: -fic[i]um P **1614** omne P: *om.* A

1615 47. Sed Thebani, quicumque fugae contra eversionis suae (Z) impetum consuluerant, ubi tempus fuit, congregati sciscitatum Apollinem mittunt ecquid sibi redintegrare urbem Thebanam fata permitterent. ad haec igitur huiusmodi Apollinis est responsum:

1620 Maiugena, Alcides et Pollux cestibus auctor
arte sua Thebis reditum cultumque dedere.

hac sorte data opperiebantur Thebani si quid tale proveniret.

Alexander vero cum Corinthum devenisset eamque occu- (54 Kue.)
1625 pavisset, forte acciderat sollemne certamen gymnicum apud †thias† agitari, unde Corinthii quoque uti adesset atque illi certamini praesideret magnopere contendunt. adnuit igitur rex; cumque plurimos pro merito coronis donisque largissimis muneraretur, Thebanus quidam, cui Clitomachus no-
1630 men esset, certamen luctae profitetur idemque de cestibus pugnam atque identidem pugillatum; denique tria ista certamina idem profitetur et subit. ergo cum primum luctando adversario praestitisset coronamque laboris exegisset, iubet Alexander cetera quoque eundem prius exsequi quae promi-
1635 sisset, quaeque si pari fortuna obtineret, nihil omnium fore quod sibi petenti rex negaret. igitur usus fortitudine atque fortuna cum cestibus potior et pugillatu felicior foret, revertitur ad regem coronandus. sed ab eo cum quaereret praeco more sollemni quis esset nomine quemve se civem profitere-

1615 fugae contra eversionis A: fuga controvers- P **1616** sciscitatum (*e* susc- *corr.*) apoll. A: A. sc. P **1617** ecquid *Mai*[1]: et quid AP **1622** opper. theb. A: th. o. P **1626** thias A: pthias P (illos ZA[2]); Isthmia *conieci cl. l. 519* apud Olympia; isthmum *Calderan* (*τῶν Ἰσθμίων τὸν ἀγῶνα Ps.-Call. A*) **1629** clytomachus nomen A: n. cl. P **1633** exegisset ZAP: -erit T[k] **1637** cum P: cum esset A cestibus ZA: celestibus P et ZA: ut P revertitur ZA: -it P **1638** et *post* quaereret *add.* A

tur, ut illud ex more praedicaretur, Clitomachum quidem se 1640
appellari ait, civitatem vero habere desisse. sed id cum coronis redditis iam deesse diceret Alexander gloriae victoris illius, addit Clitomachus olim se habuisse etiam civitatem, sed priusquam Alexander regnum adeptus foret; eo vero imperante sibi patriam deperisse. hinc intellecto quo pergeret 1645
intentio deprecaturi, uti suum esset quod ille foret pro patria petiturus, edici per praeconem iubet: condi Thebas esse permissum in honore scilicet trium deorum, Mercurii, qui repertor luctandi cluat, Herculisque, qui pugillatus invenerit, Pollucis etiam, qui cestibus sit magister. eoque effectum est 1650
uti oraculum Apollinis congrueret cum Alexandri pronuntiatione.

1640 clitomachum P (clythom- A[2]): dithom- A **1642** Alexander gl. victoris P: Alexandri (*ex* -er *corr.*) gl. victor A **1643** clithomacus P (clythom- A[2]): dithom- A **1646** ille A: -i P **1647** per T[k]: *om.* ZAP **1648** in honore: *cf. Loefstedt, "Eranos" 7, 1907, 68* **1649** pugillatus ZA: -os P **1650** eoque ZA: eo P **1651** uti A: ut P **1652** *subscr.*: IVLI VALERI ALEXANDRI V̄C̄Ī POLEMI ALEXANDRI MACEDONIS ORTVS LIBER PRIMVS EX̄P̄L̄ INCIP̄T̄ ACTVS EIVSDĒ LIBER SECVNDVS T (*Kue. et, e coll. A. Thomas, Meyer, op. laud., II 14; v. etiam Vat. Lat. 9560 c. 125r*); Iulii Valerii alexandri macedonis translatae (-ta P) ex aesopo graeco liber primus (explicit *add.* P) qui est ortus eiusdem incipit liber secundus feliciter (fel. *om.* P) AP

LIBER SECVNDVS

QVI EST ACTVS ALEXANDRI

1. Igitur Alexandro iter e Corintho Plataeas erat, urbem (Z)
quidem illam operis maximi populique, enimvero religioni (1 Kue.)
intentam Proserpinae deae, cuius templum etiam erectum ad
5 magnificentiam visitur. | sed forte illo in tempore annuo sacro (T) A
tegmen numini parabatur. coniectura vaticinandi sacerdoti
eiusmodi fuit multum ad gloriam gestarum rerum et gerendarum eidem Alexandro auspicari quod illo in tempore sacri supervenisset; idque responsum et ad spem et gaudium illi fuit
10 liberaliterque acceptam vatem a se dimittit. enim et aliud testimonium vati ad veridicentiam forte tale provenerat. Stasagorae quippe, magistratui Plat⟨ae⟩ensium, postea ingresso templum locumque eum in quo idem tegmen numini texeretur,
cum ei perexiguum superesset, adversa ea vates quae secunda
15 Alexandro praecinerat illi respondit eumque ait magistratu
suo protinus deponendum. quod cum inclementius vir ceteroqui melioris conscientiae accepisset, in iram commotionemque conversus increpare vatem falsidicentiae coeperat. verum
ad haec sacerdos: "ne sane", inquit, "moveare his dictis, o vir;
20 nam cuncta ista quaeque hominibus divinitus praenoscuntur
colligi coniecturis argumentisque praenosci diis sedet. accipe
denique argumentorum vias. quippe ut illud melioris spei
Alexandro diceretur, id temporis supervenerat quo insigniri
vestis intextu purpur[e]ae coeperat. id enim demum ad orna-
25 mentum rei praeparatae adhibebatur. enimvero, ut vides,

2 igitur (*Gr.* δέ; *cf.* *3,3*) AP: *om.* T[k] 4 intentam A: -um P templum etiam A: e. t. P ad magnificentiam A: magnificentia P 5 sed – 40 temperavere A: *om.* P, *in cuius locum haec substituit*: Dirigunt autem alexandro athenienses litteras in quibus nec a regis contumelia quidem temperavere 8 sacri A: -is *coni. Kue.* 13 Plataeensium *Mai*[2]: platen- A 14 adversa *Heraeus cl. l. 31* contraria: -um A 15 eumque ait *Mai*[1]: eum quęrit A 16 inclementius A[pc]: clem- A[ac] 24 purpurae *Mai*[1]: purpureae A

iam textu ferme completo et labore omnis operis absoluto tumet ingressus es. igitur quod ista vestis ab opere laboris pausam haberet, idcirco non ab re visum est tibi quoque terminum magistratus futurum." id cum altius animum Stasagorae descendisset simulque metu ponendae potentiae 30
ageretur, quod vates sibimet, non Stasagorae contraria prae-
(2 Kue.) dixisset, ipsam illam sacerdotio deduci iubet. quod cum Alexandro nuntiatur adversum iudicium et gratiam suam Stasagoram nisum, graviter infestus eundem illum, ut praedicatum fuerat a sacerdote, spoliat magistratu sacerdotemque 35
loco restitui iubet. quod igitur Stasagorae magistratus ab Atheniensibus datus foret, eo recurrit ibique iniuriam facti deflens opem ab his a quibus dignitatem illam acceperat imploravit. animo incitatiore Athenienses ne verbis quidem a
(T)AP regis contumelia temperavere. | quibus acceptis Alexander in 40
hanc sententiam litteras ad Athenienses dedit: "equidem me scio post susceptum patris mei regnum procuratione fortunae iam primum occiduo orbe disposito, idque per litteras, paratisque his partibus et ad auxilium mei commilitio copulatis gratiam reliquis eius studii fecisse, contentum his modo 45
qui mecum a Macedonia inierant hunc laborem quorumque comitatu Europa nobis omnis accesserat. sed ex his omnibus Thebanos quidem non levi de causa occidione interemi. de Atheniensibus vero spes mihi erat dextros mihi satis et obsequentes futuros. enim cum secus dictis vos insolentibus veli- 50
tatos audierim, accipite sententiam meam non verborum scilicet agmine gloriantem, quod decentius fieret a potentiore,

31 quod A: quo *Mai*[1], *sed de vi fin. cf. 1,777* **36** loco *in mg. add.* A restitui A^{pc}: restituti A^{ac} **42** susceptum A: ceptum P **43** iam primum A: etiam pr. P **44** paratisque AP: pacat- *Kue.* (*an e* T^k*?*) et ad aux. eius (eius *an e l. 45?*) mei A: et aux. mei P, *fort. et* T^k (*v. Kuebleri appar. ad l.*) **45** reliquis eius A: reliquisse ius P contemptum (*sc. pro* -ent-) P: concentum A **46** a A: e P **48** interemi A: -imi P **49** obsequentes A: -er P **52** quod P: sed A

verum uti sciatis boni vos consulturos si praeceptis mandatisque nostris libentem operam commodetis. aut enim melio-
55 res esse oportet aut melioribus obsequentes eaque re mille annua talenta dependi mihi ab Atheniensibus iubeo."

2. Ad haec illi rescribunt: "non nos diffitemur et patris tui (Z) vita diu offensos et eius morte gavisos esse; quod idem iam (3 Kue.) coepimus tui quoque velle, iuvenis inconsultissime, cum tibi
60 Atheniensibus dependenda mille talenta | scripseris, uti scilicet inter nos principium bellandi parares. quod si tibi tanta est confidentia, paratioribus occursabis." his rescripsit Alexander in haec verba: "iam quidem miseram Leonta, qui vos excisos linguis ulcisci vecordiae potuisset vestrosque una TAP
65 oratores ad me perduceret. enim consultius visum est ipsum me ad evertendas Athenas protinus militare, quae iussis nostris obiecerit contumaciam. si igitur declinando huic experimento consulitis, decem oratores vestros ad me deduci patiemini. hoc enim modo reliquorum urbisque vestrae habebitur
70 ratio." hisce Alexandri litteris cum hoc tantum, non se facturos esse, superscripsissent, eandem epistulam referri protinus mandavere. qua ex causa cum mox curiam contraxissent deliberationi praesentium necessariam, orator Aeschines in

53 consulturos ZA: -ores P **55** eaque re ZP: e qua re A **58** diu ZA^pc (du A^ac): *om.* P **59** tui P: suis A; de te ZA² **60** ab *ante* Atheniensibus *add.* Z (*cf. l. 56*) *a vb.* scripseris *inc. c. VIIc K.* (*VIId V.*) *codicis* T (*Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VII*) **62** occursabis: *cf. CGL IV 417,52; Ros.¹, 334* rescripsit T: rescriptis P; rescribit ZA **63** Leon]ta T: -am ZAP **64** excisos ZAP: excissis T **65** est ipsum (Z)AP: est ipsam est ips[.]m T **67** obiecerit ZP ([.]biec- T): abiec- A contumaciam ZAP: contumeliam T **70** facturos AP: -us T **71** eandem epistulam A: eadem (*in* eandem *corr.*) epistul[.] T; eadem -am P **72** qua[.] ex c. T: quae c. A; qua de c. P contraxissent T: -et ZAP deliberationi TP: -e A **73** necessariam or. A^ac P (-a or. A^pc): ne[.]essariosator T

(T)AP (4 Kue.) haec verba contionatus est: "etsi video, Athenienses | viri, quantum nos impendeat ex praesenti, propiusque et saluti 75 vestrae communi et voluntatibus stare dedi nos Alexandri voluntati, tamen comprehendisse me sentio neque commodis vestris neque, quod ad nos pertinet, saluti propius videri quam si in hac sententia perseveretis uti condicionibus regiis praeceptisque pareamus. non enim inani iactantia periculum 80 periclitandi videor mihi hanc fovere sententiam, sed quod intuear spem cupiti firmiorem, cum et Alexandri institutionem et Philippi vehementiam recordor atque considero. etenim Philippo adrogantiae mos proprior erat, Alexandro vero adsunt Aristotelis disciplinae. neque in hoc ducor ut qui illis 85
AP educationibus | laborarit non his reverentiam deferat a quibus ortae sunt sibi eaedem disciplinae ipsique ars regnandi sit tradita. quare fiet, profecto fiet ut omnem intentionem animi quam ad nos armasse videbatur in benivolentiam protinus vertat, nisi mavult⟨is⟩ mage arma hominis 90 experiri."

74 video AP: -ero T *in vb.* Athenienses *des. c. VIIc K.* (*VIId V.*) *codicis* T *verba* viri – 86 educationibus *fuerunt in codicis* T *c. VIId K.* (*VIIb V.*), *teste Kueblero, qui tamen nullam lectionem ex ea deprompsit; idem lacunam post 77* sentio *indicavit, his additis: "Lacunam statui propterea, quod folium VII d. codicis Taur., quamquam legi iam non potest, tamen tribus vel quattuor versibus plus continuisse patet, quam in A. et P. traditum est"* **75** nos impendeat A: non impediat P saluti vestre P: -e -a A **76** dedi (didi A) nos AP: non *ante* dedi *suppl. Mai*[1], *vix recte; tamen nonnulla alicubi in hac verborum comprehensione excidisse videntur demonstrare et argumentatio parum sibi conveniens et lacuna in textu ad cod.* T *c. VIId K.* (*VIIb V.*) *pertinente a Kue. denuntiata* (*v. ad l. 74*) **79** quam si P (quam ut Z): quasi A **82** spem P: spe A firmiorem *Mai*[1]: form- A; infirm- P et A: *om.* ZP **84** proprior ZA: -pior P **86** *codicis* T *cc. XXXVIIc–d K.* (*XXXIXd–b V.*), *VIc–d K.* (*VId–b V.*), *XXIVc–d K.* (*XXVa–c V.*), *XVc–d K.* (*XIIa–c V.*) (86 laborarit – 200 consilia) *iam tum deerant cum palimpsestus innotuit* laborarit P: -et A **87** sibi ZA: *om.* P e(a)edem ZP: hae A **89** in benivolentiam ZA[2]: benivolentiam A; -a P **90** mavultis *Mai*[1]: mavult AP

In hanc fere sententiam cum Aeschines perorasset, Dema- (5 Kue.)
des e numero oratorum vir[ibus] haud contemnendus, inter-
venit atque hinc or⟨d⟩itur: "quousque tandem, Aeschines,
95 meditatis hisce et ad mollitiem effeminatioribus verbis timi-
ditates nobis et dissolutiones Atheniensibus struis territans
nos et avertens a belli studiis, quibus incliti semper atque
inopinabiles fuimus? aut quae te tam infesta caelestium vis
in haec verba sollicitat, cum qui suaseris et merito olim con-
100 stanterque persuaseris arma nos sumere adversum Persas et
in illa tot hostium milia instructos ferme sola animi virtute
militasse, at nunc contra, quasi intentos arcus, sic idem offir-
matas sententias nostras remittendas ac relaxandas putes?
censesne igitur vitandam declinandamque nobis pueritiam
105 cum tyrannide, duo nomina inconsultissima, freta temeritate
sola et audacia patris confidentissimi? deinde illi nos horum
tela atque aciem perhorrebimus qui Xerxae milia averteri-
mus, Lacedaemonios vicerimus, Corinthios straverimus, Me-
gares in fugam verterimus, Zacynthios exciderimus? nosne
110 ergo Alexandro illi quem dixi, ut Aeschines suadet, vitabi-
mus obviare? enimvero ait memorem illum magisterii vestri (6 Kue.)
disciplinarumque quas apud nostros peritos acceperit et pu-
dore flectendum et reverentia molliendum vultusque ipsos
nostros religione praeteritae consuetudinis minime asperna-
115 turum. o rem ridiculam et puerilis, medius Fidius, abiectae-
que sententiae! absentes nos contumeliis lacessivit et ad sup-

92 Demades A: -os P **93** e A: *om.* P vir *Kroll*^{3} (*cf. l. 190*): viribus AP contempnendus A: -is P **94** orditur *Heraeus cl. 1,84; 3,1001*: oritur AP; exoritur ZA^{2} **95** meditatis: *cf. Thes. l. L. VII 580, 30 sqq.* **99** qui P: quis A (tu ZA^{2}) **102** at A: ac P intentos A^{ac}P: -us A^{pc} **103** nostras remittendas A: *om.* P **105** temeritate sola et audatia A: temeritatem scilicet et audaciam P **106** illi A: illos P **107** averterimus A: vert- P **108** Corinthios Z (*Mai*^{1}): -t(h)os AP Megares Z: megaris P; mageros A **110** vitabimus A: -amus P **111** vestri A: nostri P **113** et A: ut P

plicium dedi sibi tyrannico spiritu postulat et inter⟨itum⟩ nostrum ⟨m⟩oli⟨tur⟩ civitatisque praeludit exitium is a quo praeferri nobis humanitatem istam et amicitias hariolamini. neque illud mage nunc ante oculos venit Stasagoram nos- 120 trum Plat⟨ae⟩ensium magistratu deiectum? in cuius scilicet contumelia nostra iniuria continetur, quod illud quidquid nostrum universitati moliatur in illo priore signaverit. is ergo exspectabitur ut praesentia nostra moveatur quem Stasagorae purpura et magistratus fascesque minime moverunt, cum 125 in illius unius nominis dignitate puero isti universae Atheniensium curiae maiestas obviaret atque oculis eius sese et vultibus ostentaret, siquid tamen recte sapere didicisset? is ergo nostram praesentiam mitius opperietur an mage, cum semel in eius manus potestatemque venerimus, dedet suppliciis ultionibusque poenalibus? 130

(7 Kue.) Et haec quidem sint dicta de moribus. huc tamen addite aliquid etiam de eius aetate, in qua aestimatu perfacile est quod illa dimicare forsitan confidentius quam consulere clementius possit. enimvero, ait, Tyrios excidit: neque enim po- 135 terant illi forsitan restitisse. Thebanos evertit: non illos quidem inertes aut belli artibus alienos, sed enim frequentibus admodum discriminibus fatigatos. Peloponensios, ait, captivitate subegit, neque hoc addit, non bello, non telis, enimvero lue corruptos et fame. hic nunc, si placet, hic sane pro- 140

117 interitum nostrum molitur *Kue.* (i. n. moliens *Mueller*; i. nostri molitur *Calderan non male*): inter (iter A) nostrum olim (olym A) AP **119** praeferri P: praesenti A; praesent⟨ar⟩i *Kroll*[3] **120** nostrum A: -[a]m P **121** Plataeensium *Mai*[2]: platen- AP **122** iniur. cont. A: c. i. P illud A: -uc P **125** fascesque P[pc] (*Mai*[1]): facesque AP[ac] **127** curie P (-ae *Mai*[1]): curae A **132** huc A: hunc P **134** quam (*pro* potius quam) P: *om.* A clementius A: *om.* P **136** forsitan *del. Kroll fort. recte* non P (*Mai*[1]): nam A **138** Peloponensios P: pelothonensios A; Peloponnesios *Mai*[1] **139** subegit P (*cf. l. 925*): subiecit A **140** lue A[pc]P: luce A[ac]

ferte in medium nostra Xerxique experimenta, qui mare molibus presserit, qui altum illud navibus straverit, qui terram illam omnem exercitu suo texerit, qui aëra ipsum telis iaculisque velaverit. deinde illum quidem Persen adeo spi-
145 rantem et confidentem abegimus incensis eius navibus aut etiam superatis et tot illa milia exercitus ab hac civitate repulimus Cynaegiro et Antiphonte et Mnesicharmo aliisque non multis illi violentiae occursantibus. nunc autem nos, quorum duces roburque virium enumerare difficile est, reniti
150 Alexandro declinabimus, puero confidenti, et hisce noxiis satellitibus, qui imprudenti imprudentius obsequentes temeritatem eius praecipitare mage poterunt quam fulcire?

Ad quosque – id per deos deliberate – quid tandem destinandos Aeschines censeat decem pariter oratores? eosne om- (8 Kue.)
155 nes quorum singulis saepe salutis vestrae consilia rexistis? neque hoc videtis Alexandrum vobis subtili quodam et clandestino consilio monstrasse quid illud sit tandem quo ipse quoque intellegat se disparem Atheniensibus fore? quippe cum in rebus agendis bellicis pariter atque civilibus omne
160 factum fundari stabilirique videatur utilitate consilii, ut tunc demum rectius atque consultius manuum opera subsequatur, id ipsum vobis avertere ac praevenire conatur, ut veluti inermem ratem sollertia gubernantis sic vos urbemque Atheniensium totam desertos consiliariis vestris opprimat et in-
165 curset. in quo ne quid †a militibus† de oratoribus dixerim: equidem puto vel canes decem solo latratu suo et infestissimis lupis et ceteris bestiis terrori esse, etiamsi in illos dente

143 texerit P (*Mai*[1]): exerit A **144** Persen adeo A: psonacło P **146** superatis: '*an* submersatis?' *Calderan* **150** declinabimus *Mai*[1]: -vimus AP noxiis *Mai*[1]: noxi A; noxio P **151** inprudenti A: -es P **157** quid P: quod A **159** par. atque civ. A: a. c. p. P **165** quid a militibus P: quidam mil- A; quid ambitiosius *Boysen, "Philol." 42, 1884, 308*; quiddam immitius *dubit. Heraeus* **166** et A: *om.* P **167** dente P: -es A

nil valeant; hisce vero quiescentibus aut facessentibus vel ignavissimam bestiam totis gregibus perniciosam satis atque infestam esse consuesse." 170

(ZO) (9 Kue.) 3. In hanc fere sententiam Demades dixerat. at vero Athenienses Demosthenis tunc consilia flagitabant, quod scilicet eius viri orationisque maiestas saepe eorum commoda consiliaque rexisset. tum dicitur is orator consurrexisse manuque de populo tumultuante silentium poscens in haec erupit: "o 175 cives viri, placet enim in praesenti vos hac communi nostrum appellatione nominare, ut scilicet sub nomine adfectus huiusmodi intellegi promptius sit quidquid omnium dixero id non meo mage quam communi scilicet vestrum commodo profuturum. agitur enim haec curia, ut video, su- 180 per tractatu utrumne vobis arma adversum Alexandrum sint sumenda an vero nobis eius condicionibus obsequendum. in quo quidem accedere me laudareque Aeschini sententiam non segniter profitebor. usus est enim oratione admodum modesta et temperatissima, ex qua videtur neque viribus nos- 185 tris diffidere, si bellandum foret, neque contemplatione ha- (10 Kue.) rumce praesentia commoda neglexisse. enimvero quoniam haec illo dicente a multis audio sic accepta ut senis cuiusdam et alieni de bello sententiam, interim nunc ad orationem eam transeam qua Demades usus, robustus sane ille vir 190 ac disertissimus, ita in suadendo peroravit ut nos putaret exemplis olim felicium gloriarum ad praesentia quoque pericula producendos. ait enim nos Xerxen finibus eiecisse,

168 facessentibus A: -antibus P **174** tum dicitur is P: Cum huius A consurrexisse P: -et A **175** poscens P (indicens Z): poposcit A **177** nominare A: -i P **180** curia ut video ZP: ut v. c. A **181** tractatu ZP: tractu A **183** Aeschini: *cf. Indicem III, s. v. genetivus* **185** modesta et A: modestate P **188** accepta A: accipi P senis P, *quod Arm. Syr. postulant* (*λέγω perperam Ps. Call. A*; *cf. Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 61*): segnis A **190** demades A: -e P **191** in A: hinc P **193** xersen P: -xem A

Cynaegiro scilicet duce et hisce qui una cum ipso militabant.
195 ad quam partem orationis quaeso, Demade, ut paulisper ea quibus magnopere confidebas mecum conferre tractareve ne dubites. quid enim tandem mihi diceres, si a te exactum iri vellem uti tales aliquos mihi nunc etiam duces promeres ac tunc demum in Alexandrum hortarere? quod si illi non ad-
200 sunt aut tales aut tot, utique nobis quoque sunt consilia | tu- (T)AP tioris commodi volutanda considerandumque prae omnibus an praesentibus commodis periculorum gloria praeoptanda sit. non enim si orationis plusculum in curiam detulerimus et compta satis atque ornatiora verba prompserimus, exim
205 nobis aliquid virium accessurum est et arma fabricanda nova de verbis.

At dices magnum illum et potentissimum regem Xerxen (11 Kue.) fuisse, sed eundem nostro apparatu superatum: do manus. et quamvis haud dubie profitendum sit nos illius viribus mino-
210 res longe fuisse, consilio vero et prudentia potiores, nunc tamen intellego videoque ne illud quidem Alexandro deesse quo a nobis Xerxes potuerit superari. tredecim ferme iam numero eius bella pariter et victoriae enumerantur civitatesque illo innumerae, quin immo provinciae consensere aut quae

194 et – ipso A: et una his qui cum ipso P **196** confidebas P: consulebas A **197** mihi A: mi P si – 198 vellem A: si sit unum a te exactum velle P **198** mihi nunc etiam AP: n. m. e. *Kue.*; e. n. m. *Mai*[1] *Mueller* ac – 200 aut[1] *in mg. add.* A **199** Alexandrum A: -o P **202** an *Mai*[1]: in T^kP (si *ante 201* prae *add.* P); ut A **204** et T^k: aut A: ut P **205** fabricanda OP: fabrica A nova A: *om.* OP **207** potentissimum AP: potiss- T^k xersen P: -xem A **208** apparatu superatum AP: apparatum T^k do manus P: domamus A^{ac}; donamus A^{pc} (*cf. Thes. l. L. V*[1] *1668, 27 sqq.*) et AP: *om.* T^k(O) **209** quamvis T^k: quam AP (licet enim O) dubie OP: dubium A: dubia res T^k (*quae in* T *insequebantur non adnotavit Kue.*) **210** et T^kP^{pc}: vi (*an pro* vł*?*) AP^{ac} (atque O) **211** Alexandro AOP: de Al- T^k **212** quo AOP: quod T^k potuerit AOP: potuit T^k **213** enumerantur P: num- A **214** illo T^k, *def. Stengel cl. 3,630* uno: -i AP

contumacius sponte cedere detrectaverint subiugatae. quae 215
quam dant consilii viam, nisi ut periculo caveamus? videlicet Tyrii imbelles, ut ait Demades, fuere et idcirco superati. illi sunt Tyrii qui adversum classem innumeram Xerxi confidentissime restiterunt atque eandem deinceps incenderunt. inermes, inquit, Thebani. illine qui omne aevum omnemque 220
aetatem suam non in bellis modo, verum in victoriis con-
(12 Kue.) sumpserunt? addit etiam Peloponensios non ab illo victos, sed fame lueque superatos; quibus quidem Peloponensiis Alexandrum satis constat frumenta quoque laborantibus direxisse, adeo ut Antigono, duce Alexandri, resistente, quod 225
hisce vires et alimonias destinaret quicum sibi mox foret bello et proeliis decernendum, Alexandrum respondisse sit palam: 'ut', inquit, 'intrinsecus eos et inter se decertantes bello vincam, nec gloriae meae palmam luis sibi aut famis nomina vindicent.' et haec quidem ita sint. 230

Mirari tamen vos inter haec non oportet Stasagoram magistratu esse deiectum, cum indignatio illa vobis utilitatique communi proficiat. nam tam Atheniensis Stasagoras quam sacerdos illa templi nostratis est quam magistratus ille privaverat sacerdotio; nonne praevenisse indignationem vestram 235
et sententias videtur Alexander, cum illam iniuriam in auctorem vertit quam Stasagoras fecerat in sacerdotem omnia-

215 subiugate P: -re A quae AP: *om.* T^k **216** consilii T^kA: -iis P viam P (*Berengo*): sui an A "caveamus T (?)" *Kue. in appar.*: careamus AP **217** Demades, fuere *Mai*[1]: f. d. AP **219** eandem T^k: eam AP **220** (a)evum AP: eum T^k **222** ab illo AP (*ὑπ' αὐτοῦ Ps.-Call. A*): bello T^k (*sed cf. l. 139* non bello *et Ps.-Call. A 66,23 οὐκ αὐτός*) **225** quod AP: quos T^k **226** qui cum sibi T^k (*cf. Pl. Capt. 1003*): cum quibus (sibi *om.*) AP **227** sit palam *Mai*[1]: s. palan A^{pc}; sit patan A^{ac}; *om.* P **228** inquid A: q̇çq̇d (*an* quicquid *in* inquid *corr.?*) P; neque *pro* inquid *non inepte coni. Berengo, sed verisimile est Valerium exemplar perperam intellexisse* (*de μαχομένους ἑαυτούς pro μαχ. αὐτούς cogitavit Calderan*) decertantes A: -ibus P **233** tam T^k: si AP atheniensis P: -i A **237** vertit AP: -erit (T^k) *Mueller*

que quae illi in contumeliam nostri fecerit perinde ultus sit
ut a nobis quoque ulciscenda esse praesumeret?"

240 4. In hisce etiamnunc Demosthenis oratio versabatur et (13 Kue.)
acclamatio protinus nimia Amphictyonum erat et tumultus
incongruus. ac Demadi silentium iubebatur, laudari vero
nonnumquam Aeschines ab optumo quoque. sed enim con-
sensus | populi universus ire in sententiam Demosthenis. T
245 cum igitur obortum strepitum is orator aliquantulum com-
press⌊iss⌋et, sic reliqua subnexuit: "patiamini," inquit,
"quaeso, Athenienses viri, ut etiamnunc ad illa quae Dema-
des magnopere dixerat respondeam. | ait enim Xerxen maria (T)AP
quidem muro munisse, profundum etiam navibus constra-
250 visse, exercitu Graeciam complevisse, aëra ipsum subte-
xuisse iaculis et sagittis, gentem Persidos denique superdu-
xisse captivitatibus Graeciae. laudamusne igitur eius
potentiam qui haec fecerit an exsecramur, quod urbes Grae-
ciae spolians suam barbariem frequentaverit? quid ergo ad
255 haec exempla Alexandrum provocamus? qui Graecorum qui-
dem quisque sibi restiterit non captivitati addixerit, sed vic-
toriae liberalitate correxerit unaque secum coegerit militare,
professus palam id esse votum regno et potentiae suae ut

238 illi T^kA: ille P (*varia lectio codicis* T *ad l. 234* ille *a Kue. refertur, falso, ut puto: cf. Ros.*[2]*, 167 adn. 51*) nostri AP: -am T^k sit P: sint A **241** nimia AP, T^k *in mg.*: menima T^k anfinctionum T^k: antifictionum A; antifictionem P **242** ac demadi (-andi P) AP: a daemade T^k **243** etiam *post* Aeschines *add.* A ab optimo AP: obtumus T^k (*e Kuebleri adnotatione intellegi non potest utrum* ab *in* T *exstiterit necne*) enim AP: etiam T^k **244** populi – 248 respondeam T^k: *om.* AP **246** *suppl. Kue.* **248** xersen P: -xem A **250** subtexuisse T^kP: subteruisse A; subterstravisse A^2 **251** et AP: aut T^k superduxisse A: -dixisse P **254** barbariem P: -am A **256** captivitati addixerit T^k: -e duxerit AP **257** correxerit AP: -rexit T^k militare professus palam AP: m. p. pa- (*sic Kue. in appar.*) *om.* T^k

amicos quidem adficeret beneficiis, inimicos vero transduceret ad amicitias. quod si id illi votum et propositum fuit, 260
Athenienses nos, qui amici Alexandro fuerimus, qui magisteria nostra eidem praeierimus, inimici tanto viro malumus
esse quam amici? id vero ego dici turpe Atheniensibus puto,
fieri posse porro non arbitror. turpe enim est nos quidem qui
illi magistri fuerimus consilio imprudentissimos deprehendi, 265
illum tamen qui a nobis has scientiarum artes acceperit prudentia nos et sapientia praevenire.

(14 Kue.) Sed haec omittamus. ad illa nunc animos advertite. quis
rex tyrannusve quisque Graecorum imperatorum Aegyptum
aliquando adgredi aut irruere ausus est? quod ille solus cum 270
deorum auctoritate fecisset, clementiam suam reapse sic et
beneficiis commendavit ut tantam illic urbem condiderit ac
fundaverit quantam sub omni orbe terrarum nullam fama
distulerit, idque in his regionibus factum quae nuper agere
sub dicione Persae videbantur. enimvero ipsis indigenis id 275
petentibus ac deprecantibus qui cum Alexandro belli fortunam subire deligerent ille Alexander, ille, inquam, quem
vos mente captum et percitum nominatis, hic Aegyptios oratione compressit qui diceret idcirco se illis tantam civitatem
urbemque condidisse ut ipsis exercentibus terram et quieti 280
indulgentibus ac remissis ille pro universis subditis militaret.

259 adficeret A: affligeret, *in* affig- *corr.*, P **260** id AP: *om.* T^k votum A: notum P **262** praeierimus AP: praebuerimus T^k viro P: vero A mallumus T^k: quo malumus A; quo maluimus P **265** inprudentissimos P: -o A **266** tamen AP: autem (T^k) *Mueller* **269** -ve P: vel A imperatorum P: -em A **270** est P: est et A^{ac}; esset A^{pc} **271** clementiam suam P: -a -a A reapse *Kue.* (*an e* T^k*?*): re ab se P; se ab se A (seapse *Mai*^{l} *vix recte*) **272** tantam illic P: tantum illos A condiderit A: concederet P **273** quantam A: -um P orbe P: *om.* A nullam A: -a P fama P: -am A **275** dicione P: dictione A; sub d. perse A: p. s. d. P enimvero A: enim P **277** deligerent A: dil- P **278** hic T^k: haec A: hac P **279** qui T^k: quo A; quod P **280** urb. cond. A: c. u. P quieti P: qui et A

perfecit igitur partim experimentis his et ostentatione virtu- (15 Kue.)
tis, partim ratione pariter et oratione prudentiae, ut non so-
lum parere ei libentibus sit Aegyptiis, verum etiam ad ea
285 pendenda quaecumque sint regibus necessaria faciles ani-
mos habeant et voluntatem. videte denique quae quantaque
primus omnium apud Aegyptum imperii sui [e]iecerit funda-
menta. quot enim exercitus milia urbs illa alere possit haud
dubium est, neque his modo sufficiens qui moenibus suis at-
290 que gremio teneantur, sed procul etiam laborantibus et dimi-
cantibus idonea sustentatrix, una viris unaque his omnibus
quae sint multitudini necessaria opulens et abundans, facilis
ad oboedientiam regis, prudentia eius scilicet qui sic insti-
tuerit obsequentium mores. alimoniam petit: protinus pa-
295 rent. auro indiget: sunt vectigalia ditia. militem quaerit: ani-
mis volentibus praesto sunt. et hisce nos opponemus
periculum nostrum quibus utique per concordiam copulatis
auctiores esse instructioresque poterimus, lacessitis vero, ne
quid infaustius dicam, semper in armis et proeliis?"

300 5. In hanc sententiam Demostheni omnis Atheniensium (ZO)
numerus congruebat. decernit denique coronam auream Ale-
xandro esse mittendam pondo quinquaginta consultumque
ordinis sui quo gratiarum actio teneretur una legatis qui ho-

282 perfecit A: pref- P his P: *om.* A **283** prudentiae A: -ti P **284** parere AP: deparere T[k] ei libentibus A: et libentius P egiptiis P: aegyptus A **286** videte T[k]: vident AP **287** iecerit *Mai*[1]: eiec- AP **288** quot T[k]: quod AP **291** unaque – 292 abundans A: *om.* P **294** alimoniam P: -a A **297** copulatis T[k]: -ti AP, *sed ablativus illi* lacessitis *oppositus optime se habet* **298** auctiores *Mai*[1]: aut tiores A; actiores P lacessitis AP: lacessentibus T[k] ne quid AP: nihil T[k] **300** Demost(h)eni AP (*v. Indicem III, s. v. genetivus*): -is T[k] **303** sui AP, *def. Berengo*: fit *Mai*[1] quo AP: quoque *aut* quoquo T[k] (*cf. Ros.*[2], *167 adn. 54*) actio teneretur T[k]: actione videretur AP honoratissimi A[pc]P: -antissimi A[ac]

noratissimi forent eius urbis, dummodo ab illa oratorum
transmissione temperaretur. 305

Profecta ergo legatio cum apud Plataeas regem Alexandrum offendisset insinuassetque mandata et Demosthenis
una suasionem consensumque Amphictyonum universorum,
ad eiusmodi responsum regis benivolentiam protinus trans-
(16 Kue.) fert: "scriberem vobis, Athenienses, ut rex, sed ab hac me ap- 310
pellatione distulerim, donicum omni barbaria subiugata effectus hic meus nomini Graeco proficiat. enim, quoniam
iampridem scripseram decem oratores vestros ad me destinari, quod eorum culpa inobsequentiae argueremini, scire
vos par est non eo me istud consilio fecisse quo potentiam 315
meam in eos quorum disciplinis institutus essem aliquis experiretur. etenim si id facto opus esset, utique una cum exercitu Martioque terrore ad vestra moenia transcendissem. sed
quoniam haec ostentatio inimica vel hostica est, idcirco
prudentissimos vestrum convenire colloquio meo malui, ut 320
cum his communis commodi disceptator subsicivi metus vos
formidine solverem. enimvero vos, qui conscientia premeremini, nihil omnino sanctum erga mea obsequia consultantes, quin etiam explorantes idoneum tempus quo meos Macedonas infestaretis, id animi prodidistis quod adversum nos 325
tunc etiam habuissetis cum patre meo Zacynthios oppugnante auxiliatores diversae parti fueritis. contra autem cum
vos a Corinthiis oppugnaremini, Macedonum auxiliis et eo-

305 temperaretur T^{k}: temperarent AP **308** suasionem T^{k}: -e AP anfictionum P: ac factionum A **309** benivolentiam T^{k}: -a AP transfert P: "transferet T (?)" *Kue. in appar.*; transferri A **310** me T^{k}ZA: mei P **311** donicum (T^{k}): donec AP effectus ZA, *prob. Heraeus, Kroll*^{3}: affectus P; "affectus T (?)" *Kue. in appar.* **317** etenim AP: enim T^{k} **318** menia P: moena A **321** subsicivi P, *def. Kroll*^{3}: -cui A **322** formidine P: -em A conscientia P: -am A **323** $\overline{scm}$ T^{k}P: sem̄ (*pro* $\overline{scm}$) A; secundum *Heraeus* **325** adversum A: avers- P **326** oppugnante P: -em A **327** parti $T^{k}A^{pc}$: -e A^{ac}; -is P cum P: *om.* A **328** eorum T^{k}: *om.* AP

rum suffragiis potiti Corinthiorum vim a vobis repulsam esse
330 meministis. rursumque nobis Minervae simulacrum ritu vestro erigentibus in Macedonia vos simulacra et imagines patris mei e templis ac sacris vestris deponendas esse duxistis. egregiam igitur vicem pro tot et talibus beneficiis a vobis accepimus. quae profecto vos etiam ad praesentem discordiam (17 Kue.)
335 memoria iniquitatis vestrae ducebat non sinens utique animo nostro benignitatique confidere ob id vel maxime, ne quando maiestate hac regia sublimatus ad ultionem praeteritae iniuriae magis quam ad adfectum civicum raperer. verum id neque mihi ad naturam est neque civica religio permittit,
340 cum me quoque apud vos studentem et ipsi Atheniensem esse malueritis et ego nomine hoc participato me glorier gloriatusque sim. enim intellego naturale vobis esse sic sapere, cum praeterita quoque exempla in eos quorum consiliis uteremini hostili vos animo fuisse testentur. sic Eucliden prae-
345 dicatum apud vos sinceritate suadendi clausum carcere necavistis; sic Demosthenen porro, cuius urbs vestra oratione pariter staret et cura, in exilium proiecistis; tum Alcibiadem legationes vestras naviter apud Cyrum et efficaciter prosecutum curiae vestrae consortio abrelegastis; sapientiae denique
350 totius apud vos Socraten magistrum iniustissima morte mul-

330 rursumque T^k, *def. Axelson*: rursusque AP vestro T^k: nostro AP **332** ac A: *om.* P **334** praesentem P: -tiam A **336** nostro A: vestro T^k; *om.* P vel AP: *om.* T^k **337** hac P: haec A **338** civicum A^{pc}P: civium A^{ac} raperer A: -ent P **339** permittit – 340 studentem T^k *ut vid.* (*nam* "permittit *etc.* T" *Kue. in appar.*): permittat (*in* -it *corr.*) quoque ap. vos stud. A; permittit cum qu. ap. nos studentem (*in* studerem *corr.*) P **340** quoque: qu⟨and⟩oque *Volkmann*^{2} *eleganter* ipsi A: -e P **343** exempla P: -o A **344** hostili A: -is *in* -es *corr.* P eucliden A: -em P praedicatum P: -u A **345** carcere P: -em A **346** Demostenen A: -em P **347** tum A: tunc P alcibiadem P: -baidem A **348** naviter A: grav- P Cyrum *Kue. cl. Ps.-Call. A*: tyrum AP **350** Socraten A: -em P

tastis. ingrati Philippo, qui tribus bellis auxilio vobis et suppetiis fuit, quique queramini de Alexandro velut ob Stasagorae iniuriam, quae omnis vindictae vestrae profecerat: idem enim Stasagoras sacerdotem Atheniensem sacerdotii vestri
(18 Kue.) dignitate privaverat. enimvero, quoniam ista haec nunc omnia ex animo et memoria nostra placuit aboleri, sic vobis ad 355
praesentia[m] responsum habetote: probatas mihi satis laudatasque esse suasiones Aeschini, Demadem quoque non improbari, quod constantiam suam civibus curiae probatam vellet, sed enim laudari praecipue Demosthenem, qui unus 360
verae utilitatis et commodi vestri tenax ea vobis quae essent ad amicitiam nostram suaserit. sit igitur Atheniensibus dignitas quae cluebat neque ex me quidquam dubium formidaveri⟨n⟩t, cuius haec est vel maxima summa sententiae ut, cum mihi adversum barbaros pro libertate communi bellum 365
et inimicitias elegerim, eam praecipue urbem Atheniensium tuear quae theatrum quoddam et communis curia videatur esse Graeciae universae."

(Z) (19 Kue.) 6. Cum in hanc sententiam Alexander Atheniensibus respondisset, collecto exercitu Lacedaemona proficiscitur. id 370
enim sibi vel opportunissimum tempus Lacedaemonii adrogabant quo virium suarum potentiam demonstrarent in Ale-

351 fueratis *post* ingrati *add. Calderan*, eratis *Stengel* **353** profecerat A: -it P **354** atheniensem A: -ium P sacerdotii vestri dignitate *Kue.*: sacerdoti vestri dignitatem T^k: sacerdotio v. dignitate P; sacerdotio A **356** nostra AP: *om.* T^k ad praesentia *Calderan*: ad -iam T^kP; ad praesenta mihi (*sc. ex* -tām) A **357** laudatasque P: -osque A **359** inprobari A: -re P **360** vellet P: -lam A laudari A: -re P unus vere A: v. u. P **362** igitur A: tibi P (*sc.* ṫ *pro* ġ) **363** quae A^{ac}P: qui A^{pc} dubium (T^k)AP: durius *Eberhard* formidaverint *Mai*[1]: -it AP **364** summa P: sum A **365** adversum A: -us P **369** in hanc sent. AP: haec sententia T^k **370** collecto P: -tu A lacedemona PA^4: demona A **371** lacędemonii A: -nes P **372** in alexandri inim. P: inimiticias (*sic*) A: quo Alexandro inimici illi T^k, *ubi fort. genuina sententia latet*

xandri inimicitiis, cuius concordiam tunc Atheniensium civitas maluisset. adventanti igitur ad urbem suam obiectarunt
375 claustra portarum classemque armis et militibus instruxere, quod utrimque terra vel mari formidulosos se fore Alexandro arbitrarentur. his rex compertis primum ad eos per epistulam loquitur qua moneret uti boni consulerent eamque gloriam bellicam quam maiores sibi strenue peperissent nullo turpi
380 periculo amitterent solverentque. etenim si quid eorum fortuna in praesentibus vacillaret, cunctae quoque priscarum memoriae gloriarum una sibi periturae viderentur eventurumque profecto ut, dum Atheniensibus obstinationem suam pergerent ostentare, risui potius inimicis quam peri-
385 culo hostibus forent. igitur oportere eos navibus derelictis armisque depositis amicitiae suae potius quam armorum capere experimentum. ceteroquin quos sententia melior indidem non deduxisset flammis et incendio deponendos.

Acceptis igitur hisce mandatis non modo flexi Lacedae- (20 Kue.)
390 monii non sunt, sed ut confidentius in arma concurrunt. coepto tamen atque exercito per biduum proelio non difficile Alexandro fuit flammis iniectis excidii periculum Lacedaemoniis ostentare. quare tunc demum supplices submissique, ne illud excidium sibi et captivitas perseveraret⟨ur⟩ Alexan-
395 dro, procedunt. ad quos rex ait: "equidem scio me integris etiam tunc rebus haec consulere voluisse; at enim vos cum

373 cuius P: ouius A **374** obiectarunt *Kluge*: obiecta sunt (T^k)ZAP **376** utrimque A: -ique P formidolosos se P: formidolose A **378** loquitur *s. l. add.* A qua moneret A: qua monet P; quam possint T^k boni ZA: *om.* P **380** amicterent A: admitt- P eorum fort. A: f. e. P **381** vacillaret A: -ent P **382** eventurumque A^{pc}P: -ęque A^{ac} **387** Ceteroquin quos T^k: ceteroqui (-que P) si quos AP **388** in *ante* indidem *add.* P non P: no A **390** confidentius AP: -ibus T^k coepto P: caepta A **391** exercito P: -tu A **393** supplices ZA: -esque P **394** illud A: -um P perseveraretur *Mariotti*: -et AP **395** scio me ZAP: me scio *Kue.* (*an e* T^k?)

post classis vestrae urbisque incendia supplicetis, non improbo vel serum poenitendi consilium. sed enim utique vos exempla ducebant perinde arma nostra ut Xerxi Persica posse propelli. sat igitur sit quod de utroque diversum fortu- 400 nae senseritis." et cum his dictis facessere protinus militem suum ab expugnatione urbis Lacedaemonos iubet liberamque eam et ad formam pristinae maiestatis civibus haberi permittit.

(Z) (21 Kue.) 7. Tunc rebus Graeciae sic compositis ire in barbaros ten- 405 dit itinere per Ciliciam ordinato. at vero Darius conductis in unum satrapibus universis et ducibus bellandi consilia quaerebat frequenter admodum recolens ut se opinio super Alexandro frustrata foret. quippe illum incrementis bellicae rei audiebat cotidie sublimari quem saepe latrunculum nomi- 410 nasset; neque iam sese nescire anceps sibi et viribus hostium et imperii maiestate fieri certamen. quippe etsi sibi auctior numerus militantium obsequeretur, audaciam tamen fortitudinemque se Alexandri demirari. denique pudorem suum haud dubie fatebatur quod ei viro pilam habenamque misis- 415 set, quae cuivis magis quam illi ad virtutium meritum iusta essent. ergo iubebat omnis in commune consipere quid factu melius repperissent. neque enim cessatione aut desidia opus esse in hosce provectus Alexandri virtutibus procurrentibus cumque in sese paulatim vices utriusque nominis demuta- 420 rent, quas sic in contrarium resultare non absque divina pro-

399 exempla ducebant A: -o docent P **400** quod T^k: quid AP **402** Lacedemonos T^k: -is AP liberamque AP: -atque T^k **405** compositis ZA: dispos- P **408** admodum recolens A: r. a. P **409** frustrata P^{pc}: frustata P^{ac}; frustratata A **411** iam sese AP: s. i. *Kue.* (*an e* T^k*?*) **412** etsi P: et A **415** aut dubiae T^k: aut dubue A; haud dubium P **416** virtutium A: -tum P; virium T^k iusta *Mai*[1]: iuxta T^kAP **417** omnis P: -es A consipere T^k: concipere P; consipire A factu *Eberhard*: -o T^kAP **419** esse P: -et A

videntia arbitrabatur, ut omne illud diadematis Persici decus
ferme iam in Macedonica regna transisset. et haec quidem
Darius ad suos.

425 At vero eius frater Oxyathrus, velut indigna mage a rege (22 Kue.)
quam si vera dicerentur, "heu," inquit, "o frater, o rex, quid
hoc tandem rei est quod tantum Alexandro isti laudator tes-
tis accedis? anne," inquit, "haec tibi iam meditata sententia
est ut illi regno tuo cesseris, Macedoniam eius tibimet non
430 vindicaris? quin potius imitare industriam hostis tui: quod
ille facturus ad nos pergit ac properat, id nos bellum Graecis
inferamus. neque ego hoc in loco ut ignaviae testis Alexan-
drum deformavero, qui hortor uti exemplis eius utare tu quo-
que, cum illum videas nec ducibus nec praecursoribus confi-
435 dentem, sed sibimet laboris omnis officia vindicantem haec
agere quae tanta sunt. quae tu quoque, si recte sapias, per te
feceris. viden ut primus irruat in proelia, prior intonet belli-
cum, prior periculum subeat, depositis quidem insignibus re-
giis, dum est miles, recuperatis vero, cum victor est, nihilum
440 omnium cunctabundus aut differens, enimvero labore prae-
senti semper consilia subsecutus?"

Ad haec Darius: "et ubinam," inquit, "haec tibi de Ale- (23 Kue.)
xandro est comprehensa notitia?" tum Oxyathrus eius tem-
poris memoriam refert quo ad Philippum missus petitum pe-
445 cunias ab Alexandro adulescentulo etiam tunc minas
eiusmodi excepisset quas de praesentibus experiretur. quare
boni consuleret rex Darius et satrapas omnium gentium
quaeve indidem cogi possent exercituum milia advocaret,

422 arbitrabatur *Mai*[1]: -ntur AP de *ante* diadematis *add.* A
425 oxiatrus P: oxyathyrus A a rege P: *om.* A **431** facturus P:
-os A grecis A: gregis P **433** qui P: quę A **434** cum P:
tum A nec[1] P: ne A **436** recte P: -a A **437** viden A: vide
nunc P prelia A (*εἰς τοὺς πολέμους Ps.-Call. β, Arm.*): hostem P
439 miles P (*Mai*[1]): milia A recuperatis vero A: recuperatisque P
444 quo P: quod A **448** que ve indidem P: que velud idem A
advocaret *Eberhard*: laboraret (T[k])AP

non Parthis scilicet Elymisve, non Babyloniis aut Mesopotamiae data militiae [e]vacatione; enimvero armanda tum Bactra, Indos etiam et Samiramidos regna censebat omnesque centum et octoginta gentes quas sibi subditas sciret ad commilitium ex[er]citare, ut, si nihilum amplius, certe vel ostentatio multitudinis terrore quodam Graecorum animis obsisteret. haec sententia placebat quidem admodum regi et adstipulabantur etiam plerique praesentes, nisi quod apud eos unum esse prae ceteris viribus penes Graecos sat constabat quod plus pru|dentia mentis quam valentia corporum possent. ergo secundum haec Darius iubet omnem undique armatam multitudinem convenire. 450 455 AP 460

(Z) (24 Kue.) 8. Alexander vero iter per Ciliciam agens, cum multum spatii sub aestivo sole armis onustus pedibus exegisset, forte Cydnum, haud cuiquam secundum flumen vel magnitudine vel perspicui agminis nimio rigore, cum ponte transiret, delectatus eius evidentia pariter et magnitudine una cum armis ⟨sese⟩ praecipitat e ponte ac natabundus exit. sed id factum etiamsi ei ad testimonium fortitudinis plurimum contulit, valitudinem tamen discriminosius [v]icerat, quippe calente etiam tunc et sudante corpore incidens aquae illius 465

449 elimisve P: elam- A; *exspectes* Elymaeisve **450** vacatione *Volkmann*[2]: evac- A; evoc- P armanda A: -di P **451** semiramidos P: sarammidos A **453** excitare *Eberhard*: exerc- A; *om.* P ut nichilum *ante* ut *add.* P **454** animis obsisteret P (*Mai*[1]): -us -ere A **455** regi P: -iis A **456** apud P: *om.* A **457** sat P: *om.* A **458** *e fasciculo VII codicis* T (458 -dentia – 799 congruebat), *qui in apographo Peyroniano descriptus non erat, nullum verbum excussit Kue.* **461** ciliciam P, -tiam A[4]: editiam A **462** onustus – 464 transiret A(Z): onustus *peditem suum ut ei mos erat ipse in acie* pedibus exegisset et forte nidum haud ponte transiret P [*verba inclinatis typis impressa ex Itin. Alex. 27 (12 Volkmann) sumpta*] **466** sese Z *et Itin. Alex. 28 (12 Volkmann)*: *om.* AP **468** icerat *Kroll apud Fassbender 68*: vicerat AP (vicit Z) **469** sudante ZA: suadente P (a supra e)

470 vehementiam vel rigorem tantam nervis iniuriam perniciemque tradiderat ut undique protinus doloribus concurrentibus morbi causa contracta vix expiabilis videretur. quare cum tempus plurimum laberetur neque me⟨de⟩ntibus sedulo curatio ulla pareret, Philippus nomine, sciens artis eiusdem et
475 sedulitate acceptissimus regi, conficit | poculum quod diceret secundaturum. id cum die statuto Alexander hausurus foret, forte Parmenion quidam e ducibus regis, enim infestus Philippo medico, huiuscemodi sententiae Alexandro litteras mittit qua Philippum hunc clandestina tractasse cum Dario
480 consilia commoneret uti per poculum saluti Alexandri insidiaretur; eius rei mercede⟨m⟩ Philippo fore quod sororem Darii partemque regni cum Dario pepigisset; boni igitur consuleret rex et ab illa curationis spe temperaret. suspectans Alexander proinde ut res erat epistulam quidem intrepidus
485 vultu et animo ad caput lectuli protinus ponit. accepto autem poculo cum id iam haustui admovisset, eodem [per] momento etiam epistulam Philippo legendam dat. cumque uno in tempore et ille potum quem acceperat transmisisset et hic litteras perlegisset, facile dedit medico intellexisse quid de
490 sedulitate eius opinionis habuisset. denique cum curatio illa ad pristinum statum Alexandrum deduxisset Philippusque ultionem mendacii flagitaret, ut insidiatus regi Parmenion poenas capite dependit.

P

9. Igitur recepta valitudine Alexander per Medos exerci-
495 tum ducens iter illud multis admodum diebus per deserta re-

(ZO) (25 Kue.)

470 iniuriam ZA: -iem P **473** medentibus *Mai*[1]: mentibus AP **474** ulla *Kroll*: illa AP artis Z (*Mai*[1]*; cf. 1,52 sq.*): -em AP **475** sedulitate P: -em A *a vb.* poculum *inc. lacuna cod.* A, *quae pergit usque ad l. 951* **477** forte *del. Volkmann*[2] *fort. recte* **479** qua P: quibus *Mueller*, quo *Calderan, sed de vi finali cf. Hofm.-Szantyr 653*[2] **481** mercedem *Mueller*: -e P **486** per P: *del. Mueller* **492** Parmenion *Heraeus*: -ium P

gionis emensus est multamque aquae penuriam toleravit. tandem denique ad Euphratem veniens, fluvium magnitudine haud cuiquam facile secundum, eoque constrato navibus atque ponte, quo iter suis incunctantius persuaderet, primus omnium pontem emensus auctoritatem cunctis 500 audaciae praestitit. omni igitur iam multitudine impedimentisque transmissis ilico solvi pontem compactarumque ob id navium iubet vincula. id cum exercitus universus indignantius accepisset, quod enim pervium sibi impedimentum illud intranatabilis fluvii profecisset et utile arbitrarentur ⟨non 505 tantum⟩ secundae meminisse fortunae, accepto hoc murmure et indignatione militum rex in haec verba contionatur: "equidem fateor, milites, duas pariter res in animo esse diversas, spem scilicet et pavorem, quarum alterum praerogativa praeteritae virtutis ostendit, aliud vero importuni metus 510 opinionibus adumbrat⟨ur⟩. quis enim non videt abolendam prorsus memoriam esse victoriae praecedentis, si praesenti[s] vestrae indignationi commodet fidem, qua regem vestrum Alexandrum inconsulte fecisse opinamini quod ad fugam vobis infau⟨s⟩tissimum iter pontis dissolutione sustulerit? 515 aut quid prorsus de spe victoriae residebit, si id verum est? vel quid mage contrarium foret huiusmodi votis quam si quod animo praecepistis, id vobis tuto pateret? praesertim cum in opere militari formidinis incentivum sit spes tutius evadendi. sed id quidem deus et virtutis vestrae gloria procul 520

498 cuiquam O (*cf. l. 463; 3,1189*): cuique P **499** incunctantius P: incurantius O **504** impedimentum *corruptum esse susp. Axelson, qui* operimentum *dubit. coni.*; ⟨im⟩pervium ... [pro]fecisset (*sc. Alexander*) *temptavit Mariotti* **505** intranatabilis *Schlee*: intra natabulis P profecisset P: proiecisset *Mueller* ⟨non tantum⟩ secundae *Axelson*: secundae P; ⟨in⟩sec- *Heraeus* **506** murmure *Mueller*: munere P **509** pavorem *Axelson*: pudorem P **511** adumbratur *Mueller*: -at P **512** praesenti *Mueller*: -is P **515** infaustissimum *Mueller*: infaut- P **518** pateret *Axelson*: pareret P **519** in *s. l.* P **520** deus *Mueller*: dies P gloria *Mueller*: -ie P

fecerit. enim ego, qui tot proeliis, tot victoriis doctus nihil
aliud nisi de incremento vestrae gloriae cogitaverim, pro-
fecto fecisse mihi videor cum sententia fortiorum quod igna-
viae intempestivo reditu amputato soli prorsus victoriae
525 viam dextris et gladiis reserandam esse monstraverim. neque
id dissimulabo quod sentio, adiuvare me votis fortunam
eiusmodi ut, si ignaviae reditus requireretur, longe sit me-
lius hic occumbere gloriose quam post nomen victoriae prae-
cedentis dedecorosius evasisse. quin legem nobis fortitudinis
530 ⟨in⟩dicimus solis esse militandum qui cursum noverint ad
insequendum hostem potius quam ad periculi fugam. quam
cum perpetuo ignoraveritis, deos ego vobis immortales polli-
citi ac spei meae vades dixerim nihil omnino posse oboriri
impedimenti quin, si solita vobis utamini fortitudine, debi-
535 tam victoriam capessatis." ad haec Alexandri verba et favor
militum et animus excitatus nihil omnino praeter victoriae
desiderium celeritatemque conceperat.

Sed enim cum omnis Darii exercitus propter Tigridis al-
veum locatus adventum Macedonum exspectaret nec cuncta-
540 bundus Alexander acie instructa sese hostibus obtulisset,
coepto conflictu ferventique re bellica unus e Persis armis
Macedonicis indutus, evitata hoc astu dinoscentia, ut prop-
ter similitudinem scilicet munimenti, a tergo Alexandrum
ense infesto adoritur ac ferit. sed ictus propter galeae fortitu-
545 dinem habitus frustra dissiluit et ad comprehendendum pro-
tinus virum satellites properant regique eum offerunt. a quo
cum Alexander requisisset causas ausi huius, "primum," in-
quit, "Alexander, neque te clam sit, non ego ex numero tuo

523 ignaviae *Mueller*: -ius P **525** reserandam *Mueller*: -endam P **527** forte *ante* ignaviae *habet* O aut metus occasione *post* ignaviae *habet* O, *fort. e Valerio quod l. 523 sq. scripserat aliquantum mutante* **530** indicimus *Heraeus*: dic- P **533** vades *Mueller*: -tes P **541** e ZP^{pc}: ex P^{ac} **545** habitus frustra P (f. h. Z), *def. Axelson* ad comprehendendum Z: comprehendendi P **546** regique eum Z: regi P; eumque regi *Calderan cl. 1,611*

sum, enim vestratibus armis Persa vestitus. verum cum satrapes sim, ⟨ad⟩ dignitatem eiusmodi gloriae apud Darium 550
praemium pactus sum ut, si interfecto te tantae rei compendium procurassem, cum regni parte filiam quoque regis ad coniugium promererer. quae profecto haud dubie forent, ni tecum fortuna potius quam mecum stetisset." his auditis Alexander multis suorum praesentibus iterare eum iubet ser- 555
monem promissi et audaciae, laudatum denique fidei ac fortitudinis ad suos ire iubet, quod eum exemplo strenui utilisque praecepti apud milites suos [id] esse vellet, si pari fide ⟨in⟩ se quoque sui satellites uterentur.

10. Sed hoc quidem die[i] inclinatione tantum leviter pro 560
Macedonum partibus ostentata uterque exercitus ad castra discedit. cumque reficiendo corpori ciboque capiendo essent, rursus alius satrapa Alexandro se offert cum dignitatis quidem illius professione, sed qui diceret se multa magnaque rei bellicae opera pro Dario gessisse, enimvero sibi haud 565
parem gratiam repensatam. si igitur sese susciperet, fore sibi admodum facile ut cum decem milibus reliquos Darii satrapas incursaret et caperet, una etiam ipsum quoque Darium facile comprehensurus. ad haec Alexander reverti hominem et, si quid valeret, auxiliari regi suo mandat. "qua enim," in- 570
quit, "spe alienos tibi milites tuto commiserim cives tuos propriosque prodenti?"

Id tamen temporis etiamtum res absente rege Dario per eius satrapas agebantur. Hystaspes denique et Spinther scribunt regi iam pridem quidem se super Alexandri exercitu ea 575
quae compererant nuntiasse, enimvero nunc longe auctiori-

549 vestratibus: *cf. CGL IV 425,44; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **550** ad *add. Axelson* **552** procurassem *Mueller*: -et P **553** forent P: fierent Z **557** eum P: enim *Volkmann*[2] (quod enim *cf. 504; 3,575 etc.*) **558** id *del. Heraeus* **559** in *add. Mueller* **560** die *Mueller*: diei P **566** repensatam *Mueller*: rep̄satam P (p̄ *ubique pro* prae)

bus viribus invasisse partem Persici regni pluribusque interfectis et captis non sine periculo ac discrimine sese vexare; oportere igitur se quam p[lu]rimum una cum omni exercitu
580 ad confligendum Alexandro praesto esse.

His litteris Darius acceptis ipse quoque ad Alexandrum scribit in ha⟨n⟩c sententia⟨m⟩: "video tibi laboratum ne quid omnium faceres quod tibi apud nos veniam polliceretur. ita et adrogans litteris et †latus† audax in hac eadem te-
585 meritate exstitisti ut quidvis horum ad animum meum venerit excitare me potius ad ultionem quam ad misericordiam queat flectere. non igitur adeo pertaesos deos regni mei et orientis sui sedis existimo ut ad occidua tecum pariter migraturi sint. quos ego ⟨testes⟩ facio iuroque ultioni me[ae]
590 debitae non defuturum. an tu putas servire te mihi artifici isto obsequio quod matri coniugive ac liberis meis clemens es? equidem puto matrem mihi in deos abisse, filios vero nec susceptos quidem habere, nec coniugem habuisse. quin magis omnia haec ferro et vindicta prosecutur⟨us s⟩um. quippe
595 si saperes ac velles eorum aliquid quod iracundiae meae mederi potuisset, ipse ad me supplex venires ac paenitens; foret enim ut vertente ad veniam animo his te honoribus prosequeremur quibus te diis aequa[n]tum esse gratularere. quod si non facias, sane saevias quantum libuerit in meos. neque
600 enim mater aut coniux neque liberi habiti clementius ad mansuetudinem me praeverterint. habes igitur mandata haec atque suprema: respondeto quod voles alterumque optato vel exspectato, id est veniam mali an poenam."

579 primum *Mueller*: plurimum P **582** hanc sententiam *Mueller*: hac -ia P **584** latus [ad] audas P: elatus ac audax *Mueller*; *an* actis (factis) audax*?* **588** sedis *Mueller*: [se]sedes P, *unde* ⟨es⟩se sedis *coni. Mueller* **589** testes *add. Mueller* me *scripsi*: meae P **590** defuturum P: -os *Mueller et, tamquam ex* P, *Kue., absurde* **593** habere *Schlee*: habeo P **594** prosecuturus sum *Mueller*: prosecuturum P **595** saperes *Axelson*: faceres P **598** aequatum *Eberhard*: equantum P **601** praeverterint *Eberhard*: praevenerunt P

Haec cum laetior Alexander audisset suisque legisset, ipse quoque respondit non minus sibi pertaesas esse vaniloquentias et iactantias barbari quam sperare illum diis quoque infestis haec dicere, quippe qui timens et metu percitus constantiam verbis inconsultioribus fingeret, verum ageret rem timentis. quod ergo adfectus eius eorum⟨que⟩ reverentia⟨m⟩ spectet, non Dario illud, sed communi humanitati praestari. se tamen protinus ad ipsum esse venturum, modo si adventus ille ceteris Persis placeret, quibus utique praeterita experimenta displiceant; qua re a se quoque supremas litteras datas, cetera vero manu esse complenda. 605 610

11. Hic uterque exercitus bello paratur. cui Alexander cum plurimum conscripsisset, satrapis Phrygiae vel Cappadociae Ciliciamque aut Paphlagoniam vel Arabiam obtinentibus vestium militarium protinus competentem ad militantium numerum et armorum quam maximum numerum iubet; in quo⟨s⟩ usus tria milia camelorum apud Syriam agi mandaverat, ne quid eorum quod usui foret belli commodo moraretur. 615 620

Eodem sane tempore Darii duces multas eiusmodi litteras misitavere quibus fatigari sese multosque admodum optimatium interemptos, quosdam etiam ad Alexandrum transisse nuntiarent. haec omnia in id Darium excitabant ne quid segnius praetermitteret. igitur ad Porum quoque scribit Darius petitque sibi auxilia plurima. 625

12. Sed Porus valitudine corporis excusata atque in tempus dilatis petitis rescripserat. his compertis Darii mater, 630

609 eorumque reverentiam *Mueller*: eorum reverentia P **615** hic: hinc *coni. Heraeus speciose* **618** competentem ad *Kue.*: ad comp. P **619** numerum ... numerum: *cf. 3,400 sq.* crassitudo ... crassitudo **620** quos *Mueller*: quo P Antiochiam *ante* apud Syriam *add. Ausfeld*[2] *cl. Ps.-Call. A* **621** mandaverat *Eberhard*: -erunt P (-erit *Mueller*) **630** dilatis petitis *Heraeus*: -a -a P

quae una cum Alexandro erat, clam litteras facit easque ad
filium destinat scriptas in hanc sententiam: "Rogodune ma-
ter Dario filio salutem dicit. fama est te coacto exercitu ad
proelium tendere, profecto nescientem quod orbis quoque
635 vires ad sese venientes rex Alexander facile contempserit.
nollem igitur, nate mi, incertum futuri a te praeoptari prae-
sentibus, cui fortasse sit promptius de quiete aliquid vel ami-
citia consultare. quid enim omnium est quod te excitet ad
indignationem, cum ipsae nos quoque, quibus fortuna time-
640 batur tristior, honore quo domi nulliusque indigentes agite-
mus? boni igitur consules, si de pactionibus videris." his lec-
tis Darius illacrimat: hoc ipso tamen ad indignationem
excitamento utebatur quo putaret indici iniuriam viribus
suis, si de pactionibus meditaretur.

645 13. Alexander nihilominus propius iam Persas ad⟨i⟩erat (Z)
adeo ut in conspectu eorum etiam muros haberet. enimvero
aestimationem intellectam adventus sui in hunc modum lu-
dit: pecua multigena seu armenta, quae illis in pascuis abun-
darent, coacta comprehendi, eorum cornibus frondentes et
650 auctiusculos ramos adnecti iubet; tumque aliis ramulis adne-
xis ad caudas pecudum singularum agi praeimpedita hacte-
nus mandat utramque speciem pariter imitatus, ut et erectis
frondibus quae adnexae cornibus ferebantur silvestrem
quandam speciem prae se agerent ex qua oc⟨c⟩uli insequen-
655 tem exercitum foret, et tractis ramulis pulvis excitus omnem
dinoscentiam veri eminus confudisset. et hoc igitur ex pul-
vere nebulaque eius per immensum quae latius agebatur ob-
stupefacti iam primum, tum etiam ultra opinionem magni

636 a: a[d] P **643** quo P: quod *Mueller, sed cf. Hofm.-Szantyr 680*[2] **645** adierat *Mueller*: aderat P **649** et *ante* eorum *add. Heraeus,* eorumque *coni. Calderan* **651** singularum P^{pc}: -em P^{ac} **654** occuli *Mueller*: oculi P **656** et *del. Kroll*[2] **658** ultra opinionem: ultro opinione *perperam Ausfeld*[3]*; nam* ultra opinionem *cum* magni *coniungendum*

exercitus territi Persae stupore defixi sunt. iam per internuntios facultatem belli dari sibi decreverat Alexander postulare 660
eaque cura depressus in somnum est somniatque sibi deum Ammona[m] adstitisse omnem habitum quo deum Mercurium pingi visitur sibimet porrigentem cum his mandatis: "en tibi, fili Alexander, adsum in tempore moneoque ab illo te quem legare institueras ad Darium prodi potuisse. enim- 665
vero forti animo age teteque ipso pro te utere internuntio, videlicet hoc omni habitu adornatus quem nunc a me tibi offerri consideras. id enim, etsi parum consultum aliis videtur regem sui ipsum pro se nuntium fieri, tibi tamen istud auxilio nostro proclive est." 670

(ZO) (26 Kue.) 14. Paret rex monitis dei protinusque Eumedo comitante equo vectus, praeterea alio subsidiario sibi adscito, mandatum agit. igitur cum ad Strangam fluvium devenisset, qui plerumque ex vehementia nivium adeo stringitur et congelascit ut instar saxi viabilem sese transeuntibus viris, carris 675
etiam quam onustissimis praebeat, atque ex hoc ingenio sui tunc gradabilis foret, ibidem accepto habitu quem deus monitor praemonstraverat ipse quidem uno usus equo coeptum iter agit. Eumedum porro cum equis duobus ibidem subsistere ac sese opperiri iubet. igitur transmisso flumine, cuius 680
latitudo est haud minus stadii mensura, ad ipsa regis tentoria penetrat. sed cum habitum viri Persae demirarentur opinionemque sibi ferme de deo ipso suaderent, nihilominus ecquis foret quaeritant[em] et volentem convenire regem protinus illo deducunt. enimvero forte Darius tunc visendi 685
exercitus sui causa processerat hortandisque animis suorum de ignavia Macedonum contionabatur. iamque aderat Ale-

662 Ammona *Heraeus*: -am P **665** legare P[pc]: largere P[ac] **671** Eumedo: *ΕΥΜΗΔΟΣ pro ΕΥΜΗΛΟΣ legebat fort. Valerius in exemplari suo* **673** devenisset *Mueller* (devenit Z): declisset P **675** carris Z: caris P **680** sese *Heraeus cl. 1,1108*: se (*alt.* se *post* iubet *transp.*) P **683** ecquis *Mueller*: et quis P **684** quaeritant *Mueller*: queritantem [u] P

xander et habitum illum pompamque regiae magnificentiae
mirabatur. denique non absque ea dubitatione egit utrumne
690 adorandus sibi idem rex foret: ita omni cultu tunc capitis
tunc vestitus, sceptro etiam et indumentis pedum magnifice
ador⟨n⟩abatur aderantque ei satellitum milia stupore barba-
rico regem suum ut deum praesentissimum demirati. sed
viso habitu eiusmodi rex Darius cum officium quoque quod
695 simulaverat Alexander cognovisset, idem Alexander prior:
"en tibi adsum internuntius quidem, enimvero quem nihilo
secus ipsi Alexandri praesentia opinere, verbaque eius et
mandata sunt talia: 'ego,' inquit, 'arbitror eum regem qui pa-
rum festinanter contendet ad proelium iam ipsum sui igna-
700 viae et diffidentiae testem esse. quare ne ultra cessaveris,
quin protinus respondeto quod tempus nobis agitando proe-
lio dederis.'" ad hanc confidentiam dicti cum excitatus
animo Darius "numnam quaeso," dixisset, "tu ipse Alexan-
der ades, qui adeo nihilum reverens nostri confidentissime
705 loqueris?", responsum accepit sese quidem internuntium
esse, enim pro ipso Alexandro uti praesente loqui oportere.
accepit haec Darius dicta clementius et "quoniam," inquit,
"morem legationis huius Alexander quidem ⟨haud⟩ secus ho-
noratur, ad sacrificium hinc ac deinceps ad convivium rever-
710 tamur." post haec dicta cum manus rex Alexandro apprehen-
disset atque in regiam ingressi forent, id quoque sibi
auspicato fieri Alexander arbitratus est quod volente rege in
eius regiam deducebatur.

15. Igitur ubi tempus cenandi fuit rexque accubuit ceteri- (ZO)
715 que secundun ordinem dignitatis, ut illis mos erat, discu-

691 sceptro *Mueller*: -i P **692** adornabatur *Mueller*: adorab- P **697** ipsi P, *def. Stengel*: ipsius *Kue.* **699** contendet: *an* -it? (*cf. Ps. Call. A βραδύνων εἰς μάχην βασιλεὺς ... πρόδηλός ἐστι ... ἀσθενῆ ἔχειν τὴν ψυχήν; sim. β Arm.*) **705** responsum *Mueller*: -ndum P **708** morem P: more *coni. Kue.* haud *add. Mariotti* **709** revertamur *scripsi* (convertamur *Mueller*): -tur P **711** sibi ausp. P: a. s. O

buere, adversim tamen Darium cenare sedentarius iussus Alexander honore legati omnium oculos in se facile convertebat. quamquam enim brevi corpore neque ad Persicam magnitudinem haberetur – plerique ferme auctiusculi sunt –, tamen et fil[i]o oris et reliquo membrorum situ admirabilis 720 visentibus erat. igitur convivio iam procedente eiusmodi quid facere Alexandrum subit. poculum enim ut quodque ad bibendum acceperat ubi strinxisset, vas ipsum in sinum sibi condere atque ut proprium coeperat detinere. quod ubi a[d] ministris regi est indicatum, incertum id damnumne an 725 contumeliam ratus insurgensque Darius "ecquid," inquit, "hoc est quod pocula oblata hoc furatrinae genere avertisti?" sed ubi de motu corporis Alexander intellexit quid in Dario mobilitatis animi foret – hac enim ex causa id consilium exsequebatur – "o rex," ait, "morem ratus hic quoque Alexan- 730 dri nostri servari id quod apud nostros didiceram exsecutus sum; quippe illi liberalitatis haec forma est uti principibus ac ducibus suis quos tali convivio dignanter acceperit privata pocula fieri sinat quaecumque acceperint haurienda. quod ego magnanimitate illi te quoque parem ducerem non in 735 contumeliam traxeris." hoc blandimento responsionisque eius gratia cum rex ceterique permulsi essent, admirationem (27 Kue.) sui silentio testabantur. sed id silentium ferme ad periculum vergit. unus quippe ex convivantibus cui vocabulum Pasarges erat olim Philippi hospitio receptus et ibidem Alexan- 740 drum etiam puerum continatus, paulatim in memoriam relabens eundem ipsum esse quem opinabatur animo confirmat. sensim igitur Dario quem comprehenderit Pasarges intimatum venit. eoque permotus rex prae⟨dae⟩que magnitudine

716 adversim PO°: -um O^{m} (*Mueller*) **720** filo *Mueller*: -io P situ P: coetu *dubit. Calderan* **725** a *Mueller*: ad P id – 726 ratus P: ratus id dam(p)num ad contumeliam fieri O **726** ecquid *Mueller*: et quid P **729** mobilitatis: nob- *coni. Kroll* animi *ex* -o *corr.* P **735** ego P: ergo *coni. Mueller* **740** et *Kue.*: at P **744** praedaeque *Volkmann*[2]: praeque P

745 prosultans, quid illud esset quod tantopere excitaretur nulli
mage quam ipsi Alexandro prodit, id enim quod evenerat
iam pridem animo suspectanti, unaque cum poculis quae
sinu gestans habebat conclave procurrit ibique pro foribus
offendit unum e Persis equum quo advectus fuerat detinen-
750 tem. ne quid igitur improperiter in re tali fecisse⟨t⟩, custo-
dem quidem equi gladio perfodit, adscenso autem eo fugae
consulit. quod ubi Persis visum intellectumque est,
quam[quam] raptim arma capere, ipsum quoque fugientem
insequi properabant. enim et illis molitio tardior et Alexan-
755 dro efficacior fuga erat, nisi quod intempesta iam nocte ea-
que nullis lunae adminiculis illustri aliquanto cunctantius
regi gradienti suppeti⟨a⟩ta est forte etiam lampas ex obvio.
quae cum sibi praelucens facesseret, eo et ipse properantius
et nullo tali subsidio Persae tardius agitabant. sed enim
760 Darius maestior damno elapsi hostis, cum inter spem me-
tumque animo volutaret, casu eiusmodi ad maiorem formi-
dinem confirmatur. forte in conclavi eo in quo tunc rex age-
bat imago quaedam Xerxi sublimius posita, vel ob
memoriam maiorum vel de picturae spectabilis gratia Dario
765 acceptissima, erat. ea repente fatiscente compactu procidit
dissilitque. id Darius ut res erat coniectans animo macera-
batur. enimvero Alexander omne intersitum spatium iam
mensus, ubi ad Strangam fluvium accessit, ratus fore uti
eum pariter ut venerat perviaret, equum quoque quo vehe-
770 batur impellit primitias congelationis invadere. sed exesa vi-
delicet vel soluta super omni crassitudine ac gelu cessit ae-
quoris facies ad pondus equitantis. uterque igitur cernuantes
in profundum fluminis ruunt. sed enim equum agmen vio-

750 fecisset *Kroll*[3]: -se P **751** adscenso *Kue.*: accenso P **753** quam raptim *Heraeus*[3]: quamquam partim P; quaqua raptim *Mueller* **757** subpetiata *Kue.*: suppetita P; suppedita *Mueller* **758** quae P: qua *coni. Axelson* ipse *Mueller*: -o P **762** confirmatur *Mueller*: -us P **764** spectabilis gratia Dario *Axelson*: gr. d. sp. P **772** uterque P, *def. Stengel*: utrique *Mueller*

lenti gurgitis pessum tractum averterat, rex vero natatu quam valentissimo emensus periculum alterius ripae iam potiebatur, cum eminus videt insecutos sese Persas iam litori advenisse frustra habitos spe transgressus, desperata etiam comprehensione, reditui consultare, quippe cum Persae non modo ad natatus huiusmodi audere non soleant, sed ne navigabile quidem ob nimiam vehementiam flumen hoc habeant. igitur stupenti Dario demirantique quae gesta sunt cassum laborem referunt insecutores. Alexander vero menso alveo offendit Eumed[in]um, quem una cum equis duobus ibidem sibi subsidiarium dereli[n]querat. tum illi et gestae rei seriem explicat et, ubi ad exercitum redit, duces quoque laeto[s] facto participat. 775 780 785

(ZO) 16. Omnem exercitum sibi iam iamque adesse instructum armis iubet. qui cum omnis in centum et viginti milibus numeraretur, "ne," inquit, "ne sit vobis aliquid, milites, quod cunctemini: quaecumque fuerant ex hostibus noscitanda ipse per me praesens oculis deprehendi. neque, si foret periculum de multitudine ignavorum, non prompte vobis fidem rei compertae dixissem. sunt enim illa inexplicabilia hostium milia, sed enim seges prorsus facilisque materia manibus ac virtutibus nostris, nisi cui vestrum arduus quidem et fugiendus hic labor, o Macedones, videatur, si vobis tanta sit caedendi materia quantam renuat ac recuset victricis dexterae fatigatio." ad haec dicta gratantium voces et laetitia militum congruebat | omni scilicet alacritate bellum sibi desiderantium exspectantiumque. 790 795 TP 800

776 sese *Mueller*: esse P **783** Eumedum *Calderan*: eumedinum P **784** dereliquerat *Boysen, "Philol." 42, 1884, 308*: delinquerat P **786** laeto *Kroll*[3]: -os ZP **789** ne[1] *Mueller*: en OP **795** nostris O^{m}P: vestris O^{o} *Kue.* cedent *post* nostris *add.* O **799** *a vb.* omni *inc. c. XI transcriptionis apographi Peyroniani a Maio confectae* (*cf. Praef.*, *x*)

Aciebus igitur ordinatis propter litus fluminis Strangae (28 Kue.)
Darium etiam eodem Macedones adventare cum omni suo
agmine iam intrepidi cernebant, omni scilicet parte terrarum
qua visentium oculi vagarentur phalangis eius atque ordini-
805 bus confluentibus. enim cum illa Strangae mobilitas natura-
lis rursus ad glaciem convenisset et stratum alvei tenacissi-
mum fidele iter etiam transeuntibus polliceretur, Darius
prior haud dubitans †eius† ordines suos proinde ut in acie
constiterant transgredi flumen intersitum iubet. emensis igi-
810 tur universis quidquid de Stranga metui potuisset idem
Darius e curru regio, cuius suggestu altius vectus eminus
cunctis visi consuerat, demutat ad currus quibus proeliaribus
uteba⟨n⟩tur itidemque cuncti satrapes et optimates eiusdem
imitatu fecerant, multis iam exercitum intercurrentibus qui
815 virtutis solitae singulos et necessitatum praesentium commo-
nerent. e diverso autem cum longe tranquillius doctiusque
Alexander Macedonas in cornua protendisset, ipse Buce-
phalo suo vectus imperatoris officiis fungebatur.

Tandem igitur bellicum lituo praecinente pari utrimque
820 procursu partes in sese procurrunt primumque saxis ac mis-
silibus iaculati, mox ensibus etiam strictis comminus proeli-
antur. multa denique diei parte consumpta, ubi non dissimili

801 propter *Kue.*: praeter T^mP litus T^m: lutus P Strangae T^m: strangea P **802** etiam P: *om.* T^m **805** enim P: *om.* T^m Strange T^m: -o P **807** fidele iter T^m (*Kroll*[3]): fidele P **808** eius: *'dubito' cum gen. numquam, ut constat, usurpatur* proinde T^m: perinde OP **811** vectus T^m: *om.* P **812** consuerat T^m: -ant P praeliaribus T^m: proelialibus P **813** utebantur *Mai*[3]: -atur T^mP satrapes T^m: -ae P **814** imitatu fecerant T^m (prima lectio imitari fecerat *Mai in mg.*): imitati fecere P exercitum T^m: -ui P **815** virtutis T^m (*Kue.*[1]): -i P **817** macedonas O^mP: -es $T^m O^o$ protendisset T^m: praet- OP bucefalo T^mP: -a O **818** imperatoris T^mO: -iis P **820** procursu O^mP; procurso T^m: concursu O^o, *prob. Heraeus*[1] **821** praeliantur T^mO: -ant P **822** diei OP: de T^m non P: nunc T^m dissimili T^m: *om.* P

discriminis parilitate protrahi bellum Darius vidit, enimvero quod unum id morae Macedonibus videretur ut metendis Persicis militibus tantummodo laborarent, quo res periculi 825 tenderet haud dubie interpretatus fugam capessit et curru sese quam properiter possit praesentibus liberat. Strangam denique etiam tunc stratum firmitudine perviabili transmittit atque exit et ipse quidem iter ad regiam properat. iam vero turbatis Persicis rebus, cum omnis pariter illae tot pha- 830 langae, quae tamen ferri hostiumque nondum expertae essent, ad eundem alveum avidius advenissent, sive ex illa facilitate naturae sive inconsulto agminis pariter irruentis, Stranga suum officium deficit ingressosque submergit omnesque quos alveo acceperat necat. reliquos porro insecuti 835 Macedones obtruncant nec fere fit aliquid ex illis omnibus reliqui quo semesa curtaque Alexandri victoria videretur.

Tum ergo Darius omni spe meliore deposita cum ingressus regiam suam humi sese eiulabundus miserabiliter prorsus et ignobilius constravisset, maerebat quidem et eorum 840 mortes qui sibi adeo infauste militassent, maerebat etiam damnum regni quod ad incitas deduxisset, tunc nomen et gloriam et parta tot saeculis deformataque nunc Persidos regna lugebat recursabantque eum et captae urbes et subiugatae regiones et aequatio sui ad deorum immortalium vires 845

823 Darius vidit T^m: darii iubet P **824** metendis P: metiendis T^m **825** quo ... tenderet P: quae ... tendens T^m **826** et curru ... liberat T^m: ut cursu ... liberaret P **827** possit T^m: -et P strangam P: -em T^m **828** str. firm. T^m: fortitudine str. P **829** iter T^m: *om.* P **830** omnis P: -es T^m **831** expertae T^m: expartes P **832** ad – advenissent T^m: *om.* P **833** inconsulto P: -i T^m irruentis P: -es T^m **834** deficit ZP: defecit T^m **837** quo – curtaque P: quos emersa cunctaque T^m **840** et^2 P: *om.* T^m **842** incitas T^m: insc- P **844** recursabant: *cf. Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1; Ros.[1], 336* eum: ei *coni. Kroll, sed 'recursare' ad exemplum verbi 'repetere' sim. usurpatur* **845** regiones T^m: nationes P ad T^m: atque P

solisque ortus, quem consessorem sibi dixerat gloria⟨n⟩tior; qui quidem nunc profugus desertusque et inops omnium foret profecto, dicens nulli esse hominum rata vel stabilia fortunari⟨a⟩, quae, si parvam inclinationem status sui nacta
850 sint, in contrarium protinus resultarent et quosque de culmine ad profundas tenebras urguere⟨nt⟩. indulgens ergo lamentis eiusmodi humi porrectus inopsque solaciorum diu miseriter agitabat.

17. Tandem tamen ubi satias eum praesentium cepit, vel- (Z)
855 uti sobrius maestitudinis factus conscribit litteras ad Ale- (29 Kue.) xandrum in hanc sententiam: "Darius domino Alexandro haec dicit. ante omnia quidem hoc moneo uti te in hac fortunae beatitudine tamen hominem recognoscas, siquidem satis idoneum argumentum ad id consilii tibi ego praesto sim,
860 quod profecto docere possim nihil homines quam quaeque praesentia sua praesumere oportere. neque enim id modo de me primum fortuna commenta est: iam pridem istud in parente meo dea illa Xerxe monstraverat. is quippe pari adrogantia cupitorum cum in vestros militiam delegisset, alioquin
865 avidior rerum quae regum glorias trahunt, pro hisce omnibus quae petebat opes suas totque illa militantium milia adtrita pariter amissaque ad paenitudinem vertit. hisce igitur usus

846 gloriantior *Kroll*: -atior P; -atio T^m **847** qui T^m: hic (*bis scr. in fine et initio col.*) P **848** nulli T^m: -o P *fort. recte; cf. 214; 3,630* rata vel stabilia fortunaria *Berengo*: r. vel st. fortunari T^m; rara vel stabilita fortuna P **850** resultarent T^m: -e P **851** urguerent *Mai*^{3}: urguere T^m (*sed in mg.* cod. arguere *adn. Mai*); urgere P **852** -que T^m: *om.* P **854** satias P: satietas T^m **857** ante omnia *Mai*^{3} (*recte sec. Ps.-Call. A πρῶτον*): a. omnes T^m; a. omnis P hoc T^m: unum P **858** si *ante* tamen *add.* P **860** quod T^m: quo P possim T^m: *om.* P nihil T^m: nil P quaeque T^m: quamque P **861** neque enim id P: Nequid T^m **863** Dea illa T^m: i. d. P xerxe P: -i T^m **864** alioquin T^m: -i P **866** totque P: tot T^m **867** *post* amissaque *lacunam indicavit Kue., sed fort. 'ita opes suas pessum dedit, ut eum paeniteret' loci sententia est*

exemplis doctusque de talibus pro Graeco nomine atque clementia competentius feceris si miseratione hosce impertias quos tibimet fortuna supplices procuravit. igitur te per favisores tui deos nostrique adversatores quaeso obsecroque uti mecum matris quoque et coniugis, ut te dignum est, filiorum quoque nostrorum meminisse non aspernere. eius tibi benivolentiae vicissitudinem spondeo uti thesauros quos ex vetusto nobis reges parentes suffossos humi abditosque latebris reliquerunt ipse quoque coram referam indicemque; tumque tibi Persarum deos prosperos et imperium secundum Medorum etiam et reliquarum gentium deprecabor digno profecto tali favore caelestium, si in aliis quoque relevandis tuimet memineris ut mortalis." 870 875 880

Hisce litteris sumptis Alexander contionem protinus optimatium ac praesentium cogit et ea quae scripta sunt recitari non differt. enimvero tunc unus adsistentium Parmenion in eam sententiam vadit uti nec humanitatis officia Alexander supplici denegaret et ea quae sibi promiserat libentius amplexaretur, redditurus scilicet matrem pariter et coniugem una cum filiabus mercedem promissi. sed enim ad haec Alexander: "atqui," inquit, "o Parmenion, mihi contra consilium est respondere Dario frustra se illum hisce in nos libe- 885

870 tibimet P: tibi T^m te per T^m: expers P **871** adversatores P: -itores T^m **872** *in vb.* mecum *des. c. XIV transcriptionis apographi Peyroniani a Maio confectae, a vb.* matris *inc. c. XLIIa K.* (*XLIVb V.*) *codicis* T (*Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VIII²*) et *s. l. add.* T ut te P: vitae T (*quod ante* dignum *s. l. add. non legitur*) filiorum qu. nostr. P: filio[...] nostr. T (*sc.* quoque *om.* T, *ut vid.*) **873** aspernere T: -are P **875** humi abditosque P: humi [....]ditos (*i. e.* humi et abd.?) T **876** quoque P: *om.* T referam P: -seram T **877** tumque T: tuncque P et *del.* T **878** reliquarum T: -quiarum P **879** celestium P: cal- T **880** tuimet P: tumet T **882** ac TP: *an del.?* praesentium P: prae|tium T **884** nec P: in ḥa̧ec (n *s. l.*) T officia T: *om.* P **887** mercidem T: -ede P **888** contra *bis scr.* T **889** illum hisce T: his illum P *in vb.* liberalitatibus *des. c. XLIIa K.* (*XLIVb V.*) *cod.* T

890 ralitatibus | iactitare quod thesauros suos suaque regna pol- (T)P
licetur. non enim videt cuncta ista haec quae nobis litteris
largitur iure belli nostra esse perfecta †neque ille super hisce
nobis aliquando bellum indixerat†. enim quod ipsi quae-
cumque Darius possederat et obtinebat nostra esse, id est vir-
895 tuti praemia, arbitraremur, idcirco in haec ipsa me milita-
visse neque mihi in Asiam transeundi aliam quis dixerit esse
causam nisi quod cuncta haec mihi ac meae praeiudica-
veram possessioni. sat igitur Dario videatur id modo unum
lucri habere quod in praeteritum his omnibus veluti alienis-
900 simis incubaverit." et in hanc sententiam dictatas litteras ferri
ad Darium iubet.

Ipse vero transit ad huiusmodi diligentiam uti et vulnerati
competentius curarentur et desiderati bello sepulchris ad
meritum decorarentur. atque in haec occupatus hiemis spa-
905 tia transegit, quidquid interea temporis fuerit diis praestiti-
bus sacrificiis obsecutus. atque cum interea motu quodam
animi repentino iussisset regiam Xerxi, quae opulentissima
et pulcherrima videbatur, | iniecto igni concremari, id quo- TP
que mox per paenitentiam reformatus exstingui atque ad fa-
910 ciem pristinam retineri praecepit.

891 quae *Mueller*: q; (*i. e.* -que) P **892** largitur P: -ietur T^k esse (T^k): *om.* P neque – 893 indixerat: *locus antiquitus resartus videtur*; neque illi nisi super hisce a nobis aliquando bellum indictum erat *desiderat Ausfeld*[3] hisce (T^k): his P **893** indixerat T^k: indux- P **894** et P: *om.* T^k virtuti P: -is T^k (*v. Indicem III s. v. dativus*) **895** me T^k *ex corr.*: se T^k *ante corr.*, P **896** mihi (*e* sibi *corr.*) T^k: sibi P **898** sat ig. Dario vid. (T^k): sat sit ig. Dario si vid. P **899** imp̄teritum P (in pr- *Calderan*): imperterritum *Mueller*, imperterritus *Kue.* veluti P: vel *Calderan* **903** bello T^k: vallo P sepulcris T^k: -i P **908** *a vb.* iniecto *inc. c. XLa K.* (*XLIIIc V.*) *codicis* T (*Patetta, opusc. laud., tab.; Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VIII*[1]) **909** reformatus *B. Keil*: -um T; -am P ad T^{pc}P: in T^{ac}

18. Fuit eidem inter haec curae ut sepulchra Persarum et sepulta olim eorum corpora intueretur, quod in his sepulchris multi crateres aurei multaque magni pretii condita ad templorum magnificentiam dicerentur. sed egregie ceteris anteibat Cyri aedes, quae scilicet turris ad faciem lapide levi 915 quadrataque in summam altitudinem exstructa processerat. ipsi vero Cyro conditorium erat e lapide visendo, cuius sive natura perspicua sive inscalptio adeo tenuis erat ut nihilum prorsus quidquid intererat impediret intuentium diligentiam, adeo ut praeter saxi illius evidentiam capilli etiam con- 920 diti cadaveris viserentur.

Sed propter hoc sepulchrum flebile spectaculum Alexander protinus conti[o]natur. erant enim Graeci ibidem complures quos cum variis ex causis diversisque temporibus captivitate rex aut regii subegissent, praesectis naribus auri- 925 busque et quaecumque hominum vultibus decoriter natura providit suppliciali post servitio devincti circa haec sepulchra custodes agitabant. hi igitur omnes ubi iuxtim Ale- (T)P xandrum agere sensere, pari voce | et eiulatu suae gentis Graecisque supplicationibus obsecrantes audientem linguae 930 propriae insignia facile permoverunt. quare productos cum

911 curae T: -a P **912** olim eorum T: e. o. P **913** crateres T: pat- P aurei T^{pc}P: atrei T^{ac} condita TP: conditoria *Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 74* **915** quae T: Quare P lapide T: *om.* P **916** quadrataque T^{pc}: quadraque T^{ac}; quadroque P **917** ipsi v. cyro T: ipsius v. ciri P conditorium T^{pc}: proconditarium T^{ac}; conditarium P e T: *om.* P **918** perspicua T: p(rae)spicua P nihilum *Axelson*: nihilo TP **920** praeter T^{ac} *ut vid.*, P: per T^{pc} evidentiam T: -a P **921** cadaveris P: caveris (ñ *s. l. add. ab al. m.*) T **923** protinus continatur *Kroll*: pr. contionatur P: protionatur *in* protinus contionatur *corr.* T ibidem T^{pc} (*ἐνταῦθα Ps.-Call. A*): idem T^{ac}; idemque P **925** regii T: reges P **927** providit P: -et T suppliciali P: suplici tali T **928** ubi T: ibi P **929** *in vb.* voce *des. c. XLa K.* (*XLIIIc V.*) *codicis* T eiulatu P: heiulatus T^k

videret adeo flebiliter mu[l]tilatos atque laniatos fideliterque causas et ritum Persicum cognovisset, misertus eorum dederat quidem volenti[b]us facultatem uti viatico sumptuati, si
935 vellent, ad patriam remearent. enim cum sese ignobiles foedatosque latere melius a conspectu popularium quam ad ludibrium forsitan occursuros civibus praesentirent, huius quidem rei gratiam fecere regi, sibi tamen et locum quem colerent et vitam ab indigentia laxiorem protinus impetra-
940 vere. dat igitur his et agros dapsiles et cetera etiam quae ad agrorum exercitia secundarent proque supplicum civium consulit voluntate.

19. Sed inter haec rursus Darius comparando exercitui (ZO) scribendisque militibus animum confirmarat. scribit deni- (30 Kue.)
945 que Poro, regi Indiae, talia: "clam me non est ⟨in⟩ indignationem tuam te ducere quidquid nos ex hostico patiamur; ferinam etenim expertus hostium rabiem vel ipsis etiam orbatus adfectibus ex illa regia beatitudine in extimam | veni TP Darius ille miserationem, cum mihi non mater amantissima,
950 non uxor conspirantissima, non suavissimi filii propter sint, quin haec cuncta adversantibus serviunt. | quare polli- TAP cente[m] me non modo thesauros opesve regales, sed regni quoque nostri quam amplissimam portionem, | spretis Ma- (T)AP

932 mutilatos *Mueller*: mult- T^kP **934** volentius *Axelson:* -entibus P **936** a T^k: *om.* P **938** fecere T^k: fac- P regi T^k: -is P locum P: -o T^k **939** laxiorem (T^k) *Mueller*: -e P **940** agros daps. T^k: a. et d. P **941** pro quae (*i. q.* proque) T^k: pro quo P supplicum P: -cium T^k **943** comparando T^k *post corr.*, P: -us T^k *ante corr.* exercitui T^k: -us P **945** in *add. Kue.* **946** tuam te (T^k): te t. P ducere T^k: deduc- P hostico: *cf. CGL IV 412,32; V 503,34; 549,53; Ros.*[1], *334* *a vb.* veni *inc. c. XV transcriptionis apographi Peyroniani a Maio confectae* (*cf. Praef., x*) veni P: verit T^m **950** conspirantissima P: -atissima T^m **951** *a vb.* quare *rursus incipiunt* A *et specimen Peyronianum* (*cf. Praef., IX*) pollicente *B. Keil*: -em T^mAP **953** *in vb.* portionem *des. transcriptio apographi Peyroniani a Maio confecta; inc. eiusdem apographi collatio*

cedo supplic⟨ation⟩ibus eiusmodi una tantum proventuum
suorum adrogantia delectatur. ergo, mi Pore, iam opibus fati- 955
gatus, animo tamen ad sententiam milito, si modo faveas.
rursus enim proelium meditor et, si quos queam, ad com-
munionem duco sententiae. quod si tu quoque tam iustae in-
dignationi nostrae accesseris tuamque iniuriam existimave-
ris quae in me grassata est, ita praecavebis, ut te dignum erit 960
et maiorum nostrum, et isti conspirationi consulere tuisque
commodis non deesse. igitur ex opinione nostra feceris si
gentes quam plurimas congreges quamque primum queas ad
portas Caspias tendas. enim ne sit militia tibi militantium
inhonora, dabuntur a me singulis armatorum aurei tres pedes- 965
tri, equiti vero quinque, ceteroqui [quae] alimoniis abunda-
rint. praedae quoque bellicae pars ex medio vestra fiat. at
enim tibi privum munus istud habebis quod indidem rega-
lissimum est, Bucephalam equum scilicet una cum regiis
phaleris regioque cultu concubinisque omnibus, quas octo- 970
ginta centumque numerant qui noverunt: eas omnis ac talis
cum ornatibus propriis consequere. quare acceptis his litteris
ne versaveris, quaeso, verterisve tale consilium, quin pro-

954 supplicationibus *scripsi*: supplicibus AP; supplicibus ⟨preci-bus⟩ *Heraeus* proventuum T^{p}: *om.* AP **957** proelium A: -a P queam P: quam T^{p}; quem A com(m)unionem AP: communem T^{p} **960** grassata T^{p}: crass- AP ita praecavebis ut T^{a}: aut praecabis P: aut pavebis A **961** maiorum AP: malorum T^{a}, *sed cf. Ps.-Call. A Arm. Syr.* nostrum T^{p}: nostrorum AP **962** non AP: *om.* T^{p} ex opinione nostra P: ex -i -ae A **963** quam A: quas P **964** portas A^{ac}P: -us A^{pc} **965** pedestri T^{a}: -ium A; pedessum P **966** ceteroqui *Axelson*: ceteraque qu(a)e AP (et cetera quae Z) habundarint P, *def. Axelson 21*: -ent (h *postea del.*) A **968** privum AP: primum T^{a} istud A: tute P **969** est A: *om.* P bucefalam ZA: -um P una cum regiis AP: in egregiis T^{p} **970** cultu A: *om.* P **971** talis A^{ac}P: -es A^{pc} **972** ornatibus A: -antibus P

perato ad nos venias una cum hisce, ut dixi, gentibus quae
975 circa Indum colunt." et haec quidem Darius.

Sed Alexandrum ista nequaquam latuere doctum ex trans- (31 Kue.)
fuga Perse quodam. quare coacta manu ad regiones Medicas
tendit comperiens Darium in Bathanis agere, quod nomen
genti est. omissa denique Asia iter quod institerat festinabat,
980 satis adserentibus internuntiis quod, si Darius fugiens portas
Caspias intrasset, inefficacem illam insecutionem Alexander
laboraret. quae quidem etiam tum veluti parum fideli ser-
mone acciperet, dubia rex arbitrabatur; sed cum Bazanus
quidam, eunuchus regius, transfugisset isque certius enarras-
985 set Darium protinus fugiturum, addita est Alexandro prope-
ratio.

20. Aderant tunc Dario fugam molienti satrapae duo, quo- (ZO)
rum nomen alteri Besas erat, alius vero dictus Ariobarzanes.
hi, cum iam rumoribus calidioribus adesse Alexander nun-
990 tiaretur, rati se plurimum in gratiam profecturos esse victoris
si necem Dario intulissent, regem suum in sua regia soli-
tarium opprimunt et letaliter vulnerant; ⟨tum⟩ ac si iam *
mortuum derelinquunt cautissimum considerantes si tantis-

975 indum P: indiam A **977** perse A[ac]P: -ae A[pc]; -a O coacta AOP: collecta T[m] **978** Bathanis T[a]: balanis AP; *cf. Ps.-Call. β, Heraeus[1] 847* **979** genti AP: gentile (*an pro* genti est?) T[p] omissa P: ammissa A institerat P: -tuerat A (*cf. 1,1490; Fassbender 10*) **981** intrasset P: -avisset A insecutionem T[p]: inexcutionem P; inexsec- A **982** tum A: *om.* P **983** acciperet A: acceperat P dubia *Mai[1]*: -ie AP **984** isque A: idque P **988** Besas Z(O): bases P; beas A; Besus T[m], *quod congruit cum Gr. Βῆσσος; sed cf. l. 1099; 1116* Ariobarzanes *Mai[1]*: -barzenes A; -bazanes P **989** alexander A: -andrum OP **990** profecturos *Heraeus*: provisuros AOP; proventuros *dubit. Kue. cl.* Z provenire **991** in *ante* Dario *add.* A **992** tum *add. Calderan* **993** considerantes *Mariotti*: confirmantes AP

per a conspectu Alexandri recessissent donicum illud facinus quod perpetrarant ut victor perpenderet divulgaretur. 995

(32 Kue.) Iamque exercitus Macedonum rursus Strangae memorati fluenta transmiserat et Alexander protinus superveniens regiam, in qua obversari Darium compererat, cursim irrumpit eumque recens vulneratum atque adhuc spirantem miseriter offendit. sed id Alexandro ultra opiniones omnium flebile et 1000 luctuosum admodum fuit. videns enim participem illius regii nominis ac maiestatis adeo miserae vivendi clausulae reluctantem, flens eiulansque iacenti homini circumfunditur eumque amplexabundus et contegens regia chlamyde in haec verba solatur: "erige te, quaeso, Darie, nec deseras; si 1005 quid enim ex animo est quo[d] iuveris, ratum habeto regna te tuamet recepturum futurusque rursus ille qui fueris."

(33 Kue.) Sed ad haec Darius exsangui iam corpore cum voce etiam ad primum impetum deficeretur, manus supplices tendens adtrectansque genua Alexandri adsistentis et circumplexus, 1010 ut poterat, tandem talibus loquitur: "licet mihi iam, Alexander victoriosissime, in hac constituto fortuna liberius aliquid quam qui victuri sunt loqui idque a me amicum tibi, non hosticum putes. inter haec verba blanda disceptes. numquam igitur te regii nominis decus tollat nec, si quid blandius for- 1015 tuna promiserit, idcirco te caeli compotem arbitrare. enim-

994 recessissent AP: sec- T[p] **995** perpetrarant *Mai[1]*: -unt T[p]; -ent P; -et A **996** Strangae memorati *Mai[2]*: -em emor- T[m]; -e memoranti P; a strage admemorati A **998** obversari T[a]: observari ZAP **1001** fuit A[pc]P: fecit A[ac] **1002** miserae: -re *Kue.* **1003** homini circumf- T[a]: homicidio confunditur AP **1005** darie A: -i OP **1006** quo iuveris *Heraeus* (adiuv- *Calderan*): quod luberis T[p]; quod iuberis P; quod iusseris AO te tuamet P: te tua A; tua temet O **1007** rursus (rursuque P) ille qui A[pc]P: r. illa que A[ac] **1010** adsistentis A: -ens P **1012** liberius T[m] (*Axelson*): liberalius AOP aliquid A[pc]P: -quod A[ac] **1013** idque AOP: quidque T[p] **1016** promiserit OP: -at A arbitrare T[p] (*nam* arbitr. *scripsit Peyron nullam discrepantiam apographi ab editione principe indicans*) AO[m]: arbitrere O[c]P

vero consultius tu futuris atque praesentibus consules. nihil
enim interest quod dispescat regiam nostram aut plebeculae
dignitatem. en tibi ille Darius – nosti, quippe qui fuerim do-
1020 minus et deus scilicet huiusce mundi existimatus –: at flebi-
lem mortem oppeto. sed habeo obitus huiusce grande sola-
cium quod in tuis manibus hunc spiritum iam effun-
dam. quare, quaeso, non invideas sepulturam, quam mihi
una cum Persis tui quoque Macedones exsequantur. tum Ro-
1025 godunen matrem meam commendatam tibi ad honorem dig-
num nomine nostro habeto atque participem Olympiadi
tuae. colito uxorem etiam meam; filiam vero Roxanen hac
prece tibi in manum do quaesoque eam dignam coniugio tuo
censeas. erit enim illi ad solacium largiter nihil sibi de regia
1030 coniunctione defuisse." et in hisce verbis Darius spiritum
transigit.

21. Multis igitur lacrimis miserationem rei clam Alexan- (Z)
der prosecutus auferri cadaver et ad magnificentiam debitam (34 Kue.)
proque sui dignitate ritu Persarum sepeliri iubet. denique
1035 corpori regio transvectando cum baiulos quosque nobilissi-
mos suorum atque indigenas esse iussisset, ut illis officium

1017 tu T^m: *om.* AP atque T^m: quam AP **1018** dispescat A: diis pescat P aut P: ut A (*s. l.* et *scr.* A^4) plebiculae A: -a P **1020** huiusce A: huius OP at T^pO^o (ac O^m): ut AP **1021** oppeto OP: app- A **1024** quoque T^a: *om.* ZAP ex(s)equantur ZA: -erentur P Rogodunen ZA^2: -em OP; -danen A; rogo Danae T^p **1025** commendatam A: commendo P honorem A: -e P **1026** habeto AP: -eo T^p atque T^a: utque AP **1027** colito T^pA^{pc}: cilito $ZA^{ac}P$ uxorem etiam meam filiam A: et. ux. m. filiamque P; uxorem T^p; etiam – Roxanen *deest in* T^p, *sed fort. consulto omissum* Roxanen ZA: -am *in* -em *corr.* P **1028** *post* tibi *add.* commendo atque P (*cf.* Z tibi commendo ut ... censeas), *quae non habent* T^pA manum ZAP: -u T^p dignam A: -a P **1032** rei clam T^m: regiam AP **1035** corpori A: -e P **1036** esse A: *om.* P

tale non dedignantibus foret, primus ipse onus feretri subiit. quo viso cuncti quoque illud ut honoris privi maximum testimonium competebant. infertur igitur sepulchris maiorum
(T)A omnium tum Darius | ac paulo post aedes ipsi templumque 1040
construitur et lex diei religiosaque sollemnitas datur more praescripto, uti dies ille annuus Persis celebratissimus fieret, non sacris modo et laetitia hominumque congregatu[s], verum spectaculis etiam atque certamine tum ad mulcedinem aurium solitis procurari tum ad delectationem oculo- 1045
rum. nam et fortitudine decertantibus et voluptate sua cuique praemia et honores annuos statuit.

(T)AP (35 Kue.) | Postque haec, quod ex incerto regiae incitationis multi victoris animum formidarent eoque vagis terroribus agitarentur, quo cunctorum animos deleniret, edicit in verba quorum 1050
sententia haec fuit: "rex Alexander, Ammonis et Olympiadis filius, Persis dicit. ea quidem quae iure belli transacta sunt nullum profecto sapientium puto pro culpae merito putaturum. etenim diis ista sententia est quam exsequi mortalibus sit necesse. quare superis quidem habeo gratias favisori- 1055
bus meis. enim nunc quoniam vos quoque nostra cura esse coepistis, scire vos par est satrapas quidem regionibus constitutos, quibus ex more parebitis haud secus prorsus ac si sub Dario mos erat; eoque id consultavi ne incerta regentium observatio plus penes vos haberet formidinis quam veritatis. 1060
utemini igitur legibus vestris pariter ac moribus. idem enim

1037 foret T[m]: fieret AP **1038** ut AP: *om.* T[p] honoris T[a]: *om.* AP privi AP, *def. Axelson*: primi T[a] **1040** ac – 1047 statuit *om.* P **1041** et lex diei *dubit. Heraeus*: et lex dici (*e* dicit *corr.*) T[a]: ut lex dii A **1043** congregatu *Mai[1]*: -us A **1044** mulcedinem T[a]: dulc- A **1045** delectationem T[a]: -is A **1050** deleniret T[m]: delin- AP edicit A: dicit P **1051** haec A: *om.* P **1052** sunt AP: sint T[m] **1053** nullum (-o A) pr. sapientium AP: nullam pr. sapientiam T[p] (*sed fort.* -um pr. -um *in* T: *cf. Praef.*, XVIII) **1054** diis T[p]: *om.* AP **1055** superis T[p]: super his A, super P **1060** veritatis: *cf. ad 1,488*

vobis conventus, eaedem sollemnitates et suavia; nec vagum quemquam a regione vel sedibus suis aberrasse quopiam probaturus sum, quippe quibus patrimonia priva habere permi-
1065 serim exceptis auro pariter et argento, quae communis hic usus magis esse regia confitetur; reliqua vero omnis moneta, quae cuique est, domino permittitur. armamentaria sane privata si in usum publicum satrapae necessaria viderint, his quoque eos uti oportere mandavi. agmina pariter peregrinari
1070 inque aliena transire interdixerim, nisi quod tuendi sui gratia usque ad decem vigintive hominum numerum congreges facient. cetera multitudo pro rebellione et hostico punietur. mercaturarum versurae sint itidem ut sub Dario pateantque (36 Kue.) commercia vel Graecis in Persas vel Persis etiam ad Graecos.
1075 quippe provisum est ut per satrapas etiam dimensa spatia viae publicae consternantur. sollemnitates vobis et certamina gymnica erunt, sed hisce omnibus praesides dedi ex Alexandria mea viros Aegyptios, quibus aureae quoque coronae gestamen et amictus purpureus est permissus, praeterque
1080 eos ingressu ceteros sacri templique prohib⟨u⟩eri⟨m⟩. iudicia etiam, quae vulgo privatim quisque faciebat, nisi per curiam publicam civitatum celebrari non licebit. ac si praeter

1062 solempnita[f]tes A: festivitates P nec vagum – 1066 confitetur: *mira rerum inter se diversarum conexio; plura hoc loco tradunt Ps.-Call. β Arm. Byz.* (*τὰ δὲ ὑπάρχοντα ὑμῖν συγχωρῶ ἑκάστῳ κυριεύειν τῶν ἰδίων πλὴν χρυσίου καὶ ἀργυρίου· τὸν γὰρ χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον κελεύω ἀναφέρεσθαι τοῖς κατὰ πόλιν καὶ χώραν ἡμετέροις ⟨ἐφ⟩όροις Ps. Call. β*) **1063** probaturus AP: -atus T[p] **1064** priva AP: privata T[p] permiserim AP: permissum est T[p] **1066** esse regia A: r. e. P **1067** quae cuique P: quaecumque A permittitur T[m]: -etur AP armamentaria P: armecment- A **1069** peregrinari P: -are A **1072** rebellione P (*cf. Fassbender 20*): rebellatione A **1078** Aegyptios T[m]: ex aegypto A; egipti P quoque A: *om.* P **1079** gestamen T[a]: res tamen AP praeterque AP: pariterque T[a] **1080** ingressu T[a]: -us AP prohibuerim *Heraeus cl. l. 1069* interdixerim: -beri AP, *cui* placuit *add. Mai[1]*, iussi *Volkmann[2]* iuditia (*sic*) A: inducia P **1082** ac AP: Hinc T[m]

haec aliquis ausus erit, hostis supplicio punietur." et haec quidem Alexander usibus publicis.

Quod vero ad comprehendendos eos qui Darium vulneribus incesserant, dicit haec: "equidem me gaudeo hostem maximum Darium servitio subiugasse, eiusque mortem licet ipse exsecutus non sim, habeo tamen hisce qui id fecerint gratiam. quare quod benivolentiae suae erga me studium protestati sunt ii quique sunt auctores huiusce, hortor ac moneo uti se prodant mihique indicent praemia debita recepturi. neve istud in ambiguum dubiumque quis transferat, iuro deos maiestatemque patris Ammonis et Olympiadis matris meae, quique hi fuerint, eos me sublimes ac notissimos omnibus effecturum. neque enim non maximo digni praemio qui eius consilia praeverterint qui rursus bellum et novum mihi proelium meditabatur." 1085 1090 1095

(37 Kue.) Ad hoc edictum multis quidem fletu res digna videbatur. sed enim Besas et Ariobarzanes, auctores scilicet caedis Darii, Alexandro sese obvios ferunt et professi facinus sponsionem praemii repetunt. tunc viros protinus comprehendi et quam editissimo in loco cruci suffigi iubet. quod cum praeter spem hominibus accidisset, patefecit rex dignum se suo nomine existimasse si quid de regia libertate subtraxerit, dum Dario modo ultio debita procuraretur. neque tamen 1100 1105

1083 ⟨ut⟩ hostis *Calderan cl. Ps.-Call. A* ὡς πολέμιος Περσικῷ νόμῳ supplitio P: supplicatio A haec A: hoc P **1086** incesserant A^{pc}P: -at A^{ac} **1089** benivolentiae suae e. me T^{a}: -am -am e. mei AP **1090** ii quique T^{p}: hi qui P; hii quoque A huiusce: huius cae⟨dis⟩ *eleganter Kroll* **1091** uti ZA: ut P **1093** Deos T^{p}: *om.* AP et *post* patris *add.* P **1094** eos me A: eosque P **1096** qui² T^{p}: quibus AP novum ... proelium T^{m}: -a ... -a AP; mihi *om.* P **1099** Besas ZAP: -us T^{m} **1102** suffigi (*e* subf- *corr.*) A: affigi P **1103** hominibus AP: omnibus *Mueller* rex T^{a}: ex A; *om.* P *in vb.* dignum *des. specimen Peyronianum* **1104** quid P: qui A regia libertate AP, *cf. Loefstedt, Beitr. z. spaet. Latin. 71*: (regia) liberitate T^{m} (*in* liberalitate *corr.*); regali veritate *Ausfeld¹*; *in vb.* libertate *des. collatio apographi Peyroniani a Maio confecta*

hisce ipsis de periurio se reum fore, cum sublimes eos notissimosque omnibus fore edicto promiserit quos quidem facile sit visere in illo suggestu crucibus adfixos. tunc omnibus et oratio placuit et regis benignitas comprobata est.

1110 22. Sed hisce gestis ex voto Persarum et illic satrapa constituto qui patruus Dario fuisset, eiusmodi litteras Alexander ad Rogodunen, matrem Darii, facit: "ea quidem cuncta quae mihi adversum Darium fuere perinde ut diis libuit sunt transacta. enimvero ego votis petivi ut eius incolumitatem (Z)
1115 nanctus socio ipso uterer atque amico. sed is quoniam suorum insidiis Besae vel Ariobarzanis sit interfectus, nihil a me reliqui fuit quod ad prosequendum eius funus ultionemque dignum foret. verum quoniam supremo Darius adloquio filiam suam Roxanen mihi in coniugio esse mandavit, voto
1120 eius et precibus accessi idque e re est de litteris iam praesciri."

Ad haec Rogodune mater Alexandro sic respondit: "nobis quoque id voti maxime fuit ut, quoniam diis inclinare Darii nomen ab illa potentia libuisset, in te nobis et illius dignitas (38 Kue.)
1125 et spes omnis incolumis servaretur, | quem virtutum scilicet ac sapientiae merito dignum fortuna sua nullus addubitet. id ergo ut cunctis, ita nobis praecipue voluptati est, quas et in illa versura fortunae nihilum triste experiri contenderis et TAP

1106 periurio A^{pc}P: -iam A^{ac} **1108** tunc AP: tum *Kue.* (*an e* T^{k}*?*) **1109** benignitas A: -tatis P **1110** et *ante* ex voto *add.* AP (*non habet* T^{k}) **1112** rogodunen P: rogud- A **1115** et *post* sed *add.* T^{k} **1116** Besae (T^{k})AP: -i *Mai*^{2} Ariobarzanis A: -es P **1119** Roxanen *Mai*^{1}: roxonen (-m) AP **1120** accessi A^{pc}P: -it A^{ac} e P: *om.* A, *add.* A^{4} **1122** rogodune P: rogud- A **1125** *a vb.* quem *inc. c. XLd K.* (*XLIIId V.*) *codicis* T (*Patetta, opusc. laud., tab.; Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VIII*^{1}) **1126** ac T: et P; *om.* A id ergo AP: et idcirco T **1127** voluptati AP: -is T quas *Mai*^{1}: quos TAP in AP: *om.* T **1128** versura T^{k}, P *ut vid.*: versum A

habitas pro veteri ac tui nominis dignitate nunc etiam regno
participes. igitur nobis quoniam id, Alexander, quod Darius 1130
es, in te nobis deos et deorum beneficia numeramus
hancque gratiam ut tibi confessae, ita Persarum quoque proceribus palam fecimus, quo ipsorum etiam votis deorum immortalium numeris et consortio congregere. quare tecum
una, quod iubes, Roxanen quoque deinceps venerabimur." 1135
et haec quidem mulieres ad regem. eaedem tamen satrapis et
optimatibus talia: "agamus largiter diis immortalibus gratias
quod Dario desinente Darii nobis beneficia non desunt. nam
et Roxanen Alexander suam fecit eamque coniugii honore
dignatur: qua cuncti de gratia una cum diis ipsis deorum- 1140
que simulacris ⸤obviare⸥ vos regi adeo benignissimo oportebit
atque id quod in commune proficiat confiteri, cum eos in
(T)AP quos dominus factus est mutuari gaudium suum | maluerit
quam exercere."

(39 Kue.) Sed ad eiuscemodi legationes Alexander gravabatur. ne- 1145
que enim se parilibus cum diis honoribus exaequabat, quin
immo meminisse semper ⟨ut⟩ mortalis suimet oportere admonebat. nihilominus, ut quisque in haec officia venisset,
laudatos atque donatos honoratius dimittebat. idque quod de
Roxanes nuptiis consuluisset cum matre participat Olym- 1150

1129 veteri AP: -is T dignitate AP: -em T **1130** participes AP: -ceps T (e *supra* p) id T: *om.* AP **1131** es AP: est T nobis TAP: *an delendum?* **1133** quo T: *om.* AP votis P: vobis A: voces T **1134** congregere P: -are A; congredere T **1136** ⟦m⟧ eaedem ⟦me⟧ T; a te (*in* ta *corr., ut vid.*) edam A (*s. l.* vel at ędam A[2]); agenda et P tamen AP: *om.* T **1137** largiter AP: taliter T **1140** cuncti TA (*anacoluthon fort. ferendum*): iuncti P; cunctos *Kue.* diis – 1142 atque T: *om.* AP **1141** *suppl. Kue. in lac. cod.* T **1142** confiteri T^{pc}AP: prof- T^{ac} **1143** quos A: quo P; T *non legitur in vb.* suum *des. c. XLd K.* (*XLIIId V.*) *codicis* T **1145** legationes A^{pc}P: -is A^{ac} **1146** parilibus A^{pc}P: paral- A^{ac} exequabat A^{pc}: exequebat A^{ac}P **1147** ut *add. Kue. cl. l. 880* mortalis T^{k}: -es AP oportere AP: -et T^{k} **1149** idque T^{k}: itaque AP **1150** consuluisset A^{pc}P: consil- A^{ac}

piade iubetque id quod ex priori praeda mundi regii fuerat Rogodunes atque Roxanes referri ad eas protinus. enim ut adfluerent regalibus copiis, ita monet verecundiae quoque disciplinaeque Graecae meminissent, colentes scilicet Olym-
1155 piada ita ut se re|ge et marito dignum foret; id enim uxore (T)ABP faciente nihil fore quod magis esset Alexandro placiturum. atque his ita institutis et factis ordinatoque omni regno Persarum in Porum ducit exercitum.

1151 -que AP: *om.* T^k regii P: regina A **1152** id *ante* referri AP: *non habuit* T^k, *ut vid.* **1154** grecae A: grecie P olimpiata P: olympiadaē A **1155** *a vb.* re]ge *inc. c. 1r codicis* B rege AP: -em T^kB marito ABP: -um T^k **1158** *post* exercitum *compendium capitum Itin. Alex. 104–106 (46–47 Volkm.) add.* P *subscriptiones*: IVLI VALERI ALEXANDRI POLEMI V̄C̄ RES GESTAE ALEXANDRI MACED^{ONIS} [...] T^k [*inc. c. XLIId K.* (*XLIVa V.*) *codicis* T (*Cipolla, op. laud., Atlante, tab. VIII*^{2})] LATEX EROPRO GRECO EXPL̄C̄T̄ LIBER SECVNDVS QVI EST ACTV^S EIVSDEM INC̄P̄ OBITVS LIB^{ER} TERTIVS T; Iulii Valerii Alexandri Res gestae Alexandri Macedonis translate ex hesopo greco liber secundus cui est actus explicit Incipit obitus libri III A; Iulii Valerii res geste alexandri macedonis translate ex esopo greco liber secundus Explicit qui est actus eiusdem. Incipit obitus eiusdem liber tertius. P; *non legitur in* B

TABP

LIBER TERTIVS
QVI EST OBITVS ALEXANDRI

(1 Kue.) 1. Emensus igitur desertas Indiae regiones aquarumque indigentissimas, bestiolarum quoque examinibus infestas quas phalangia vocant, multo labore ipse atque exercitus fatigantur. in eademque iam duces eius se colloquia conferebant quod sibi satis esse deberet usque ad Persas proeliis laborasse; his quoque subditis et Dario consultum quantum oportuerat Graeciae, si modo vectigales Persas patriae fecissent. quo vero ille tenderet labor in Indiam properantibus adeo infestis omnibus locis feritate bestiarum? quod si in tantum ardore rei bellicae Alexander urgueretur, non sane videri consultum incon|sultae isti cupidini si comes fieret reliqua multitudo. iret ergo quo vellet duceretque qui vellent; se tamen missos facere deberet tot iam bellis exercitos ac fatigatos. enimvero his Alexander cognitis advocatoque omni tam Persico scilicet quam Macedonico exercitu in haec verba contionatur: "unus mihi idemque est sermo apud utrumque vestrum, o fortissimi milites, quive mecum Macedones huc venistis, quive Persae experti imperium post victoriam nunc mihi commilitium profitemini. igitur in commune vobis dictum hoc habetote quod, si me solum ire in Indos eorumque bella decrestis, faciam id quidem intrepidus ac libens. enimvero unum admoneam

(ABP at line 13; line numbers 5, 10, 15, 20 in margin)

3 Emensus – regiones T: *om.* ABP **5** falangia ABP: sfal- T; *cf. Kroll, RE X 848* **6** se T[pc]: e T[ac]; *om.* ABP **7** Persas T[k], [...]sas T: -arum ABP **8** quantum ABP: *om.* T oportuerat T: -erit ABP **10** indiam ABP (*recte sec. Gr.*): insidiam T infestis TA: -ibus BP **11** in tantum ardore *Mueller*: in t. ardorem T; in t. ordine AB; in tanto ordine P rei bellicae TA: rei bellica B; re bellica P **12** consultum *Kue.*: consilium ABP; con[..]lium T *in vb.* incon[sultae *des. c. XLIId K.* (*XLIVa V.*) *codicis* T; *e chartis XVIa–c V. et XLIa–c V., quae fasciculum VIII et palimpsestum explebant, nullum verbum descriptum est* **14** se P: si AB **21** habetote A[pc]P: habeto A[ac]B **22** bella A: *om.* BP decrestis BP: -etis A

quod adtestemini nihil esse mirum si ad futura quoque discri-
25 mina solus ire compellar, cum prioribus quoque solus animi
virtute suffecerim. neque mihi est arduum, Macedones mei, (2 Kue.)
eadem consulere nunc quibus vos rectos in hanc solus posses-
sionem victoriae duxe|rim, sola ferme cura imperatoria mili- AP
tans in hisce quas confecerim expeditiones, nisi forte istud a
30 me adrogantius ac non verius dictum esse miremini, cum
unum quodvis imperatorium sapiens prudensque consultum
praestet manum multorum inconsultius laborantium. recog-
noscite igitur pariter et recensete an vos umquam sufficere po-
tuisse tot illis Darii milibus ac fortitudini putaretis, quae ego
35 princeps semper militiae laborisque semper dux in proeliis
insuperavi, nisi forte aliis addubitantibus timentibusque ego-
met ipse legationem mei apud Darium facere dubitavi, nisi
uspiam me cunc|tantem aut residem in proelio denotastis. si ABP
ergo vobis ista sunt amica consilia uti deserto me solitarii ad
40 Macedoniam repedetis, ite sane, libensque vos votis prope-
rantes prosequar, modo si concordi animo id facere possitis
neque dissidentes in ulla pericula prolabamini, ex quis facile
noscatis omnem exercitus fortunam atque virtutem consi-
stere in animo sapientis imperatoris." his auditis haud dubie
45 cunctos ⟨pudor⟩ pariter et paenitentia fatigabat. confirmatis
denique animis quaesunt et sedare iracundiam regem et uti
se obsecutoribus ad cupita.

28 victoriae duxerim A[pc]: victoria dux- A[ac]; victoria edux- BP *in vb.* duxe[rim *des. c. 1r codicis* B **29** expeditiones AP: -ibus *coni. Mai*[1], *sed cf. l. 1163 sq.* **30** ac non verius A: *om.* P **33** pariter *post* igitur A: *ante* recognoscite P **34** tot *Mai*[1]: ut AP fortitudini P: -tudi A que P: qua A **35** semper dux A: d. s. P insuperavi A: sup- P **36** addubitantibus A: ac dub- P **38** *a vb.* cunc]tantem *inc. c. 1v codicis* B aut residem A: ac res- P; aures idem B **40** ite A: ita BP properantes *Calderan cl. 1,1154*: -ibus ABP **42** ulla BP: nulla A prolabamini BP: prolib- A **44** cunctos BP: -us A pudor *add. Kue.*[1] (*cf. 1,639*) **46** regem *Ausfeld*[1]: -is ABP se AP: sese B (*an recte?*)

(Z) (3 Kue.) 2. Atque ita fines Indiae ingressis obvii fuere legati quos rex Porus ad Alexandrum cum litteris miserat, quarum sententia haec erat: "Porus rex Alexandro dicit haec. incursanti 50 infestantique tibi fines ac civitates meas mando, Alexander, dicoque uti, cum te hominem memineris, nihil ad deos inconsultius moliare. neque enim urguere te debent ad ausa temeraria fortunae hominum imbecilliorum hortarique uti Indos incessas quod tibi fuerit in Persas fortuna proclivior. 55 non enim te ex eo iuvari †aut† speraverit virtus tua, cum primum nostri ceperis experimentum. patet quippe cuivis nosse ⟨quis⟩ ille sim Porus et nulli adversum nos licuerit ex fortitudine, quippe qui non homines modo, verum deos etiam viribus antestemus. quibus diis inefficacem audaciam fuisse 60 adversum nos documenta sunt antiquissima vel vestra, quippe cum illum ipsum Liberum vestrum, qui apud vos deus existimetur, temere in haec irrumpentem irritum superatumque hinc Indi in fugam verterint. quare non modo suadeo, verum iubeo quoque abire te hinc ad tuas Graecias con- 65 tentum Darii fortuna et paribus gentibus viribusque ad illam vestri nominis mediocritatem. neque enim si nobis Graecia vestra opus foret, non olim atque ante Xerxae conatus sub- AP acta Indis foret. enimvero quoniam inutilis nobis est | nihilque dignum opibus nostris aut amoenitatibus habet, neque 70 quaesita est neque quaeretur. is enim demum labor suavis est proeliantibus ex quo sit etiam idonea spes praemiorum.

51 ac civitates meas A: ac civ. meae B; civitatis meae P **53** urg[u]ere A: arg- BP **56** aut speraverit A: aut aspir- B; aucta sper- P **57** cuivis A^{pc}P: cuius A^{ac}B **58** quis *suppl.* ZA^{2} nulli: num ulli *Heraeus*[1] *fort. recte* licuerit: *cf. Thes. l. L. VII*[2] *1359, 77 sqq.* (*'mihi licet in aliquem vel aliquid'*) **59** qui BP: *om.* A deos etiam BP: e. d. A (deos *s. l. add.*) **65** abire te A: te a. BP **66** illam vestri A: -am -am P; illa muri (*sc. ex* illam vri) B **69** *in vb.* est *des. c. 1v codicis* B **70** amoenitatibus: amoenitatis *speciose coni. Kroll* habet ZA: -eat P **71** quaeretur Z: quaereretur A; quaeritur P demum A^{pc}P: domum A^{ac} **72** sit A: fit P

neque enim est nostrum in magno conatu digno operae pretio caruisse. quare id tertio iam praedico ac denuntio tibi uti
75 facessas ex his quibus imperare non possis."

His litteris publice recitatis Alexander ait: "nunc quoque (4 Kue.) vos moneo, sanctissimi milites, ne quid rursum magnificentia ista barbarica animos vestros inconsultius turbet. auditis enim litteris Pori revocate illam quoque litterarum Darii me-
80 moriam videteque num adrogantia dispar, num dissimilia verba aut sit dissimilis imprudentia. sicuti enim ferae istae bestiae quae apud ipsos sunt plurimae, pardi videlicet et leones elephantique, solo illo naturae suae fretae impetu et corporis alacritate facile hominum sapientia subiugantur, iti-
85 dem hosce barbaros intellegetis fiducia multitudinis fretos, nulla tamen praeditos imperatoria Graecave sapientia, perfacile mox in dicionem nostram esse venturos atque itidem prudentia nostra ad perniciem sui v⟨er⟩ti posse, ut in feras est facilis hominibus effectus."

90 In hunc fere modum Alexander cum suos adhortatus es- (5 Kue.) set, ipse quoque Pori litteris responsurus in hanc sententiam scribit: "terreri nos putans, Pore, litteris tuis magnum admodum meis consiliis incentivum praestitisti, quo nobis in vos dispositum est militare. dicis enim nihil eiusmodi habere
95 Graecos quod sit dignum ad opulentiam vestram, vos vero hisce esse omnibus adfluentes quae sint ad beatitudinem necessaria. addis praeterea operae pretium considerari militantibus oportere uti ne frustra laboretur. quibus omnibus do-

73 enim P: *om.* A magno A: -um P **74** uti A: ut P **77** quid P: qui id A magnificentia (*cf. l. 110*): magnidicentia *coni. Kroll* **78** inconsultius P: -tos A **79** litterarum darii A: d. l. P **80** videteque num A^{ac}P: videte quaenam A^{pc} **81** sit A: *om.* P sicuti P: -ut A ferae iste A: i. f. P **83** frete P: -i A et *Mai*[1]: ex AP **84** itidem P: idem A **85** intelligetis P: -itis A **88** perniciem P: pernitionem A verti *Volkmann*[2]: uti AP **93** meis consiliis P: ei (*ut vid.: eras.*) consilium A **97** considerari P: consideri A

ces quo nos quoque alacrius ad vos tendere debeamus, unde nobis haec cuncta quae adeo vos praedicatis accesserint. fa- 100 teor enim nihil esse Graecis eiusmodi quorum vos divitiis gloriamini atque idcirco indigentes meliorum a vobis petere necessaria. illud vero ridiculum ut, cum te homunculis praeferas, tum diis quoque potiorem esse pronunties, quod ni adesset litteris tuis, in reliquis fiducia fortitudinis dici pos- 105 set; quoniam vero hisce non temperas, temeritas utique est intellegenda. quare sicuti tibi constantiam fingit ille contemptus, velut earum fortuna gentium minime moveare quae sunt a nobis bello superatae, ita nos quoque nihilum omnino terrebit verborum ista magnificentia, quae temeritatis vestrae 110 index potius est quam fortitudinis."

(ZO) (6 Kue.) 3. His lectis Porus ad belli studia incitabatur. cogit ergo exercitum et quam plurimos elephantos ceteraque genera bestiarum quibus Indi commilitant, contraque eos Macedonum et Persarum aderat multitudo. enimvero cum illos Pori 115 numeros Macedones intuerentur unaque his bestias memoratas, admodum animo turbari coepere haud dubie cunctabundi ob insolentiam eiusmodi proelii quod una esset cum hominibus barbaris et omnigenis bestiis agitandum. id animi eorum non clam Alexandrum fuit. nam ipse quoque unacum 120 bestiarum ista novitate movebatur. quaesita ergo belli ratione comminiscitur per astutiam quo demum genere averti posset impetus bestiarum. igitur statuas aereas quam plurimas advehi secum quibusque de proximis locis ad locum proelii iubet. quod ubi factum est, ibidem igne subiecto 125 quam plurimo calefieri eas et igniri festinat; erantque eae

99 quo ZP: quod A **100** sunt *post* adeo *add.* P **103** vero A: ergo P **106** temperas P: -at A **115** pori numeros A: per innum- P; Pori innum- *Calderan* **116** bestias memoratas P (m. b. O): -iis -os A **120** non clam P: non ia (*e* non iā?) A, clam *s. l. add.* **125** igne OP: -i A

statuae post primos aciei ordines sitae atque ita ante belli
tempus hostibus invisitatae. enimvero ubi signa bellica cre-
puere primique concursus partium sperabantur, Indi barbari
130 feras illas bestias prae se ire dimittunt, ita scilicet doctas ut,
cum primum in adversos involavissent circaque eas proelia-
turi hostes occuparentur, nihil Indis supervenientibus morae
fieret quin libera iaculandi hostis trucidandique facultas pa-
teret. id ubi factum est, praedocti Macedonum ordines primi
135 paululum de loco quo institerant repedantes ignitas statuas
incursantibus bestiis produnt. quas cum falsa⟨e⟩ facie
vel[uti] etiam candenti colore impetu belli complexu et mor-
sibus adfectarent, mox sauciae debilesque aut protinus ca-
dere aut refugere coepere omnino nullum auxilii ullius emo-
140 lumentum dominis adferentes. sicque Indis ab illo ferarum (7 Kue.)
auxilio destitutis secunda concursio fuit, ut ipsi privis inter
sese virtutibus experirentur. igitur Persae coepere sagittis In-
dos incessere ceteroqui nudos armorum eminusque confi-
gere, neque minus eos equestribus proeliis quam vehemen-
145 tissime Macedones fatigare. cum quibus una cum ipse
Alexander periculo non deesset, equus ille Bucephala, quo
vehebatur, Pori dextra vulneratur et cadit idque Macedoni
supra omnia quae possunt in proeliis incommodare dividiae

127 primos aciei OP: -as -es et A **129** barbari *non habet* O, *fort. delendum, sed cf. l. 904* **130** doctas AOP: ductas *Calderan* **131** involavissent AO: inviolassent P **135** repedantes: *cf. CGL IV 421,45; Heraeus, Kl. Schr. 131 adn. 1* **136** falsae f. vel *Ausfeld*[1]: falsa f. velut (veluti P) AP **137** candenti A: cedenti P **138** affectarent OP: eff- A **139** ullius A: ill- P **141** ut A: *om.* P privis *Axelson*: privi P; prius A **142** experirentur P: exfer- A **143** ceteroqui A: ceterosque P eminusque A: comminus P configere P: confug- A **144** neque minus A: quominus P **145** fatigare A: -arent P **146** ille A: *om.* P **147** macedoni AP: -ibus ZA[2] **148** incommodare dividiae *Volkmann*[2]: incommoda redivive P; incommodare videri A; incommoda videri ingratum ZA[2]

fuit. quare neglecto omni omnino opere bellandi equum exanimem ipse cauda in partes suas retrahit metuitque ne spo- 150
lium illud Indi suum vellent, quod esset Alexandro pudibundum. atque ita receptis suis et proelio dissoluto viginti ferme dies indutiis dantur, quibus utrimque sepeliendis exurendisque his qui apud alteros proelio desiderati fuerant institere. sed hisce quibus dixi diebus haud pauci Persarum in 155
partes Pori transisse Alexandro nuntiabantur.

(ZO) 4. Quod cum et impune fieri pervideret et consuetudinem haud commode gliscere fidei neglegentibus, iniit consilium uti Porum ad solitarium ipse proelium provocaret, cetera dicens genera bellandi fortunam exspectare potius quam virtu- 160
tem aut gloriam ducum. enimvero sibi non indidem laudem videri imperatores captare unde subditis suis periculum fieret. optimum ergo in utroque iudicatum iri, si suis ipsimet duces manibus experirentur. quod si Poro sederet, fortunam eiusmodi minime aspernaturum. id barbarus sibi libenti satis 165
offerri profitetur acquiescitque condicioni quam Alexander fecerat, scilicet aestimatione barbarica de modo corporum mensuram virium metiens, cum se proceritudine corporis et cetera magnitudinis congruentia longe distare ab exiguitate Alexandri pervideret, ipse quinque ferme cubitis erectior, 170

149 equum exanimem ipse cauda (*ex* caude *corr.*) A (*sim.* Z): cum ipse exanimen caudam P **151** vellent AP: aveherent *Haase apud Volkmann², 796* **154** alteros A: -o P **156** transisse P (*cf. 2,625*): -ire A **157** inpune A: in pue P **160** exspectare: *v. Thes. l. L. V² 1887, 59–61; 79 sqq.* (*cf. tamen Axelson 22*) potius P (*Mai¹*): protinus A **162** videri P: viri A captare A: captare oportere P; posse captare Z **163** iudicatum iri *Haase in exemplari suo* (*v. Volkmann ad Itin. Alex. 18 p. 10,16*): iudicant viri AP ipsimet P: ipsi A **165** minime A: *om.* P **166** Adquiescitque A: et acquiescit P quam P: quem A **168** proceritudine A: proceritate P **169** magnitudinis A: -e P congruentia A: -ti P ab exiguitate A: exiguitatem P **170** quinque ferme A: f. qu. P erectior *Heraeus cl. l. 1267*: ev- AP

cum Alexandrum qui visitavere vix tribus cubitis numeravissent.

Hac igitur adrogantiae spe cum dies pariter et locus proelio (8 Kue.)
constitisset fieretque pugna regalis, primitus quidem anceps
175 diu fortuna bellantibus videbatur, non minus Alexandro
tempus incursandi rimante quam Poro locum vulneris declinante. sed cum forte apud Indos ex quadam repentina conversione Pori strepitus et conclamatio exstitisset avertissetque Porus os quo causam illius strepitus cognovisset, involat
180 Alexander atque eius inguinem telo eminus transfodit eumque prostravit. hac indignatione Indi excitati in arma prosiliunt instaurantque id proelium quod absque vulgi periculo pactum inter reges erat. enimvero Alexander saepe iam Indicam vim expertus non facilem rei bellicae manu silentium
185 quaerit et ab hoste patientiam petit paulisperque patientibus in hunc modum loquitur: "non equidem video causas, o Indi, tam inconsulti huiusce discriminis vestri, cum nihil egerit aliud nostra [inter nos] proeliatio quam uti vestro com- *
modo consultaret. igitur cum omnis militantium vis ei ostentationi
190 proficiat, si testi imperatori suo quod singulis sit devoti animi monstraverint, quid hoc rei est quod incassum discrimina vestra profunditis Pori iam testimonio facessente?"

Ad haec dicta cum Indi se nolle Graecis fieri captivos (9 Kue.)
195 dominumque Alexandrum pati vulgi murmure testarentur, secundo etiam sermone Alexander monet solverent hunc cordis sui metum exspectationemque curarum eiusmodi

179 Porus *ante* os *transp. Axelson: post* causam *habent* AP strepitus P: trep- A **180** inguinem P: -a ZA eminus P: minus A transfodit ... prostravit ZP: transfigit ... prosternit A **182** instaurantque A^{pc}P: -atque A^{ac} **184** rei bellice P: rem bellice (*in* -cam *corr.*) A **187** huiusce discriminis A: huiuscemodi criminis P **188** inter nos *seclusi* **189** ei P: et A **190** testi imperatori P: -e -e A **192** discrimina P: discrina A **195** -que A: *om.* P

abicerent atque secluderent et fidem rati dat iureiurando. neque enim sibi libidinem talem aut desiderium umquam Indici imperii adstitisse, sed enim omnem illam causam proelii 200
hanc fuisse si experimento ipso fortitudinis suae gentes quoque ceterae didicissent amicitiam suam singulos magis quam vehementiam experiri convenire. igitur irent quisque securus in sua nec ultra quicquam de victorum insolentia trepidarent, cum illa quoque causa ab indignatione victoris 205
sese utique tueretur quod plerique soleant in ultionem prioris contumeliae insequi superatos. non enim Indos culpae illius reos apud se fuisse, verum Porum, qui sat sibi poenarum quas lex belli monuit praestitisset. "sed ne ipsi quidem ultra iam hostis sum," ait, "quin etiam hortor moneoque vos uti 210
regem, ut fas exigit et vobis moris est, sepulturae inferatis." ad haec dicta Alexandri non cunctanter quidem acquieverat vis Indorum. sed enim Alexandro non absque utili sapientia haec humanitas sederat, cum et vim Indicam saepe expertus foret et pleraque praedae eorum, quae secum plurima gentis 215
suae more Indi ad proelium vehunt, in suam potestatem sciret esse translapsa.

(10 Kue.) Quare domitis hostibus avectaque praeda ad Oxydracontas, quae gens exim colit, iter suum dirigit non illam quidem gentem ut hosticam incursaturus – neque enim illis studia 220
sunt armorum –, sed quod celebre esset Indos quos Gymnosophistas appellant hisce in partibus versari. opum quidem omnium et cuiusque pretii neglegentes, solis vero deversoriis

198 secluderent P: sedud- A **199** umquam A: quam P **200** astitisse P: -et A **203** quam P: quem A **204** securus P: *om.* A **205** ab indignatione P: ad -em A **206** tueretur A: uteretur P **207** enim indos A: i. e. P **209** quas *Mai¹*: que A^{ac}P; quae A^{pc} **214** humanitas P: humilitas A **215** gentis A^{pc}P: -es A^{ac} **216** more P: -i A vehunt P: ve hunc A **218** domitis A: dimotis OP Oxydracontas *Mai¹*: osydr- AOP **220** incursaturus OP: -atur A **223** diversoriis patientissimi OP: -orii sapientissimi A

patientissimi quae humi manu exhauriunt aditibus peran-
225 gusta, enimvero subter capaci[b]us spatiata, quod id genus
aedium neque pretii scilicet indigens et ad flagrantiam solis
aestivi apricius habebatur.

5. Ii igitur cum comperissent Alexandrum ad sese conten- (O)
dere, primates suos, quos scilicet a sapientiae modo censent,
230 obviare adventanti iubent cum litteris huiuscemodi: "Gym-
nosophistae Bragmanes Alexandro homini dicunt. si tendis
ad nos proeliaturus, utique tibi propositum est, quid nobis
adferas habes, porro quod auferas, nihil. sin vero venies ut
discas, quae a nobis scilicet sciri queant, nulla est invidentia.
235 etenim non arbitramur inter hasce scientias nostras causam
discordiae positam, cum tibi amica res proelium, nobis vero
philosophia noscatur."

His lectis Alexander pacificum iter agere decrevit videtque
homines reliqua nudos, sed amictu simplici superiectos, de-
240 versantesque his aedibus seu speluncis quarum relatio su-
pra est. eorum filii coniugesque pascendis pecudibus occupa-
bantur.

6. Ergo instituit Macedo cum hisce hactenus loqui ac pri- (O)
mum an uspiam huius gentis hominibus sint sepulchra. ad (11 Kue.)

225 capacius *Berengo*: -ibus AOP **227** estivi apricius P: estiva apritiis A (-ius A[2]); minus *ante* apricius *dubit. add. Axelson sensui parens; an* apric⟨um min⟩us*?* habebatur P: -eatur A **228** hii A: *om.* (O)P **229** censent P: cessent A **230** adventanti OP: -ati A **231** bragmannes P: dragmantes A **232** -que *abundat ut 1,258; 1,415; alibi* propositum est O: praep- est A; proposito P **233** venies O°P: venis A; -ias O[m] **235** non OP: *om.* A **238** agere decrevit O: ag. decreverit A; aggrederetur P **239** superiectos AP, *prob. Heraeus cl. l. 689*: -o O **240** seu P (*Mai*[1]): secus A **241** filii coniugesque A: coniuges filiique P **243** hisce A: his OP quaerit *post* primum *add.* O, *sed cf. Loefstedt, Per. Aeth. 283*

haec responsum est idem sibi domicilium esse quod sepul- 245
chrum eoque consuefieri his deversoriis ut, dum cotidie
dormiunt, desinant aliquando vigilare exque eo sibi esse
unam domum viventi pariter et mortuo. rursus quaerit ex
alio utrumne plures vivi an mortui putarentur. ad idque re-
ABP sponsum est videri quidem plurimos | mortuos, sed eos nu- 250
merari non oportere, quoniam iam esse desiissent; quippe
plures pronuntiari oportere eos quos videas quam illos scili-
cet quos neque oculi ulli neque ratio conspicetur. post quae-
rit ex alio utrumne vita fortior an vero sit mors. vitam esse
responsum est, quod solis quoque ferventior orientis vigor, 255
marcentior vero viseretur occiduus, ortumque hominis esse
quo vivitur contraque quo frigeat. et id addit, utrum mare
spatiosius anne terra. terram esse respondent, cuius mare
gremio tenetur. sciscitatur id quoque, quaenam omnium bes-
tia callidior et astutior. hic vero cum risu hominem esse 260
pronuntiant adduntque rationem de exemplo sui, qui solus
tot animantium milia illexisset ut ad persequenda ea quae
aliis essent praedae cupiditate laborarent. non his ut ad con-
tumeliam dictis Alexander movebatur. enimvero addit quid
per imperium sibi videretur. at illi fraudis potentiam esse re- 265
spondent adiutam temporis blandimento vel, si ita mavelit,
iniusta audacia. quaerit etiam utrumne dies an vero nox
prius constituta putaretur nihilque cunctantes noctem

246 ut *Mueller*: et P; sed A **248** unam A: -um P **249** vivi OP: viverent A idque A: id P; haec O **250** *a vb.* mortuos *inc. c. 2r codicis* B **251** quoniam – 252 oportere BP (quoniam – desiissent O): *om.* A desiissent P[pc]: desiss- OP[ac]; desinant B **253** ulli A: ulli vel B; illi P conspicetur P: -entur B; -eret A **254** vitam – 255 ferventior *post 257* vivitur *leguntur in* A (*recte transposuerat Berengo*) **256** occiduus: -i *eleganter coni. Berengo* **257** occasum *post* contraque *suppl. Berengo* **259** tenetur AO[c]P: continetur O[m]B id quoque AB: quoque O; denique P **265** per AB: *om.* OP; *an* ⟨su⟩per imperio*?* **266** adiutam BP (*Berengo*): ad vitam AO **267** iniusta audacia ABO: -am -am P **268** cunctantes AP: -anti B; -ati O

priore ordine posuere, cum omnia qu⟨and⟩oque concepta vi-
270 vendi auspicium in tenebris sortiantur, post vero nata in lu-
cis spatia transmigrarent. pergit denique sciscitari cuinam (12 Kue.)
mentiri hominem non oporteret. responsum est deo, quod
omnividens ille sit atque omnium sciens. quaerit etiam quas-
nam in homine partes honoratiores esse existimarent. laevas
275 esse responsum est, quod sol etiam oriens ex laevo dextror-
sum curriculum exsequatur, tum quod permixtio maribus ac
feminis laevarum mage partium existimetur et lactaturam fe-
minam laevi uberis primum alimenta praestare deosque lae-
vis humeris religione gestari et reges ipsos indicia dignitatis
280 praeferre laeva.

Cumque post haec et quid sibi | a rege vellent largitum iri AP
polliceretur, immortalitatem consoni poposcere. sed id cum
rex praeter potestatem suam esse dixisset, “cur ergo,” aiunt,
“cum sis mortalis, tot tamen laboribus servis et tantis appe-
285 tentiis vinceris quarum tibi fructus aut nullus aut brevis est,
enimvero idem mox ad alios transiturus?” tum Alexander: (13 Kue.)
„non haec sane nobis,” inquit, “in manu sunt, enim deorum
vivimus lege, quam homines exsequi sit necesse. neque enim
illi nisi navigari maria sivissent, venti quoque navigantibus
290 prosperarent aut virecta etiam moverentur, nisi ob | hoc ortis ABP
flabris impellentibus cederent. gigni quis neget cuncta ra-
tione, ⟨ratione⟩ esse qua nata sunt moxque occidere interi-

269 priore AP: -em B; -i O quandoque *Volkmann*^{2}: quoque ABOP **273** omnividens BP: omnia videns A **275** etiam A: *om.* BOP **276** tum O: tunc ABP permixtio BOP: prom- A **277** lactaturam (*e* lactaram *corr.*) P: lactorum AB^{ac}; lactarum B^{pc} **280** praeferre l. BOP: l. p. A laeva O (*Mueller*): -as ABP **281** et quid ABP: quicquid O; ecquid *Heraeus* *in vb.* sibi *des. c. 2r codicis* B largitum iri P: largiter AO **284** tot OP: tu A **285** vinceris AO: -iris P **290** moverentur *Mueller e Ps.-Call. A*: morer- A; orir- P nisi A: ni P *a vb.* hoc *inc. c. 2v codicis* B hoc BP: *om.* A **292** ratione *ante* esse *add. Mariotti*: *post* esse *add.* P qua nata AO^{o}P: quanta BO^{m}; quae nata *Ausfeld*^{3}

reque ratione? nihil denique omnino frustra reperies quin cunctis actibus sui motus et causa sit. ut mihi quoque non utique ratio ista bellandi sit suavis, sed quoniam animum 295 meum ardor istiusmodi voluntatis incesserit, decedo ac ministerium meum puto quidquid de hoc labore profecero. denique facessant ista de medio, quae iam erunt inter homines discrimina fortunarum? quae dispar ratio gloriae? quae diversitas dignitatum? quis voti modus? desinet protinus coli 300 terra, transmitti mare, desiderari successio, cum illa promptior sit naturae hominis admiratio non videre quae metuas, cum meminisse non desinas desideratorum. etenim quanti qualesque meorum etiam proeliis cecidere? quanti vero adepti desiderata? non ex illorum incommodo condicionem 305 suam, sed ex ipso proventu beatitudinem metiuntur. haec denique una vivendi lex est, velle sibi unumquemque quod penes alterum videat, ut habeat ipse quoque quod mox transmittat ad ceteros."

(Z) (14 Kue.) 17. His talibusque cum sese tunc Alexander oblectavisset, 310 exim iter prorsus exsequitur arduum quidem illud et laboriosissimum inviis locis asperitate naturae et colentium vastitate. deque labore hoc Aristoteli scribens magistro ut vel maximum sibi testimonium dicit eiusque litteris sententia talis fuit. 315

ABEP | "Operae pretium est, mi magister, eorum omnium quae sint in nostris laboribus maxima eorumque qui mecum una

293 repperies AO: -ias BP **294** actibus P: actis B; auctus A causa BP: clausa A **295** quoniam A: quod BP **301** desiderari BOP: -e A **302** videre *Kue.*: -i ABOP **305** incommodo BP: in quo modo A **306** metiuntur BP: ment- A **307** sibi BOP: *om.* A **308** transmittat BOP: -militat A **310** -que BOP: *om.* A cum A: *om.* BP **312** *post* vastitate *compendium capitum Itin. Alex. 115–116 (52 Volkm.) add.* P **313** ut AP: uti B; *del. Kroll*[2] **314** eiusque A: eique BP; eisque *Kue.* litteris P: -ae A; -as B **316** *a vb.* operae *incipiunt excerpta codicum* E^v *et* E^e **317** mecum AP: cum BE

toleraverint ⟨in⟩opinatissima te participare per litteras. igitur Indicas regiones incessimus. nam cetera tibi ad Bragmanas
320 usque praemiseram. his denique penetratis Prasiacae supervenimus, quae civitas regia quaedam Indiae cluit. situs vero eius loci arduus et ad promuntorii | faciem longe porrectior; AEP nam et mari imminet subiacenti. enimvero quod istum colunt hominum nescias invisitatius an inauditius genus, hi-
325 que sunt promisce mares atque aliud secus, omnes tamen ad nostratia corpora quibus sunt feminae molliores: nam et vetus sermo eos molles Sabaeos appellat. sed nihil aliud ferme ad cibum norunt praeter piscium genera, quorum illis multa et facilis abundantia est.
330 Fuit igitur mihi ad eorum fabulas diligentia et interpres inventus est qui nobis daret cum hisce barbaris fabulari. cumque multus et varius sermo procederet, locum interea (15 Kue.) quendam insulae monstravere – nam is etiam eminus visebatur –, quod esse dicebant veteris cuiusdam regis indidem
335 monumentum; id auro esse et pretiis refertissimum conditis. cum hoc naturalem hominum vel diligentiam in nostris vel appetentiam promovisset certatimque festinaremus, pars visendae eiusce insulae vel sepulchri, pars vero vel plurimi auri etiam aviditate, et spe potiundi iam animis gestientibus,
340 repente barbari qui loci eius indices fuerant dilabuntur eque

318 inopinatissima *Kue.*: opin- ABEP **320** Prasiacae *Mai*[1]: parsiac(a)e ABP (B *e corr.*): parsice E **321** vero AP: *om.* BE **322** eius loci AE: situ loci B; loci huius P promuntorii AP: -ia BE *in vb.* promuntorii *des. c. 2v codicis* B **323** quod *scr. et del.* A **324** hominum A^{pc}EP: -e A^{ac} **325** aliud secus AP (*cf. Stengel 90*): aliud sexus E **327** sabeos P: abeosabeos A; abeosas E **331** inventus EP: ventus A hisce A: his EP **333** nam – visebatur AP: *om.* E etiam eminus A: em. et. P **334** indidem AP (*cf. Thes. l. L. VII 1165, 30*): indici E **335** et pretiis A: et -io E; *om.* P conditis *Mai*[1]: -i A; *om.* P; dicunt E **336** hoc EP: *om.* A **337** promovisset A: perm- P; adm- E^{v}; admonuisset E^{e} **340** eque in consp. n. AP (*v. Loefstedt, "Eranos" 10, 1910, 162 sq.*): atque e n. consp. E^{v}; a. e c. n. E^{e}

in conspectu nostro incertum quanam maiestate evanescunt relictis sane naviculis admodum parvis duabus ac decem, quibus vectari soliti intellegebantur. igitur una mecum cum amici ad spectaculum properarent, Philon scilicet et Hephaestion, Craterus quoque multique alii, obstitit ⟨Philon⟩ ac periculum illud visendae novitatis non primum a rege faciendum, verum a se modo suisque similibus, suadere persistit. quippe amplius aliquid in hisce regionibus formidandum in quibus viderimus hominum formas de conspectu nostro tam facile evanuisse, neu, si quid secus atque ut speraverant incommodaret, eius periculi fieret de rege principium. sese igitur iturum esse confirmat ac, si exploratio secundasset, tunc demum nos tuto posse transmittere. 345 350

(16 Kue.) Sedet sententia persuadentis atque ita iussimus fieri. conscensis ergo navibus protinus ire ad insulam tendunt, quae, quamvis propter obviare oculis videretur, ad integrae horae tamen spatium consumpserat navigantibus. tandem sunt visi insulae institisse. sed ⟨id⟩ ubi gestum est, omne id solum repente una cum viris et sepulchro, quod visebatur, submersari mari et in profundo labi conspicamur. neque enim vana formido ludebat oculos intremiscentium, enimvero illud Philonis mors et exitium eorum qui una Philonem comitati fuerant. territi igitur detestabili morte sociorum indigenas 355 360

341 incertum *ex* ins- *corr.* P: -ta AE maiestate AEP: magica arte *Volkmann*[2] **343** intellegebantur EP: -gabantur A cum A: *om.* EP **345** Philon *add. Mai*[1] **346** visendae A^{pc}P: -o A^{ac}E **347** suisque AEP: suique *Kroll*[3], *sed cf. 1,1205* **348** hisce A: his EP **349** tam EP: *om.* A **350** evanuisse A^{pc}E: van- A^{ac}P neu – 354 fieri AP: *om.* E quid P: quod A incommodaret P: -ent A **351** igitur iturum A: iterum igitur P **354** sedet A: -it P **355** ire ad insulam A: ad insulam (-e P) ire EP **357** consumpserat A: -ant EP navigantibus AE: -ndo P **358** id *add. Axelson* **359** viris et EP: virisset A **361** intremiscentium A^{pc} EP: intum- A^{ac} illud EP: -a A **362** et A: est EP sunt *post* comitati *add.* EP fuerant A (igitur ceteri fuerant territi E): -at P

barbaros rimabam⟨ur⟩ si quid nobis de itinere consultarent.
365 at vero nullus uspiam visitur locisque desertis et inhospitalibus per octo posthinc im[me]morati dies egimus consilio confirmando. tum in illo promuntorio cuius supra facta est mentio bestiam quoque vidimus praegrandi admodum et inopinabili magnitudine quam ebdomarion vocant, adeo
370 immensi portenti rem ut illi perfacile insistentes etiam super dorsum elephantos cerneremus. hac igitur spectaculi foeditate moti iter ad Prasiacan repedamus, per quas ubique vastitates multa ferarum nomina multasque eiusmodi saevitudinis facies erat videre, serpentium quoque genera permi-
375 randa. illic et solis lunaeque defectus comminus etiam speculati sumus et causas hiemis et temporum differentias arbitrati. quo primum reversi ut inspecta sunt vos quoque participare curabimus.

Nunc enim nobis iter per regna Darii Persasque nostros (17 Kue.)
380 agitatur; quam cum omnem peragrare regionem cordi habeamus, multo ubique auro multisque crateribus abundamus, non his ex auri modo materia pretiosis, verum longe lapidum luce maioribus. neque tamen nobis alia quoque ab hoc genere divitiarum instrumenta sunt minora. sed hic circuitus
385 de quo dicimus a portis Caspiis fieri †quo eptus laboras aut

364 rimabamur *Kue.*: -abam AP; -ebam E **366** immorati *Mueller*: immemorati AEP **367** supra: *l. 322* **369** ebdomarion EP: ebdomadarion A **370** inmensi portenti EP: mensi potentia A **371** hac A[pc]: hanc A[ac]; hec P; hoc E **372** prasiacan AE: -am P repedamus EP: repad- A **373** sevitudinis A: -i EP **376** et causas – 378 curabimus AP: *om.* E causas A: -am P differentias AP: -ae *Kroll* **378** curabimus *Berengo, Kue.*: -vimus AP **379** enim A: *om.* EP **382** auri EP: -o A **383** ab hoc g. *pendet ab* alia, *non a* minora, *invito Kueblero* **384** circuitus EP: circuit A **385** quo eptus laboras aut vitae eiuscemodi A; ceptus laboris aū vite huiuscemodi P; ceptus labores autem vie huiuscemodi E; [...] laboris habuit vices huiuscemodi *Kroll* (*p.* VIII *adn. 4*; eius modi *p. 108*)

vitae† eiuscemodi. ubi cenatum exercitui foret, statim signum dari classico et ad vesperam iniri iter oportebat idque horis ferme nocturnis tribus agitari convenerat, sex vero insequentibus horis somno indulgere; rursusque exim ad horam diei quartam reliquum spatii transmittebamus. sed enim 390 viantibus non simplex habitus neque incuriosa munitio fuerat necessaria. peronibus quippe crura omnia pedesque muniri et femoralibus uti pellinis oportebat reliquumque corpus ambire loricis, quod illae omnes Persicae regiones multis admodum et vehementibus infestari serpentibus dicerentur. 395

(18 Kue.) Idque iter continuatis diebus ferme duodecim exanclavimus atque ita demum ad oppidum adventamus situm in insula circumflui fluminis; ibique visitur castrum consitum undique arundinibus, quae ad triginta cubitorum spatia supercrescerent. crassitudo vero earum supra eam quanta est 400 hominis crassitudo. navigia quoque plurima amni inerant, quae mox curiosius intuentibus partes quaedam fissarum arundinum noscebantur. enim huius fluminis liquor ad potum hominis adversus amaritudine nimia est cum salsitate. quaerentibus igitur, qua poteramus, ex accolis usum ele- 405 menti memorati aliud castrum eminus demonstratur ab stadiis ferme quattuor indidem situm; ad quod cum audacius quidam exploraturi properassent, flumen quidem adfluum vident; sed emersi indidem hippo⟨po⟩tami magnitudine nescias an saevitia immaniores nostros qui exploratum abie- 410 rant incursavere. ac rursus ad aliam partem eadem nobis cu-

388 insequentibus E (*Mai*[1]): -entis AP **396** idque – 398 fluminis *om.* E[c], iter – visitur *om.* E[v] **397** insula P: -am A **399** ad EP: a A **400** supra A: super EP **403** harundinum A[pc]EP: -em A[ac] **404** est P: *om.* A (habebat amaritudinem nimiam E) **405** qua EP, *def. Axelson*: quam A **407** indidem situm A: ind. consitum P; *om.* E **408** exploraturi A[pc]EP: -ori A[ac] **409** hippopotami *Mai*[1]: inpotami A; (h)ypotami EP; hippotami *def. Svennung, Orosiana 163* magnitudine EP: -i A **410** inmaniores EP: in maiores A

riositate rimantibus agmen earundem bestiarum longe
numerosius occursabat. quare omni genere fugienda loca
evitandumque periculum videns classico signum abitioni
415 praecipio, quamvis tanta vis sitis eiusque desiderii homines
incessisset ut plerique etiam a potu urinae ob necessitatis
vehementiam non temperarent. igitur forte fortuna cum
exim stagnum quoddam dapsile repperissemus potitique de-
siderato ac persuavi potu ⟨per⟩ prata virentia sterneremur,
420 eminus video in quadam adiacentis tu⟨muli em⟩inentia ti-
tulo gemmeo superscriptum in hanc sententiam: 'aquatio-
nem hanc rex Sesonchosis orbis universi praestiti cunctis
Rubrum navigantibus mare.' igitur iussi propter hoc stagnum
castra constitui ignesque quam creberrimos fieri.

425 Et iam noctis ferme hora tertia numerabatur illustrisque (19 Kue.)
admodum luna nihil diurni luminis demutarat, cum subito
conspicamur undique ex omni silva quae circumsteterat bes-
tias quasdam ad ripam stagni potus gratia contendentes.
erant eae bestiae scorpii quidem non minus proceritudine
430 cubitali, ammodytae etiam albi colore vel rufi nec non ceras-
tae coloribus ut supra diversis. quare vehementi sollicitu-
dine incitati conspicantesque iam nostrorum aliquot inter-
emptos fletibus undique consonantibus periculum opperie-
bamur. insequebantur enim praedictas bestias etiam
435 quadrupedes beluae vehementes, potus scilicet consuetu-
dine ac necessitate illo venientes, quae quidem erant leones

413 genere: *cf. l. 122* loca EP: -o A **414** abicioni EP: amb-
A **415** tanta vis sitis eiusque desiderii A: tanta vis eiusque desi-
derii P; sitis tanta eiusque desiderii vis E **416** ut plerique – 417
temperarent AP: *om.* E **418** exim A: in ex P; *om.* E **419** per
suppl. Mai[1] **420** tumuli eminentia *Berengo, Kue.*: tuinentia A; vi-
nentia P; virentia E **421** gemmeo EP: gemineo A **425** illus-
trisque A: -ique E^{v}; -i E^{e}P **429** proceritudine A: proceritate P;
om. E (*cf. l. 168*) **430** hammoditae A: am(m)oditate EP
432 aliquot *Kue.*: -quod A^{ac}P; -quos A^{pc}E **435** quadrupedes
A^{pc}EP: -ipedes A^{ac} **436** quidem P: -am AE

supra magnitudinem taurorum quos ex nostratibus maximos ducimus, rhinocerotes etiam vel apri vel pardi, lynces quoque et tigrides scorpiurique una elephantis et bu⟨c⟩riis; tunc taurelephantes et cum his homines senis manibus portentuosi, himantopodes etiam et cynoperdices multaque formarum humanarum genera invisitata. igitur excitabamur ad providentiam periculi imminentis atque ideo arma quidem quam properantissime capimus; mando vero ignes quam maximos et creberrimos fieri silvisque ipsis conflagrare facillimis immitti incendia. quae res et[ip]si plurimum quantum contra multitudinem bestiarum opitulari trepidantibus poterat, invita⟨t⟩ tamen nimietate luminis plurimas illo contendere idque certamen [in] eo usque novis vitandis periculis fuit donec cum lunae occasu umbrata tellure offusisque tenebris ad consueta silvarum refugia omnes illae bestiae remearent. non tamen prius memorata saevities animantium receptui consulit quam id animal supervenisset quod regnum quidem tenere in hasce bestias dicitur; nomen autem odontotyrannum vocant. haec bestia facie elephantus qui-

(20 Kue.) 440 445 450 455

438 ducimus A: duximus EP **439** scorpiurique *Kue. sec. Ps.-Call. A*: corepti utrique A; corripti u. P; corrupti u. E bucriis *Mueller sec. Ps.-Call. A*: buriis AEP **440** taurelephantes *Mueller sec. Ps.-Call. A*: tyreelefantes (tir- P) A[pc]P (-os A[ac]); diri elef- E senis AE: -es P **441** himantopodes *Mueller sec. Ps.-Call. A*: imantopodas A; in antopodes EP cynoperdices *Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 92*: -pendices AEP **442** humanarum AEP: inhum- *Kroll fort. recte* (*cf. Ps.-Call. A* ἄλλα τε ζῷα θηριόμορφα) **445** facillimis A: facilissimis EP **446** etsi *Mai[1]*: et ipsi AP; et ipsis E **448** invitat *Mai[1]*: invita AE; invisita P nimietate EP: anim- A **449** in *del. Kroll[3]*; usque eo in *coni. Schlee* novis AP: nobis E (*Kue.*) vitandis A: certandis P; certandi E **450** donec cum l. AE: d. l. c. P **451** remearent AE[c]: -unt E[v]P **452** tamen prius AE: p. t. P **454** nomen A: nominis P; -e E **455** hec bestia EP: haeae (*ex* aeae *corr.*) bestiae A

dem est, sed magnitudine⟨m⟩ etiam huius animantis longe praevectus, nec minor etiam saevitudine omnibus egregie saevientibus. | quare cum nostros incesseret ac ferme viginti et sex de occursantibus viros morti dedisset, tandem tamen reliqua multitudine | ignibus circumvallatur et sternitur. adhuc tamen saucius odontotyrannus cum indidem fugiens aquae fluenta irrupisset ibique exanimavisset, vix trecentorum hominum manus nisu extractus de flumine est. hactenus igitur noctis illius nobis periculi finis fuit.

AE

460 AEP

465 Longe tamen molestius, quo enim caveri difficilius erat, quod post evenit. tenebris enim post occasum lunae omnia obumbrantibus nyctalopecas viseres de arenis profundis emergere non minus longitudinis cubitis decem eaeque, qua poterant, homines involant. tunc ex iisdem arenis corcodrilli etiam exsistentes passim invadunt quadrupedia militaria. ad hoc alites quibus apud nos vocabulum vespertilio est, sed quae illic super columbarum magnitudinem, dentibus tamen ad humani rictus valentiam saevae sunt, circumvolare coepere et quibusque incautioribus aures aut nares aut digitos praesecare. tum rhinocoraces insecutae, sed eae sane neque ad homines saeviebant neque ignes temere advolabant. tan-

(21 Kue.)

470

475

456 magnitudinem *Kroll*[3]: -e AEP **457** omnibus E (*Berengo*): hominibus A; *om.* P **458** quare – 460 multitudine AE: *om.* P ferme A: p(er) me E[v]; p(ro) me E[c] **460** reliqua A: re aliqua E multitudine A: a mult- E **463** manus A: -u EP extractus *Mai*[1]: -a A; vix tracta EP **465** longe – 466 evenit AP: *om.* E **467** nyctalopecas *Calderan*: nitalopicas EP; ynit- A **468** minus AEP: minoris *Mueller* eaeque – 469 involant AP: *om.* E aeaeque A: heque P qua *Kue. dubit.*: quo AP **469** tunc AE: tum P corcodrilli AP: cocod- E **470** existentes A[pc]EP: -stantes A[ac] ad hoc P: adhuc A; ad si E[v]; ad hec E[c] **471** sed – 472 magnitudinem AP: *om.* E **472** super AP: supra *Calderan cl. l. 488* columbarum P: -ae A, *an recte?* **475** rinochoraches A (rhinocoraces *Mai*[1]): rinocerotes P; nicticoraces E (*an ex Epist. Alex. 21,8 Boer?*) eae A: he EP **476** advolabant EP: -ebant A

dem igitur restitutus diei intellegensque in quanta discrimina proderemur ab hisce Indis qui sese salutaris itineris futuros esse nobis polliciti erant, eos ob fraudis meritum eisdem aquis praecipites dari necarique praecepi. atque exim 480
usi itinere rectiore tandem restituimur viae quae nos ad Prasiacam tuto deduceret.

(22 Kue.) Igitur cum oppidum quoddam opulens sane et abundans omnibus refectioni humanae necessariis advenissemus, recipiendis viribus ibidem dies quinque transegimus. enimvero 485
cum sexta iam reditui consuleremus, talis nobis obicitur admiratio. primum quidem venti spiritus vehemens et [procella] adeo supra consuetam magnitudinem rapax ortus est ut non tentoria modo satis firmiter fixa convelleret, verum homines quoque stantes gradientesque prosterneret, nisi 490
quod properanter sarcinis strictis ad tutiora oppidi concursamus. enimvero dum ista molimur, coire nubes et in densitatem nimiae crassitudinis solis lumen omne coepere subtexere indiscretamque nobis noctem diemque confundere. neque id breve aut transcursorium fuit, enim diebus fere 495
quinque pari facie foedatus aer in id tandem aliquando purgavit ut sexta sub luce, cum interruptis nubibus sol faciem mundo pristinam reddidisset, tantam vim nivium incubuisse videremus ut supra trium cubitorum altitudinem densa multos quidem et nostratium interfecerit quos forte in apertiori- 500

478 ab hisce – 482 deduceret AP: *om.* E qui – itineris: *aliquid sine dubio excidit*; qui indices se s. i. *coni. Ausfeld*[1], duces *vel* praevios *post* itineris *e. g. add. Heraeus* (qui sese salutares itineri *Mai*[1]) **479** nobis A: *om.* P polliciti erant *Mai*[1]: pollitierant A; pollicebantur P **480** necarique praecepi A: iussique necari P **481** usi itin. A: i. u. P prasiacam P: pris- A **486** die *ante* reditui *add.* E admiratio A: mir- EP **487** quidem A: quippe EP procella *del. Mariotti* **490** stantes A^{pc}EP: -is A^{ac} **492** in densitatem AE (*subaudi velut 'collectae'*): in -e P **495** fere AP: ferme E *de Valerii more iuxta numeralia; an recte?* **499** densa EP: -am A

bus locis nacta sit, plurima tamen obruerit quadrupedia, quorum nihilum non sta[n]taria morte obriguisse visitares.

Eaque nivium vis cum diebus ferme triginta vix tabuisset, (23 Kue.) aequato tandem solo itinere dierum ferme quinque Prasia-
505 ca⟨m⟩ adventabamus, multo quidem labore, qui strictim dictus est, exanclato, enimvero maiore praeda totius Indiae earumque gentium quacumque transmisimus convectata, nullo omnium Indo Persarumve dubitante quin omnia nobis ad subiugandum facilia forent quocumque animum intendisse-
510 mus. at cetera nomina pretiorum aurique opulentiam ulterius non requirendam ⟨...⟩, vixdum gravibus subvectionibus consulentes, cum tanta in his quae subiugata sint loca vel copia vel adfluentia reperiretur. sic igitur animo laxato cum nihil iam foret quod non fortuna ex hisce appetentiis
515 explevisset, omne demum intenderam desiderium ut, si quid esset quod invisitatum aliis foret atque auditu mirabile haberetur, id sane resciscerem videremque.

Tunc quidam viri ex oppidis circumsistentibus esse dig- (24 Kue.) num cognitu et scientia contendebant, si modo mirum ho-
520 mini videri posset virecta noscere et arbusta loquacia ad humanum modum. | id primum ut impossibile alienissimum- AE que natura arbitratus neque credideram nec renuebam. sed

502 non stantaria (stataria *Berengo, Kroll*[3]) morte A: in tantarum mortem P (aliqua *pro* nihilum – stataria E) **503** vix tabuisset EP: vix hab- A; extabuisset *coni. Calderan* **504** Prasiacam *Kue.*: -a AEP **505** adventabamus A: adventamus EP **506** exanclato EP: -oto A **508** indo persarumve AP, *def. Kroll*[3]: indorum pers. E (*Berengo*) **510** at – 513 reperiretur AP: *om.* E at *Mai*[1]: ad AP aurique P: *om.* A **511** *lacunam verbo* duximus *suppl. Volkmann*[2], *aliis alii* **513** vel[1] P: *om.* A affluentia P: -ta A **514** appetentiis P: -tis AE **516** invisitatum E (*Mai*[1]): inus- AP auditu m. haberetur EP: auditum m. haberet A **521** id – 524 venissemus AE: *om.* P ut inposs. A: uti poss. E **522** nec rennuebam E (renu- *iam Schlee*): ut rentivebam A, referenti *s. l. add.*

persistentibus adserentibusque adsensi tandem itineri eius terrae quam sol oriens visitaret. eo ergo cum venissemus,
AEP | ducor in quendam locum arboribus consitum vel amoenis. 525
AE hunc illi paradisum vocitavere. | enimvero consaeptum viseres non maceriae circumiectu, verum arborum frequentia circumsistentium. eum locum sacrum Soli Lunaeque esse dicebant: nam et aedes templaque opere naturali hisce diis ibidem intrinsecus viseres, duas vero arbores caelum ferme pro- 530 ceritudine intervectas, simili facie qua cupressus, plerumque etiam †diretiorum est† ea stirpe, quod genus arbores myrobalanos habent. sed ex hisce duabus arboribus de quibus supra locuti sumus marem alteram, alteram feminam esse contendunt. et maris quidem arboris praesidem Solem, feminae 535 vero Lunam esse ⟨c⟩ultricem. harum omnis circa radices convestitas viseres tergis ac pellibus sacris; sed ex his quae ex maribus essent marem arborem, quae vero ex pecudibus femineis ad honorem feminae sitae. quamvis hominibus gentis eiusce usus ferri aerisve vel stanni omnifariam ignorare- 540 tur, neque esset quicquam quod ad aedificii usum ex luto fingeres ⟨...⟩. cum igitur illa terga vel spolia bestiarum, ex

523 adsensi *Kroll*: -us AE itineri E (*Mai*[1]): -e A; itinere ⟨dierum XII perveni ad fines⟩ eius t. *Ausfeld*[3] *cl. Arm.* **525** *post* ducor *add.* ergo P **526** enimvero – 608 praesto AE: *om.* P **527** maceriae *Ausfeld*[3]: mat- AE **528** eum locum E: eorum A **529** hisce diis A: *om.* E **530** viseres A: vid- E proceritudine A: pro cert- E **531** intervectas A: -iectas E simili A: -es E plerumque – 534 contendunt A: *om.* E plerumque – 532 stirpe A: plerarumque etiam iam dictarum extare stirpes *Ausfeld*[3]; [...] directiore funesta stirpe *Kroll*[3]; [...] directiores, ex ea stirpe *Mai*[1]; plenumque etiam circuitum arborum ex ea stirpe *Calderan* **535** feminae A: -am E **536** cultricem *Axelson*: ultr- AE; altr- *Mai*[1] omnis A: -es E **537** viseres A: *om.* E ex A: et E **538** marem arborem: *subaud.* convestitam esse **540** -ve A: -que E stanni *Mai*[1]: stagni AE omnifariam A: -ie E **541** luto A: -u E **542** *lacunam, cui tamen in Gr. exemplari nihil respondet, statuit Calderan praeeunte Berengo*

quis forent animantibus quaererem, comperio leonum esse
sive pardorum et huiuscemodi bestiarum eisque tergis non
545 ad honorem solum numinum uti consuetos, verum etiam ad
operimenta abuti homines incolentes. id tamen esse in hisce (25 Kue.)
arboribus admirabile: namque oriente sole marem illam ar-
borem itemque cursus sui meditullium possidente vel tertio
occiduo loquacem fieri et consultantibus [tercio] respondere,
550 idem vero nocturnis horis atque lunaribus arborem femi-
nam.

Doctus igitur ab his viris qui antistites loci sacerdotesque
memorantur uti mundus et ab omni irreligioso contagio im-
pollutus accederem, comites mihi eius aditionis adscisco
555 amicos carissimos fidissimosque, Parmeniona scilicet, sed et
Craterum, Isyllum quoque atque Mache[n]ten et Thrasy-
leonta et Mach⟨a⟩ona una Theodecto Diiphiloque, sed etiam
Neocle. monentibus igitur sacerdotibus religione prohiberi
ferrum id loci invehi, ita ut praedictum est facio moneoque,
560 addita tamen cautela eiuscemodi diligentiae quod octoginta
viros fortitudine pariter exploratissimos adesse circa ea loca
ac nemus quo ingrediebamur quam sollicitissime iubeo, ex-
ploraturos etiam ecquis esset qui forte vocem de proximo
subiectaret quam nos ex illis arboribus ferri arbitraremur.

543 quis A: quibus E **544** eisque E (iisque *Kue.*): et usque A **545** honorem E: -um A numinum *Mai*[1]: nom- AE **547** illam E (*Mai*[1]): -um *ex* -e *corr.* A **548** meditullium A: metullium E tertio occiduo *Kue.*: certe occ- E (*Mai*[1]); ceriae occiduae A **549** tercio AE: *del. Kue.* **552** antestites A: antistes E **554** aditionis A: cond- E **555** Parmeniona A^{pc}E: -e A^{ac} sed A: *om.* E **556** Isyllum – 558 Neocle A: *om.* E Macheten *Mueller*: -enten A **557** Machaona *Mai*[1]: machona A Diiphiloque *Mueller*: difficillique A **558** religione A: -i E **559** loci *Mai*[1]: -o AE **560** addita tamen cautela E: addita men (*postea in* additamen *corr.*) cautelam A **561** exploratissimos E^{v}: -ant- AE^{c} loca E: -o A **563** ecquis *Mai*[1]: et quis AE **564** nos ex A: nosset E arbitraremur A: -tremur E

(26 Kue.) Adhibito igitur uno ex Indis, qui interpres dictorum ido- 565
neus foret, cuius illectu illo veneramus, iuro quam sancte
poenam illum capitis non evasurum, si promissum ex arbore
responsum diffamatumque tacuisset. unde intentis ad au-
diendum, mox primum solis occasus et abitio fuit, vox audi-
tur ex arbore, sed lingua barbarica, eiusque interpretamenta 570
haud quisquam nobis edissertare audebat. id cum obstina-
tius facerent cupiditateque omni ad significantiam vocis
emissae properarem, interminatus interpreti necem ni se-
dulo mihi praedicta narrasset, perterritus tandem eiusmodi
esse responsum arboris refert: quod enim obitu veloci et oc- 575
casu iam proximo vitae meae spatia urguerentur eamque
mortem non de externis, enimvero de civibus et proximis
fore. quae dicta cum ex natura hominis meum quoque ani-
mum attitillare⟨n⟩t ac sub ortu lunae rursus ex arbore femina
oraculum mihi sciscitanti reddi deprecarer, quaerens et obse- 580
crans numnam matre et proximis salutatis obitus mei clau-
sulam subiturus sim, non barbara iam, sed Graecae linguae
significantia lunaris arbor elocuta est mortem mihi in Baby-
lonia esse fatalem.

566 inlectu *Mai*[1]: iniectu E; -o A sancte A: *om.* E **568** re-
sponsum – 570 arbore *om.* E[v]; unde – 569 fuit *om.* E[e] **569** mox
primum: *v. Hofm.-Szantyr 637*[3]; *Loefstedt, Beitr. z. spaet. Latin. 26 sq.*
570 barbarica E: -ri[ti] A eiusque interpretamenta habuit (haud
Berengo, Volkmann[2]) quisquam A: ei. interpr. habuit nec quisquam
E; eiusque interpre⟨s⟩ tamen[ta] haud quidquam *Calderan*
571 edissertare E (*Mai*[1]): et diss- A **572** facerent A: -em E
cupiditateque omni A: cupiditaeque (-aque E[e]) omnia E
significantiam E[e]: -entiam A; -andum E[v] **573** audire *ante*
properarem *add.* E properarem E (*Mai*[1]): praeparare A ni E:
nisi A **575** refert E (*Morel*[1]): fert A **577** civibus E (*Heraeus*):
ibus A; hibus *Stengel*; fidelibus *Volkmann*[2] **578** fore A: -et E
579 attitillarent *dubit. Funk, "Arch. lat. Lex." 4, 1887, 243, Kroll*[3]: at-
tillaret A; titillaret E **580** sciscitanti E: scissitandi A **581**
numnam matrem (matre *Mai*[1]) et pr. salutatis A: nam coram matre
et pr. saltem (saltim E[e]) E **582** barbara AE: -e *vel* -ica *Calderan;*
an -ae*?* linguae A: -a E

585 Id satis triste mirumque admodum amicis adsistentibus (27 Kue.)
videbatur. ego tamen coronis atque alio religioso honore locum donare contendens sum prohibitus a sacerdotibus, quod huiuscemodi munera dii indigetes abnuissent. agebam maestus et exspectatione futuri admodum territus; Parmenion ta-
590 men me Philippusque in somnum ac requiem hortabantur. sed id quoque cum omnifariam negitassem ac iam ferme dies insequens indilucesceret, ipse ad sacrum ire contendo adtrectatamque arborem quaeso percunctans ecquid, si vitae praedicto abitu urguerer, revectari tamen ad Macedo-
595 niam corpus meum dii permitterent viderene matrem atque uxorem ultra potuissem. sed ad haec primum ortu[s] solis lux mundo est reddita, e vertice arboris acuta quaedam vox, sed enim discrebilis et intellegenda sic appulit: 'completa sunt,' inquit, 'tibi vitae spatia quae debebantur nec revehi sane ad
600 matrem, ut desideras, poteris, cum illa mors in Babylonia sit futura; sed sedes corporis longe diversa est. verum ubi haec tibi finis adfuerit, mox matrem quoque una et coniugem perituras esse vel tristiore morte non ambigas, Indis una vel Persis etiam infestantibus.'
605 His compertis animoque ad necessaria confirmato, moratus dies ferme quindecim ad Prasiacam festino et Atilaniae

586 videbatur – 587 contendens A: *om.* E **587** quod, 588 indigetes, 591 cum – negitassem *om.* E **592** indilucesseret A: dilucesceret E ipse *Heraeus cl. 1,802*: -um A; *om.* E **593** attrectatamque E: ad rectamque A ecquid si *Mai*[1]: et quod si A; et si quidem E **594** abitu *Calderan*: aditu E; adeo A revectari A: -ertari E **595** permitterent E (*Mai*[1]): prom- A viderene *Mai*[1]: videre me AE **596** ut *ante* primum *add.* E, *sed v. Hofm.-Szantyr 637*[3] ortu *Mai*[1]: -us AE **597** e E: et A sed enim A: *om.* E **598** discrebilis A: discredibilis E completa A: -e E **600** cum E (quom *Mai*[1]): quam A **601** sed – est A: *om.* E **602** quoque A: *om.* E **603** vel E: id A tristiore A: -es E indis – 604 infestantibus A: *om.* E **606** XV E[e] (*recte sec. Arm.*): XX E[v]; XII A atilani(a)e AE: aliis Indiae *Mai*[1]; *lect. trad. mutare nolui e voce corrupta in Gr. exemplari fortasse ortam*

regionibus, quarum peragrandis oppidis praesens intentio
AEP erat, debitam diligentiam praesto. | ergo Prasiaca percursata
revenio Persidam omni studio properans Samiramidos quo-
que nunc regnum visere. sed quoniam ad hu⟨n⟩c mihi in- 610
terim finem res gestae sunt, ea te scientia participare ami-
cum fuit. quare vale."

AP(Z) (28 Kue.) 18. | Post hasce litteras ad Aristotelen datas pergit ire, ut
scripserat, ad Samiramidos regiam, quod illo se et opulentiae
fama ducebat et magnifica pervulgatio imperii satis incliti ad 615
laborem. quippe urbs omnis muro quam validissimo est cir-
cumsaepta portarum valvis aere vel ferro ad firmitudinem vel
decorem impendio fabre †possessis†. omne vero oppidum
quadratis saxis, sed hisce non incuriose levigatis, congestum
et cultum visere non absque admiratione visentium fuit. 620
enimvero regina oppido erat et pulchritudine famosissima et
commendabilis ex aetate, forte tunc viro vidua, quamvis ma-
ter iam trium liberorum. sed feminae nomen Candace dici-
tur; proneptis erat haec Samiramidos supra dictae. ad eam
igitur Alexander scribit talia: "Aegyptum adveniens ex eo- 625
rum indigenis audivi illis terris et domos vestras et sepulchra
esse defunctorum; ex quis palam fuit dominatos esse priscos
reges vestri Indiamque tenuisse. nam et relatio addidit Am-
mona quoque meum militasse una vobiscum et id famae ad-
stipulatur etiam oraculi maiestas quod editum iubet uno nos 630
deo sacris obsequi. quare religiosum est facere dei iussa et id

610 ad hunc *Mai*[1]: ad huc AEP; ad hanc *Kue. cl. nimirum l. 601–602* **612** *in vb.* vale *des. excerpta* **613** aristotelen A: -em P **614** quod illo A: quo llo P **615** fama P: -e A pervulgatio P: -ta A **618** possessis AP: procus(s)is *Mariotti eleganter* **622** mater iam A: *om.* P **627** dominatos P: -ores A **628** reges *Mai*[1]: -is AP Indiamque: *cf. Kroll, RE X 848, 50 sq.* relatio P: ral- A **630** editum P: edictum A uno AP, *def. Stengel cl. 2,214* illo: una *Kue.*, uni *Morel*[1]

moneo suadeoque rectius tibi facturae, si veneris, enimvero
multum peccaturae, si omittas."
Ad haec Candaces scribit: "vetus nobis oraculum est Am- (29 Kue.)
635 monis dei neque nos in Aegyptum militare neque Indiam
nostram hac ex causa debere commoveri, enim si quis huc
audeat, hisce utpote hostibus occursare. quare dei iussis pa-
rere decretum est ac verecundum. nec nos aestimes ex co-
lore, quippe cui animi liberalis species intuenda est non sa-
640 tis corporis forma praeiudicat. id ne putes arte timoris
adlatum, octoginta nobis populos scito esse vel maximos eos-
que omnis agere in armis non ob iniuriam inferendam, sed
inferentibus occursuros. at vero te probo quod ad commu-
nionem nos sacri et obsequium voces Ammonis dei, quem
645 maximum et praesentissimum scimus. habebis ergo tibi ex
nobis amicitiae argumentum centum laterculos auri grandis-
simos, Aethiopas impubes quingentos, psittacos sex sphin-
gasque sex praeterque haec Ammoni deo nostro coronam
smaragdis ac margaritis, etiam toreumatis pretiosiorem. his
650 †ad† loculos refertissimos cuiusque generis margaritarum at-
que gemmarum ad decem numerum eburneosque alios locu-
los octoginta; una misi usibus et deliciis tuis ferarum genera
quae sunt nostratia, elephantos trecentos quinquaginta,
pardos sex, rhinocerotas octoginta, pantheras vero quattuor
655 milia, canes etiam in homines efferatissimos nonaginta, tau-

632 *post* veneris *add.* non vero multum si veneris A enimvero *Kue.*: non vero AP **633** peccaturae P: peccare A omittas *Mai*[1]: adm- AP **634** Candaces AP: -e *Mai*[1] vetus *Berengo*: venus AP; verius *Mai*[1] **635** aegyptum A: egtū (o s. l.) P **636** hac P: haec A **637** occursare *ex* incurs- *corr.* A; [in]occursare P: *nempe duplex lectio fuit in Φ* **638** ex P: *om.* A **640** praeiudicat A: praedicat P **641** scito A: *om.* P *post* eosque *s. l.* usi *add.* P **642** omnis A^{ac}P: -es A^{pc} **643** occursuros A^{pc}P: -us A^{ac} **647** sphingasque *Mueller*: fin- P; frig- A **650** ad P: et ZA; addidi *Brakman*[2], *possis* adde refertissimos A^{pc}P: referritissimos A^{ac} **653** nostratia ZA: -ati P **654** pantheras Z: -os A; pantaros P **655** efferatissimos P: -cissimos A

ros trecentos, virgas ebeni mille atque quingentas; quae cum primum auferenda iusseris, transmittentur. †haec ut valebis† scribasque ad nos velim ecqui te iam orbis universi dominum esse gratulemur."

(Z) (30 Kue.) 19. Et ad haec quidem transferenda Alexander miserat. 660 ipse vero paulo post videndae reginae studio illo profectus est. quod ubi Candaces comperit, eiusmodi rem ex ingenio comminiscitur: unum e pictoribus peritissimis ire clam obviam adventanti Alexandro iubet eumque quam colliniatissime efficiat ac depingat atque ad sese properiter picturam 665 quam illeverit deferat. id ubi factum est et pictor revenit, acceptam effigiem abdito quodam et secreto ponit in loco.

Sed insecuta est factum hoc eiusmodi fabula. filius reginae Candaces, cui nomen Candaules erat, una cum equitibus admodum paucis forte occurrit ad quaedam tentoria Alexan- 670 dri militum. moti vero custodes exercitus personae novitate ducemque illum et si qui cum ipso venerant comprehendunt offeruntque Ptolomaeo, cui cognomentum Soter erat; eius enim dignitas veluti secunda post regis ambitum videbatur. quod igitur Alexander id horae somno per diem teneretur, 675 Ptolomaeus quaerit ex homine quis esset quasve haberet causas repentini illius superventus. ad haec Candaules, opinatus regem esse Ptolomaeum, ait esse se quidem filium re-

656 atque A: et Z; *om.* P **657** haec ut valebis AP: hinc ut volueris *Ausfeld*[1]; haec ut tua habebis *Calderan* **658** ecqui *Mariotti*: et qui AP; et *secl. Kroll*[3], ecquid *Ausfeld*[1] **660** ad ZP: *om.* A **662** quod A: quid P candaces A: -is P; -e *Mai*[1] **664** iubet *ante 663* obviam *transp.* P **665** efficiat AP: -giet *Kue. non necessario* properiter A: p(ro)piter P **667** quodam P: quidem A^{ac}; quodem A^{pc} **668** factum hoc A: h. f. P **669** candaces P: -is A candaules A^{ac} (-eules ZA^{pc}): -ales P **670** occurrit A: acc- P **672** illum A: ipsum P **673** cognomentum A: -o P **675** id P: ad A **677** superventus P: adv- ZA candaules A: -ales P opinatus A: -ur P **678** esse pthlomeum ait esse se P: ptol. sese ait esse (esse[1] *fort. recte om.*) A

ginae Candaces, sed enim sese una cum coniuge civilius et
680 incuriosius ad sacrificium annuum contendentem superve-
nire Amazonum a quodam Bebryciorum tyranno uxore pri-
vatum, omnes denique militum qui una secum fuerant inter-
fectos. quare commodum nunc numeris congregatis hanc se
moliri militiam, uti ultioni consuleret.

685 His compertis Ptolomaeus ad regem irrumpit eique com- (31 Kue.)
perta communicat, quae quidem grata Alexandro et ex voto
accidere videbantur. surgit igitur e lectulo et diadema proti-
nus suum in Ptolomaei caput transfert chlamydeque augus-
tiore vel regia circumiectum egredi iubet; tum, ubi petitus a
690 Candaule rex fu⟨er⟩it, ad sese Antigonum satellitem voci-
tare. pro quo Antigono cum ipse Alexander Ptolomaeo se vel-
uti satellitem obtulisset, "ibi," inquit, "cuncta haec mihi
comminus dicito atque a me consilium super re quaeritato."
ita ut doctus est Ptolomaeus protinus facit. sed cuncti viden-
695 tes et Ptolomaeum cum insignibus regiis et pro satellite
Alexandrum adsistentem, summa exspectatione pendebant
ecquid novi consilii regi sedisset.

Namque ut egressus est habitu famulantis, protinus Ptolo-
maeus: "cerne," inquit, "Antigone, hunc Candaulem: is
700 Candaces reginae est filius, sed enim iniuriam deflet coniu-

679 candaces P: -is A **680** supervenire *Calderan*: -entu AP **682** una secum A: s. u. P **683** commodum P: quomodum A **684** militiam A^{pc}P: mal- A^{ac} consuleret P (*Mai^{1}*): confuteret A **685** eique P: et quae A **686** voto A: -a P **687** accidere *Mai^{1}*: accedere AP e lectulo: *cf. 1,114* de l. **688** clamideque A: -aque P **689** circumiectum A (*cf. l. 239* superiectos): -tectum P tum A: tunc P petitus *B. Keil*: penitus AP a cand^{u}ale rex fuit P (fuerit *scripsi*, fuat *Kue.*): ad candaulem egreditur facit A **690** ad A^{pc}P: ex A^{ac} **693** re A: rem P **695** insignibus regiis A: regiis vestibus P **696** adsistentem *Kue.*: adsistem A; existentem P **697** ecquid *Kue.*: et quid AP regi sedisset *Mai^{1}*: regis ed- P; regii sed- A **699** candaulem is A: candaulenis P **700** candaces P: -is A

gis raptae per insolentiam regis Bebrycis. facies igitur obsequenter si nos consilio iuves subiciasque ecquid nunc facto opus esse arbitrere." ad haec Alexander: "dignum te sane erit, rex," ait, "si armato exercitu iniuriam supplicis ulciscare eximasque eius adfectus cuius honor matri proficiat." 705 his compertis Candauli gaudium. sed Ptolomaeus ad haec respondit: "ergo," inquit, "Antigone, exsequere istud quod subiecisti consilium atque exercitum para."

(Z) 20. "Faciam sane," respondit Alexander, "sed enim commodum est mihi, rex, ad consilium quod subieceram bellum 710 istud inferri Bebrycum regi seu regno non die teste; neque enim animus barbari ⟨nisi⟩ improvisa formidine incitatus ab in⟨ter⟩fectione raptae mulieris temperabit. erit vero frustra opem supplici procurare, si emolumentum victoriae dilabatur. ergo si placet, nox belli tempus et superventus eiusmodi 715 confirmetur: ubi enim flammis immissis noctis obscuro turbari civitas coeperit, acquiescent condicionibus nostris facillime iam praeventi rapta⟨m⟩que nobis haud difficile repraesentabunt." (32 Kue.) haec cum dixisset et Antigonus consideraretur a supplice, procidens eius ad genua Candaules: "quam vellem," ait, "tu ille Alexander fores cum hac tua, Antigone, sapientia! non enim armigeri parum nobis †calles industria dedisses†." 720

701 Bebrycis *Mai*[1]: babr- A; hebr- P **702** ecquid *Mai*[1]: et quid AP **703** esse A: est P te sane A: s. te P **705** affectus P: adinterfectus A **707** exsequere *Mai*[1]: exquire A: exequi P **710** est mihi A: *om.* P subieceram *Axelson*: -ero AP **711** bebricum A: -o P **712** nisi *suppl. Axelson* **713** interfectione *Berengo, Landgraf*: infect- AP temperabit P: -vit A **715** nox *Mai*[1]: mox AP **717** adquiescent A: -et P **718** raptamque *Kroll*: -aque AP **719** et A: *om.* P consideraretur A: crederetur P **721** ait P: an A hac *Mai*[1]: h(a)ec AP **722** calles industria dedisses AP: calle⟨n⟩s ind. cluisses *Berengo*; calles industria: de dis es *Heraeus*; calle⟨nti⟩s industria⟨e documentum⟩ dedisti *Mariotti dubit.*

Ergo, ut consilium fuit, irruunt nocte barbaricam civita-
725 tem et iam somno deditis superveniunt; iniectis denique
flammis omnia conflagrare cum sep⟨ul⟩tis somno nuntiaren-
tur causamque superventus hauddum cognovissent, undique
increpari †claso† iubet Candaulis illum exercitum uxorem
esse repetentis. quare boni consulerent si regi uxor protinus
730 redderetur; quod ni fecissent, omnis civitas direpta hostiliter
conflagraret. id ubi civibus palam factum est, irruunt aedes
tyranni foribusque praefractis mulierem protinus reddunt.
⟨ob⟩ hoc gaudium Candaules cum agendis gratiis occupare-
tur eiusque facinoris summam penes Antigonum collocaret,
735 complexus eum hisce adloquitur: "da, quaeso te, mihi, Anti-
gone," ait, "ad matrem usque comitatum, ut pro consultis
tuis a me quoque praemiis munerere." "ergo," inquit Alexan-
der, "recte feceris si id ipsum a rege super meo nomine pos-
tularis. nam et mihi haud mediocre studium est et videndae
740 civitatis tuae et reginae pariter salutandae." monet igitur Pto-
lomaeum uti petitis adnueret seseque legatum ac nuntium
ad Candacem ire mandaret; et Ptolomaeus pro iussis ac si
petenti adnueret facit ac sic ait: "et ipse sane loqui per litte-
ras aveo cum Candace et gratiam tibi faciam, ut desideras,

724 barbaricam A^{pc} (*quid antea scriptum fuerit non dispicitur*): -um P; Bebrycum *dubit. Calderan* **726** sepultis *Kroll*[3]: septis P (*Mai*[1]); septi A **727** hauddum *Mariotti*: haud dubie AP; nondum recognovissent *pro* haud dubie cogn- *Calderan* **728** claso P; clauso A; classico *Mai*[1]; clare *Calderan*; cla⟨more profu⟩so *vel* cla⟨more immen⟩so *temptavit Mariotti* **732** foribusque *Morel*[1]: edibusque P; edibus A praefractis P (*Mai*[1]): prefectis A **733** ob *suppl. Kue.* **734** summam P: -a A **736** commitatum A: comitato P **737** munerere A^{pc}: -are A^{ac}; -ari P **738** recte A: bene P **739** mediocre P: me dicere A **741** petitis A: -us P **742** iussis *Heraeus*: iussi P: -it A (vel misit A^2) **743** adnueret *Berengo, Schlee apud Kue.*: adveniret P; advenire A sic A: sit P **744** aveo *Mai*[1] (*cf. Thielmann, "Arch. lat. Lex." 2, 1885, 175*): habeo AP faciam *Berengo, Kue.*: quam AP (gratiam ⟨faciam⟩ tibi, quam ut d. *Loefstedt, Beitr. z. spaet. Latin. 35*)

eumque nobis quam primum sospitem redhibeto; hunc enim 745
tibi ut me ipsum Alexandrum tecum missum habebis." "ita
sane," Candaules ait, "eumque tibi onustum donis regalibus
reddam."

(Z) 21. Insinuat ergo traditque Candaules Alexandro vel maximam exercitus sui partem impedimentaque omnia quibus 750
(33 Kue.) apparatus regius vehebatur. sed enim Alexander viabundus cuncta curiosius spectans animo perlustrabat, montes scilicet arduos et congesta saxorum nivali specie candentium quae pleraque crystalli metalla dicebantur, frigida sane sub caeli plaga et circum omnia nubibus convestita. enim frigus 755
A hoc fertur non obsistere ubertati: | arbores enim procerissimas virentesque et graves pomis ubique mirabatur. haec poma erant vel mala grandia ad auri gratiam colorata, sed ad magnitudinem ferme quae apud nos est citri excrescentia; uvae ponderis et densitatis immensae, prorsus ut singulis 760 acinis vel improbissimis oris hiatibus non occurses. granatis etiam malis suam dat gratiam magnitudo: nam grana illis quo glandes ambitu, verum ignicantia, tum sapora, ipsaque mala non minus pepone[s] excrescunt. enimvero poti[o]ri horumce pomorum perdifficilis occasio: ita omnia vel pleraque 765 dracones amplexi possident haud errabundi, tum genera lacertorum haud minus ich[e]neumonum magnitudine. multa praeterea animantium genera innoxiaque, sed enim facie peregrina, nostris experimentis aliena, et simias facile viseres magnitudinem ursarum nostratium supervectas formasque 770

745 sospitem A: -to P **746** missum P: ipse A **751** viabundus P (*Mai*[1]): ut habundus A **753** nivali A: -e P **756** arbores – 780 dignentur A: *om.* P **761** improbissimis oris *Berengo*: improbis si maioris A occurses *Berengo* (*Kue.*): -as A **763** ambitu *Heraeus*[3], *Axelson*: inpetum A tum *Berengo, Kroll*[3]: tam A **764** pepone *Mai*[1]: -es A potiri *Heraeus*[2], *Kroll*[3]: potiori A; potiundi *Mai*[1] horumce *scripsi*: -que A, horum *Kroll*[3] **766** haud *Mai*[1]: aut A **767** haud *Mai*[1]: aut A ichneumonum *Mai*[1]: ichen- A

varias bestiarum quas efferre difficile est nominibus non insignientem.

Locorum vero plera[s]que saxis quidem aspera, sicuti dictum est, sed quae facile praesumeres haberi et incoli posse (34 Kue.)
775 numinibus: quippe loca haec domus deorum vocant et plerumque visuntur in hisce secessibus agere dii res voluptarias. addebat quippe Candaules et vocatos hominibus respondere et vultu sese quo sint regibus confiteri. "quare tu quoque, si voles, invitato sacrificiis haec numina; nec erit difficile expe-
780 rimentum quin te quoque sui conspectu dignentur."

| Multa igitur eiuscemodi cum per omne iter vidisset audi- AP
visset que Alexander, tandem cum Candaule ad regiam Candacis venit. quare iam primum fratres eius, postque et regina mater cum regiae pompae comitatu Candauli obviantes in
785 complexus eius gratulabundi irruere gestiebant. sed enim praevenit iuvenis nec prius sibi adfectus huiusce obsequia deposcit quam Antigono gratias super adiuto sese ac liberata coniuge confessi forent. hunc enim Antigonum internuntium esse regis Alexandri secumque legatum. tunc quae-
790 rentibus gratiae novitatem et iniuriam raptae coniugis et ultionem †provisi beneficii† refert. ergo agunt gratias iuvenes et regina laetatur ultione[m] pariter temerati Candaulae et integratae nurus illibata laetitia. cena denique gratulatoria, ubi id tempus, operosa et regalis apponitur. et est videre
795 apud illos lasciviam barbarum, incubare pretiis, illudere pretiis, sed et vesci de pretiis.

771 bestiarum *Morel*[1]: simiarum A efferre *Berengo*: ei ferre A nominibus *Berengo*: homin- A **773** pleraque *Mai*[1]: -asque A **775** quippe – 776 voluptarias *in mg. inf. add.* A **778** vultu sese *Berengo*: vultus esse A **781** eiuscemodi A: *om.* P *quia antecedentia praeterierat* **786** huiusce A: eius P **787** Antigono A: -e P **788** confessi A: -fossi P **789** regis $A^{pc}P$: -es A^{ac} **791** provisi beneficii AP: *an* pro viri beneficio? **792** ultione *Mai*[1]: -em AP **793** integratae A: ingrate P **794** operosa A: opera P **795** barbarum A: barbarorum P illudere preciis A: *om.* P

(ZO) 22. Insequenti tamen die cum regina Candace ostenta-
(35 Kue.) tione regia processisset, superba admodum gemmato syrmate et gemmato diademate, statura auctior, aetate veneranda, ut Alexandro recordanti ad Olympiadem matrem eius aestima- 800 tio conveniret, dedit prorsus sciri sese et opulentiam suam. domus vero egregio opere elaborata hisque metallis insignita erat ut intuentibus splendor ornatus pariter et celsitudo moliminis undique sudo quodam et ignito lumine coruscaret, nihil in sese dispar aut vilius possidens. usquequaque luce- 805 bant omnia veste serica, colore purpurea, intexta auro, gemmis admixta, quae veste coop⟨er⟩ta fuerant et perornata. gemmarum vero regalium utrum magnitudines mirarere an vero coloribus ducere⟨re⟩ an fulgoribus vincerere iudicium prae stupore non erat. inter aurum sane purpureaque texta 810 vel gemmas ebur multum, sed in ebore viseres artis pretia maiora. onyx pro saxis et columnae de gemmis et earum proceritudo ubique supra nostrates arbores, sed quae sint procerissimae, fuera[n]t, ebeno tamen plurima interpolante; quod si sit ad caeruli speciem vel colorem levigatio, tamen ple- 815 rumque ex ea purpura aliud esse quam si saxum ebenum mentiebatur.

(36 Kue.) Illic et effigies plurimae tum e marmore vario tum e metallo cuiuscumque modi renuebant numeri aestimationem, quae omnis curiosi diligentiam vincerent, adeo multa erant. 820

797 candace P: -is A **798** syrmate *Heraeus*: symmate P; stemate A **799** statura A: satura P auctior P: autior A **800** olympiadem A: -am P **801** prorsus A: prosus P **804** ignito *Berengo, Kroll*[3]: ignoto AP **805** vilius *Volkmann*[2]: alius AP usquequaque A: usquequa P **806** veste A: este P **807** cooperta *Berengo, Kroll*[3]: coepta AP **808** mirarere A[pc]P: mirare A[ac] **809** ducerere *Kue.*: ducere AP vincerere P: vincere A **814** fuerat *Mai*[1]: -ant AP hebeno tamen A: t. ebeno P[pc] (t. ebenum P[ac]) **818** e[2] A: *om.* P **819** numeri P: -ia (*sic*) A aestimationem quae A: -eque P **820** vincerent *Morel*[1]: -et A; vicerant P

quamvis in singulis figmentis fuerit superbior admiratio, currus sane falcatos e porphyrite lapide, sed colliniatissime una cum animantibus et aurigis ad veri faciem videre erat plurimos et passim ubique constitisse, quos et cursum agere opi-
825 narere et moveri omnia non discrederes. ita prae corusco fulgore oculorum officio praeverso labi erat opiniones intuentium. ast alii currus quadriiuges elephantos iunctos habebant eosque ebeno, cui concolor bestia veri facilius imaginem retinebat; sed subter erant impressa pedibus elephan-
830 torum captivorum corpora succumbentium aut innexa proboscidibus suspensaque. quae inter omnia id sane praecipuum regi operis videbatur quod una de gemma scalptum templum indidemque columnas cerneret interscalptas, obsessum omne vel frequens horrore sacro de deorum vultibus
835 barbaris, quod plusne formidinis an admirationis dare[n]t haud erat homini discernere. inter haec et celsa illa atque ad caelum suspicanda palatia interfluere Argyritum flumen et alium Pactolum fluvium mirabatur; sed utrumque alveum auro divitem et prae nimietate auri interfluentis aquae quo-
840 que auricantem colorem; sed eorum litus et margines insertis arboribus convirescunt quae celsae sint et odorae, cypros denique gentiliter vocant fructu suavi et umbrosis frondibus divites. haec igitur cuncta cum Alexander inter⟨vis⟩isset, admiratione quidem debita vincebatur. (37 Kue.)

824 constitisse AP: -es *Berengo, an recte?* (*nempe* ubique *pro ubicumque*) **826** fulgore P: -is A offitio P: -cia A praeverso: perverso *Berengo* **827** quadriiuges *Kroll*[3]: quadrigas AP elefantos iunctos A: -is -is P **828** hebeno A: -etio P concolor A: cu(m)c- P **832** regi A: -ii P **834** omne P: -es A deorum A: demonum P **835** daret *Heraeus*: -ent AP **836** aut (*i. e.* haud) erat homini A: nemini erat P **837** et: *cf. Kroll, RE X 848, 51 sq.* (*ad 144,13 Kue.*) **840** auricantem *Heraeus, Kroll* (*v. et Axelson 24*): -gantem AP **843** intervisisset *Morel*[1]: interisset A: -esset P **844** quidem P: quaedam A

Agebat in convivio ⟨cum⟩ Candauli sororibus. enimvero 845
quaesit quam blandius post matrem Candaules uti Antigonum suum pro merito gratiae regalis muneraretur, quo donatus pro fortuna tantae reginae ad propria protinus remearet. comprehensum igitur Alexandrum Candace per aulam suam omniaque regiae secreta ac penetralia circumducit, secessus 850
quosdam ei aedium monstrans ex uno lapide, cuius quod fulgor ignitus est – nam lychnitem etiam vocant – intuentibus visitur opinio quaedam indidem solis orientis. triclinium quoque ibidem videt alio de saxi genere, cui cum sint igneae quaedam maculae vel inustiones haud secus †haec qua ei ca- 855
denti lapides sunt† flammea visitabantur quam si caelitus septem astra discurrere stellasque omni studio et sereno sub tempore caelestem chorum agere mirere. erat et tectum ad instar integrae domus marmoris pretiosi opere circumforaneo. namque aedes illa rotarum lapsibus subter a⟨d⟩iuta vi- 860
ginti elephantis ad reginae itinera movebatur cumque his solita regina quoque militatum pergere praedicatur.

(38 Kue.) Sed enim Alexander, ne victus rudi quadam admiratione videretur, ampla sane, sed pro condicione opulentiae gentilis atque praesentis visa sibi omnia confitetur. quippe admirabi- 865

845 cum *add. Mueller* sororibus P, *def. Ausfeld, Der griech. Alexanderroman 99 adn. 4, Gr. exemplar corruptum coniectans*: sororis A (fratribus *Mueller*) **846** quam A: qua P post AP: potest *Ausfeld*[3]; possit *Calderan* matrem – 847 pro *om.* P, merito *in* marito *mut.* Antigonum *Mai*[1]: -em A **847** donatus P (*Mai*[1]): -ur A **849** Candace P: -es A **850** ac A: *om.* P **851** uno P: eo A **852** fulgor P: -ur A et *ante* lychn. P; licnitem P: lign- A **853** triclinium A: -num P **854** ibidem A: *om.* P **855** haud *Mai*[1]: aut AP haec qua ei cadenti lapides sunt A: hec que cadenti lapide s. P; haec, quam excandentes lapides, sunt *Mai*[1], *Berengo* **856** visitabantur P: visabantur A quam si AP: quasi *Mai*[1] **860** rotarum *Mueller, Berengo*: port- AP adiuta *Mueller*: aiuta P; ut a A **861** itinera P: iter A cumque *Mariotti*: eoque AP **862** pergere A: -et P **865** atque praesentis A: *om.* P

lia videri potuisse tunc mage si apud Graecos haec forent, apud quos esset elaborandis rebus peregrina materia. at cum sibi tanta metallorum huiuscemodi pretia servirent, segnitiae condemnandos fuisse, si non haberent quibus uti ex facili li-
870 cuisset. et intellegit regina Candace ingenium viri et probat sane, sed in respondendo sic ait: "vera mihi dixisti haec, Alexander mi." tum audito nomine obstupescens, "apage," inquit, "o regina, hoc a me nomen, quippe ipse Antigonus vocor: enimvero Alexander nobis rex cluit, cuius ego nunc
875 internuntius huc adveni." et regina post haec: "esto sane," inquit, "Antigonus apud ceteros, mihi tamen nunc Alexander rex eris. neque nesciens id habeo: haud differam probationem." et cum dicto apprehendens in penita perducit olimque provisam imaginem ostendit. "agnoscisne," ait, "Alexan-
880 dri illius, quem mentiri non potes, faciem? sed quidnam intremuisti tam trepide quidve turbaris ex vultu? non ille tu Persarum potens es, non Indiae dominus? non qui iam orientem omnem trophaeum tuum feceris, Parthis et Medis imperitans? an vero te pudet sine militia vel expeditione in
885 manus feminae devenisse? quare conice, quaeso, quid te iuvarit tua illa famosa prudentia, cum nunc Candacem tui videris sollertiorem. quod igitur huc attinet, adrogantiam nimiae prudentiae iam deponito."

Haec illa dicente nec vultu constare Alexander, quin (39 Kue.)
890 etiam infrendere dentibus videbatur. et regina subridens: "quid te iuvat," inquit, "haec tui tacita indignatio sic sae-

867 esset P: -ent A at A: ad P **868** metallorum P: et aliorum A **870** candace P: -es A **871** dixisti P: -isses A **876** nunc P: nomini A **877** haud P: aut A differam A: -o P **878** penita: *cf. CGL IV 419,13; Ros.[1], 333 sq.* **879** provisam P (*Mai*[1]): perv- A; p. imaginem A: i. p. P ostendit A: -at P **881** tam trepide A: *om.* OP non AO°: num O^{m}P **882** non qui A: non quia O°; num quia O^m; num quid P **883** orientem omne A, omnem *Mai*[1]: in -em -e O°; in -em -em O^m; in -e -e P **886** videris A: vides OP **891** tui P: tua A

vientem vel, si mavelis, insanientem?" ad haec ille: "una
mihi – nam sane profitendum –" ait, "vel maxima indigna-
tio est quod mihi gladius meus huc comes non sit." "et cui-
nam usui," regina respondit, "gladium tibi nunc requisis- 895
ses?" at ille: "quod enim in huiuscemodi tempore atque
rebus regale admodum munus foret interfecta te comitem
me praemissae morti praestitisse, ne quid sit foedius quod
praeteritas nostras glorias obumbraverit." "accipio," inquit
Candace, "professionem dignam viro et animo sane regali, 900
sed metum hunc abicias velim et magnitudinem gratiae tuae
beneficiique considerans dignam vicissitudinem spera. quod
enim filio Candauli meo in Bebryciorum ultione praestitisti,
id tibi ego in tua salute praestabo; atque apud gentiles barba-
ros meos fidem veri clam habe⟨b⟩o, quippe cum palam sit a 905
caede tui homines natura saeviores haud facile temperatu-
ros, si qui ad fidem venerint, praesertim cum tu etiam Pori
sis interfector, cuius filiam scito iunioris mei filii coniugio
copulatam. quare esto Antigonus apud illos, cum mihi soli
Alexander habeare." 910

(Z) (40 Kue.) 23. Et cum hisce dictis egreditur atque ad Candaulem sic
ait: "fili Candaule, tuque Margie nurus suavissima, gaudeo
admodum, quod in tempore fuit vestro Alexandri regis auxi-
lium repperisse; ceteroqui vobis vidua iam et lugubris hic se-
derem. dignum igitur fortuna nostra erit internuntium Ale- 915

893 profitendum A: perficendum est P **894** mihi gladius *bis scr.* P **895** requisisses A: requiris P **898** praestitisse A: -em P (uti ... -em Z) **899** accipio A^{pc}P: -pe A^{ac} **900** candace P: -es A animo A: -e P **903** candauli A: -ali P **904** gentiles barbaros: *cf. Thes. l. L. VI 1869,20; 1870,30* **905** veri clam A^{pc}: veridam A^{ac}; velim clam P habebo Mai^{1}: -eo AP **907** qui ... venerint A: quid ... venerit P pori A^{pc}P: pari A^{ac} **908** filii A: *om.* P **910** habeare A: habere P **912** margie AP, *susp.*: *Μάρπησσα Ps.-Call. A*; *Μαρπήσγα Arm.*; Marpissa *Leo* **914** ceteroqui P (*Mai^{1}*): ceterumque A

xandri donatum muneribus hinc remitti." sed ad haec iunior
Candaces filius Charagos nomine: "quam vellem," inquit, "o
mater, nostrae quoque iniuriae meminisse⟨s⟩! neque enim
clam te illum quem opitulatum salutariter dicas fratri meo
920 mei quoque soceri interfectorem exstitisse. erit igitur memoriter ac iuste etiam indignantis si vel in hoc Alexandri internuntio eius ulciscamur iniuriam." sed ad haec regina Candace: "neque," inquit, "o nate mi[hi], ad Alexandrum istud iniuriae facit et perfacile damnum est regibus uno milite ca-
925 ruisse. tunc legationis ius et foedus perpetuum internuntiorum in nobis claudicare non sinam." ad haec Candaules etiam excipit: "neque sane ad ista, quae iusta sunt, a nobis quoque aberit Antigono defensatio; neque enim ingenuae conscientiae est, a quo tibi salutem datam tuisque fateare,
930 eius iniustum exitium prodidisse." sed enim fortior iuvenis: "numquid ergo mavis, Candaule, super hoc Antigoni praemio bello nos decernere? utrum enim iustius sit vide ultionem suis an vero vicem gratiae praestitisse." ibat adulescentium fervor et vis cum impetu animi regalis et ex pari
935 utriusque gliscens indignatio asperabatur metuebatque mater ne quid aetas illa temere consultaret.

Seducto igitur Alexandro: "nunc," inquit, "tempus est (41 Kue.) tuae celebratae prudentiae: reperiendum enim consilii genus quo filiis causa civilis proelii dilabatur." bono animo esse re-

917 charagos A: -ogos P (*Κάραγος Arm.*; Carator *Leo*); Carogarus Z **918** meminisses *Ausfeld*[1]: -se AP **920** mei A: ei P interfectorem exstitisse A: e. i. P igitur A: mihi P **922** candace P: -es A **923** inquit A: enim P mi *Heraeus, Kroll*[3]: mihi AP **928** aberit A: abierit P antigono P: -ano A **929** fateare A: -is P **930** iuvenis P: iuvemus A **931** mavis A: maius P candaule P: -duale A **932** sit A: *om.* P **933** praestitisse P: -esse A adulescentium *Calderan*: -ior AP **934** et vis cum A: *om.* P animi regalis A: r. a. P **935** asperabatur A: -bat P **936** ne quid P: et quod A; ecquid *Kue., Stengel, fort. recte* **938** enim A: *om.* P **939** bono A^{pc}P: -a A^{ac}

ginam Alexander iubet. quare reversus ad iuvenes: "neque 940
me sane," ait, "minae istae mortis magnopere terrebunt nec
regi meo damnosa satis videbitur ista iactura. quot enim sa-
tellitum milia et quantus animantium numerus hoc regi ob-
sequium munusque hoc praestare non poterit? enimvero ego
cessi Candaces gratiae vesterque iam fuam, si quidem ita no- 945
bis ad fidem sederit uti ex praedicatione vestri, praesertim
hisce liberalitatis indiciis, facile Alexandrum †ductum† huc
ad vos sponte pervenire, praesertim adeo immodice habendi
cupidum atque opibus inhiantem; qui cum perexiguo comi-
tatu vestrae se fidei commiserit, haud magni faciam quid de 950
eius exitio consultetis, modo ut vos gratiae memores remu-
nerat⟨ur⟩osque in posterum mihi vos sedulo promittatis." se-
det sponsio adulescenti⟨bus⟩ et Candace protinus inventi
prudentiam demirabatur. rursusque secreto: "utinam, Ale-
xander mi, te quoque velles ad numerum mihi addere filio- 955
rum! quis enim dubitet tunc demum fore Candacem orbis
universi reginam, si talis quoque mater filii putaretur? ergo
iam credo non te plus ferro vel proeliis quam hac tua tam ce-
lebri prudentia gentibus praestitisse. confirmo igitur tibi rur-
sus eandem illam fidem sponsionis meae neque te ut res est 960
noscendum cuipiam profitebor."

943 quantus P: -is A animantium A: aman- (*sc. ex* anīan-) P **944** munusque *Axelson*: meliusque AP non *del. Mai*[1]*; cf. tamen Axelson 25* **945** Candaces A^{ac}P: -is A^{pc} fuam A: fiam P **947** ductum A: doctum P; ductem *Schlee*; *an* inducam*?* **950** haud *Mai*[1]: aut AP magni faciam A: magnificiam P quid A: qui P **951** exitio A: exitu P gratiae memores A: m. g. P remuneraturosque *Mai*[1]: -atosque A; renumeratosque P **953** sponsio P: -onem A adulescentibus *Heraeus*: -enti P; -ens A; -entis *Kue.* candace P: -es A **954** secreto A: -um (*an e* -im*?*) P Alexander mi A: mi al. P **956** fore A: fere P candacem A: -e P **957** ergo P: ego A **958** hac – 959 prudentia P: actu etiam celebris prudentiae A **960** fidem A: *om.* P te A: *om.* P **961** profitebor A: -eor P

Ergo post paucos admodum dies digredienti dat secretius (42 Kue.)
munera: coronam auream adamantibus coruscantem prorsus
ac si regiam, thoraca varium ex unionibus beryllisque, chla-
965 mydem etiam purpuream intextamque auro aliaque praeter-
ea cum testimonio publico quae ad satellitem facerent, iu-
betque hominem deduci eo et per satrapas vicissimque
profectum repedare quo venerat.

24. Ubi igitur ad id loci Alexander venit quas Candaules ei
970 deorum domus esse confessus est, et sperat posse illic sibi
cum diis immortalibus verba ⟨...⟩ ex praesentium copia opi-
pare sacrificatus ibidem convivatusque adhibet etiam ex co-
mitibus quam paucissimos. interea intervenire quasdam for-
marum effigies videt tenui quidem, sed corusco sub lumine,
975 ut si conventu nebuloso vera primum occurrentium confun-
dantur, tum etiam circumsistentia tecta undique consplen-
descere, et cum his una c⟨la⟩rescit turba formarum et mur-
mur praesentium usurpatur et fit prorsus unum diis
hominibusque convivium.

980 Hic animo confusus reverentia debita Alexander trepi-
dare; quippe intuenti videre iam clarius erat flammas quas-
dam ex oculis deorum discumbentium promicantes prodique
effigies quas haud dubie divinas esse vel brutissimus sentiat.

963 aureatn A: *om.* P **964** thoraca P: -am A **966** facerent P: pertinerent A *edd., sed cf. l. 924* **967** vicissimque A^{pc}P: cuciss- A^{ac} **968** repedare A: *om.* P quo AP, *def. Loefstedt, Per. Aeth. 227*: qua *Berengo* **970** posse: *cf. Loefstedt, Syntactica II, 270 adn. 2* **971** diis immortalibus A: demonibus P et *in lac. add. Calderan* oppipare P: opinari A **973** formarum P^{pc}, *ut vid.* (*Mueller*): -are P^{ac}; *om.* A **975** vera AP: *fort. i. q. verae formae, nisi mavis* ora **976** tum A: tunc P circumsistentia A: circunstantia P **977** clarescit *Axelson*: crescit AP turba formarum A: turbarum P **978** diis A: de his P **980** hic AP: his *Calderan* animo ... trepidare P: cum animo ... trepidaret A **981** videre P: -i A clarius A^{pc}P: -rus A^{ac} **982** deorum A: demonum P

unus ergo tandem ex his: "ave," inquit, "Alexander mi."
tunc cum rex venerationem debitam reddidisset quaesisset- 985
que quis esset qui se foret hac salutatione dignatus: "ego,"
inquit, "Sesonchosis ille sum, sed enim, ut vides, adscitus
convivio caelitum ago una cum diis, quod profecto te quo-
que procul dubio iam manebit." ad haec Alexander cum ra-
tum spei istius requisisset, Sesonchosis rursus: "iure," inquit, 990
"ista tibi sperare convenit, qui inter cetera laboris et gloriae
eius quoque urbis auctor exstiteris quae rebus humanis mag-
nificentia pariter antistet et gloria. quare abito introrsus, ut
summi quoque potentiam numinis coram salutes."

(43 Kue.) Tum a⟨u⟩ctior rex ingressus sacri loci penita maiestatis effi- 995
giem videt fulgore aetherio renidentem, enimvero sedenta-
rium talemque prorsus qualem apud Rhacotin adoratum a
sese summum deum praesidem Sarapim meminisset. ibi
ergo cum augustissimum numen Alexander salutasset agni-
tionemque confessus esset olim visitati dei, rursus Sesoncho- 1000
sis sic exorsus: "numnam," inquit, "tibi, Alexander, mirum
est in tam longinquo dei huius praesentiam visam esse?
A | sed idem ubique totus ac praesens est," ait. "quod enim caeli
ambitus ubique praestiterit homini, id huius quoque numi-
nis vis, ⟨quae⟩ numquam frustra veluti per absentiam requi- 1005
AP ritur." tum Alexander occasionem veri audiendi ratus | proti-
nus sciscitatur quantum sibi ad vitae spatia polliceretur. sed

984 unus A: Ulnus P **985** cum rex A: r. c. P **986** qui se A: quive P **987** ut A: et P **988** celitum ago P: celibatu mago A diis A: his P (*cf. l. 978*) **991** convenit A: -venerit P **993** abito P: habitus A **995** tum A: cum P auctior *Heraeus, Calderan*: actior P; accior A **996** aetherio A: ethereo P renidentem *Kroll*: renit- AP **997** Rhacotin *Mai*[1]: racatin AP **998** Sarapim *Kue.*: serapim A[2]; serapem AP **999** augustissimum A: -e P numen A: nomen P **1000** dei P: diei A **1001** numnam A: non P **1002** dei A: numinis P **1003** sed – 1006 ratus A: *om.* P, *verbis* tum Alexander *tantum servatis* est *s. l. add.* A **1005** quae *suppl. Mai*[1]*; cf. tamen Loefstedt, Per. Aeth. 239* **1006** tum P: cum A **1007** sed A: *om.* P

Sesonchosis: "et ante iam dictum fuit [est]," inquit, "tibi," nihil homini commodare praescientiam quam requiris.
1010 quippe viventi de vitae termino ratum dicere nihil aliud est quam longum maerorem ei et perpetem contulisse; spem vero vivendi perinde fieri longissimam, si praesentibus perfruare. quod ergo tuum est ac beatitudini tuae proficit, urbs tellusque quam delegisti erit orbis illustrior eoque tibi nunc
1015 et in posterum una erit omnium veneratio; deus denique praesidebis. his etiam laeteris, si homine demutaveris." post hoc responsum et sacrum Alexander haud difficile ad exercitum venit Candaces corona et insignibus comptus.

25. Eximque ad Amazonas ire festinat, ad quas praemittit (ZO)
1020 litteras in hunc modum scriptas: "victorias nostras et in (44 Kue.) Darium bella eximque in alios, quocumque militavimus, glorias haud dubito vobis famae ipsius magnificentiam commendasse. nam et Pori fortunam et iter nostrum in Oxydracontas ac Bragmanas digna taceri non arbitror; in hoc
1025 nomine Gymnosophistarum ⟨...⟩ etiam per clementiam laudatiora, quippe quos siverim agere in pace ac suis legibus moribusque donaverim. quod si vobis haud displicet, accipite nos isto venientes et, quod est amicitiae munus, diis sa-

1008 et A^{ac}P: ut A^{pc} dictum – tibi (tibi *in mg. add.*) A, est *secl. Mai*[1]: dicit. Est tibi P **1009** praescientiam P: -ae A **1010** de vitae termino A: debitum terminum P **1012** si P: se A **1013** quod A: quid P urbs A: orbis P **1014** orbis *Mai*[1]: urbis A; nobis P **1015** et A: *om.* P **1016** praesidebis P: -it A laeteris A^{pc}: litteris A^{ac}P homine A (*cf. Loefstedt, Syntactica I*[2], *295*): -em P **1018** candaces P: -is A **1019** festinat A^{pc}OP: -ant A^{ac} **1021** quocumque O^{m} (*cf. l. 1054*): quoscumque AO^{c}P **1023** Oxydracontas *Mai*[1]: osydr- O; osyndr- A; symdr- P **1024** bragmanas A: -os O; dracmadas (c *s. l.*) P digna OP: -e A **1025** nomine *in* -a *perperam mutavit Kue.* *lacunam post* Gymnosophistarum *indicavi*; beneficia *suppl. Mariotti* **1026** agere in P: mage cum A

crificate pro nobis; iam quippe vobis aderimus. at vos velim obviare nobis animo gratante, cum ad amicitiam iter istud, 1030 non ad periculum sit futurum."

(45 Kue.) Ad haec Amazones respondere: "vel fiduciae munus est vel libertatis omnia tibi, rex, scribere quae penes nos sint, non quod fidem scriptis deroget ulla suspicio, sed ut plenius noscas ecquid operae pretii sit his quicumque hostili fervore 1035 in nos cupiant militare. commune quippe humanitatis studium esse arbitramur in quaeque dubia ausuros nihil prius quam emolumentum laboris intueri oportere. scito igitur primum colere nos interamnanum, Amazonico flumine locum omnem quo consistimus ambiente, eo fluenti circite[r] spa- 1040 tioque ut una sit aditicula, eaque vix accolis nota, qua saep[t]em fluminis vel irrumpi oporteat vel emergi, eiusque alvei tanta est difficultas quanta nos a quibusvis periculis tueatur. hoc igitur tantillo in loco ducenta milia virginum co⟨l⟩imus nullo omnino maris sexu interpolatae. enimvero, si- 1045 cubi nobis ad naturam est consulendum, annuum sacrum est quod Hippophonia vocitamus. eius sacri causa ad mares nostros, qui ultra amnem extrinsecus perpalantur, omnes ferme transimus atque illic per dies triginta inter haec quae diis aguntur, ubi fuerit ad lubentiam, nubimus; nuptas vero cum 1050 maribus derelinquimus pactis [et] legibus ut, quaeque exim

1033 penes OP[pc] (pones P[ac]): pene A **1035** ecquid *Mueller*: et quid AP (quid O°; quod O[m]) opere O (-ae *Kue.*[1]): -i A; -is P **1039** Amazonico *Mueller*: amachonico (a m- O°) AOP **1040** ambiente O°P: -em A; -i O[m] circite *Berengo, Ausfeld*[1]: -ter AOP **1041** qua A: quae OP **1042** saepem *Walter*[1]: septem AO°P: *om.* O[m] fluminis AP: -a A[2]; -ibus O emergi AOP (*cf. Thes. l. L. V*[2] *473,46 sqq.; 479,82 sqq.*): demergi *dubit. Heraeus* **1044** colimus *Axelson*: coimus AOP **1045** maris (*e* -i *corr.*) sexu A: maris sexus OP interpolat(a)e OP: -o A **1047** hippophonia *Mueller*: ippofama A; ipso fama PO[m]; ipso fania O° **1048** ultra OP: ultro A perpalantur O°P: perpel- A; propal- O[m] **1049** haec A[2]: ex AP **1050** nuptas OP (*cf. Axelson 11 adn. 2*): -ias A **1051** et *del. Cillié*; ⟨scilic⟩et *Walter*[2] legibus OP: legis A

ad sexum hunc editae fuant, eaedem post septennium in exercitum dimittantur. sed ubi venerint, erudiuntur equis et peltis, donec armis idoneae fuerint. igitur nobis quocumque
1055 militandum e⟨s⟩t, viginti milibus nostrum domi et in patria praetendentibus [et] ceteris arma sumuntur, redeuntibusque mos est honorem pro vulneribus numerari. ea nobis stipendia sunt, haec provectio; tantumque quis nostrum honore dives est quantum cicatricibus insignitior. quippe et corona au-
1060 rea redimitae salutamur atque adoramur a ceteris et publicis conviviis adhibemur et cuncta quae sint nobis ad obsequium deferuntur. quod si in bello mortem, quam voti erit, nobilis virgo strenue oppetet, et functae divini honores adhibentur et adfinitati functarum largae pecuniae honoresque nume-
1065 rantur. ceterumque nobis aurum non est neque argentum, nisi si quid sit in insignibus militaribus. haec illa sunt in quibus impenduntur nostra discrimina et in quae omnia periclitandum est quicumque Amazonas bello deposcent; cuiusque eventum non satis arbitramur utrique de pari.
1070 quippe ubi Amazonibus suis auctor generis nostri Mars faverit, mares a feminis caesi victique maiore cum dedecore oppetent vel dilabentur. ubi vero cum maribus steterit belli fortuna, pudenda res est si quid hic sexus superatis feminis glorietur. haec tibi igitur, rex, responsa de nobis sunt, qua-
1075 rum si fiduciam probas, obsequium etiam non aspernabere,

1052 fuant A: fiant P; fuerant O°; fuerint O[m] e(a)edem OP: eadem A **1055** est *Berengo, Ausfeld*[3]: et AP **1056** et AP, *del. Mariotti* **1058** quis AP (*cf. Hofm.-Szantyr 202*[4]): unaquaeque O **1062** quam: *subaudi* oppetere voti erit: *cf. CIL XI 1800* **1063** functe divini honores P: functi honores A **1064** functarum *Kue.*: -orum AP **1065** ceterumque AP: ceterum O; ceteroqui *coni. Kue.* aurum non A: neque aurum OP **1066** si quid P: quod A **1068** quicumque P: quaec- A bello *Mueller*: -a AP, *om.* O **1069** cuiusque: *cf. 1,258* **1070** Amazonibus A: -nis OP auctor OP: actor A **1071** caesi OP (*Berengo*): cęci A **1074** sunt: sint *Cillié cl. 2,132; 2,357*

siquidem te coronamus corona aurea annua, quae sit ponderis quanti tu iusseris. superque his quod mavelis scribito; nos enim, si secus sederit, praeter amnem in acie deprehendes."

(O) (46 Kue.) 26. Hisce rex lectis delectatus admodum sic respondit: 1080 "qui terrae ambitum diligentius mensi sunt eiusmodi magnitudinem universi trifariam divisere easque partis Asiam vel Europam vel etiam Libyam nominavere. in hisce igitur partibus universis trophaea quoque nostra consistunt et est pudendum si hi quibus nulla omnium obstiterit difficultas a 1085 cognitione vestri veluti sub metus infamia declinemus. quare vestrae sit facultatis si quid de bello consultetis. ceteroqui obsequium atque amicitiam diligentibus vicissitudo nostri non displicebit. neque vero resistentibus exitium gentis et patriae neque cedentibus amica humanitas differetur. pro- 1090 gressae igitur, u[l]tra sub lege vultis, praeter amnem ad nos venite omnemque multitudinem vestram illic in ordines ponite. quod ubi fuerit ex forma huiusce praecepti, ego vobis Ammona patrem meum atque Iunonem, Minervam etiam victricem iuro nihil amplius a vobis exactum iri quam si 1095 quid pro viribus offeratis. mittite sane ad commilitium mihi strenuas quasque equites, quantas vultis, [a] quibus singulis remuneratio erit minae auri quinque praeter cetera quae ad hanc magnificentiam congruent. enimvero istae quas miseritis, ubi annuum nobis obsequium emensae sint, in propria 1100

1076 sit A: *om.* P **1077** quanti *Heraeus, Merkelbach*: -o AP **1081** eiusmodi AP: huius mundi O **1082** divisere O^{o}P: -erunt O^{m}; -erant A partis A^{ac}P: -es A^{pc}O **1083** hisce A: his OP **1085** hi *Heraeus*[1]: in AP; *om.* O **1086** declinemus OP: -mur A **1087** consultetis OP: -litetis A ceteroqui $A^{ac}P^{pc}$: cetero A^{pc}; ceteris qui P^{ac} **1090** humanitas A^{pc}OP: -atis A^{ac} **1091** utra *Berengo, Kue.*: ultra AP **1095** exactu(m) iri OP: exacturi A **1097** quibus O: a qu. AP singulis OP: -i A **1099** congruent A: -entem P **1100** nobis OP: vobis A

remittentur, uti pro hisce vicarias destinetis. super his igitur ut vobis commodum est consultate."

Igitur Amazones motae rescribunt et dare se regi veniendi quam cupiat facultatem inspiciendique terras suas et coro-
1105 nare se eum annuis talentis sex; quingentas etiam equites destinasse armatas et strenuas, ut poposcerat, quae per annos scilicet permutentur. quod si quae ex hisce ad sexum suum cesserit, eam se petere ibidem desidere inque eius locum supplementum de gente postulari; quippe Amazonibus cer-
1110 tum esse parere viro absenti, cui cessisse omnium hominum genera didicissent.

27. His acceptis Alexander iter in Prasiacam inde praevertit, quae quidem eius militi peregrinatio labori⟨osa⟩ admodum et plurimi periculi fuit. nam aestatis ferme iam medio (ZO) (47 Kue.)
1115 repentini imbres influxere adeo vehementes atque continui uti non solum vis animantium deperiret et quaecumque usui sunt ad militiam putrefierent, verum ipsis etiam per indigentiam calciamentorum pedum plurima pernicies inferretur, quippe ubi nudo vestigio per loca aspera humidaque perpeti
1120 labore traherentur. neque vero id sub isdem imbribus adeo molestum quam redeuntibus in naturam temporis solibus fuit, quamvis intemperie illa et tonitruum plurimum et iactus fulminum crebros experti essent. nam et voces incertas

1101 remittentur OP: -untur A **1104** coronare: *cf. l. 1076* **1105** se eum O°P (se O^m): secum A **1106** strenuas OP: -es A poposcerat AO: -it P **1107** que P, *prob. Stengel*: quis A **1108** petere P: patere A **1111** *post* didicissent *add.* P *locos quosdam ex Iosepho* (*Ant. Iud. 11, 317–345*) *et Orosii libro tertio, verbis l. 1112* his acceptis *in* post haec *mutatis* **1112** praevertit P: perv- A **1113** militi OP: multi A^ac; multa A^pc laboriosa *Volkmann²*, *Ihm* (*cf. 1,1109; 3,311*): labori AOP **1115** influxere P: flux- A **1116** uti A: *om.* P **1121** temporis A: -ibus P; teporis *coni. Volkmann²* **1122** intemperie illa A: -es ille P

resonantes audierant et portentuosa plurima eiuscemodi experti erant. 1125

Ubi vero iam ad Prasiacam adventabant Hypanimque flumen, quod dispescit huiusmodi collimitia, transierant, comperit ibidem super magnitudine eius gentis ac regis potentia qui Prasiacae potiretur. quippe dum ista Prasiaca propter Oceanum sita, quo de reliqua hominum turba semotior, hoc 1130 ad multitudinem quoque largius vivit. addebat tamen fama tot elephantorum etiam milia esse regi quot apud alios plerumque super hominibus mentiatur. his igitur compertis Alexander limitem huiuscemodi loci sensim legens civitates eius invadere ac dicioni suae vindicare non neglegit et sacri- 1135 ficia diis immortalibus facit.

(48 Kue.) Quae cum maxime persequeretur, ab Aristotele epistulam sumit scriptam in hunc modum: "per mihi difficile est eligere vel laudare, Alexander mi, ex hisce omnibus aliquid quae te in ista militia gessisse cognovi eamque mihi esse 1140 sententiam Iovem testem facio Neptunumque. quare diis primum immortalibus deabusque ago gratias competentes, quod emenso tibi hasce periculi difficultates gratulationem potius quam solacium scribo, quippe quem sciam non bellorum modo discrimina evasisse, verum temporum quoque et 1145 caeli difficultatibus non cessisse. ex quibus colligere admodum facile est ambigendum utrumne te prudentiae viribus

1126 ypanimque O°P: ypanumque O^{m}; Tympanimque A **1127** dispescit P: dispercit A (*cf. ad l. 1197*) **1128** magnitudine A^{pc}: -em A^{ac}P **1129** prasiacae A: pris- P dum P *ut vid.*: *om.* A **1130** sita quo A: situm quod P **1132** quot *Mai*[1]: quod AOP **1133** mentiatur AP (*sc. fama*): metiantur *Berengo* **1134** huiuscemodi A (huius O): eiusmodi P civitates OP: -is A **1135** et sacrificia – 1137 persequeretur A: *om.* OP; *ante* 1137 ab *add.* interim P, ibique O°, ibi O^{m} **1140** esse A: *om.* P **1143** hasce A: has OP **1145** discrimina A: -men OP **1146** difficultatibus OP: diffult- A possumus *post* colligere *add.* P

an tolerantiae fortitudine magis praedicem. certe illud tibi iam Homericum adest quod illic sapientissimus gloriatur:

1150 multigenasque urbes hominum moresque notavi.

quis enim praedicationis finis istud capit triginta ferme vix annos emensum te orientis omnis occidentisque dominari? Bactra te vidit, Aethiopia salutavit, Scythae tremuerunt, quodque uno ille versu percucurrit:

1155 quique novum cernunt Hyperiona quique cadentem.

neque enim quemquam non aut caesum audivimus aut supplicantem." haec quidem Aristoteles.

At vero Alexander collecto exercitu iter ad Babyloniam convertit, in qua susceptus honoratissime et sacrificia diis (49 Kue.)
1160 immortalibus repraesentat et certamen gymnas⟨t⟩icum concelebrat. atque inde iam pacificum iter coeptans hisce litteris ad Olympiada[m] matrem suam scribit:

| "Super his quidem quas in principiis egerimus ad Asiam usque expeditiones omnia tibi nota sunt, mater mi. aequum AEP
1165 tamen fuit et de insequentibus te facere certiorem. profectus quippe ad Babylonem una cum his quos magis strenuos in exercitu habebam, quae quidem collecta sunt centum milia, in ulteriora regionum animum intendi pervenique usque ad

1148 fortitudine *Heraeus*: -is AOP praedicem OP: -emus A **1149** iam OP: tam A **1150** notavi A²: -ari AOᵐP; -aret O° (*Hom. Od. 1,3; Hor. ars 142; cf. et. epist. 1, 2, 18–20*) **1155** quique¹ A: quippe P (*Hom. Od. 1,24*) **1158** at OP: ad A **1160** gymnasticum *Mai¹*: -sicum A; gimnasiumque P (gymnicum O°; granicum Oᵐ) **1162** Olympiada *scripsi*: -am AO°P; -em Oᵐ **1163** *a vb.* Super *rursus inc. excerpta* his OEP: has A quas *Mai¹*: qu(a)e AOEP; *cf. l. 29* **1164** sunt OEP: sint A **1165** mater mi A: mi *om.* OE, *utrumque verbum om.* P **1166** quippe AOEᵉ: ergo ͑P, *om.* Eᵛ ad Babylonem A (*ἐπὶ Βαβυλῶνα Ps.-Call. A, Arm.*): a babylone OEP (*cf. Syr., Leo p. 125,16 Pfister*), *quam lectionem inventam suspicor ut epistulae contextus cum narratione antecedenti* (*l. 1158; 1161*) *congrueret*

Herculis stel[l]as non minus itinere dierum ferme nonaginta
quinque, fama de Hercule sic loquente quod hasce metas pe- 1170
regrinationis suae fixerit deus ille, qui et duas stel[l]as, id est
titulos sui quondam ibidem dereliquit, quorum unus ex
auro, alter vero argenteus habebatur. sed enim altitudo
eorum est titulorum cubitis ferme quindecim, crassitudo
vero in cubitis duobus. hanc molem metalli quoniam non fa- 1175
cile erat credere solido auro esse, periculum eius rei facere
non omisi. quare moratus ibidem diebus aliquantis refi-
ciendo scilicet militi sacrificatusque deo Herculi titulum il-
lum aureum, qua potui, rimatus sum foramine per omnem
crassitudinem elaborato neque claudicare fidem crassitudi- 1180
nis eius inveni. sed cum cavernam illam replere religiosum
mihi videretur, ad supplementum eius quingentis auri talen-
tis opus fuit.

(50 Kue.) Hinc ergo per deserta redeuntes multa praerupta eiusmo-
diincidimus loca, quae obsessa crassioribus nubibus ne- 1185
bul[os]isve omnem omnino adspectum homini⟨s⟩ sustule-
rant ac diei. septem denique dierum itinere per has tenebras
exanclato tandem Thermodonti supervenimus flumini haud

1169 stelas *Mai*[1]: -llas AOEP itinere dierum O°P (itineris O^{m}); iterum d. A; dierum E **1171** stelas *Mai*[1]: -llas AOEP **1172** quondam *Heraeus, Calderan*: quosdam AE^{v}P (a qu- E^{c}); nominis O; duos *ante* titulos *add.* O^{m}E **1173** habebatur O^{m}P: -eatur AO°; -etur E **1174** quindecim: *duodecim sec. Arm. Syr. Leo, tredecim sec. Ps.-Call. A* **1176** solido auro P: -i -o A; -i -i E eius A: huius EP **1178** militi *Mueller*: -e EP; -ae A sacr. deo Herculi *om.* P -que A: *om.* E **1180** elaborato EP: -tio A **1182** mille *ante* quingentis *add. Feldbusch cl. Ps.-Call. A, Arm.* **1184** multa AE: -aque OP **1185** quae – 1187 diei *om.* E nebulisve *Volkmann*[2]: -losisve AP (ac nebulosis O) **1186** omnem omnino A: omnino P; omnem O hominis *Mai*[1]*, Mueller, recte sec. Gr.* (*ὑπὸ δὲ τῆς ὁμίχλης οὐκ ἦν ἰδεῖν τὸν παρεστῶτα ὅστις ποτέ ἐστιν Ps. Call. A, sim. β Arm. Syr. Leo Byz.*): -i AOP; luminis *coni. Volkmann*[2] **1188** termodonti OEP: therindonti A haud – 1189 magnitudine *om.* E

cuiquam secundo ex magnitudine, sed enim per plana et opi-
1190 para loca magno agmine pervaganti. propter hunc Thermo-
donta genus Amazonum colit, mulieres magnitudine corpo-
ris pariter ac pulchritudine cetera hominum genera
supervectae, amictae vero ut in picturis est visere unimam-
mas, et omnis hisce ferme amictus est arma vel ferrum. igitur
1195 cum haud procul his ageremus, ipsarum quidem potiri haud
facile erat utrumque nostrum a congressu magnitudine flu-
minis dispescente. sed praeterque illius agmen bestiae quo-
que nonnullae asperitatesque impedimento erant. at enim
comperto illae quod ceterae quoque Amazones de nostra
1200 amicitia captassent, ipsae etiam periculi causam donis a no-
bis et obsequiis redemerunt.

28. Itemque indidem ad Rubrum mare venimus, quorum (O)
locorum dextra quidem par⟨s⟩ asperis inviisque montibus (51 Kue.)
⟨e⟩recta est, laeva vero mari Rubro latius fusa. | illic tamen AE
1205 factis Neptuno sacris immolatisque equis ritu praesenti die
secuta alio quam veneramus itinere repedamus; | fuitque AEP
operae pretium illas quoque nosse regiones. multa enim ho-
minum genera et invisitata sunt nobis cognita, quorum vel
maximae nobis admirationi fuit videntibus homines absque

1190 pervaganti *Mai*[1]: -e AEP t(h)ermodonta OEP: herm- A **1193** amictae – 1194 ferrum: *fort. exemplari Graeco iam corrupto usus est Val., nam ἐσθῆτα δὲ φοροῦσιν ἀνθινήν· ὅπλοις δὲ ἐχρῶντο ἀργυραῖς ἀξίναις· σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς οὐκ ἦν παρ' αὐταῖς habet Ps.-Call. A, similia β Arm. Syr. Leo* est visere AO°E: v. e. O^{m}P **1194** omnis hisce A: omnis his P; omnibus E **1195** procul his A: p. cum his EP **1197** dispescente P: disposc- E; dispertiente A (*cf. l. 1127*) sed – 1198 erant *om.* E praeterque AP: -que *del. Mai*[1] **1199** quod AE: quid OP **1200** captassent OE: c(o)ep-tassent AP **1202** indidem AO: id idem P; *om.* E **1203** pars asperis *Volkmann*[2]: perasperis AE; per asperos P inviisque monti-bus AE: inviosque montes P **1204** erecta *Mai*[2]: recta AEP illic – 1206 repedamus *om.* P **1209** maximae: -me *edd.*

capitibus corporatos. namque his hominibus oculi pectori- 1210
bus inhaerentes atque os omne ceteraque oris in parte corpo-
ris situm plurimum mirabamur. illic et Trogodytas offendi-
mus, qui subter terram domiciliis scalptis ac fossis ad
serpentium instar successus sibi et habitacula laboravere.
quod ergo exim eminus visere esset tellurem quandam sitam 1215
veluti in medio mari aestimato longius quam unius diei na-
vigatione separata⟨m⟩, eo navigatione contendimus. repperi-
mus in illa insula civitatem quae Solis esse diceretur, ambi-
tus spatio non minus sexaginta stadiis circumscriptam. sed
enim e medio civitatis constructo quodam et congesto in 1220
loco currus aureus visebatur una scilicet equis atque inses-
sore aureo laboratus. is omnis labor de auri materia et sma-
ragdis fuit, mira tamen opificinae maiestas nec ulli in orbe
AE terrarum operi facile contendenda. | enimvero isti re⟨li⟩gioni
cum adesset sacerdos Aethiops, eo praeeunte Soli religiosius 1225
(52 Kue.) operatus sum. ac sic revertentes locorumne an temporis tene-
bras profundas offendimus. unde cum ratio ipsa suasisset
ibidem mansitare et reficiendis nostris et rursus sacrificiis
persolvendis deo Soli, quod nullum omnino ignem, ex quo
luminis foret copia, inveniremus, abscedere indidem confir- 1230

1211 ceteraque – 1212 situm *vix intellegitur*; illa *ante* parte *suppl. Kue.*; cetera[que oris] in parte corporis situm *Mariotti* **1212** *scr.* P *in mg.* Cenofali scł caninis rictib; homies vultuati Alii ạbṣq; capitib; oris omnē usū pectorib; p̄f'entes ocłos auresq; ⁊ qͥcqͥd hominē integrat **1214** successus AOEP, *prob. Heraeus, Axelson*: sec- *Kue.* **1215** quod – 1217 contendimus *om.* E esset AO^{m}: esset et P; est ętiam O^{o} **1217** separatam *Mai*^{2} (-um *Mai*^{1} *typothetae errore ut vid.*): -a AOP **1222** is omnis O, his o. AP: o. is E smaragdis OEP: -i A **1223** ulli A^{pc}OEP: -a A^{ac} **1224** enimvero – 1237 discernere *om.* P, Hinc egressi tanaim usque fluvium supervenimus *ante 1237* laeva *add.* religioni *Kroll*^{3}: reg- AE **1225** cum A: *om.* E adesset A: ad ē et E praeeunte *Mai*^{1}: -i E; -es A religiosius E: regiosius A **1226** an temporis A: ante t. E; an t. (tempus O^{m}) forent O **1227** ipsa [.]uasisset A: suasisset ipsa nocte E **1230** abscedere – confirmavimus *om.* E

mavimus. tum vero divinum quoddam auxilium demoranti-
bus praeviantes nobis quasdam effigies numinum cernere
fuit cum luminibus lampadarum, quas e materia argenti
eminus aestimabamus, atque ita viati ductique Tanaim us-
1235 que fluvium supervenimus. is Tanais e septemptrionis parti-
bus in Caspium mare profluens Asiam fertur Europamque
discernere. | laeva igitur eius itinere permenso ad Xerxis AEP
regna pervenimus, quae post habita Cyri sunt ac nominata,
ibique multa opum regiarum ac divitias offendimus. nam et
1240 aedem quandam ad speciem Graeci operis illic magnificen-
tissimam viseres inque ea aede etiam responsa dare memora-
tum regem sciscitantibus celebrant. et situm ibidem in tem-
plo viseres varium opus, tropheum aureum dependens
aedificii de culmine, | adhaerebatque illi tropheo orbis qui- AE
1245 dam ad modum vertiginis caelitis superque orbem simula-
crum columbae sessitabat quod, ubi responsa rex diceret, hu-
manis vocibus sciscitanti loqui ferretur. | id tropheum cum AEP
auferre indidem mihi cupiditas foret, uti ad vos et ad nos-
tram Graeciam mitteretur, idem qui aderant contenderunt
1250 rem sacram esse neque contemnendo periculo involari a
quopiam posse. multa igitur alia quoque quae miraremur of-
fendimus, inter quae cratera etiam argenteum capacitatis ad
amphoras usque trecentas et sexaginta. eius capacitatis est

1231 demorantibus AE: demirantibus *coni.* *Volkmann*[2] **1232** praeviantes O: praevenientes A; *om.* E **1233** e OE: a A **1234** eminus OE: emi nis A viati O, *susp.*: victi A: via traditi E **1236** caspium mare A: m. c. OE **1237** xerxis O^{m}: -sis O^{o}EP; serxis A **1241** aede A^{pc}EP: -em A^{ac} **1242** celebrant A: conc- P; celebratur E **1243** varium opus A: *om.* EP trop(h)eum EP: str- A **1244** adhaerebatque – 1247 ferretur *om.* P tropeo E: str- A quidam A^{pc}E: quaedam A^{ac} **1245** caelitis A: celestis E **1247** ferretur A: fertur E trop(h)eum EP: str- A **1250** involari a quopiam *Berengo*: invadari a qu. A; in audatiam qu. P; quopiam E; invadi a qu. *Ausfeld*[3] **1252** inter qu(a)e EP: interq(ue) A cratera etiam argenteum A: et cr. argentea P; crateram argenteam E

mensuratio comperta nobis hoc modo: die sacri [cum] convivium etiam celebre exhibebat⟨ur⟩, ad quod convivium tot 1255
amphoris repletum esse vas constat. enimvero vas istud inscalptum erat atque caelatum navalibus proeliis quae Xerxes
(53 Kue.) apud Peloponensum militaverat. erat inter illa caelamina et sella regalis scalpta insertaque operi ex auro, stellata lapidibus et ex pretio insignis. impendebat autem etiam sellam 1260
AE istam vertigo quaedam ad modum mundi figurata, | quam ipsam quoque responsa sub praesentia regii spiritus dare om-
AEP nes pariter adserebant. | propter vero eam est sita lyrae facies ex arte eiusmodi ut nihil demutet ab ea lyra quae sit canora;
A sic ista etiam | ad canendum uti sole⟨n⟩t: nam et sponte ple- 1265
AEP rumque | spiritu tactam canere hanc lyram noverant. et iuxtim viseres veluti thecam poculorum sedecim cubitis erectam supraque eam thecam congestam effigiem altitudinis per cubita octoginta una cum gradibus octoginta. ibi demum et fons fictus est et aquila aurea supersistebat adeo effigiata 1270
daedale ut pansis alis omnem illius operis ambitum tegeret. namque et arbores scalptae et myrti quaedam ramosae ibidem notabantur, omnis istae de auro. multa praeterea illic fuere quae, quoniam neque abundantiae suae neque magnitudinis pretiive facile offenderint fidem, censeo praetermit- 1275
tenda. nunc vale."

1254 die sacri A: die sacro E; dies sacer P cum *del. Calderan* **1255** celebre A^pc EP: celebrare A^ac exhibebatur *Berengo*: -bat AEP **1258** peloponensum AEP: -nnesum *Mai*[1] **1261** figurata A: -am E; fugitura P quam – 1263 adserebant *om.* P quam A: viam E **1262** praesentia E: -am A regii A: -is E **1264** ut *ante* ab *iteravit* A **1265** ista A: -am EP ad canendum – plerumque *om.* EP (eque *ante 1266* spiritu *add.* E) solent *Mai*[1]: -et A **1266** spiritu tactam EP: spiritui actam A et iuxtim – 1267 erectam *om.* E (*seq.* supra *pro* supraque) **1267** viseres A: vires P poculorum A: popul- P **1273** omnis istae A: -es -ae P; -ia -a E **1276** *in vb.* vale *expl. excerpta*

30. | His scriptis cum a Babylonia iret Alexander, mirum AP(Z)
portentum atque evidens ad exitium fuit. nuntiata quippe est (54 Kue.)
mulier fetum eiusmodi peperisse cuius prior[is] corporis pars
1280 pube tenus ad hominem congruebat, enimvero quae insecuta
corporis erant omnia beluina prorsusque qualem Scyllam homines fabulantur, nisi hoc uno diverterat: non enim caninis
rictibus lupinisve, enim leoninis atque pardorum, suum
etiam vel ursorum omnem inguinis ambitum texerat, spiran-
1285 tibus etiam bestiis, sed pars superna humanaque emortua
iam et colore atro cum desitu spiritus visebatur. id monstri
ubi mulier quae feta fuerat enixa est, statim ipsa intectum ad
regem detulit Alexandroque habere mirum, quod ostenderet,
praeindicavit. igitur ingressus qui regi miraculum nuntiaret,
1290 offendit eum in cubiculo meridiano somno tunc deditum.
sed ad strepitum irrumpentis cum expergitus foret audisset-
que causam, mulierem induci iubet. ingressa igitur statim fa-
cessere universos e praesenti mulier edicit, ipsa vero revelat
nudatque quod vexerat profiteturque sese peperisse. ergo ad (55 Kue.)
1295 miraculum visionis eiusmodi iubet statim Alexander prodi-
giorum interpretes convenire ac profiteri ecquid eiusmodi
novitas minaretur interminaturque quam sancte, nisi ex fide

1277 a babilonia iret A: a babylonio iam ret P **1278** et *ante* portentum *add.* A exitium A, *prob. Heraeus*: -tum P **1279** fetum P: factum A prior *Kroll*[3]: prioris AP **1281** corporis erant A: e. c. P **1282** diverterat: dev- AP **1283** rictibus P: capitibus (Z)A; *s. l. habet* P: .i. ursi pardi lupi leones canes sues **1284** omnem P: -e A **1285** etiam – pars P: bestiis etiam si pars A **1286** iam P: etiam A **1287** foeta A: *om.* P ipsa P (*Mai*[1]): his has A intectum *Ausfeld*[1]: inv- AP **1288** habere A: *om.* P ostenderet A: -at P **1289** praeindicavit *Berengo, Ausfeld*[1], *Heraeus*: praeiudicavit A; praeiudiavit P qui P: quae A **1290** cubiculo A: -um P somno A: *om.* P **1291** irrumpentis P: -es A **1292** ingressa igitur A: ig. ingr. P **1293** e A: se P **1294** vexerat P: vix- A sese P: se (Z)A **1296** ecquid *Mai*[1]: et qui A; quid P **1297** minaretur A: mirar- P nisi A: misi P

dixerint. unus igitur e praesentibus magno cum gemitu regi separato: "eheu," inquit, "malorum omnium, eheu, mi rex! non enim iam bonis ⟨...⟩ neque inter vivos homines ultra 1300 nominabere." sed cur ista sentiret interpres cum rex diligentius quaereret, haec addit: "o quid enim," inquit, "o vir summe, quidquid ex homine fetus hic habet ad te pertinet, quod vero est subter atque beluile quicumque tibi subditi sunt et subiecti. si igitur ea pars quae superna est viveret et 1305 motaretur, sicuti haec quae infra sunt faciunt, tu sane obtineres ac dominarere cunctorum. sed quoniam secus est, in contrarium intellegendum, nisi quod hi quoque ipsi dissidebunt neque congruent; vides enim dispares formas neque inter se amicas ac prorsus beluile saevientes. atque hi quidem 1310 inter se omnes te oppetente dissentient dimicabuntque." his dictis interpres exierat aversurus scilicet, si qua posset, et exusturus religiosius portenti illius minas. Alexander vero animo consternatus cum gemitu sic ait: "pro bone Iuppiter, quam bona res est ignoratio metuendorum!" sed hactenus 1315 illa animi commotio fuit. ceteroqui viriliter et decore omnem exspectatae mortis impetum o⟨p⟩periebatur, quippe qui praeter cetera eo quoque se sola⟨re⟩tur quod divinis honoribus haud procul foret.

(ZO) (56 Kue.) 31. Ergo occasio illi moriendi talis fuit. mater eius ad eum 1320

1298 e A: *om.* P **1300** iam bonis A: tam bonus P; *in lac.* vitae fruere *suppl. Ausfeld*[3] vivos A: *om.* P **1301** nominabere A: -vere P **1302** o quid A, *def. Stengel 68*: o P; [o] quod *coni. Kroll*[3] **1303** foetus hic A: h. f. P **1304** subter *Mai*[1]: super AP beluile *Mai*[1]: beluine P; vel vile A; *v. ad 1,357* **1306** motaretur P: moveretur A tu A: *om.* P **1307** dominarere A^{pc}P: dominare A^{ac} **1310** beluile: *v. ad 1,357* **1311** dissentient A: -irent P **1312** exierat P: ierat A et A: *om.* P **1316** ceteroqui *Mai*[1]: ceteraque AP decore A: -em P **1317** expectatae A: -ante P opperiebatur *Mai*[1]: oper- AP qui P: quae A **1318** praeter A: per pr- P se sol. A: sol. se P solaretur *Mai*[1]: solatur AP

scripserat super Antipatri et Divinopatris simultatibus pete-
batque uti ob id ipsum ad Epirum ire contenderet. sed enim
Alexander cum id virorum iurgium diduci vellet, statuit An-
tipatrum ad sese venire ex Macedonia alio in locum eius
1325 substituto. quod ubi factum est, venenum Antipater elaborat
curiosum admodum efficaxque idque per ministrum regi
dari in convivio exegit poto. igitur rex mox lectulo datur ac
diebus complusculis cum illa pernicie colluctatus tandem
causam eiusdem periculi esse ab Antipatro cognovit. id inse-
1330 cuta est quaedam veluti indignationis caelitis ostentatio. ne-
bula quippe admodum crassa foedaque interfusa omni aeri
sudo die cuncta in tenebras verterat. tum repente e nubibus
draconis effigies ignitissima caelitus labitur mare usque una-
que cum illo prestere aquilae species volabat. quod ubi fac-
1335 tum est, Iovis quoque Babylonii simulacrum motari coepit.
et hisce factis rursus draco una cum aquila sua ad caeli con-
vexa remeavit, aquila sane vehens stellae cuiusdam fulgidum
globum. quod ubi homines visitavere, veluti praenuntiante
divinitate quod gerebatur, Alexander quoque spiritu protinus
1340 vacuatur ac moritur.

34. Persis tamen multa contentio erat cupientibus regem

1321 divinopatris ZA, *def. Zacher, Pseudocall. 11 sq. e vb. δεινο-παθούσης a Graecis scribis corrupto*: divini patris P **1322** -que A: *om.* P uti P: ut A id A: *om.* P **1323** diduci *Ausfeld*[3], *Axelson*: ded- AP **1324** locum A: -o ZP **1325** substituto A: const- P antipater A: pater P elaborat P (veneno ... elaborato Z): lab- A **1327** convivio P: -vo A poto: *cf. Thes. l. L. X*[2] *368, 78 (366,49)* rex mox A: m. r. P **1330** caelitis A: -us P **1331** quippe A: quoque P crassa foedaque A: crassadaque P interfusa A: -fua P omni P: -ia A aeri A: -e P **1332** verterat A: -et P **1333** unaque A: una quaeq(ue) P **1334** prestere *Kroll*[3]: praestare AP **1335** motari P: nutare *ex* nat- *corr.* A **1337** fulgidum A: fulgi (*in fine versus*) P **1341** multa contentio erat A: c. e. m. P

in regno Persico sepelire proque deo Mithra re⟨li⟩gionibus consecrare. enimvero Macedones ad Macedoniam corpus indidem ferri et solo patrio sepulchrisque maiorum inferendum putant. tum Ptolomaeus, quod enim sciret apud Babylona Iovis oraculum esse veridicum, in eius dei sententiam differt perinde ut iusserit consulturus; deusque interrogatus sic ait: 1345

"accipe quae regis sedes cultusque dicetur:
urbs colitur Nili propter umbrosa fluenta, 1350
aequoris in gremio, cereali dives anona,
nomine Amazonidos quae dicitur inclita Memphis.
hic sibi templa dari sacrata sede recepto
iussit cornigeri genitus sub honore Lyaei."

(57 Kue.) Dato igitur hoc responso nullus omnium refragatus est quin ita fieret ut deus iusserat. igitur in Aegyptum corpus Alexandri ferebatur | feretro quidem regaliter exornato, tumultuario vero conditorio e plumbi materia, quoque esset unguinibus atque pigmentis quae servandis corporibus sunt tutius permanere. vectus igitur pompa vehiculoque regali ⟨ubi⟩ ad Pelusium advehi nuntiatus est, omnes eiusce regionis proceres ac sacerdotes una cum diis ac re⟨li⟩gionibus 1355 A 1360

1342 proque – 1343 consecrare *om.* P proque A[pc]: proquo A[ac] religionibus *Mai*[1]: reg- A **1345** tum A: tunc P babilona A: -iam P **1347** ut iusserit P: ut ius erat A deusque interrogatus A: numenque -um P **1349** que P: qui A regis AP (*cf. Hofm.-Szantyr 87 sq.; D. Norberg, In Reg. Greg. M. studia critica II, 148; Mariotti*[1]*, 317 sq.*): regi *Berengo* **1351** anona A: in nona P **1352** Amazonidos *Mai*[1]: -dinos (*sic*) A; -nides P[pc]; -ntes P[ac] Memphis *Mueller*: mensis AP **1354** cornigeri *Mai*[1]: -o AP **1355** hoc P: *om.* A **1356** deus A: numen P **1357** feretro – 1366 exim A: *om.* P (sed *ante 1366* ex *add.*) quidem A[pc]: -am A[ac] tumultuario *non intellego*: tumulario *Berengo speciose* **1358** -que *abundat ut 1,258; 1,415 etc.* (*v. Indicem III, s. v.* -que) **1361** ubi *add. Kue.* Pelusium *Mai*[1]: pulestum A **1362** religionibus *Mai*[1]: reg- A

suis obviam processere iuniorem Sesonchosim venerat⟨i⟩.
Vulcani quoque eum appellatione salutabant, quod hunc
1365 prae ceteros deum illa pars arbitraretur orientis.

Enimvero exim | ex sententia numinum prophetes docet AP
non apud Memphim sacrum corpus, verum Alexandriam
pervehi oportere, quod illi loco et auctor conditus fuerit | et A
tutela vel maxima perpetuo futura nosceretur. perinde enim
1370 inexpugnabilem locum illum praesagiis nosci ut ipse quo-
que indefessae virtutis est habitus. | erigitur ergo aedes quam AP
maximo opere ad instar templi, quod etiam nunc Alexandri
nominatur.

33. Quo ubi primum consecratas reliquias intulere, visum
1375 Ptolomaeo est testamentum quoque, quod scripserat mo-
riens, publice recitari idque lectum est ferme ad hanc sen-
tentiam scriptum:

"Alexander, rex Macedonum, dicit. primum mando iubeo- (58 Kue.)
que Aristaeum, Philippi filium, interim regni mei fieri suc-
1380 cessorem. sed enim si fuerit mihi filius e Roxane, huic no-
men et regnum nostrum pariter concedendum. quod si e
Roxane puella edetur, sit Macedonum optio quemnam sibi
regem ipsi substituant. optatus porro constitutusque rex Ar-
giadum veterem principatum servare debebit. hisce Macedo-
1385 nes consueta dependent. Olympiadi autem, matri meae, si
ita volet, licebit Rhodi degere vel in eo quem malebit loco,

1363 venerati *Mai*[1]: -at A **1364** eum *Schlee*: est A **1367** non – Alexandriam A: apud Alexandriam corpus P **1368** et tutela – 1371 habitus A: *om.* P **1374** quo – intulere A: *om.* P visum – 1375 quoque A: visum est etiam tholomeo testamentum P **1378** machedonum (*sic*) A: -em P dicit AP: edicit *dubit. Calderan* primum P: -o A **1379** -que A: *om.* P aristeum AP: Arrhidaeum *Mai*[1] **1381** nostrum A: meum P **1382** edetur P: detur A **1383** constitutusque rex A: r. c. P **1384** regiam *ante* veterem *add.* P **1385** dependent A: -ant P **1386** malebit A: -vit P

accipienti cuncta haec quae me superstite consequebatur. praefectum autem Macedoniae Craterum fieri mando eique Philippi filiam coniugari. Philotam etiam iubeo satrapiae praeesse Hellesponticae universae uxoremque ei fieri Olci⟨ae⟩ sororem. Cappadociam quoque vel Paphlagoniam Eumeni regendam permitti placet. eos vero qui in insulis sunt liberos suique iuris esse praecipio. Antigonus Cariae praesit Casanderque Boeotiae eisque omnibus praeesse Antipatrum oportebit. Yton Syriae rector esto, Babyloniae vero et adiacentium regionum praeficio Seleucum. Phoenicen ac Syriam Coelen Meleagro regendam permitti decrevi, Aegyptum Perdiccae, Libyam Ptolomaeo, cui etiam Cleopatram coniugari oportebit, sororem meam. regionum porro quae supra Babyloniam sunt curam Phanocrati permitti praecepi eique uxorem Roxanen Bactranam dari. his igitur omnibus mando repositorium corpori meo fieri auri magno⟨rum⟩ talentorum sex. quisque autem Macedonum Thessalorumve provectior sit aetate atque ad solum genitale voluerit ire, his fieri facultatem, quibus singulis tria milia drachmarum adnumerari conveniet. Argos autem mitti arma quibus ipse usus sum et auri signati drachmas quinquaginta eaque Herculi conse-

(1390) (1395) (1400) (59 Kue.) (1405)

1387 consequebatur A: -antur P **1388** autem (*e* verum *corr.*) A: aute P **1389** philippi filiam A: f. ph. P Philotam *Mai*[1] (*cf. Ps.-Call. A p. 135,2, Arm. p. 100,2*): Philonam A; filiolam P **1390** Olciae *Kue.*: -ci AP, *an recte?* **1392** regendam P: gerendam A **1393** praecipio A: -cepi P **1394** Boeotiae *Mai*[1]: boetie AP **1395** yton P: uton A; Python *Heraeus* (*cf. Ps.-Call. A p. 134,20*) **1396** ac A: et P **1397** coelen P: -e A perdiccae A: p(rae)dice P **1398** cleopatram coni. oport. A: c. o. cl. P **1399** regionum A: -em P babyloniam sunt A: sint b. P **1401** Bactranam *fort. recte trad., prob. Heraeus*: -ianam *Mai*[1] **1402** magnorum *Mai*[1]: magno AP **1404** sit aetate A: etate sit P genitale A: -lie P voluerit P: volunt A **1405** drachmarum *Mai*[1]: dragm- AP (*et semper* dragm-) **1406** sum P: sim A **1407** eaque – 1408 volo A: *om.* P

crari volo. Delphos quoque mitti praecepi eboris quod in
aula mea fuit draconumque terga et pateras aureas tredecim,
1410 primitias scilicet operum nostrorum. Milesiis etiam ad refor-
mationem oppidi sui dari praecipio auri signati drachmas
centum et quinquaginta tantumdemque auri materiae. volo
autem Perdiccam, quem Aegypto imperatorem atque Ale-
xandriae esse iussi, sic uti imperio mandato ne nomen meum
1415 ex oppido transferatur, quae quidem etiam maximi deorum
Sarapis est sententia. fieri porro annuum oppidi sacerdotem
qui sacerdos Alexandri nominetur eique insignia dari placet
coronam auream et purpureum amictum. is ubi functus fue-
rit sacerdotio, omni reliquo munere vel inquietudine sit so-
1420 lutus. sed quisque id sacerdotium nanciscitur sit et genere
nobilis et existimatione, uti sibi dignitas una cum posteris et
ista proficiat. Indicae regionis eiusque tractus qui ad Hy-
da⟨s⟩pim fluvium pergit T[r]axiaden mando esse praefectum.
adiacentium vero regionum Apoctronum, Roxanes patruum,
1425 uxoris meae, rectorem constitui placet. ⟨A⟩racusiam vero re-
gionem et Bactrianam et Su[i]si⟨an⟩am Philippo remitto,
Hyrcaniam Artaphernae, Persida Peucestae. Illyriae vero
praeficio Olciam, | cui quidem ex Asia dari oportebit quin- A

1412 tantumdemque A: tumdemque P **1413** egypto A: -um P **1414** sic uti A: sicut P **1416** sarapis A: ser- P annuum P: unum A **1419** inquietudine P: -diene A **1420** si *ante* quisque *add.* P id P: ita A **1422** qui ad Hydaspim *Mai*[1]: qui ad ydapim P; quo alydapin A **1423** Taxiaden *Mueller* (*cf. Kroll ad Ps.-Call. A p. 143,11*): trax- A; traxiade P **1424** adiacentium A: -am P apoctronum P: apoccr- A; *re vera* Ὀξυάρτης roxanes P: rax- A patruum A: petrum P **1425** Aracusiam *Merkelbach*: rac- AP regionem P: -um A **1426** Susianam *B. Keil*: suisiam AP **1427** Hyrcaniam Artaphernae *Mueller* (Hyrcaniam *iam Mai*[1]): Circanniam artaf- P; cyrcanniamariaf- A peuceste P: pauc- A illyriae A: -io P **1428** Olciam *B. Keil*: orciam P; orcion A cui – 1437 consecrabuntur A: *om.* P

gentos equos et auri drachmarum tria milia e quibus tem-
plum constituat eique templo simulacrum Herculis et Am- 1430
monis consecretur, Minervae etiam et Olympiadis, matris
meae, nec non etiam Philippi. omnes etiam curatores impe-
rii imagines consecrent et signa constituant, aurea quidem
apud Delphos, ceteris vero in locis materiae diversae. consti-
tui autem effigies oportebit Perdiccae Alexandri, Ammonis, 1435
Minervae, Olympiadis, Herculis, Philippi, quae omnes divi-
AP nis honoribus consecrabuntur." | et haec quidem summa vo-
luntatis Alexandri est accepta.

(Z) 35. Vixit autem annos triginta et tres, sed imperium iniit
(60 Kue.) annum agens octavum decimum. omnes etiam difficultates 1440
eius usque ad annos viginti et quinque fuere, reliqua in pace
transegit. gentes barbaras dicioni suae subiecit numero vi-
ginti et duas, Graecas vero sedecim. [victor totiens, quot bel-
lator, nullo proelio invulneratus.] sed civitates condidit duo-
decim, omnes nomine suo scilicet nuncupatas, quae sunt 1445
hae: Alexandria quae condita est nomine Bucephali equi,
Alexandria montuosa, Alexandria apud Porum, Alexandria
in Scythia, Alexandria Babylonis, Alexandria apud Massage-
tas, Alexandria apud Aegyptum, Alexandria apud Origala,
Alexandria apud Granicum, Alexandria apud Tigridem flu- 1450
vium, Alexandria apud Troadam, Alexandria apud Xan-

1435 effigies A^{pc}: fig- A^{ac} Perdiccae *dat. agentis* **1437** summa P: -ae A **1438** alexandri est accepta A: est Alexandri P **1442** subiecit A: subegit P **1443** sedecim: *decem Ps.-Call. A, quattuordecim β, duodecim Arm. Byz., tredecim Syr.* victor – 1444 invulneratus *unus* P; *seclusi utpote a Graecis exemplaribus omnino aliena ac rhythmicam mediae aetatis poesin redolentia praesertim si sensui parentes* vulneratus *pro* inv- *restituamus* **1444** sed – duodecim A: Condidit civitates eius XII P **1446** hae *Mai*[1]: he(a)e AP buc(c)efali ZAP: Bucephalae *Kue.* **1448** in scythia ZA: insicia P **1451** Xanthum *Calderan* (xanctum *mire* O^{m}): sanctum AP (scan- *vel* san- *codd. epitomae* Z)

thum, cui quinque primorum, ut dictum est, elementorum idcirco sunt data nomina ut in hisce elementorum nominibus legeretur: | Alexander Imperator Genus Iovis Condidit. A
1455 obitus tamen eius diem etiam nunc Alexandriae sacratissimum habent.

1452 cui AP: quibus *Mai*[1], *sed tota verborum comprehensio parum sibi convenit*; cui – 1454 condidit *ad unam Alexandriam apud Aegyptum videtur pertinere, qua re lacunam ante* cui *ind. Mueller; sententiam, cui nihil in Graecis respondet, in exemplari hyparchetypi Φ in margine ad 1449* Alexandriam apud Aegyptum *adscriptam in textum codicis Φ, sed in alienum locum, irrepsisse suspiceris, nisi forte Alexandria apud Aegyptum in Valerio ultima, ut est in Arm. Syr. Leo., in catalogo primitus fuit* quinque pr. A: pr. qu. P ut dictum est: *1,956 sqq.* **1454** Alexander – 1456 habent (Z)A: *om.* P *subscriptio*: EXPLICIT OBIT(VS) ALEXANDRI A; *deest in* P

INDICES

(Lectiones e coniectura ortae asterisco notantur; uncis rotundis includuntur quas una epitoma tradit)

I. INDEX NOMINVM

II. INDEX VERBORVM NOTABILIVM

III. INDEX GRAMMATICVS

ADDENDA*

Non multa habeo quae, decennio post editionem meam prelis datam, addam vel mutem. iudicia plerumque benevola de libro fecerunt H. D. Jocelyn, "Res publica litt." 18, 1995, 216–221, M. D. Reeve, "Riv. di filol." 123, 1995, 368–372, G. Haverling, "Gnomon" 70, 1998, 404–411 (brevissime M. R. Cataudella, "Sileno" 20, 1994, 461, H. Solin, "Arctos" 30, 1996, 273 sq.), quorum disputationibus novisque inquisitionibus Valerius etiamtum profecit. de singulis quaestionibus ab iis doctis vel a me ipsa positis pauca haec adfero.

Ad p. XXIII l. 7. adnotationem in cod. P c. 48v plenius legit M. D. Reeve, unius manus operam deprehendens: "Recepi hunc librum a P. Daniele Idib. Oct. 1570 ex quo disiunxi quaterniones duos in quorum posteriore fuerant abscisa folia quattuor quorum ultimum quod remanserat finem Aethici Cosmografiae continet (-ebat?)". hoc mecum vir doctus, qua est humanitate, per litteras communicavit.

Ad p. XXV l. 1. sero fragmentum Itinerarii Guelferbitanum (Extrav. 259, 1B) inspicere et cum Valerii fragmento Egertonensi (H) comparare potui: viro docto P. L. Schmidt (*HLL* V 214) libenter adsentior unum scribam Valerii et Itinerarii textum in uno eodemque codice exaravisse. in monasterio Corbeiensi, Hadoardi aetate (vel paulo post) hoc factum esse ex viri docti B. Bischoff sententia (*Mitt. St.* I 59) credere licet.

Ad appar. 1, 19. quod vir doctus M. D. Reeve me rogat (*l. l.*, 370), ex quo Valerii codice ea verba *tamarisci virgam* extracta sint, respondere nec illo tempore valui, cum editionem parabam, nec valeo. si tamen revera Valerius 'tamarisci' illam virgam dixisset, *virgulam ex ligno ebeni*, quod cum Graecis congruit, scribere Z non potuisset. quoquo modo se res habet, adnotare hoc loco potius debui "sed ex quo codice ea verba fluxerint in incerto est; cf. J. Zacher . . .".

Ad 1, 439 *nullum*. coniecturam Muelleri *nullus* (v. Reeve, *l. l.*, 371) in textum recipiendam puto.

Ad 1, 449 *transcribere*. lectio codicis P *transcriberet* recipi potest: v. quae scripsi in "Riv. di filol." 130, 2002.

Ad 2, 992 *vulnerant; <tum>*. melius fortasse scribas *vulneratum*, quod coniecit Reeve (*l. l.*, 371).

Ad 3, 188 *[inter nos]*. verba prima specie supervacanea collatis Catull. 109, 2, Cic. *fam.* 9, 3, 1 et praesertim Lep. in Cic. *fam.* 10, 34^{a}, 1 servanda iudico.

---

* Loci de quibus hic disputatur asterisco in opere notati sunt.

Quantum ad Valerianum clausularum usum pertinet, cuius enarrationem Jocelyn et Reeve in praefatione mea frustra quaesiverunt et ideo me iure reprehenderunt, persuasum habeo (et iam ante hos decem annos habebam) recte virum doctum B. Axelson (1935–36, cui non revera contradixit D. Romano 1974, 82–85) iudicavisse: "(die rhythmischen Satzschlüsse sind) vielfach rein nach dem Akzent gebaut" (29); "tritt der Einfluss des Akzents bei Iulius Valerius besonders scharf in der Behandlung der von ihm überaus geliebten dritten Grundform hervor (30)". rem utique perplexam brevi spatio accurate exponere diffisa textum quantum potui apte constituere eo tempore satis habui: ceterum clausulas in textu aliis argumentis confirmato observandas, non textum ad clausulas accommodandum censui.

De Iulio Valerio videas porro quae R. J. Lane Fox, *The Itinerary of Alexander: Constantius to Julian*, "Class. Quart." n. s. 47, 1997, 239–252, mea quidem sententia non satis certe disputavit (cf. *Itinerarium Alexandri*, testo, appar. crit., introd., trad. e comm. di R. Tabacco, Firenze 2000, x-xxi). de opere Valeriano egerunt J. P. Callu, *Iulius Valère, le Pseudo-Libanius et le tombeau d'Alexandre*, "Ktèma" 19, 1994, 269–284 et *À la frange de l'histoire: cinq textes ou paratextes de l'antiquité tardive*, "Numism. e ant. class.: quaderni ticinesi" 26, 1997, 365–384; M. Conde Salazar - M. J. López de Ayala Y Genovés, *Innovaciones léxicas en la historiografía latina tardía: Ampelio y Julio Valerio*, in *Latin vulgaire – latin tardif* IV (Actes du 4e colloque international sur le Latin vulgaire et tardif. Caen, 2–5 septembre 1994), Hildesheim - Zürich - New York 1995, 205–218; M. Conde Salazar, *Quinto Curcio fuente de Julio Valerio*, in *IX Congreso español de estudios clásicos*, III, *Linguistica latina*, Madrid 1998, 81–85; epitomam adtigi in *Giulio Valerio nelle 'finte' orazioni di Eschine, Demade e Demostene*, "Riv. di filol." 121, 1993, 60–64. vide etiam P. L. Schmidt, *Iulius Valerius*, in *Der neue Pauly. Enzyklopädie der Antike. Hrsg. v. H. Cancik u. H. Schneider. Altertum*, Bd. VI, Stuttgart - Weimar 1999, 54.

Emendationes minimas errorum qui typographici dicuntur in ipso textu huius editionis inveniet lector. Valerium iterum prelis datum faustis ominibus iterum prosequor.

M. R.